4

BEATI FVLGENTII ECCLESIASTICORVM VETERVM DOctorum Patrumúe nulli non conferendi, opera, quæ scripsit omnia, magno labore conquisita.

QVORVM CATALOGVM VERsa enumerabit pagina.

[illegible]

CVM INDICE OMNIVM *obseruatione dignorum copioso.*

Cum Gratia & priuilegio Cæs. Maiest.

BASILEAE.

comprole el P.e P.o de Sousa en T.o en la casa de S. Julian

CATALOGVS.

ECCLESIARVM IN VRBE ET AGRO BASILIENsi, *Prælatis, mysteriorum Verbi Dei dispensatoribus, Typographi* S. P. D.

SEMPER ab ecclesiæ exordio, fuisse qui de uera fide, iustificatione, gratia, operibus, libero, ut uocant, arbitrio, sacramentorũ mysterijs & alijs religionis nostræ capitibus, rectè senserint, & falsis doctrinis se fortiter opposuerint, abundè testatur hic Beatus Fulgentius concionator prædicatorq́; Verbi Dei, Episcopus in Africa. Et profecto liquet ex historijs, quod ab Apostolorum tempore, semper aliqui, quanquam nõnunquam numero pauci, pij inuenti sint, maxime ex diuini uerbi præconibus, Christi fideles serui qui in ecclesia fiducialiter restiterunt legum optimarum, (quæ multæ & sanctæ ab antiquis sanctis patribus in concilijs latæ sunt cõtra ambitiosos, auaros ociosos, lupos se pastores profitentes) transgressoribus. Et hoc tempore inueniũtur boni uiri Ecclesiarum & ciuilium Rerumpub. administratores qui uidẽt & non sine animi dolore queruntur, indies rerum omniũ confusionem, pietatis religionisq́; atq; etiam ho

a 2 nestatis

neſtatis ciuilis contemptum, inobedientiam & impietatem inualeſcere, cauſam quidem malorum uident, nempe diſciplinæ neglectum & charitatem extinctam, ſed nulla ſpes ratio'ue rebus deploratis ſubueniendi uidetur. Niſi Deus pater miſericordiarũ miſeris nobis ſubueniat, cõſilijs uiribus'q; humanis nihil poterit effici. Quamobrem quidam pij prudentes'q; uiri indeſinenter Deum orandum nobis eſſe nihil'q; intentatũ relinquendum, in quærẽdis ad hæc mala remediorum præſidijs cenſentes, iudicant aduerſus hæreſes exorientes hoc tẽpore & ad reformationem eccleſiæ in hoc noſtro ſancto Fulgentio potentiſsima remedia inueniri. Propterea eorum conſilio & adhortatione adducti impreſsimus, omnibus modis parati rebus afflictis ſuccurrere. Viri enim boni perniicioſas diſſentiones ſublatas cupiunt, intelligentes Manichæorum, Arrianorũ, Pelagianorum, Neſtorij &c. repullulaſcere hæreſes, de trinitate & incarnationis myſterio &c. quorum omnes errores hic autor paucis, ſed firma ſpiritus demonſtratione deſtruit, & ueritatẽ ſynceram fidei aſtruit. Quod uos Chriſti miniſtri qui lectioni & orationi nocte die'q; incũbitis facile intelligetis. Pauca quædã ex hoc ſcriptore recenſebimus quæ obſeruauimus tumultuariè, nos alijs uarijs multis'que negocijs

gocijs obruti,ex quib. poterit iudicari quantum ex hoc autore emolumenti ſperandum ſit apud eos qui non omnino inſanabiles ſunt. Faſtum & hypocriſim uehementer deteſtatur, charitatē & humilitatē prædicat. Etſi audirēt eccleſiæ ſerui, Chriſtum dicentē, qui mihi miniſtrat me ſequatur, alius alium honorando præueniret, alius alio minor eſſe uellet, & poſteriorem ſedem occuparet, non eſſent huiuſmodi contentiones, quales ſunt dum quidam per artes malas, magno offendiculo piorum, prima loca capeſcere nituntur &c. Quod quàm deteſtandum crimen ſit, ſatis declararūt concilia uetuſtiſsima, qui ſeuera ex ſpiritu ſancto cēſura ambitioſis miniſtris ſacramentū Euchariſtiæ dare noluerunt etiam in articulo mortis. Videbant enim tenebrarum principem in cordibus talium regnare & ludere, alijs prædicātes, ipſos reprobos omnibus modis inueniri. Sciebant eum qui non habet ueram per charitatem operantem fidem ineptum, inutilē & pernicioſum eſſe in eccleſia doctorem. Qui enim Chriſtū uerbis negaret nullo modo ad miniſteriū eccleſiæ à Chriſtianis admitteretur, ſed uita negare Chriſtū, idem aut etiā peius eſt, Auarus negat, ambitioſus negat, intemperans uita, negat. Quis igitur poteſt eſſe uſus illorum in eccleſia? Clara ſunt illa: Petre amas me? Paſce

oues meas &c. Huiusmodi messores detrimenti plurimum, emolumenti nihil prorsus adferunt messi dominicæ, omnia suo nomine facientes in tenebris uersantes nihil capiunt, sed qui in nomine Domini laxāt rete in die ambulantes ædificant &c. non enim Domini sed peccati sathanæ serui sunt, à quo enim aliquis deuictus est, huic & seruus addictus est. Seruus peccati & mammonæ, nō potest Deo seruire. Cæci cæcorum duces adferunt nobis illud de cathedra Mosi. Non dixit Dominus ad suos, sedete ociosi in cathedra Mosi, alijs onera imponite &c. Alij sunt enim ministri legis & literæ, alij spiritus noui testamenti, quorum corda per spiritum Dei uiui renouantur. Quibus dixit: Expectate donec induamini uirtute ex alto, & confirmati spiritu principali sancto, & liberati de sanguinibus ex hoc malo seculo, docebitis iniquos uias domini & impij conuertentur ad Deum, qui gratia sua præueniens peccatores cōuertit ad fidem. Sed ne quis erret, cuicunq; fidem dat, dat prius pœnitentiam ad uitam. Spesq; uana sine pœnitentia & regeneratione plurimos seducit & pœnitentia sine spe quosdā miseros perdit &c. Porrò ne qs existimet esse nostra quæ hic scribimus, sunt uerba & sententia uerè Beati Doctoris Fulgentij. Si locus & tempus relictū esset plurima enumeraremus,

merararemus, ex ſalutari eius doctrina. Quo modo, ſcilicet oporteat eccleſiæ diſpenſatorẽ & miniſtrũ uerbi Dei eſſe exemplar & formam gregis: dicit enim, exemplum legẽ eſſe quæ incendit & inuitat, bonũ, ad bene agendum, malum exemplũ, ad male agendum. In multis locis demõſtrat, fidem per charitatem operantẽ facere Chriſtianũ. Mercator, miles, opifex, agricola, quantũuis inſtructi ſint ſciẽtia & inſtrumentis, ſi nihil faciunt aut agunt, ridiculi ſunt & inutiles. Quod cũ nemo negare poſsit, tamẽ quidã in eccleſia pigri et ocioſi homines cũ nihil eorũ quæ officia eorũ requirunt agãt, nolunt ſuã agnoſcere uanitatẽ, ſed ad neſcio quæ uerba cõfugiunt, uoluntq́ eſſe diuites cũ ſint nudi & miſerrimi. Et cum ipſe non ingrediantur, alios non ſinunt ingredi, hi ſunt qui non credunt, quòd (ut dicit noſter Doctor Fulgentius) uerbum ſermoue fruſtra exterioribus auribus ſonat, niſi Deus ſpirituali munere auditum hominis interioris aperiat. Vobis uigilantibus & lectioni ſacræ inceſſanter uacantibus notandam relinquimus ſalutarem huius uiri doctrinam & monita. De induſtria & munere eccleſiaſtici diſpẽſatoris, deq́ neceſſaria ad hoc munus charitate, in ſermone de S. Stephano & S. Pauli conuerſione omnibus utiliſsima legetis. Vobis igitur hos libros, mole quidẽ exiguos, nu-

 mero'q́

meroq́ paucos,ſed uirtute immenſos dedica
mus,noſtrā erga omnes beneuolentiā,ſignifi
care uolentes. Vt autem uerbis S. Fulgentij
epiſtolium finiamus, Puram charitatem,uiri
fratres, retinete, ipſam uobis inuicem exhi-
bete,& in ea proficiendo conſcendite,inſiſti-
te operibus ex pura fide bonis,ut ad præmia
æterna peruenire poſsitis, adiuti gratia Sal-
uatoris, qui uiuit & regnat in ſæcula
ſæculorum amen,& ſic in Domi-
no ualebitis, Baſileæ ex
officina Henric-
petrina,

Anno M. D. LXVI.

H. P. ueſtri.

INDEX EORVM QVAE IN HIS FVLGENTII operibus continentur.

A

 quàm

Ananias

beneuolus

 statis

Christum

diuitias

eleemo-

exina-

fidei

fumum

glorificandus

Macedo.

M

mors

Myda

Oblatio

O

operationis

perso-

præ'ce

regnum

sapientiæ

V

magistri

FINIS.

ERRATA.

PAgina.9.adde quod.16.lege grauidam.17.leg.bona.19.ueritatem.25.adde in.26.leg.qua.33.uestra.51.ipse.54.redituros. 60. indicauit.72.ignoramus & fideli.74.lectoris.78.demonstrata.97. adde in.121.le.præponeat.134.adde uobis,ut maneat.142.quantolibet.144.sic.177.ducuntur.179.ut.221.creaturarum.225.adde hominem.248.assimilari.261.nascetur.272.cadendi.280.esset & bibebat.295.adde &.312.pereunti.324.euntem.325.inambulabo.330.spiritualiter. 350. perfectus. 362. diuinitas. 367. particeps.374. dele mea.393.leg.cui.412.adde qua.426.aut pro ut.438.Deo. 435. uouit.436.negligendam.432.partem.440.promissum. 454. prædita. 464. cognosce. 471. præditam.477. partes.384.ad. 493. habitus. 497.ut pro aut.499.confidebant.501. uera.510. sentire.514.parte. 521.ingerit.535.quibus.538.plurimos.549. relinquitur. 552. uana. 553.utrumque.554.dicens.568.margines.573.affectum & infidelitate. 580.nec. 583.nos. 569.domino & Episcopos. 611. omnia.616. quod & hominum.628.punirentur.678.ab pro ad.701. mundasse. 704.non pro nos,& nos pro non.706.mentiri.716.dicitur.744.operatur.752.donum.778.uolatiles.786.aquis.787.iudice.792.priorum.793.posse.801.animal.799.moralibus.

BEATI FVLGENTII, IN TRES LIBROS AD Monimum Præfatio.

GRatias ago domino, quòd de bono thesauro cordis bona proferre non desinis, & lingua Eucharis, quæ in bono homine abundat, puritatem tui cordis insinuat: quæ licet diuinitus concessis eloquentiæ fluentis exuberet, non tamen tantum credo sermonibus exprimi, quantum scio cordis tui penetralibus contineri. Diuino etenim igne succensus, sic nobis iugiter compateris, ut etiam illas tribulationes, quę licet accederint nobis, Domino tamen adiuuante fuerunt superatæ, tu sic eas pro nobis penè semper pateris ut quotiens eas corde reuolueris, totiens eas pati quodammodo compellaris. Ecce quantum boni charitas habet? Ecce quantum laudem coram Deo & hominibus possidet? Vt dum dolet quod accidit illi quem amat, frequentius recordando, magis ipsa sustineat. Hoc ergo superest, ut quod ipsa charitas facere consueuit, pro nobis iugiter faciatis. Quid autē est aliud, nisi ut illum, in quo nos purè diligitis, ipsum pro nobis oretis? Semper enim charitas pro his, quos diligit po-

ſcit, dum etiam illa, quę tuta ſunt, metuit. Metuit autem non eo timore, quem ipſa foras expellit, nam perfecta charitas foras mittit timorem: ſed illo timore, quem non ad timorē, ſed ad amorem habere conſueuit. Timet ergo non timido amore, ſed caſto. Non enim timet formidine criminis, ſed robore puritatis & firmitate uirtutis. Exigis à me præterea debitum, quod me celeriter, Domino adiuuante, ſpondeo redditurum Non enim hoc debitum ſic profiteor quemadmodum de quodam tuus Maro memorat, quod ipſe fatebatur, ſed reddere poſſe negabat. Sed illo me debere fateor, in quo me reddere poſſe non nego, ſed ſpondeo. Ipſe enim mihi donat unde reddā, qui donauit ut debeā. Niſi enim ab illo acciperemus, nō ſolū reddere, ſed nec ipſum debere poſſemus Quid enim nobis inuicem niſi charitatē debemus? Quod utiq; beatus
Ad Ro. 13. b. Paulus, hæc loquēs fidelibus euidētior oſtendit. Nemini quicquā debeatis, niſi ut inuicē diligatis. Quis autē fateatur debitum, ſi neget acceptum? In eo igitur, quod nos debere dicimus, profectò nos accepiſſe mōſtramus. Dicit quippe beatus Apoſtolus: Quid enim habes, quod non accepiſti? Quid gloriaris, quaſi non acceperis? Nam & alio loco teſtatur: Quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Qui ergo nobis dedit, quod reddēdo debeamus, ipſe nobis donabit facultatem

qua,

quia posſimus reddere quod debemus. Ille igitur author eſt debiti, qui author eſt doni. Nam & ſeipſum ſua largitate dignatus eſt facere debitorem. Non quia indigens ab aliquo accepit, ſed quoniam abundans largiter tribuit. Seminecem quippe ſuo iumento impoſitũ, ſtabularioq; curandum tradens, duobus denarijs datis, ita ſe debitorem profitetur, ut diceret, ſi quid ſupererogaueris, cum uenero, redam tibi. Quid eſt autem, ſi quid ſupererogaueris, niſi, ſi quid à me magis acceperis? Nam & ipſe, qui ſupererogabat, in eo quod non acceperat præceptum, ſed dabat ex charitate conſilium, miſericordiam ſe profitebatur itaq; conſecutum. Ait enim: De uirginibus autem præceptum domini non habeo, ſed conſilium do, tanquam miſericordiam conſecutus à domino, ut ſim fidelis. Miſericordiam eſt igitur conſecutus, non ſolum, ut erogandum acciperet, uerumetiam ut amplius erogaret. Ecce qualis eſt dominus noſter, ut donando debeat, & quanto magis eum debitorẽ eſſe non pigeat. In quantum enim gratis largitur, in tantum debitor inuenitur. Nec enim poteſt aliquis debitorẽ habere, niſi in eo, quod ipſe dignatus fuerit gratuita largitate conferre. Ipſum igitur pro me iugiter poſce, ut mihi largiatur reddendi debiti facultatem, qui donauit, ut in ipſo Charitatis tibi liberam debeam ſeruitu-

Luc.10.c.

1 Cor.7.c.

tem. Vt enim uerè tuo cordi, quod cor meũ est, totum fatear, quoniam, sicut cordi meo ita cordi tuo, aliquid cælare non possum, reddẽdi debiti tarditatem illa mihi ratio procurauit. Quoniam aduersus cuiusdam hæretici uaniloquia respondere compulsus sum. Qui non solum meum nomẽ, sub Fotiani erroris nota, non dubitauit lacessere, quinetiam sanctorum Augustini & Hieronymi dicta, tanquam meæ professioni contraria, in me uoluit retorquere. Cuius nomẽ nunc literis insinuare distuli, sed potes ipse procul dubio recordari. Nam ibi te nobiscũ apud Carthaginem posito, mihi dicta eius allata sunt. Et, si bene recolo, etiam in tuam notitiam peruenerũt. Nihil enim te ibi posito legere possem, quod tibi recensendum offerre non possem, Eosdem igitur libellos, si dominus uoluerit, uestræ charitati celeriter destinabo. Et non dubito quòd meam tarditatem in tuo debito digneris patienter ferre. Quoniam scio, quantum delecteris, uel quantum nos semper compellas, ut nos, Domino adiuuante, non pigeat hæreticis respondere.

BEATI

BEATI FVLGENTII AD MONIMVM, DE PRAEdeſtinatione Dei, una bonorum ad gloriam, altera malorum ad pœnam, Liber I.

LIteræ tuæ, fili chariſsime Monime, quãtùm demonſtrant delectabilem tui animi ſynceritatem, laudabilemq́; ſtudíj ſpiritalis ardorem, tãtum noſtræ reſponſionis, quærula benignitate, uidentur arguere tarditatem, tanquam in eo, minus quàm debeo, te uidear diligere, quod inquiſitionibus tuis non curauerim celeriter reſpõdere. Sed crede mihi, ſicut in charitate Chriſti perſonam tuam nequaquam in corde meo contemptam, ſic reſponſionem meam, non uoluntate ſed occupationum uarietate dilatam. Veruntamen inter ipſas occupationes, quas inuitus tollerare compellor tantum ſtudio tuo cõgratulor, quantum tua charitate delector. Eò magis amplectens ſanctum auiditatis tuæ propoſitum, quod ſicut ueræ ſpiri-

ralis negociator interioris hominis lucra consectans, & cœlestium mercium quæstus, magis amplificare desiderans. Primum, quod à me flagitas debitum, subinde cumulas fœnore quæstionum. Vt scilicet, tuorum commodorum militet incremẽtis, ipsa nostræ necessitas tarditatis. Proinde confido in misericordia Dei nostri, quia si quid mihi huius inquisitionis ac disputationis opere pro meo merito non conceditur, pro tuo mihi desiderio concedetur. Neq; enim inquisitionem tuam Deus inuentionis effectu fraudari ullatenus sinet, qui te ad inquirendum spiritaliter inflammauit, dum ipsius fidele promissum, nulla ratione cassetur dicentis: Petite, & accipietis.
Luc.11.B. Quæritæ, & inuenietis, Pulsate, & aperietur uobis. Internus igitur Magister à quo subsidium doctrinæ cælestis accipimus, non solum inquirentibus nobis suorum aperit arcana sermonũ, sed, ut, etiam quæramus, ipse gratis inspirat affectum. Quia nec essurire panem illũ, qui de cęlo descendit, possumus, nisi ab ipso fastidientibus esuries detur, qui se ad sa-

tiandos

tiandos esurientes donare dignatur. Ab ipso etiam nobis est, quòd ad fontem sitientes currimus, qui se nobis tribuit, ut bibamus. Ipse igitur laudandus est, in utriusq; muneris gratia: siue cum nos ad se quærendum dormiētes exsuscitat, seu cum se inueniendū nobis quærentib. donat. Qui profectò nullatenus inuenitur, nisi ipse nos excitet, ut quæratur. Reuoluens igitur scripta tua, tanquā chirographa mea, ut ex his instruerer, quot, uel quarum tibi essem debitor quęstionum. duas ad pręsens epistolas potui reperire. Vnam continentem sancti Augustini uerba, quæ in libro de perfectione Iustitię hominis, de his qui ad meritum prędestinati sunt, internalia posuisse cognoscitur. Cui alteram statim subiunctā quęstionem uideor inuenisse, hoc est, de Sacrificio, q̊d solo patri quidam existimāt immolari. In altera uerò epistola positā inquisitionē inueni. Quid est quod Apostolus duobus denarijs quos accepit supererogare potuerit? Cum ergo has tātummodo duas epistolas inuenirem, tertiæ quoq; sum protinus recordatus,

Iohan. 6. D.

quæ mihi à Notario non fuit oblata. In qua memini unam contineri de Sancto spiritu quæstionem: Cur scilicet à patre mittendus ad cõsecrandum sacrificium corporis & sanguinis Domini postuletur. Hæ sunt interim quatuor quæstiones, quarum tres ex duabus epistolis tuis, unam uerò memoria suggerẽte recolui. Quod si positæ sunt aliæ, quas nobis misisti soluendas, nec in hoc inuenis opere positas aut solutas, quæso non ad contemptum uel fastidium redigas, sed obliuioni patienter ignoscas: Pręsertim, cum illam de Spiritu sancto, quam ego etiam epistola non inuenta, recolui, silẽtio præterire nequiui. Sed quia tu cunctarum (si quæ forsitan sunt) sine dubio meministi, non te pigeat, ut te scribente commemorer. Et spero, quia in quantum Dominus adiuuerit, nostra responsio subsequetur, si præcedentis uestrę orationis adiutorio fulciatur. Primæ igitur quæstionis intelligentiam, in illius nomine quæsiturus, de quo scriptũ est: Quia dominus dat sapientiam, & à facie eius scientia & intellectus: hoc conuenien-

uenientius atq; commodius arbitratus ſum, ut tam uerba tua, quàm beati Auguſtini, quæ in tua epiſtola poſuiſti, reuoluerem. Vt his relictis, facilius, agnoſcatur tam intentio quàm ſolutio quęſtionis. Legenti me, inquis, librũ de perfectione iuſtitiæ hominis, teſtimonium prophetæ, in ordinem relegens auditu cauto, pedetentim paululum retractaui, ubi ait. Non eſt qui faciat bonum, nõ eſt uſq; ad unum. Et ſine aliqua nebula, ſine aliqua dubitatiõe expreſsit interpres ipſe uerißimus, genus tale eſſe hominũ, non faciat bonum. Illud prædeſtinatum itaq; ad interitum. Atque, ut tuus ſermo præfati ſancti uiri fulciretur eloquio, eadem uerba, quæ à beato Auguſtino ſunt dicta, ſubnectens. Ait enim, inquis, ide glorioſißimus Auguſtinus: De illo enim bono, dictum id debemus accipere, quod ibi ait: Deus de cœlo reſpexit ſuper filios hominum, ut uideret, ſi eſt intelligens, aut requirens Deum. Hoc ergo bonum quod eſt requirere Deum, non erat qui faceret, non erat uſque ad unum, Sed in eo genere hominũ, quod

Prou. 3. B.
Pſal. 14. a.
Pſal. eodem.

prędestinatum est ad interitum. Hic dicta sancti Augustini determinans, & ad me intentionem tuarum dirigens literarum, Dicis, sentire me iam, cur iterũ hæc inculces, scilicet, quòd sæpius reluctanti te mihi, prædestinationem non tantum in bono dici, sed etiam in malo, dum in malo prædestinationem te relegisse diceres. Ipse docens aiebam ad pœnã debitam, non ad malum faciendum posse dici aliam prædestinationem. Quod etiam tu, sicut scripsisti, confirmas. Scire te tamen asseris quid & hic respõdeam, ut tuear sententiam meam, hoc est interitum nõ dici, nisi mortem. Et adiungis, interim legisse te hoc, & adseuerasse etiam prædestinatum populum ad interitum. Deinde admones, ut considerem ipsius loci sermonem. Et ut doctor meorum discipulorum, non ut assertor mearum propositionum, faciam uos sequẽda cognoscere. Ego quidem charissime quantum Domino gratuitam gratiam largiente, modulum propriæ paruitatis agnoscere, sub illo uno Domino atque magistro in eius schola positus, non fratrum

trum meorum uocari magiſter aut do/ ctor affecto, quorum in ueritate condi- ſcipulus ſemper eſſe deſidero. Quapro/ pter hoc ab illo uerò Domino ac magi- ſtro noſtro poſtulare non deſino, ut ea me, ſiue per eloquia ſcripturarũ ſuarum ſeu per ſermocinationem fratrum con- diſcipulorumq́ meorum, ſed etiam per inſpirationis ſuę internam ſuauioremq́ doctrinam (ubi ſine ſonis ſermonum, & ſine elemẽtis literarum, eo dulcius, quo ſecretius, ueritas loquitur) ea me docere dignetur quæ ſic proponam, ſic aſſeram ut in popoſitionibus atq; aſſertionibus meis ueritati (quæ nec fallit nec fallitur) ſemper inhęream, ſemper obediens con ſentiensq́ reperiar. Quoniam ut uerita- ti obedire atq; conſentire ualeam, ipſa ueritas illuminat, ipſa adiuuat confir/ mat. Ab ipſa poſtulo doceri multo plu/ ra quæ neſcio, à qua accepi pauca quæ ſcio. Ipſam rogo, ut præueniente ac ſub/ ſequente miſericordia, quæcunque ſa- lubriter ſcienda neſcio, doceat me. In his quæ uera noui, cuſtodiat me. In quibus, ut homo fallor, corrigat me.

In

me. In quibus ueris titubo, cõfirmet me. Et à falsis ac noxijs eripiat me. Vt in cogitationibus ac sermonibus meis, quod salubriter donat, inueniat. Et ea faciat de ore meo procedere, quę sint coram ipso principaliter grata. Et sic fiant fidelibus cunctis accepta. Quantum igitur ipsa ueritate (quæ uerum lumen est) inluminante tenebras meas, in huius quæstionis scrutatiõe, facultas mihi est hactenus intelligendi concessa, nihil aliud accipiendum existimo, in illo sancti Augustini sermone, quoad interitum quosdã prædestinatos firmat, nisi ad interitum supplicij, non delicti. Neq; ad malum, quod iniustè admittunt, sed ad cruciatum, quẽ iustissimè patientur. Nec ad peccatum, quo primæ resurrectionis beneficium, aut non accipiunt aut amittunt, sed ad tormentum, quod illis propria iniquitas male parit, & æquitas diuina bene retribuit. Nec ad mortem animæ primam, in qua nascũtur paruuli, uel in quam (sicut beatus Iacobus dicit) concupiscentia sua abstracti & inlecti recidunt criminosi, sed ad mortem secundam, quam ne-
Iacob.I. B.

cesse

est patiantur, retribuente iustissimo iudice, seu qui ante perceptam gratiam baptismi discedunt de sæculo, siue qui in uacuum gratiam Dei recipiẽtes post acceptum baptismum, usq; in finem præsentis uitę, malunt serui esse peccati, nec uolunt dum tempus est acceptabile, & dies salutis, conuerti à uia sua mala, ut uiuant: & ignorãtes, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam eos adducat, ipsi secundum duriciam suam, & impœnitens cor, thesaurizant sibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. De illa ergo morte, quam sibi peccatores manibus & uerbis arcessierunt, & æstimantes eam amicam defluxerũt, dicitur: Nolite zęlare mortem in errorem uitæ uestræ, neq; adquiratis perditionem animarum uestrarum, quoniam Deus mortem non fecit, neq; lętatur in perditione uiuorum. Et alio loco de hac morte dicitur: Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius. Quam mortem, ut ab opere ac prędestinatione Dei agnosceremus alienam, Deus ipse sic lo

quitur

Eze.18.g. quitur per prophetam: Conuertimini, & auertite uos ab omnibus impietatibus uestris, & non erunt uobis in pœnã iniquitatis. Proijcite à uobis omnes iniquitates uestras, quas impie fecistis aduersus me, & facite uobis cor nouum & spiritum nouum. Et ut quid morimini domus Israel? Quoniam nolo mortem morientis, sed ut auertatur ipse à sua uia mala, & uiuat anima eius. Hæc est mors impietatis, quam non fecit Deus, quæ per diabolum introiuit in orbẽ terrarum. In hac eum imitãtur, qui sunt ex parte illius. Huic uni morti, quam peccator sibi per contemptum diuinæ iussionis iniustè concupiscendo arcessiuit, duplam Deus mortem iuste iudicando retribuit. Hoc est, Primam in separatione animæ & corporis, Secundam, in æterna cruciatione animæ & corporis. Ac per hoc primam, qua, discedente anima, caro sola moritur, Secundam uerò, quando rediens in carnem anima, in eadem cũ eadẽ, in qua peccauit, carne torquetur. Vt cum qua cõmunicauit mortẽ peccati, quod Dei bonitas interdixit homini

hominí,cum ipſa communicet mortem ſupplicij, quod parauit diuina iuſtitia peccatori. De hac morte Saluator noſter dicit: Nolite timere eos, qui occidũt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Magis autem eum timete, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam. Quod ergo ante gehennã mali pereunt, non eſt diuini operis, ſed humani: Quod autem in gehenna perituri ſunt, hoc facit Dei æquitas, cui nulla placet peccantis iniquitas. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Et dicit Iohãnes: Quia omnis qui facit peccatum, & iniquitatẽ facit, & peccatum eſt iniquitas. Et Deus per Prophetam dicit: Quia anima quæ peccauerit, ipſa morietur. De filio autem Dei Ioan. dicit: Scimus quia ille apparuit, ut peccata tolleret, & peccatum in eo non eſt. Sicut ergo peccatum in eo non eſt, ita peccatũ ex eo non eſt. Quod autem ex eo nõ eſt, opus eius itaq; non eſt. Quod autẽ nunquã eſt in opere eius, nunquã fuit in prędeſtinatione eius. Non ergo prędeſtinati ſunt mali ad hoc, quod male operãtur, à con-

Pſal.10.

à concupiſcentia ſua abſtracti & illecti, ſed ad hoc, quod iuſte patiuntur inuiti. Prędeſtinationis enim nomine non aliqua uoluntatis humanę coactitia neceſſitas exprimitur, ſed miſericors & iuſta futuri operis diuini ſempiterna diſpoſitio prędicatur. Deo autē miſericordiam & iudicium cantat Eccleſia, cuius hoc opus eſt in homine, ut occulto uoluntatis ſuę, non tamen iniuſto conſilio, aut grauitam miſericordiam pręroget miſero, aut debitam iuſtitiam rependat iniuſto. Imò aut miſericorditer debitori donet, quod ſi uellet, iuſte poſſet exigere: aut iuſtè cum uſuris, quod ſuum eſt exigat, & iniquo debitori, quod debetur iniquitatibus reddat. Ac ſic, aut iuſtum prorſus indignum miſericordia pręueniet, aut illum ira dignum inueniat. Ipſe enim donat gratis indigno gratiā, qua iuſtificatus impius illuminetur munere bonæ uoluntatis, & facultate bonæ operationis, ut præueniente miſericordia bonum uelle incipiat, & ſubſequēte miſericordia bonum quod uult, facere ualeat. Vtrunq; autem prędeſtinādo Deus prępa-

præparauit in illa incommutabili uolun tate, in qua sic futurum effectum hominis renouandi disposuit, ut eius uoluntas in opere nouo, noua esse non possit. Donat etiam gratiam digno, in retributione mercedis æternæ, ut scilicet, siue cum impium pie iustificat, iustus: quia de ipso Apostolus dicit: ut sit ipse iustus, & iustificās eum qui ex fide est IESV: seu cū iustum iuste glorificat, pius. Quia quos iustificauit, illos & glorificauit. Eadem sit operatio gratiæ, quæ meritum hominis bonum, & initiat ad iusticiam, & cōsummat ad gloriā. Primo inchoans in homine uoluntatem bonam, deinde eandem uoluntatem adiuuans inchoatam, ut eadem uoluntas, & diuino dono bono sit, & diuino adiutorio malam superare concupiscentiam possit, & Deo perficiente talis postmodum ipsa uolun tas sit, ut malam concupiscentiam habe re non possit. Ac sic in præsenti uita gratiæ adiutorio infirmitati non cedat, in futura autem, gratiæ beneficio, infirmitatem non habeat. Et nunc recreetur continuo iuuamine medicaminis, tunc ue-

rò fruatur, æterna plenitudine sanitatis. Hęc aũt Deus: sicut in prædestinatione semper habuit, sic per gratiam, sicut præ destinauerat, facit. Prædestinationis itaque ipsius instituatur agnitio, cum dicit scriptura: Et præparatur uoluntas à domino. Non autem ob aliud præparata dicitur, nisi quia danda prædicitur. A' quo enim præparatur per bonitatẽ sempiternam, ab ipso datur per indebitã gratiam. Quod ipse Dominus Ezechielis uaticinatione testatur dicens: Dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum dabo in uobis, & auferetur cor lapideum de carne uestra: Et dabo uobis cor carneum, & spiritum meum dabo in uobis. Et faciam, ut in iustificatiõibus meis ambuletis. Et iudicia mea obseruetis & faciatis. Dat ergo Deus cor nouum, ut in iustificationibus eius ambulemus, quod pertinet ad bonæ uoluntatis initiũ. Dat etiam ut iudicia eius obseruemus & faciamus quod pertinet ad bonę operationis effectum. Vnde cognoscimur Dei esse, ut bonum facere uelimus, & ut bonum facere ualeamus. Cui sensui Dauid

Ezech. 36. F.

omnino

omnino concordat, gratiam bene uo-
lendi sic ostendens, diuinæ largitatis di-
rectione donari. A Domino gressus ho
minis dirigentur, & uiam eius uolet. O-
pus quoque bonum non nisi à Deo in no
bis, & in Deo à nobis fieri protestatur,
dicens: Confirma hoc Deus, quod ope-
ratus es in nobis. Et alio loco: In Deo fa
ciemus uirtutẽ, id est, opus uirtutis. Sic
autem hic pro opere uirtutis uirtutem
dixit fieri, sicut Ioannes pro opere iusti-
ciæ iusticiam dixit fieri. Ait enim: Qui fa
cit iustitiam iustus est, sicut ille iustus est.
Paulus quoque optat à nobis Dei fieri uo
luntatem, dicens: Deus autem pacis
qui eduxit è mortuis pastorẽ magnum
ouium, in sanguine testamenti æterni,
dominum nostrum Iesum, aptet uos in
omni bono, ut faciatis uoluntatem ei-
us. Quid est autem facere uoluntatem
eius, nisi facere opera quæ nobis inspi-
rat, & in nobis operatur uoluntas ei-
us? Tale aliquid & in ipsius redempto-
ris nostri sermonibus inuenimus dũ ue-
ritate fieri dicit, pro opere ueritatis. Sic
enim loquitur: Omnis qui male agit, odit

 lucem,

lucem, & non uenit ad lucem ut non arguantur opera eius. Qui autem facit ueritatem, uenit ad lucem, ut manifestentur eius opera, quia in Deo sunt facta. Hoc autem in Deo facimus, quod Deo in nobis faciente datur nobis ut faciamus. Quod euidenter in epistola ad Hebreos ostenditur, ubi, cũ de Deo dictum esset, Aptet uos in omni bono, ut faciatis uoluntatem eius, Continuo sequitur: Faciatis in uobis quod placeat coram se. Omne igitur opus, quod à nobis in Deo fit, Deus in nobis facit. Ex ipso enim, & ꝑ ipsum, & in ipso sunt omnia. Ex ipso ergo est, & uoluntas bona, & operatio bona. Quod doctor gentiũ his uerbis affirmat: Deus est enim qui operatur in uobis, & uelle & perficere pro bona uoluntate. Propterea, sicut Salomon dicit: quia præparatur uoluntas à domino: sic etiã bona opera nostra Paulus à Domino asserit præparata, hoc est, in prędestinatione disposita. Dicit itaq;: Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex uobis, sed Dei donum est. Non ex operibus ut ne quis glorietur. Ipsius enim

Heb. 3.

Eph. 2. B.

enim ſumus factura, creati in Chriſto Hieſu, in operibus bonis, quæ pręparauit Deus, ut in illis ambulemus. Sicut ergo pręparata eſt per pręedeſtinationem uoluntas à Domino, qua bonum uelimus: ſic etiam opera bona præparauit Deus, ut in illis ambulemus. Attendamus etiam uitam æternam regnumq́ꝫ cęlorum diuinitus fide fidelibus pręparatum. Ipſe quippe Chriſtus dicturum ſe dextris oſtendit: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum eſt ab initio mundi. Sed & hoc ipſum opus eſt gratię. Ex gratia enim datur non ſolum iuſtificatis uita bona, ſed etiã glorificatis uita æterna. Quod Pauli tenemus prædicatione compertum, dicentis: Stipẽdium enim peccati mors. Gratia autem dei uita æterna, in Chriſto Hieſu Domino noſtro. Quur autem mors ſtipendium, uita uerò æterna gratia dicitur? Niſi quia illa redditur, hęc donatur. Sed ubi illam Deus reddit, opus malum peccatoris hominis punit, quod nullatenus feciſſet homo, niſi diſceſsiſſet à Deo. Cum uerò Deus uitam æter-

nam donat, opus suum quod inchoauit, iustificans impium, perficit, glorificans iustum. Hæc autem utraq; gratia, id est, & uita bona, & uita æterna, in Christo Hiesu domino nostro est. De plenitudine quippe eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, scilicet, gratiã glorificationis æternæ pro gratia iustificationis indebitæ, ut gratia iustificationis omne meritum malum deleat indebito beneficio, & meritum bonum iugi confirmet auxilio, cui gratia glorificationis iustæ reddatur in premio. Gratia autem etiam ipsa ideo non iniuste dicitur, quia nõ solum donis suis Deus dona sua reddit, sed quia tantum etiam ibi gratia diuinæ retributionis exuberat, ut incomparabiliter atq; ineffabiliter omne meritum, quamuis bonæ & ex Deo datæ, humanæ uoluntatis atq; operationis excedat. Quamuis enim non solum credendi in Christum lumen, sed etiam pro illo patiendi uirtutem à Deo nobis donari beatus Paulus Apostolus ostendit, dicens: Vobis enim donatum est, pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed

Philip.1.D.

203

ſed ut etiam pro illo patiamini. Quod utrumq; pertinet ad gratiam præſentis bonæ uitæ. Illam tamen futuræ uitæ gratiam, omnibus præſentis temporis paſſionib. anteponit, dicens: Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et alio loco: Id enim quod in pręſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Hanc gratiam non ſolum in præſentis uitæ iuſtificatione, ſed etiam in futuri ſæculi remuneratione, dicit gratiam permanere, & ſuper nos, hoc eſt, ſup omnia bona cuiuſlibet hominis merita in Dei bonitate aſſerit abundare, dicens: Vt oſtendat in ſæculis ſuperuenientibus abunbantes diuitias gratiæ ſuæ, in bonitate ſuper nos in Chriſto Hieſu. Gratia eſt igitur retributio pia, qua Deus in præſenti tempore malis bona retribuit, illis uidelicet, quos iuſtificat impios, ut deputetur fides ad iuſticiam, de qua retributione Dauid dicit: Quid retribuā domino pro omnibus quæ retribuit mihi?

Rom. 8. B.

Psal. 115.

Gatia eſt & illa iuſta retributio, qua bonis ſuis meliora retribuens Deus glorificaturus eſt iuſtos: Et hoc enim gratię opus erit. Quia ut hoc mereātur, ipſa pręueniēdo, miſericorditer incipit, ipſa ſubſequendo cuſtodit. Iſta gratia in ſcripturis etiam miſericordia nominatur. De qua dicit Dauid: Deus meus, miſericordia eius præueniat me. Et alio loco: Miſericordia tua ſubſequitur me, ꝑ omnes dies uitę meæ. Pręuenit igitur impium, ut fiat iuſtus: ſubſequitur iuſtum, ne fiat impius. Pręuenit cęcum, ut lumen quod non inuenit, donet: ſubſequitur uidentem, ut lumen, quod contulit, ſeruet. Pręuenit eliſum, ut ſurgat: ſubſequitur eleuatum, ne cadat. Pręuenit, donans homini bonam uoluntatem: ſubſequitur beneuolētem, operando in illo boni operis facultatem. Hoc igitur iſta miſericordia Dei in homine ſubſequitur, q̄d pręueniens ipſa largitur. Et ideo non ſolum errantem iuſtificando ad uiam reuocat, ſed etiam bene ambulantem cuſtodit & adiuuat, ut ad donum glorificationis ęternę perducat. Hęc autem omnia,

mnia, id est, & uocationis nostrę initia, & iustificationis augmenta, & glorificationis prędestinatione semper Deus habuit, quia & in uocatione, & in iustificatione, & in glorificatione sanctorum gratię suę opera futura pręsciuit. Ob hoc totum Deo assignat Apostolus dicens: Nam quos pręsciuit, & prędestinauit conformes fieri imaginis filij eius, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prędestinauit, hos & uocauit: & quos uocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos & glorificauit. Veruntamen, cum simul iustificatos & glorificatos audimus, nō simul & iustificationis & glorificationis opus præsenti tempori deputemus. Iustificationis enim gratia in præsenti datur, glorificationis autem futura seruatur. Ista est fidei, illa spei. Dicit aūt Paulus: Quia nunc per fidem ambulamus, non per spem. Quod enim nunc sancti credunt, tunc uidebunt. Propter quod Ecclesię dicitur: Audi filia & uide Quia fides ex auditu. Vnde iustus ex fide uiuens, fiducialiter dicit: Credo uidere bo

na domini in terra uiuẽtium. Iste igitur est in homine ordo diuinę redemptionis ac remunerationis, ut nunc iustificatus credat, quod tunc glorificatus accipiat. Propter quod Paulus ait: Nõ quod iam acceperim, aut iam perfectus sim. In hac ergo iustificatione sancti euntes eunt & flent, mittentes semina sua: in illa uerò glorificatione uenientes uenient, in exultatione portantes manipulos suos. In hac operarij patrisfamilias in uinea operantur: in illa autem denarij mercede sine dubio potientur. Istam Deus nunc donat, ut initium meriti boni gratis indignus accipiat, illam uerò in futurum repositã seruat, qua boni meriti pręmium accipere dignus possit, qui boni meriti principiũ, cum esset indignus, accepit. Dicens igitur Paulus: Quia quos Deus iustificauit, illos & glorificauit: nõ utrunq; præsenti uitæ deputat, sed ea fide quod futurum est, uelut factũ firmat: quia fide propheta de Deo dicit: Qui fecit quæ futura sunt. In illa quippe immobilitate consilij sui, secundum bonum placitum eius, quod proposuit in eo, indispen-

Ad Rom. 8. D.

dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt. In ipso ex æternitate dispositionis suæ, in prædestinatione iam fecit, quæcunque effectu operis sui, tempore congruo facienda disposuit. Sicut enim omne creatoris opus, sine initio non potuit nec potest fieri, sic illa sempiterna uoluntas eius, nunquam mutabilitati subiacet, quia initium existendi non habet. Quod autem semper sic est, ut esse non cœperit, proculdubio sic est, ut id quod est, non esse non possit. Vera igitur immutabilitas, dignè uera uocatur æternitas, in qua æternitate incommutabilis uolũtatis suæ Creator ille iam fecisse dicitur, quod in creatura mutabili, prout oportunè faciendum disposuit, sic ritè dispositum facit. Et ideo quæcunq; promisit, iam facta dicimus, quia de faciendis dubitare non debemus. Abraham enim pater noster (sicut ait Apostolus) in repromissione Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo plenissime sciens, quia quæcunque promisit,

potēs est & facere. Ideo ergo in Dei promissis nulla est falsitas, quia in faciendis nulla omnipotenti est difficultas. Et propterea ibi nunquam deest uoluntatis effectus, quia uoluntas ipsa non aliud inuenitur esse quam uirtus. Quicquid autem uult, potest, qui quantum uult, tantum potest. Proprerea de solo digne dicitur: Omnia quæcunqꝫ uoluit fecit. Et iterum. Subest enim tibi, cum uoles posse. Ideo diximus tantam ibi esse uirtutē uoluntatis, quanta est uoluntas ipsa uirtutis. Quia cui semper subest, cum uolet, posse, non aliud est in illo uelle quam posse. Quia ergo Deus nulla necessitate compellitur, ut aliquid nolēs promittat, nullius utiqꝫ aduersitatis impeditur obstaculo, quo id quod promisit, aut minus quam uult, aut tardius faciat. Proinde potuit, sicut uoluit, prædestinare quosdam ad gloriam, quosdam ad pœnā. Sed quos prædestinauit ad gloriam, prędestinauit ad iusticiam. Quos autem prædestinauit ad pœnam, non prædestinauit ad culpam. Posset enim peccatum aliquod ex prędestinatione Dei esse, si

posset

possset aliquis hominum iuste peccare. Nullus autem hominum iuste peccat, quamuis eum iuste Deus peccare permittat. Iuste enim deseritur à Deo, q deserit Deum. Et quia homo deserens Deum, peccat, deserens peccatorem Deus, iusticiam seruat. Quid autem magis iustum quàm ut ille, qui desiderio peccandi iã peccat, pro eo quod desiderans peccare, ipse sibi noxius efficiť, semetipsum peccato suo lædere permittat? In sanctis igitur coronat deus iusticiam, quam eis gratis ipse tribuit, gratis seruabit, gratisque perfecit. Iniquos autem cõdemnabit pro impietate uel iniusticia, quam in eis ipse non fecit. In illis enim opera sua glorificat, in istis autem opera non sua condemnat Hoc itaq; prędestinauit Deus, quod erat ipse facturus, aut quod fuerat largiturus. Illud uerò nullatenus prædestinauit, quod siue per gratiam, seu per iusticiam facturus ipse non fuit. Proinde diligentissimè requirendum uidetur, quid in his Deus operetur, quos gratis iustificat: quid etiam in illis, quos iustè condemnat. Dicit enim

eximius

eximius gentium Doctor: Si autem iniquitas nostra iusticiam Dei commendat, Quid dicemus? Nunquid iniquus Deus, qui infert iram? Secundùm hominem dico. Abiit. Hic autem iram pro cōdemnatione posuit, sicut alibi Ioannes Baptista dicit: Qui incredulus est filio, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Hanc iram Pharisæis & Saduceis cū obiurgatione denunciat, dicens: Genimina uiperarum, quis uobis ostendit fugere à futura ira? Ab hac ira nos dominus Christus eripuit, quod Paulus ueridica prædicatione firmauit, dicens Thessalonicensibus: Quomodo cōuersi estis ad Deū à simulacris, seruire Deo uiuo & uero, & expectare filium eius de cœlis, quem suscitauit à mortuis, Iesum qui eripuit nos ab ira uentura. Hāc iram, id est, punitionem, quæ parata est malis, alio loco interitum uocat dicens: Cū enim dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient. Quæramus itaq;, utrū credendus sit Deus iniquorū opera prædestinare,

pro

pro quibus eos condemnet, sicut in sanctis prædestinasse dicitur, quod coronet? Cum uerò causam condemnationis iniquorum & glorificationis sanctorum quærimus, non prædestinates negamus uel illos ad pœnam, uel illos ad gloriam. Sed utrum, sicut creduntur prædestinata diuinitus opera bona, pro quibus glorificabuntur iusti, sic credenda sint prædestinata diuinitus opera mala pro quibus in æternum punientur iniusti? Dicitur enim in libro Psalmorum: Iniusti punientur, & semen impiorum peribit, salus autem iustorum à domino. De utrisque & saluator noster dicit: Tunc illi ibunt in combustionem æternam. In utrisque ergo, id est, iustis, & iniustis, tria quędam consideranda existimo, initium uoluntatis, progressum operis, finem retributionis. Vt in his quæcunque iusta & bona uidemus, iusto & bono Deo demus, illa autem Deo indigna nouerimus, in quibus nec bonitatem nec iusticiam inuenimus. Et considerata operum qualitate, illa credamus Deo prædestinata, quæ misericordiæ uel æquitati diuinæ con-

condigna reperiuntur, & congrua. Misericors enim & miserator & iustus Dominus. Ac primo totius bonæ uoluntatis initiũ ab illa sempiterna trinitate (quę unus, solus, & uerus est Deus) & prædestinatum confitemur & datum. Hoc enim homini gratuita iustificatione tribuit præparatum, quod in æterna prædestinatione pręparauerat tribuendum. Hanc uoluntatis præparationem superius sanctæ scripturæ testimonio demõstraui, quo dictum est, præparatur uoluntas à domino. Ab ipso ergo uoluntas præparatur, qui in nobis, & uelle & perficere misericorditer operatur. Dicit enim Apostolus: Deus est enim qui operatur in nobis & uelle & perficere pro bona uoluntate. Loquens etiam Deus per prophetam, se ipsum facere confirmat, quod fidelibus donat ut faciant, secundũ illud oraculũ, quod est à nobis supra iam positum, quo dicit: Et faciam, ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis. Quid est autem, faciam ut faciatis, nisi mei erit operis omne bonum, quod operati

fueri-

fueritis? Ipſe ergo facit, ut faciamus, quo in nobis operante, fit omne bonũ quod facimus. De quo dicitur ad Hebræos: Aptet uos in omni bono, faciens in uobis quod placeat coram ſe. Demonſtrat itaq; Dei gratia in bona uoluntate & operatione hominis, futuræ quoq; retributionis gloriam, quæ donabitur ſanctis. Quis diuinæ gratiæ non eſſe contendat? Cũ ſiue credentes, ſiue operantes, licet noſtra ſit fides, & noſtra ſint opera (ſicut ipſe dominus dicit: Secundum fidem tuam fiat tibi. Et beatus Ioannes prædicat: Hæc eſt uictoria, quæ uincit mundum, fides noſtra. Paulus quoq; ita ſcribit: Gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum pro omnibus uobis, quia fides ueſtras annũciatur in uniuerſo mundo. Opera quoq; noſtra Dominus ipſe teſtatur dicens: Sic luceat lux ueſtra coram hominibus ut uidentes ueſtra bona opera, glorificent patrem ueſtrum qui in cœlis eſt) tamen quia iſta cum habemus, non habemus ex nobis nata, ſed à Deo donata, ſicut Apoſtolus dicit: Nos autem non ſpiritum mundi accepimus,

1. Iohan. 5. a.
Ad Epheſ. 1.

C ſed

1.Cor.2.D. sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sint nobis. Et quia quæcunque nobis facienda donat, sicut habere non possumus, nisi ipse nobis largiatur, sic facere non possumus, nisi ipse, nobis quę largitus est, operetur. Propterea nullatenus sinimus, immo salubriter prohibemus, tam in nostra fide, quam in nostro opere, tanquam nostrum nobis aliquid uendicare. Dicit enim uas electionis: Quid autem habes quod non accepisti? si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Et in sancto Euangelio Præcursoris dominici uox est: Non potest homo accipere quicquam, nisi datum ei fuerit de cœlo. Iacobus quoque Apostolus protestatur: Quia omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens à patre luminum. Quod est autem magis donum perfectum, quàm glorificatio futura sanctorum? Nunc enim diuinorum munerum (ut ita dicam) nondum est perfecta perfectio, utpote, ubi omnis perfectus perfectionis est indignus. Nanque ille, qui dixit: *Quotquot ergo perfecti sumus, hoc sen-

*alias Quicunque.

sentiamus: Idem dicit: Nō quod iam acceperim, aut iam perfectus sim. Fuit ergo perfectus spe futurę glorificationis, fuit autē imperfectus onere corruptionis & mortalitatis. Corpus enim quod corrumpitur aggrauat animā, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantē. Fuit perfectus expectatione muneris, fuit imperfectus fatigatiōe certaminis. Fuit perfectus quòd mente seruiebat legi dei, fuit imperfectus q̊d carne seruiebat legi peccati. Fuit perfectus desideriū habens dissolui & esse cū Christo, fuit autem imperfectus, quia quamdiu fuit in corpore, peregrinabatur à domino. Fuit perfectus, plenissimè sciens, quia deus, quæcunq; promisit, potēs est facere, fuit autem imperfectus, quia deus in sanctis suis quædam nondum fecit ex omnibus quæ promisit. Propter quod etiam omnes antiqui iusti (sicut idem Apostolus dicit) testimonio fidei comprobati, non acceperunt repromissionē, deo pro nobis melius prouidēte: ne sine nobis perficerentur. Sicut ergo præcedētes sancti, testimonio fidei com

 probati,

probati, non sunt sine subsequentium perfectione perfecti, sic subsequẽtes sancti non possunt sine precedentibus perfici. Donum itaq; perfectum tunc omnibus dabitur, quando sanctis æterna glorificatio tribuetur. Tunc sicut ueritas dicit: Iusti fulgebunt sicut sol in regno patris sui. Illius est igitur etiam hoc donũ perfectum, à quo est doni totius initiũ, Quod utiq; donum nõ diceretur, si non etiam hoc ex gratia donaretur. Vnus autem deus est, qui gratis, & uocat prædestinatos, & iustificat uocatos, & glorificat iustificatos. Sicut autem nõ est aliud iustificare, nisi iustos facere, sic non est aliud glorificare, nisi gloriosos facere. Proinde, quia deus suos & iustificat & glorificat, sicut gratiæ ipsius opus est, cum facit iustos, sic gratiæ ipsius opus erit, cum faciet gloriosos. Quia sicut nemo potest habere ueram iusticiam, nisi fuerit iustificatus, sic nemo potest habere uerã gloriam, nisi fuerit glorificatus. Vnde autem sit uera gloria, Saluator noster, cum Iudæos increparet, ostendit, dicens: Quomodo potestis uos credere,

qui

qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à solo Deo est, non quæritis? Hunc sensum habens Paulus (& ueraciter dicens: Nos autem sensum Christi habemus) sicut gloriam ueram à Deo esse nouerat, ita iusticiam ueram ex Deo esse confirmat, dicens: Vt inueniar in illo, non habens meam iusticiam, quæ ex lege est, sed illam, quę ex fide est Christi, quę ex Deo est iusticia in fide. Et quamuis abundent plurima documenta, quibus clareat, non solum bonę uoluntatis bonęq; operationis gratiam, sed etiam ipsam sanctorum glorificationem diuinitus & inchoari prorsus & perfici, tamen arbitror etiam hęc, quę à nobis posita sunt, utcunq; sufficere. Et ideo iam, ut libelli series temperetur, malorũ quoque uoluntatem, operationem, ac retributionem considerare debemus. Vt agnoscamus, utrum malos Deus iustus ad hoc prędestinauerit faciendum, quod in eis puniturus est factum, an idcirco iniquos ad supplicium iustè prędestinauerit, quia eorum mala opera, licet futura, pręsciret, non tamen ipse prędestina- Philip. 3. B.

uit ut futura essent, quia non ipse fecit ut fierent. Itaque si initium peccati requiritur, nihil aliud, nisi superbia, inuenitur. Dicit enim scriptura: Initium omnis peccati superbia. Quæ itaque tunc initium sumpsit, cum angelus aduersus Deum elatus, & ipsa elatione prostratus, per cõcupiscentiam (quæ radix est omniũ malorũ) uolens usurpare, quod illi datum à Deo non fuit, à Deo discessit, & cecidit, in quo si stetisset, non cecidisset: sed per concupiscentiam malam, qua concupiuit plus extra se, minus factus est in se. Quam cõcupiscentiam, licet explere nequiuerit, opere tamen retinuit uoluntatem. Sic ipse sibi iam factus est pœna, ut supplicium semper esset malo uoluntas mala, tanquam cæco ipsa cęcitas sua. Et concupiscentia peccandi tormentũ fieret peccatori, & rebellis ac refuga, qui illam imperturbabilem requiem fugeret, deinceps perturbationi seruiret, atque à bono domino relinqueretur iustè, quem ipse reliquit iniustè. Ita factum est, ut perseuerans inordinatus ex se ordinaretur in se. Et in eo, qui in se ordi-
nem

nē perderet, diuini ordinis ratio non periret. Hoc & in homine contigit, quem ipſe diabolus ſerpentina calliditate deiecit. A Domino quippe bono diſſentiens, & ſeruo malo conſentiens, malæ uoluntatis effectum plenum adpiſci nō potuit, quia ipſa malicia uoluntatis à Deo non fuit. Hanc enim, ſi à Deo non diſcederet, non haberet. Bonus ergo Deus bonarum eſt conditor naturarum. Vidit enim Deus (ſicut ſcriptum eſt) omnia quæ fecit, & ecce bona ualde. In quibus omnibus quæ fecit, rationalem creaturam meliorem cæteris fecit. Sic tamen potiori creaturæ magis uoluit ineſſe bonum, ut etiam infimæ creaturæ nullum ineſſet ſubſtantialiter malum. Ac per hoc, ſuperius eſſe infimo bono melius creatum bonum, cui ſummum bonum (quod creatum non eſt, & à quo omne mutabile bonum creatum eſt) iuſtè dominaretur. Cuius etiam participatione beatum eſſet, ſi ſummo bono humili dilectione ſeruiret. Creaturæ quippe rationali alia beatitudo nec potuit, nec poteſt eſ-

esse, nec poterit, nisi ut agnoscens, à quo non solum facta, sed etiam à quo rationalis est facta, maiorem dilectionem exhibeat bono creatori quàm sibi Neque enim ei inesse posset ullatenus ratio, nisi ei posset creatoris inesse dilectio. Quia nec est alia, quæ uera sit sapientia uel intelligentia creaturæ rationalis, nisi dilectio creatoris, in qua tãto magis minusúe est dilectio sui, quanto magis minusúe dilectionẽ suo exhibet creatori. Volũtas porrò creaturæ rationalis, sine qualicunq; amore non potest esse. Nec sic potest diligere, ut amorem suum non uelit ad aliquid religare, quæ inter summum bonum, à quo creata est, & infimum bonũ cui prælata est, medio, quodam loco posita, profecto aut in infimo bono necesse est miserabiliter iaceat, aut in summo bono ueraciter fœliciterq; requiescat. Quodam etenim amore rapitur, seu cum obedientia subleuatur, & creatori bono benè subijcitur, siue cum superbia deprimitur, ut creaturæ bonæ malè dominetur Sicut enim fit elatione humilis, sic fit humilitate sublimis. Di-

cit

cit enim Dominus & Magiſter noſter: Omnis qui ſe exaltauerit, humiliabitur, & qui ſe humiliauerit, exaltabitur. Propter quod item ſcriptum eſt: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Neq; uerò Deus humiles, quibus dat gratiam, ante datam humiles inuenit, ſed dando gratiã humiles facit. Hoc ipſum enim, gratiam, Deus per gratiam donat, ut quiſquis eam acceperit, humilis fiat. Propter quod ipſe unigenitus ſanctæ humilitatis doctor atq; largitor dicit: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Hanc requiem perdiderunt, qui humilitate reiecta, aduerſus uitam ſuam tumuerunt, & in mortem per ſuperbiam reciderunt. De talibus enim dictum eſt: Deiecisti eos, cum extollerentur. Talibus autem propterea Deus reſiſtit, quia in eis ſuperbiam ipſe non fecit, per quam iniuſtè malũt in peccatum cadere, & per quam iuſtè meretur in peccato remanere. Proinde, quia initiũ malæ uoluntatis ſuperbia eſt, quæ ex Deo non eſt, perſpicuè claret, non ex Deo ei-

ſe hominibus interitum malæ operatio-nis, ſed à iuſto iudice retribui malis interitum ultionis. Mala quippe uoluntas non pertinet ad optimum creatorem: iuſta ueò iniuſti angeli, hominiſq; damnatio pertinet ad æquiſsimũ cognitorem. Ad uoluntatem igitur malam Deus hominem non prædeſtinauit, quia homini eam daturus ipſe non fuit. Quomodo enim Deus hominem, quem ad imaginem ſuam fecit prædeſtinaret ad malam uoluntatem, quam ipſe non fecit? Itaq; peccare in hoc homo cœpit, in q̃ à Deo diſceſsit. Scriptum eſt enim: Quia initium ſuperbiæ apoſtatare à Deo. Et alio loco: Ecce omnes, qui ſe elongant à te, peribunt, perdidiſti omnes qui fornicantur abs te. Iſti ergo, qui ſe elongant & fornicantur à Deo, utiq; peccando pereũt, per ſuam malam uoluntatem, quæ non eſt ex Deo. Perdet autem illos Deus iuſtè iudicando, quod competit Deo. Non enim eos Deus iudicio perderet, niſi per ſuas iniquitates ipſi periſſent, Scriptum eſt enim: Defecerunt, perierunt propter iniquitatem ſuam. Defe-

ctus

ctus ergo à summo bono ad infimum bonum, hoc est peccatoris proprium & uolũtarium malum, quo malo seipsum perdit iniustus. Et quia huic malo author non est Deus, sed homo peruersus, digne itaque homini, qui se perdidit peccato, redditur in tormentis æterna perditio, ut pereat quidem, qui perire uoluit, non tamen sic pereat, quemadmodum uoluit. Qui enim si peribit, delectatione peccatorum illectus, ut si posset fieri. maneret in opere peccati perpetuus, iuste quidem est in perditione peccati dimissus, quo propria cecidit uoluntate: sed non ibi fuit impune dimittendus, ne Deus fidelis, in quo non est iniquitas, qui est iustus & sanctus, si peccatorem semper in peccato relinqueret impunitum, putaretur illi placere peccatum Quam sentẽtiam in quibusdam Deus arguit, per Malachiam prophetam, qui dicunt: Omnis qui facit malũ, bonus est coram Domino, & ipse in eo placuit, & ubi est Deus iusticię. Iustę igitur est subsequuta seueritas iudicis, ubi præcelsit iniquitas peccatoris, quia

illius

illius rei Deus ultor est, cuius author nõ est, id est, iniquitatis quam potest Deus punire, non facere. Scriptum est enim: Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas. Et: Scitis, quia ille apparuit, ut peccata tolleret, & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat. Et iterum: Deus fidelis, in quo non est iniquitas, iustus & sanctus Dominus. Iniquitas igi-
Deut. 32. tur, quia in Deo nõ est, utiq; ex Deo nõ est. Quæ est autem iniquitas, nisi mala concupiscentia? quam ex Deo non esse Ioannes Apostolus manifestat, dicens: Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo, quia omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & cõcupiscentia oculorum, & superbia uitæ quæ non est ex patre, sed ex mundo est, Hic autem mundi nomine homines significat mũdi istius dilectores, qui non ideo pro dilectione mũdi puniẽdi sunt, quia aliquam substantiam malam diligũt, cum substantia naturaliter nulla sit mala, sed quia dilectionis ordinem non tenentes, dum plus iustò diligunt mundum,

dum, minus Deum diligunt, quam diligere debuerunt. Non autem aliquid inordinatum Deus fecit, nec aliquid inordinatum fieri prædeſtinauit, qui per Apoſtolum ſuum imperat, ut omnia honeſtè & ſecundum ordinem fiant. Propter quod & in ſanctis Eloquijs, ut peccatum uitetur, charitas præcipitur. Scriptum eſt enim: Ordinauit in me charita ritatem. Huic ordini cõgratulatur Apoſtolus dicens: Nam & ſi corpore abſens ſum, ſed ſpiritu uobiſcum ſum, gaudens & uidens ordinem ueſtrum. Peccati uerò initium, ſi attendatur, puto, quòd nihil eſt aliud, quàm inordinatarũ rerum inordinata rationalis creaturæ dilectio, quæ ſponte perdendo dilectionis ordinem perdidit & ſalutem. Ad hoc nõ eſt à Deo prædeſtinata rationalis creatura. Neq; enim alia eſt eius prædeſtinatio, niſi futurorum operum eius æterna præparatio. In qua nullius cauſa mali poterit inueniri, quia ex uoluntate Dei nunquã proceſsit origo peccati. Miſericors etenim dominus & iuſtus, de quo alio loco ſcriptum eſt: Miſericordiam & ueritatem

tem

tem diligit Dominus Deus. In omnibus ergo operibus eius aut iusta ueritas custoditur, aut pia misericordia prærogatur. Porrò autem, cum negare non possimus, à Deo bono factum hominẽ bonum, si dixerimus eum à Deo prędestinatum ad opus aliquod malũ, nos Deo misericordi & iusto tale opus (quod absit) adscribimus, ubi nec misericors possit inueniri, nec iustus. Si enim, cũ à Deo fieret homo, sic erat in pręsenti opere Dei bonus, in prędestinatione eius esset malus, procul dubio Dei opere malus futurus erat. à quo ad peccandum prædestinatus fiebat. Vbi statim illa consequetur absurditas, ut dicatur, quia Deus (de quo Propheta dicit) Qui fecit quæ futura sunt, in se habuit (quod absit) iniquitatis originem, si hominem à se factum ipse prędestinauerat peccatorem. Prędestinatio enim eius, pręparatio est operum eius. Et sicut competit Deo bono, ut causa sit totius operis boni, sic incongruum est, ut imputetur causa cuiuslibet operis mali. Deinde attendimus, quia nulla ratio redditur, qua homo ad pecca-

peccatum prædestinatus à Deo credatur. Si enim in his, quos Deus & pater Domini nostri Iesu Christi benedixit in omni benedictione spiritiali in cœlestibus in Christo Iesu, sicut elegit eos in ipso ante mundi constitutionem, ut essent sancti & immaculati in conspectu eius in charitate, qui prædestinauit eos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum. Si ergo in his causa prædestinationis quęratur, non utique alia, sed sola gratuita Dei misericordia repetitur. Ipse est enim de quo dicit Psalmus: Misericors & miserator dominus, longanimis & multæ misericordiæ, non in finem irascetur, neque in ęternum indignabitur. Nō secundum peccata nostra fecit nobis, neq; secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Quia secundum altitudinem cœli à terra elongauit iniquitates nostras à nobis. Sicut miseretur pater filijs, ita misertus est dominus timentibus eum. In his omnibus tot ac talibus bonis, quę dominus retribu t malis, quid aliud quàm indebita misericordia canitur? quidúe aliud quàm gratuita pietas

pietas prædicatur? Nam & in eo, quod non ſecundum peccata noſtra fecit nobis, neq; ſecundum iniquitates noſtras retribuit nobis, gratuita manifeſtatur iuſtificatio impiorum Et in eo, quòd ſicut miſeretur pater filijs, ita miſertus eſt dominus timentibus eum, gratuita claret per eandem fidei iuſtificationem adoptio filiorum. Neq; enim, ſicut pater filijs miſereretur, niſi nobis gratia pater factus, nos ſibi filios facere dignaretur. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Hęc eſt in ſanctis cauſa prædeſtinationis diuinæ, præparatio ſcilicet iuſtificatiōis & adoptionis indebitæ, quam quia non merebatur uoluntas hominis mala, non eſt eius cauſa, niſi ſola Dei uoluntas bona. In his autem, qui putantur prædeſtinati, non adluenda ſupplicia, ſed ad perpetranda peccata, cum cauſa prędeſtinationis quæritur, non iuuenio, quid reſpondere poſſet, quiſquis hanc aſſerere meditatur Nunquid enim, ſicut rectè dicimus, ad hoc prædeſtinatos ſanctos, ut Deo in eis miſericorditer operante, ex

malis

malis fierent boni, & ex impijs iusti, q̊d cum dicimus, ad Dei gloriam dicimus, Nunquid sic, recte dicere poterimus, ad hoc prędestinatos iniquos, ut Deo in eis, etsi non misericorditer, saltem iuste operante, ex bonis fierent mali, aut ex iustis fierent impij? Absit hoc à nobis atque ab omnib. Christianis, ut causam cuiuslibet peccati quisquam deputare diuinæ audeat æquitati: cum nec malitiæ nec impietatis cuiusquam causa esse possit, nisi in eo, qui malus atque impius fuerit. Vt ergo ex malis fiãt homines boni, & ex impijs iustij, laudanda est Dei misericordia, ut autẽ ex bonis fiant homines mali, aut ex iustis iniqui, si diuinæ prædestinationis asseritur causa, erit (quod absit) uituperanda iustitia. Quinimo nec iustitia iusta dicetur, si puniendum reum non inuenisse, sed fecisse dicatur. Maior uerò erit iniustitia, si lapso deus retribuit pœnam, quem stantem prædestinasse dicitur ad ruinam. Quæro autem, cur primũ hominem quẽ (sicut scriptum est) fecit Dominus rectũ, prędestinare potuerit ad peccandũ, id est, ad uolũtatem ma-

lam quæ eſt totius origo peccati, quam utiq; aut retribuiſſe Deũ nondũ peccanti homini, aut retribuiſſe credẽdũ eſt peccatori. Hanc itaq; ſi nondũ peccanti homini tribuit, ipſe (quod abſit) author iniquitatis extitit, qui malam uoluntatem dedit homini bono, per quam peccans, æterno meretur puniri ſupplicio. Et ubi eſt, quia Deus mortẽ non fecit? Et, quia non eſt iniquitas apud Deũ? Et quia iuſtus Dominus, & iuſtitiam dilexit, ęquitatem uidit uultus eius? Si autem malæ uoluntatis initiũ peccatori homini non tribuit, ſed retribuit Deus, ut ab homine credatur cœpiſſe peccatum, à Deo autem tanquam à iuſto iudice redditũ malæ uoluntatis initium dicatur, quod peccatum homo facere potuit, in quo uoluntas mala non fuit? cum nullus fructus iniquitatis exoriri poſsit, niſi quem radix uolũtatis malæ protulerit. De corde enim (ſicut ueritas ait) exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemię. Hęc ſunt quæ coinquinãt hominẽ. Propter ꝗd Deus ipſe per Hieremiã ſic

hu-

humanę maliciam uoluntatis obiurgat, ut eam à se alienam esse perdoceat. Dicit enim: Ego te plantaui uineam fructiferam quomodo conuersa es in amaritudinem uitis alienę? Alienam utiq; à se uitem dicit, nõ uitio diuinæ cõditionis, sed auersione propriæ uolũtatis, quę iuste culpatur, pro eo quòd amaritudinẽ protulit, quã in ea Deus ipso non fecit. Quoniã ipsam amaritudinẽ nec ex Dei p̃destinatiõe, nec ex Dei opere, se ex malicia suę uolũtatis habuit. Pro qua amaritudine sic eã Deus p supra memoratum Prophetã denuo increpat: Scito, quàm malum est tibi & amarum, reliquisse Dominum deum tuũ, & non esse timorem meum apud te. Cum ergo hoc sit homini malum & amarum, reliquisse dominum & timorem Dei apud eum non esse, quis ita sit contrarius ueritati, ut putet à bono ac suaui deo (de quo scriptum est: Quàm bonus deus Israel rectis corde) Et quia nemo bonus nisi solus deus: & de quo Apostolus dicit: Vt ostendat in sæculis superueniẽtibus abundantes diuitias gratię suæ in bonitate

ſuper nos. Et de cuius ſuauitate canitur: Guſtate & uidete quàm ſuauis eſt dominus. Et de cuius eloquijs denuo prædicatur: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel & fauum ori meo. Et rurſus: Iudicia dei uera, iuſtificata in ſemetipſis, deſiderabilia ſuper aurum & lapidem precioſum multum, & dulciora ſuper mel & fauum. Quis ergo putet, à bono ac ſuaui deo, prædeſtinatum hominem aut ad maliciam uoluntatis, qua bonum Deum relinqueret, aut ad amaritudinem contumaciæ, qua ſuauem dominum non timeret? Proinde fidelibus congruit credere & fateri Deũ bonum & iuſtum, præſciſſe quidem peccaturos homines, quia nihil eum latere potuit futurorum, (neq; enim uel futura eſſent, ſi in eius præſcientia non fuiſſent) Non tamen prędeſtinaſſe quemlibet hominẽ ad peccatum: quia ſi ad peccatum aliq͂d hominem Deus prædeſtinaret, pro peccatis hominem non puniret: Dei enim prædeſtinatione aut peccatorum præparata eſt pia remiſsio, aut peccatorum iuſta punitio. Nunquam igitur Deus ad

hoc

hoc hominẽ potuit prædestinare, quod ipse disposuerat & pręcepto prohibere, & misericordia diluere, & iustitia puni-re. Iniquos Itaque quos præsciuit Deus hanc uitã in peccato terminaturos, prædestinauit supplicio interminabili puniendos, in quo sicut culpanda nõ est præscientia humanę iniquitatis, ita prædestinatio iustissimæ laudanda est ultionis, ut agnosceret non ab eo prędestinatum hominem ad qualecũq; peccatũ, quem prędestinauit peccati merito puniendũ. Deus itaq; omnia hominum opera, siue bona seu mala præsciuit, quia eum latere nihil potuit. Sed sola bona prędestinauit, quæ se in filijs gratiæ facturum esse pręsciuit, mala uerò futura opera illorũ, quos non prædestinauit ad regnum, sed ad interitum, pręsciuit, potẽtissima deitate, & ordinauit prouida bonitate: & quia pręscius fuit, quòd eadem mala, nõ solum ipse facturus non esset, sed nec homo, in quantum ei humiliter adhæsisset, in eo nobis insuperabilem potentiã pręscientiæ suæ magis ostendit, quia nec in malis prædestinationem iustitiæ suæ ua

care permisit. Ostensurus itaque Deus, quid reddendum præsciuerit & qui donandum, prædestinauit illos ad supplicium, quos à se præsciuit uoluntatis malæ uitio discessuros: & prædestinauit ad regnum, quos ad se præsciuit misericordiæ præuenientis auxilio reddituros. & in se, misericordiæ subsequentis auxilio esse mansuros. In istis misericordiam custodiēs, in illis iustitiā tenens: Istis quod promisit piè tribuens, illis nihilominus quod prædixit iustè tribuens. Sic autem Deus non omnia promisit quę prędixit, quamuis prædixerit omnia quæ promisit: sicut non omnia prædestinauit quæ præsciuit, quãuis omnia prædestinauit quę pręsciuerit Pręsciuit enim uolũtates hominum bonas & malas, prædestinauit autem nõ malas, sed solas bonas. Et licet in eius prædestinatione non fuerit, ut malitiam uoluntati humanę dedisset, fuit tamen in eius prędestinatione, quod humanæ uoluntatis malitiæ reddidisset. Propter hoc quia sicut Psalmista testatur, misericors est dominus & iustus, prędestinauit iustos ad gloriam, iniquos ad

poenam.

pœnam. Iustificandis ergo atque glorificãdis prædestinatum misericordiæ suæ opus prædixit pariter & promisit. Iniquis autem prædestinatum iustitiæ suę opus prædixit tantummodo, non promisit. Quod si quis quærat, cur Deus omnia quidem prædestinata prædixerit, non tamen omnia prędestinata promiserit? Respondemus, promissionem dici nõ posse nisi cũ aliquid ad hoc prædicit faciendũ, ut possit ei, cui promittit, prodesse iã factũ. Et promissum semp esse doni, nõ semper esse iudicij, cũ promissi largitas semper lętificet, iudicij uerò seueritas aliquãdo contristet. Quod propheta metuens, huiuscemodi ad Deum orationem effundit: Ne intres in iudicio cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Sciebat enim cunctos pari retinendos punitionis uinculo, nisi Deus, in quibus uellet misericordiam fecisse, super exaltaret iudicio. Iustificatio igitur & glorificatio, quæ non est homini ex homine, sed ex Deo, quia multum sanctis fuerat profutura, ideo prædicta est & promissa. Punitio uerò, Ps. 142. A.

quæ in æternum fuit impijs obfutura, prædicta est tantummodo, non promisſa Quod etiam diuinis testimonijs facilius ostẽditur. In illo quippe Prophetæ loco utrunq; pariter inuenitur expresſum, ubi Deus per Esaiã eos qui sibi non seruiunt his arguit uerbis: Ecce qui seruiunt mihi manducabunt, uos uerò esurietis. Ecce qui seruiunt mihi bibẽt, uos uerò sitietis. Ecce qui seruiunt mihi lætabuntur, uos uerò confundemini. Ecce qui seruiunt mihi exultabunt in lætitia, uos autem clamabitis propter dolorem cordis uestri, & à contritione spiritus ululabitis. In his omnibus, quæcunq; ad iniquorum personam pertinent, prædicta sunt tantummodo, nõ promisſa. Neque enim dicendum est, bonitatis largitate promisſum, quod intendat iniquitatis merito sæueritas inferendum. Si qua uerò ad personam seruientium Deo pertinent, & prædicta sunt & promisſa. Tale aliquid etiam in illo Saluatoris nostri sermone, quo ait: Tunc illi ibunt in combustionem æternam, iusti autem in uitam æternam. Prædixit & promisit præ-

mium,

miũ quo fruentur iusti, no aũt promisit, sed prędixit supplicium, quo punientur iniusti. Neque uerò, sicut prædestinauit sanctos ad iustitiam accipiēdam, sic prædestinauit iniquos ad eandem iustitiam amittendam, quia misericors Dominus & iustus, potuit gratis à prauitate liberare quem uoluit, prauitatis autem operator nunquam fuit: quia prauus nunquã aliquis fuit, nisi in quãtum à Deo discessit. Nec discessurum Deus prædestinauit, quamuis discessurum cognitio diuina pręsciuerit. Deus itaque licet author non sit malarum cogitationum, ordinator tamen est malarum uoluntatum, & de malo opere cuiuslibet mali non desinit ipse bonum operari. Nec in ipsis iniustæ uoluntatis operibus deserit operũ suorum iustum ordinem, quia & hoc in ipso ordine habet, quod malam iustè deserit uoluntatem. Quam tamē sic in suis malis operibus, à se discedentem deserit, ut ibi permittentis Dei operatio bona non desit, dum & in peccantis uoluntate iniusta implet ipse iustitiam, & de malo, quo peccantem iudicat, quibus i-

pse uult beneficium prerogat: In sanctis igitur perfectus est Dominus, quod ut essent boni, gratis dedit. Quod autem daturum se præsciuit, in æterna bonitatis dispositione prædestinauit. Ipsa est enim prædestinatio Dei, sempiterna scilicet dispositio futuri operis Dei. Porrò autem in iniquis puniturus est, quod ut essent mali non dedit, nec eos ad iniquitatem aliquam prædestinauit, quia ut iniquè uellēt, hoc eis daturus ipse nō fuit. Et quia male uolūtatis perseuerans iniquitas inulta remanere non debuit, tales ad interitum prædestinauit, quia talibus iuste punitionis supplicium præparauit. Quod utique manifesto Dominus ipse sermone perdocuit, in eo, quod â se ostēdit paratum, non solum regnū, ubi lætētur boni, sed & ignem eternum, ubi crucientur mali. Bonis etenim dicturus est: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est à constitutione mundi. Malis autem dicturus est: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Ecce ad quod Dominus iniquos & impios

impios prædestinauit, id est, ad supplicium iustum, non ad aliquod opus iniustum: ad pœnam, non ad culpam: ad punitionem, non ad transgressionem: ad interitum, quem ira iusti iudicis peccantibus reddidit, non ad interitum, quo in se iram Dei peccantium iniquitas prouocauit. Quod beati Apostoli prædicatio manifestat, qui malos, quos in æternum damnaturus est Deus, uasa uocat irę non culpę. Ait enim: Quod si uolens Deus ostēdere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia uasa iræ, aptata in interitum, ut ostenderet diuitias gloriæ suę in uasa misericordię, quæ pręparauit in gloriam. Quęso Monime charissime, ut hunc Apostoli locum diligenter attendas. Notũ nanque est, iram Dei dici non posse nisi ubi creditur hominis iniquitas præcessisse. Neq; enim Deus aut ignarus esse potuit, aut iniustus, qui posset aut peccantis hominis culpam non agnoscere, aut nō peccāti iudiciũ punitionis inferre. Nam & ipse beatus Paulus in iniquitate hominis iustitiā Dei prædicat commēdari, ut

ostendat

ostendat, non iniustè iram omnipotentis inferri. Ait nanque: Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus, nunquid iniquus Deus, qui infert irã? Secundum hominem dico. Absit. Alioquin, quomodo iudicauit Deus mundum? Non itaque frustra talis est ab eo facta inter puniendos glorificandosque discretio, ut illos uocaret uasa iræ, istos autem uasa misericordiæ, nisi ut ostenderet, tam in uasis iræ, quàm in uasis misericordiæ, iniquitatem propriã præcessisse. Talis est dominus uerus, cui, ut gratuita sit misericordia, & ira non sit iniusta. Ac per hoc, & illos indignos præueniat bonitate, quos iustificat, & illos dignos inueniat punitione, quos damnat. Ac sic appareat, & in uasi misericordiæ, non ex ipsis, sed ex Deo esse, quod boni sunt, & in uasis iræ, nõ ex Deo, sed ex ipsis esse, quòd mali sunt. Posset enim Apost. quos dixit uasa misericordiæ, potius uasa iustitiæ nuncupare. Sed si uasa iustitiæ uocarentur, forsitan ex seipsis habere iustitiam putarentur. Nunc autem cum uasa misericordię dicit proculdubio

dubio, quid ipsi fuerint, non tacuit, quia quid eis à Deo cõlatum sit, euidenter ostendit. Si enim per seipsos essent iusti, mercedem eis dominus pro operib. suis redderet, non misericordiam prærogaret: Sicut idem Apostolus alio loco dicit: Ei autem qui operatur, merces non imputatur secũdum gratiam, sed secundum debitum. Vasa itaq; misericordiæ ad indebitam sunt gloriam præparata, quia gratis sunt misericordiam consecuta. De quibus etiam ipse beatus Apostolus se esse testatur, dicens: Qui prius fui blasphemus & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiã consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Hoc est opus Dei in uasis misericordię, ut blasphemis & persecutoribus & contumeliosis, non debitus redderetur interitus, sed misericordiæ donaretur gratuitum munus. Vasis uerò irę nunquam Deus redderet interitum, si non spontaneum inueniretur homo habere peccatũ, quia nec Deus peccanti homini iuste inferret iram, si homo ex prædestinatione Dei cecidisset in culpam. Sed quia causam iniqui-

quitatis suę ex propria homo habuit uo
luntate, propterea B. Paulus sustinuisse
asserit Deum in multa patientia uasa irę
aptata in interitum. Hæc igitur ira, ideo
talibus uasis interitum reddidit, quia in
eis meritum uoluntariæ iniquitatis in-
uenit. Quando autem peccanti seruo i-
ram iustus dominus intulisset, si seruus
ex Domini prædestinatione peccasset?
In hoc itaque ista uasa Deus aptauit, in
quod prędestinauit, hoc est, in interitum
illum utiq; interitum, quem Paulus ma-
lis repente superuenturum denũciat, di-
1. Thess. 5. A. cens: Cum enim dixerint pax & securi-
tas, tunc repentinus eis superueniet inte
ritus. Quod si Deus tales in peccatum
prædestinaret, non eos Apostolus uasa
irę mallet nominare, sed culpę, nec in in
teritum talia uasa, sed in peccatum dice-
rentur aptata. Nunc autem ideo uasa irę
dicũtur, ut ostendatur, in talibus ex Dei
prædestinatione non hoc esse, quod est
male ab eis admissum, sed quod est tali-
bus bene redditum. Bene quippe malis
interitus à Deo redditur, quãuis sit ma-
lus interitus eis, qui nunc iuste deserun-
tur

tur, & postmodum iuste torquebuntur. In talibus enim Deus iudicium suũ desertione inchoat, cruciatiõe cõsummat. Nam & hoc tempore, quo discedentes malos deserit Deus, non operatur in eis, quod ei displicet, sed operatur per eos q̃d ei placet, postmodum eis redditurus, quod ab eius iustitia merentur. Recipient enim non pro eo, quod Deus bene usus est eorum operib. malis, sed pro eo quod ipsi male abusi sunt Dei operibus bonis. Tales itaq; Deus aptauit in interitum punitionis, quem peccatori iustus iudex prædestinatione iusta decreuit: non in peccatum, quod homo non ex prędestinatione diuina, sed ex uoluntate sua, male concupiscendo cœpit, & male operãdo perfecit. Concupiscentia enim cõcipiẽs peperit peccatũ, peccatũ uerò consummatũ genuit mortem. Nõ ergo iniqui p̃destinati sunt ad mortẽ animę primã, sed prędestinati sunt ad ad secundã, id est ad stagnum ignis & sulphuris. De q̃ B. Ioãnes dicit: Et diabolus, qui seducebat eos missus est in stagnũ ignis & sulphuris. Et alio loco: Et mors & infernus

nus missi sunt in stagnũ ignis. Hęc mors secunda est stagnũ ignis. Et qui non est inuentus in libro uitę scriptus, missus est in stagnũ ignis. Rursus dicit, Dubijs autem & infidelibus contaminatis, & homicidis, & impudicis, & ueneficis, & Idolis seruientibus, & omnibus mendacibus, pars eorũ in stagno ardenti & sulphure, quod est mors secunda. Illam secundam nuncupat mortem, quę sequitur ex sententia iusti iudicis, non illam, quę pręcessit in mala cõcupiscentia peccatoris. Qua morte saluator quosdam mortuos asserebat, dicens: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et Apostolus de uidua: Quę autẽ in delicijs, est uiuẽs, mortua est. Ad Epheseos quoq; sic loquitur: Et uos cũ essetis mortui delictis & peccatis uestris, in quibus aliquãdo ambulastis, secundum seculũ mundi huius, secundũ principem potestatis aëris huius spiritus, qui nũc operatur in filijs diffidentię, in quibus & nos omnes aliquando conuersati sumus, in desiderijs carnis nostræ, facientes uoluntatem carnis & cogitationum, eramus natura

filij iræ, ſicut & cæteri. Deus autem, qui diues eſt in miſericordia, propter nimiã charitatẽ ſuam, qui dilexit nos, & cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſto. De hac morte, qua homo eſt mortuus in peccatis, dicit Deus: Nolo mortem morientis, ſed ut reuertatur à uia ſua mala, & uiuat anima eius. Quo modo autem ad mortem peccati prædeſtinaſſe Deus hominem creditur, quam ſe ipſe nolle teſtatur? Mors ergo iſta morientis, uia ſua mala eſt, quæ quia mala, Deo ignota. Scriptum namq; eſt: Vias enim quæ à dextris ſunt, nouit Dominus, peruerſæ autem ſunt, quæ à ſiniſtris ſunt. Vias ergo, quas Deus fecit, nouit, quas non fecit, perdit, quia eas non nouit. Vnde ſcriptum eſt: Nouit Dominus uiam iuſtorum & iter impiorũ peribit. Ille igitur, qui ſcit omnia antequã fiant, & cuius oculi in omni loco ſpeculantur bonos & malos, cuius etiam uultus ſuper faciẽtes mala, ut perdet de terra memoriam eorum, ideo uiam malam non nouit, non quia ſcientiam ipſius aliquid in operibus hominũ fugit, ſed quia mor

rem morientis non fecit, qui tamen mor
tem mortuo iuste retribuit. Prima igitur
mors animæ, quam sibi homo intulit, se
cundæ mortis est causa. Et secũda mors
quam Deus homini reddit, primæ mor-
tis est pœna. Et quia istam sibi homo in-
iustus iniuste intulit, illam à iusto iudice
iuste percepit, ut quia in ista uolens se-
men iniquitatis seminat peccator im-
prouidus, in illa metat fructum punitio
nis inuitus. Qui enim seminat in carne
sua, de carne metet corruptionem: qui
autẽ seminat in spiritu, de spiritu metet
uitam æternam. Sed qui seminat in spiri
tu, & de spiritu metet uitã æternã, à Deo
habet donũ & messis & seminis: (Quod
Paulo teste cognouimus: sic enim ait:
Qui aũt dat semen seminanti, & panem
ad manducandũ præstabit, & multipli-
cabit semẽ uestrum, & augebit incremẽ
ta frugum iustitiæ uestræ,) qui uerò semi
nat in carne, & de carne metet corruptio
nẽ: Ideo nõ lætabitur in messe, quia non
Deũ, sed seipsum habuit authorem in se
mine. Peccata itaq; hominũ cuncta qui-
dẽ Deus in peccatorib. præsciuit futura.
Et

Et quia ipse nō ea prædestinauit facienda, iuste prædestinauit iudicio puniēda. Quod etiam in ipsis dictis sancti Augustini, quæ tuæ inseruisti epistolæ, si consideres, profecto cognosces: q postquàm dixit: Hoc ergo bonum, quod est requirere Deum, non erat qui faceret, nō erat usq; ad unū. Sed in eo genere, quod prædestinatum est ad interitū, statim secutus adiunxit, dicens: Super hoc enim respexit Dei præscientia, protulitq; sententiā. Nempe satis atq; euidenter his dictis ostendit, quia Deus peccata hominū præscientia uidit, quibus sententiā prædestinatione dictauit. Quid enim aliud accipere debemus, in hac prolatione sententiæ Dei, nisi paratū suppliciū peccatoris? Iuste aūt ad punitionē diuina æquitate prædestinatus, q peccator est diuina cognitione præscitus: utpote, qui iniquitatem, ad quā à Deo nō est prædestinatus, propria esset uoluntate facturus: ut in q̄ præsciētia Dei uidebat futurū opus iniustū, huic per prædestinationis sententiā pararet supplicium iustū. Quāuis igitur tu ipse, cæteriq; tui similes, studio legendi,

uel uelocitate intelligendi, ex hoc loco dictorum sancti Augustini, quæ in tua epistola posuisti, facillime cognoscatis, quid catholicus habeat intellectus, de his, quos ad interitum prædestinatos audimus, tamen ne tardiores quiq; hunc tantum locum minus sibi putent in hac quæstione sufficere, de alijs quoque sancti Augustini libris quędam inserui, quibus docuit humanæ iniquitatis causam solam esse superbiam, nec ad peccandū homines, sed ad damnationem prædestinatos à Deo, qui, ut non adiuuentur à Deo, in ipsis causa est, non in Deo. In libro itaque secundo, de Baptismo paruulorum, ad Marcellinum scribens, inter alia sic dicit: Ignorantia igitur & infirmitas uitia sunt, quæ impediunt uoluntatem, ne moueatur ad faciendum opus bonum, uel ab opere malo abstinēdum, Vt autē innotescat, quod latebat, & suaue fiat, quod non delectabat, gratiæ Dei est, qua hominum adiuuat uoluntates, qua ut non adiuuentur, in ipsis itidem causa est, non in Deo, siue damnādi prędestinati sint propter iniquitatem superbiæ,

biæ, siue cōtra ipsam superbiam iudicandi & erudiendi, si filij sunt misericordiæ. Hic statim Sāctus Augustinus testimonium Prophetæ subiunxit, dicens: Vnde Hieremias, cum dixisset: Scio Domine, quoniam nō est in homine uia eius, nec uiri est, ut ambulet, & dirigat gressus suos: cōtinue subiunxit: Corripe me Domine, ueruntamen in iudicio, & non in furore tuo. Tanquam diceret: Scio ad corruptiōem meam pertinere, quòd minus abs te adiuuor, ut perfectè dirigantur gressus mei: ueruntamen hoc ipsum noli sic mecum agere, tanquam in furore, quo iniquos damnare statuisti, sed tāquam in iudicio, quo doces tuos non superbire. Vnde alibi dicitur: Et iudicia tua adiuuabunt me. Supra dictum itaq; Marcellinum tali doctrina Sanctus Augustinus informans, sequit & dicit: Nullius proinde culpę humanę in Deum referas causam, uitiorum nanq; omnium humanorum causa superbia est. In istis Sancti Augustini dictis attende quæso mi charissime. Primum, quia ut non homines adiuuentur à Deo, in ipsis causa

Hiere. 10.

Psal. 118.

esse dicitur, nō in Deo. Deinde, quia propter iniquitatem superbiæ, prædestinati dicuntur damnandi, quod pertinet ad iudicium, non deprauandi, quod pertinet ad peccatum. Tertio, etiam considera, quia nullius culpæ humanæ, in Deū referendam admonet causam, qua si aliqua peccatoris iniquitas, à Deo prædestinata creditur, ipsius iniquitatis causa in prædestinatione diuina constituatur. Quod quàm sit impium, quamqúe fidei Christianæ contrarium, nullum puto fugere Christianum. Alio quoqꝫ eiusdem libri loco memoratus sanctus Augustinus sic dicit: Extolli quippe in superbiā propriæ uoluntatis est hominum, nō operis Dei: neqꝫ enim ad hoc eos compellit aut adiuuat Deus. Et ut manifestiore dictorum eius indicio nostra fulciatur assertio, aliquid nobis ponendum est de libro, quem scripsit de prædestinatione sanctorum, quo manifestius ostendit, sine prædestinatione præscientiam Dei esse posse: prædestinationem uerò sine præscientia esse non posse: & quia Deus præsciuit etiam quæ ipse non facit, hoc

est peccata. Supra memorato igitur libro, hæc est eiusdẽ beati Augustini sententia: Prædestinatio est, quę sine præscientia non potest esse, potest aũt esse sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippe deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse facturus: unde dictum est: Fecit quæ futura sunt. Præscire etiã potens est aũt, quę ipse non facit, sicut quęcũq; peccata. Quia etsi sunt quædam, quæ ita peccata sunt, ut pœne sint etiã peccatorũ (unde dictũ est: Tradidit illos Deus in reprobã mentẽ, ut faciã, quæ non conueniũt,) nõ ibi peccatũ Dei est, sed iudiciũ. Puto in his dictis beati Augustini euidẽter ostẽsum, bona opera sua Deũ pręsciſse & p̃destinasse, hoc est, siue quę ad misericordiam, seu quæ ad iustitiam pertinent: mala uerò opera, hoc est, peccata, præscisse tantum, non etiam prædestinasse: quia ibi non opus dei esse dicitur sed iudicium. Ideo in peccato opus Dei non est, quia ut peccatum fieret, prædestinatum ab eo non est: ideo autem iudiciũ est, quia inultũ nõ relinquitur, quod sine operãte Deo malus operat. Nõ aũt

ignorans, etiam præterito tempore illi luculentiſsimo ſancti Auguſtini operi, quod ſcripſit de Prędeſtinatione ſanctorum, à quibuſdam Gallis obiectũ, quòd beatus Auguſtinus in aſſertione prædeſtinationis diuinæ, peccatores nõ ad ſolum prędeſtinatos diceret iudicium, ſed etiam ad peccatũ, cuius dicta, quia ipſe ſceleri præuentus eſt obitu. Proſper, uir eruditus & ſanctus, rectè defendit fide, & copioſo ſermone. Ex quibus Gallorum capitulis, ut non multa nunc ponamus, ne libellum iſtum, quem prolixum facere diſputandi neceſsitas cogit, prolixiorem uoluntas facere uideatur, duarum reſponſionum loca duximus inſerenda. Quartadecima quippe obiectio ſic habetur: Quod qui Euangelicæ prædicationi non credunt, ex Dei prædeſtinatione non credant. Et quod Deus ita diffinierit, ut quicunq; non credunt, ex ipſius conſtitutione non credant. Huic itaq; prauitati, quæ beati Auguſtini dictis, non ex ueritate, ſed ex liuore obijciebatur, tali Proſper ſermone reſpõdit. Infidelitas non credentium Euangelio, nequa-

nequaquam ex Dei prædestinatione generatur. Bonorum enim Deus author est, non malorum. Prædestinatio igitur Dei semper in bono est, aut ad retributionem iustitiæ, aut ad donationem pertinens gratiæ. Vniuersæ enim uiæ domini misericordia & ueritas. Proinde infidelitas non credentium, non ad constitutionem Dei sed ad præscientiam referenda est. Quæ non ideo necessitatem nõ credendi intulit, quia falli de ea quæ futura erat, infidelitate nõ potuit. Quintadecima etiam obiectio his uerbis inserta est, quod idem sit præsciẽtia, quod prædestinatio. Cui Prosper sic respõdit: Qui præscientiam Dei in nullo ab ipsius prædestinatione discernit, quod tribuendum est deo de bonis, hoc ei etiã de malis conatur ascribere. Sed cum bono ad largitorem, cooperatoremq; eorum, mala autem ad uoluntariam rationalis creaturæ nequititiam referẽda sint dubium non est sine ulla temporali, differẽtia deum & præscisse simul & prædestinasse, quę ipso erant authore facienda, uel quę malis meritis iusto erant iudicio retribu- Psal. 4. B.

enda:præſciſſe autem tãtummodo, non
etiam prædeſtinaſſe, quæ non ex ipſo e-
rant cauſam operationis habitura. Nos
itaq; chariſsime, hæc interim pauca de li
bris ſancti Auguſtini: & de reſponſioni
bus Proſperi, ob hoc maluimus huic li-
bello inſerere, ut cuncti nouerint, quid
debeant de prædeſtinatione ſanctorum
impiorumque ſentire, ſimulq;, ut appa-
reat eiuſdem Beati Auguſtini dictis te-
norem noſtræ ſententiæ cõuenire. Pro-
inde, quia ſufficienter (ut arbitror) ini-
quos, non ad peccatum, ſed ad ſuppliciũ
prædeſtinatos oſtendimus, huic uolu-
mini iam terminum demus, ut ad alia-
rum quæſtionum diſputationem atten-
tius recenſendam, latoris renouet
ſtudium, temperies diſtincta
librorum.

BEATI

BEATI FVLGENTII, AD MONIMVM, TRES quæstiones complectens unam, de Sacrificij oblatione, Alteram, de Spiritus sancti missione, Tertiam, de supererogatione Beati Pauli, Liber Secundus.

SAtis ut Arbitror, Monimecharissime quæstionem de diuersitate prædestinationis, iustorum scilicet & inquorum, hoc est, eorum quos grauita misericordia Dei præueniens iustificando conuertit, glorificatura conuersos & eorum quos iusta Dei seueritas in peccatis derelinquit, punitura damnatos: superior sermo (in quantum dominus pusillitatem nostram dignatus est adiuuare) & pertractam continet & solutam, ita ut plerique, licet in ea soleant nō leuiter permoueri, facile posśint, & diuinorum librorū testimonijs instrui, & S. Aug. libris, & Prosperi eruditissimi uiri respōsionibus infor-

informari in quibus agnoſcant prędeſti nationem Dei nihil aliud eſſe, niſi pręparatiōem operum eius, quę in ęterna ſua diſpoſitione, aut miſericorditer ſe facturum præſciuit, aut iuſtè: & quia in peccatis nec miſericordia inuenitur nec iuſticia, ideoq; omnem iniquorum malā uoluntatem, qua peccant, præſcitam nō tamen eſſe à Deo prædeſtinatam, cum ipſam uoluntatem malam non aliter eſſent habituri, niſi in eo, quo fuiſſent à domino receſſuri, nec Deū prædeſtinaſſe diceſsionem hominis à ſe, cum cauſa ipſius diceſsionis ſola uoluntaria eſſet auerſio peccatoris. Quæ quia Deū futura non latuit, in ęterna pręſcientia eius pręparatam ſibi pœnam iuſte retributionis inuenit. Nunc itaq; ad reſiduas quęſtiones, duce domino, indagandas, noſtræ diſputationis dirigatur intentio. Dicis à nonnullis te interrogatum de ſacrificio corporis & ſanguinis Chriſti, quod plerique ſoli patri exiſtimant immolari. Hanc etiam aſſeris Hęreticorū eſſe quaſi palmarem interrogationem. Sed nouum non eſt, ut Hęretici, priuati lumine

ueri-

ueritatis, illis se propositionibus ueritatem superaturos arbitrentur, quibus facillime superantur. Gloria nanque in confusionem ipsorum est, qui terrena sapiunt. Hoc ergo sectantes hęretici, ea sibi, quasi palmaria & inuicta uidentur proponere, unde sibi confusionem non uident imminere. Sed cum à ueritate superantur, hoc in illis utique impletur, ut unde gloriantur, inde confundantur. Non est igitur mirum, si illi, quos malicia sua (sicut scriptum est (excęcatos, ueritas ipsa (quę lux est uera) deseruit, quorumque squalentem peruersi cordis obtutum, tetri erroris obscuritas circumsepsit, inseparabilem Trinitatem, quam substantiali diuersitate disparem prædicare nõ dubitant, consequenter honorificentiæ quoque impari officio impie dissipare cõtendant. Et quoniã in ipsa sapientia peccare conuincuntur, ipsius sapiẽtiæ in eis sermo completur, ut dum in ipsa peccãt, in animas suas peccatum impietatis admittant. Sic nanque dicit ipsa sapientia: Qui autem in me peccant, impie faciunt in animas suas. Qui oderunt, diligunt mor-

mortem. Quomodo enim Dei filiū non oderut, quem unigenitum quidem uerbis negare non possunt, sed eum à natura patris, inconsiderata peruersitate discernunt? Aut quomodo in animas suas impiè non faciunt, qui Dei unigenitum filium, Deum scilicet uerū nec glorificare cum patre cōsentiunt, nec uno eodemq́ sacrificio pariter honorari permittunt? Quibus cū Dei adiutorio (in quātum series præsentis operis capit) breuiter respondētes, hanc interrogationem pręmittimus, ut dicant: Vtrū eam fidem Deus suæ donarit ecclesię, qua pater noster Abraham Deo credens placuit, & in qua cunctas gentes terrę in suo semine benedicendas accepit? An aliam sibi religionis normam diuinitus profiteātur traditam, ut Patriarcharum & Prophetarum fidem æstiment abdicandam? Et licet ab hac fide (sicut demonstratus est ueritas) omnimodis habeantur extranei ipsam tamē ecclesiæ datā dicunt, ipsamque apud se inuiolatam manere contendunt. Dum ergo inter nos & illos sacrificij uertitur quęstio, ad illos nobis recurren-

tum est patres, quos Deus, uelut luminaria in mundo, ad instructionem nostram uerę fidei clarificauit indicio, quorum fidem ita dignatus est à se inspiratam ostendere, ut eorum se Deum inueniatur euidentissimè nominare, dicens: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Hoc mihi nomē est sempiternum, & memoriale in generationem & generationem. Cum itaq; nos dicimus, sacrificium non soli patri, sed simul unum patri filioq; offerri: illi autem patri soli existimant immolari: In sacrificio patriarcharum uerę ac Deo placitę quęramus immolationis indicium. Ab illo itaque nobis est documentorum series inchoanda, in cuius inuenitur semine futura cunctarum gentium benedictio repromissa, dicente Paulo: Abrahę dictę sunt promissiones & semini eius. Non dicit, seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno. Et semini tuo, quod est Christus. Et iterum: Vt in gentibus benedictio Abrahę fieret, in Christo Iesu, ut polliciationem spiritus accipiamus per fidē. Sit igitur omnino copertum,

tum, illos esse benedictionis diuinę com potes, & spiritalis gratię participes, quos constat fidei Abrahę in sacrificio reperiri sequaces in libro Genesis legimus. Visus est dominus Deus Abrahę, & dixit ei. Semini tuo dabo terram istā. Et ędificauit ibi Abraham altare Domino, qui uisus est ei, & recessit inde in montē contra orientem Bethel, & ędificauit ibi altare domino Deo, & inuocauit in nomine Dei. qui uisus est. Eligant nunc Hęretici quod uolunt, ut aut patrem fateamur Abrahę uisum, ut certe consentiant ab Abraham filio altare constructum. Altare uerò non ob aliud ędificari, nisi ad offerendum sacrificium Deo, ueteris testamenti lectio frequenter insinuat. Moyses quippe de Noe iusto sic loquitur: Et ædificauit Noe altare Deo. Et tāquam interrogaretur, cuius rei gratia uir iustus illud altare construxerit, secutus adiunxit: Et accepit ab omnibus pecoribus mundis & ab omnibus uolatilibus mundis, & obtulit hostiam super altare Deo. Claret igitur, sanctum quoq; Abraham, amicū Dei fidelem, & gentium fide-

fidelium patrem, ob hoc Deo, qui ei uisus est, ædificasse altare, ut ei posset sacrificium congruæ immolationis offerre. Ne autem, cum in nomine domini Dei dicitur inuocasse, quisquam existimet alterum Deum in nomine Dei alterius inuocatum, cum nõ aliud sit, inuocasse In nomine domini Dei, quàm inuocasse nomen domini Dei: subsequenter euidenti manifestatione hoc quoque scriptura curauit diuina monstrare. Paulò post enim sic dicitur. Abraham autem erat onustus ualde pecoribus, & argento & auro, & abijt illò, unde uenerat, in desertum usq; Bethel, ad locum ubi fuerat tabernaculum, eius prius, inter Bethel & inter Agge, in locum ubi altare fecerat initio, & inuocauerat ibi Abraham nomen domini Dei. Cognoscitur itaq; hoc fuisse inuocare in nomine domini Dei, quod est inuocare nomen domini Dei. Quocirca dicant Hæretici, utrum patri an filio, Abraham existiment construxisse altare? quia, cui altare construxit, ipsius utique nomen inuocauit. Ipse autem non nisi Deo, qui ei uisus est, altare con

re construxit, quem Hæretici filium dicere consueuerunt. Nitentes quippe patris & filij diuersam docere substantiam, omnes corporearum rerum conspicabiles formas (quas ad insinuandum se hominibus omnipotentissima deitas, creaturæ totius domina, sicut uoluit, & congruere temporalibus locis ac personis nouerat, coaptauit) filio tantummodo existimant deputandas. Inde asserentes, inęqualem patri atque imparem filium, quòd eius natura capax mutabilium potuerit esse formarum: tanquam eo naturaliter eius diuinitas uisibilis fuerit, quo se ad infirmas hominum mentes uisibilibus rebus demonstrare non spreuit. De qua re non nobis hoc opere disputandum, cum præsentis quæstionis hoc tantum deposcat intentio: ut quia sanctus Abraham illi Deo sacrificasse cognoscitur, quem ei uisum fuisse diuina scriptura testatur, aut patrem uisum Abrahæ dicant, aut filio Abraham sacrificasse consentiant. Vtroque enim tanquam bis acuto gladio, nefariæ necessitatis obtruncatur assertio: quia, si Deum patrem Abra-

Abrahę uiſum dicunt, ut ſoli ſacrificium aſſerant immolatum, in eo quod uiſus aſſeritur, non erit tanquam uiſibilis pater inuiſibili filio præponendus: ſi autem filius uiſus eſt, & ei ſacrificium ſanctus Patriarcha obtulit, non eſt patri filius in aliquo præponendus. Neque enim illi Abraham ſacrificium offerret, ſi potiorem illo quenquam alium crediſſet. Ac ſic iſti, qui fidem noſtram huius impulſu quæſtionis exiſtimant quatiendam, utrobique neceſſe eſt mendacium incredulitatis agnoſcant. Et utinam cognoſcētes abijciant, & ad ueram fidem (quā inaniter rebelles impugnāt) ſalubriter, humiles, pacatiq; iam redeant. Abraham enim, qui non alteri Deo, ſed ei qui ſibi uiſus eſt, altare conſtruxit, ut ſecundum id quod ſentiunt Hæretici conuincantur, aut patrem uidit, aut filio ſacrificauit. Hunc Deum qui uiſus eſt Abrahæ, cuiq; Abraham, non utique ad aliud, quàm ad offerendum ſacrificium ædificauit altare, Iſaac quoq; uidit, & ei paternæ fidei tenax, altare conſtruxit. Scriptū eſt enim de Iſaac

(hoc liber Geneſeos continet) Aſcendit autem inde ad puteum iuramenti, & uiſus eſt ei dominus in illa nocte, & dixit ei: Ego ſum Deus Abraham patris tui, ne timeas, tecum enim ſum, & benedicã te, & multiplicabo ſemen tuum propter Abraham patrem tuum. Et ædificauit ibi Iſaac altare, & inuocauit in nomine Domini. Proculdubio eius Domini, qui ei uiſus, præſentiæ ſuæ auxilium, & benedictionis donum, & multiplicandi ſeminis promiſit augmentum. Iacob quoque non alteri Deo, ſed illi qui uiſus eſt ei, altare feciſſe cognoſcitur: & quod amplius eſt, non hoc ſponte arripuit, ſed diuinis obediens præceptis impleuit. Quod his uerbis ſancta ſcriptura teſtatur: Dixit autem Deus ad Iacob: Surgẽs aſcende in locum Bethel, & inhabita ibi, & fac ibi altare Deo, qui uiſus eſt tibi, cũ fugeris à facie Eſau fratris tui. Et ſubſequenter dicitur: Venit autem Iacob in Luſa, quæ eſt in terra Chanaan, quæ eſt Bethel ipſe & omnis plebs quę erat cũ eo, & ædificauit ibi altare, & uocauit nomen loci illius Domus Dei, ibi enim ap-

apparuit ei Deus, cum fugeret à facie fratris sui Esau. Ecce in ore duorum & trium testium uerbum fidei nostrę consistit, ecce amicorum Dei sacrificio prorsus ecclesiæ catholicæ concordat oblatio, quæ sic sacrificat patri, ut simul omni sacrificet Trinitati. Quoniam & sancti patriarchæ, sacrificium quod filio iubebantur offerre, sciebant se patri simul & filio, placitis obsequijs exhibere. Idcirco autem eis diuinitus iubebatur, ut filio altare construerent, non quia sacrificandũ non esset patri, sed ut quod immolabatur à sanctis, simul filio immolaretur & patri. Neq; ut præponendus esset patri filius, sed ne putaretur genitori genitus in aliquo postponendus. Proinde, licet nulli dubium sit patriarchalis sacrificij testimonio rectitudinẽ nostræ fidei cõmuniri (cui quãdiu obdurato corde quilibet obnitendum existimat, fide consortioq; sanctorum alienus exerrat) possemus & de prophetis testimonia, non imparis firmitatis ac roboris, innectere, nisi totius reddendi memores debiti, ad residuarum etiam quæstionum solutionẽ

lemus quantotius festinare. Veruntamen, ne sub nomine abundantiæ quisquam nos penuriam defensionis existimet obcelasse, unum de prophetis testimonium proferemus, quo posit euidēter ostendi, prophetas sanctos, diuinitus inspiratos, certo fidelissimoq; uaticinio prędixisse, noui quoque tempore testamenti spiritalis hostias, non patri tantū, sed etiā filio à fidelibus offerendas. Prophetæ testimonium de sacrificio, quod nūc in Ecclesia gerit. Sophonias quippe dicit: Sustine me, dicit Dominus, in diē resurrectionis meę in testimonium, quoniam iudicium meū in congregationem gentium erit, ut recipiam reges, & effundam super eos irā furoris mei, quoniam in igne æmulationis meæ consummabitur omnis terra, quia tunc transferam super populos linguam in progenies eius, & inuocent omnes nomen Domini, ut seruiant ei sub iugo uno, à transflumine Aethiopiæ suscipiam obseruātes me, qui dispersi sunt, adferent hostias mihi in illo die. Quid hac, rogo, uaticinatione lucidius? uel quod hic tenebrose obstina-

ſtinationis latibulum hæretica poteſt infidelitas reperire, quo poſsit lumen tantæ manifeſtationis effugere? Cum ſic in ſolæ tabernaculum ſuum poſuerit Dominus, ut non ſit, qui ſe abſcondat à calore eius. Quoniam ſi quis ſe glaciali frigore infidelitatis ſtupefactus abſcondat, ſibi propiciationis poteſt auxilium ſubtrahere, ſe autem non poteſt cælare uindictæ. Ecce ille, qui ſe expectandum in die reſurrectionis ſuæ pręcipit, ipſe ſibi hoſtias ab omnibus gentibus offerendas oſtēdit, ut agnoſceretur ſacrificium illud eſſe acceptabile Deo, quod cōmuniter patri & filio ſupplex offert fideliū puraq; deuotio. His atque huiuſmodi teſtimonijs Hæretici communiti, utinā non ſurdis auribus audiant, ſed ueritatem fidei, conceſſa ſibi diuinitus illuminatione cognoſcant, ut recepto ſalutari lumine, deſinant deinceps in tenebris mortiferæ infidelitatis errare: qui cum filio ſacrificium non offerunt, & à fide patriarcharum ac prophetarum miſerabili obduratione deſciſcunt, impie delinquētes, ſeipſos à ſemetipſis damnatos oſtendunt.

Ad Tit. 3. c. dunt. Apostolica quippe omnem hæreticum tali cognoscitur pronunciatione condemnasse sententia, Quod & hęreticus post primam correptiōem sit omnibus modis euitandus, eò quod eiusmodi non solum sit subuersus, uerumetiam suo sit iudicio condemnatus. Si qui uerò catholici fideles huius sacramēti nūc usque uidebantur ignari, deinceps scire debent omne cuiuslibet honorificentię & sacrificij salutaris obsequium & patri & filio & spiritui sancto, hoc est, sanctæ Trinitati, ab ecclesia catholica pariter exhiberi. In cuius utiq; uno nomine manifestum est sanctum quoq; baptisma celebrari. Neq; enim pręiudicium filio uel sancto spiritui comparatur, dum ad patris personam præcatio ab offerente dirigitur, cuius consummatio, dum filij & spiritus sancti complectitur nomen, ostendit nullum esse in trinitate discrimē. Quia dum ad solius patris personā honoris sermo dirigitur, bene credentis fide tota trinitas honoratur. Et cum ad patrem litantis destinatur intentio, sacrificij munus omni trinitati uno eodemq; offer-

offertur litantis officio. Nos itaq; dum trinitati, quæ unus & uerus est Deus, unum sacrificium offerimus, uanis hæreticorum non moueamur obiectis, cum ad hoc sequendum, ac robustissime retinendum, & diuinitus promulgatis instruamur oraculis, & præcedentium sanctorum firmemur exemplis. Iam nunc etiã illa nobis est de Spiritus sancti missione quæstio reuoluenda: Cur scilicet, si omni trinitati sacrificium offertur, ad sacrificandum oblationis nostræ munus, sancti spiritus tantum missio postuletur? Quasi uerò (ut ita dicam) ipse pater Deus à quo spiritus sanctus procedit, sacrificium sibi oblatum sacrificare non possit, aut ipse filius sanctificare nequeat sacrificium corporis sui, quod offerimus nos, cum corpus suũ ipse sanctificauerit, quod obtulit, ut redimeret nos: aut ita spiritus sanctus ad conseruãdum ecclesię sacrificium mittendus sit, tanquam pater aut filius sacrificantibus desit. Primo itaq; meminisse nos conuenit, in huius uocabulo missionis nec inferiorem accipi debere sanctũ spiritum

nec minorem, quia si minor itaq; inferior, & si inferior, utiq; minor. Hoc autem præmonuimus, scientes ab hæreticis quammaxime fidei nostræ frequenter obiectum, ideo spiritum sanctum mino rem credendum patre & filio, quia & à patre missus est & à filio. Porrò autem, si misso mittens potior est credendus, cog noscant in hoc suam conuinci perfidiam: quia sicut à patre & filio missus legitur spiritus sanctus, sic à patre & spiritu missus inuenitur & filius. Quod ipse filius et per prophetam multo antequam mitteretur dixit & post quam missus est propria testificatione firmauit. Nam ueniens in Nazareth, & synagogam ingressus, cum tradito sibi ad legendum li bro Esaiæ prophetæ, illum locum reuol ueret, ubi scriptum est: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, Euan gelizare pauperibus misit me: Reddito uolumine, ueritatem prophetiæ illius præsenti testatus est effectu completam dicens: Hodie impleta est hæc scriptura in auribus uestris. Sed & alio eiusdem prophetæ loco à domino atque ab eius

spiritu

ſpiritu ſe miſſum his uerbis oſtendit: Et nunc dominus miſit me & ſpiritus eius. A ſe quoq; ſanctum ſpiritum mitti diſcipulis ante paſsionem hoc modo pronunciat. Cum autem uenerit paracletus quem ego mittam uobis, ſpiritum ueritatis, qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me. Superius autem eundem ſpiritum etiam à patre mitti docuerat: Paracletus autem, inquiens, ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia. A patre ergo & à ſpiritu miſſus eſt filius, & à patre & filio miſſus eſt ſpiritus: Veruntamen, nec Spiritus ſancti miſsionem localiter factam, quiſquam debet Chriſtianus accipere, ſed illo miſsionis nomine opus intelligamus manifeſtationis indultæ. Sic enim non localiter miſſus eſt filius, nec localiter mittitur ſpiritus ſanctus, ſicut nec ipſius patris eſt quoquã localis aduentus, cum tamen filius dilectoribus ſuis non tantũ ſuũ ſed & patris promittit aduentũ, ait enim: Si quis diligit me, ſermonem meũ ſeruabit & pater meus diliget eũ, & ad eum ueniemus, &

manſio-

mansionem apud eum faciemus. Sicut ergo pater & filius nusquam quidem desunt, & tamen ad quem uolunt, ueniũt, (per gratiam enim ueniũt. qui per potẽtiam nusquam desunt) sic etiã in missione uel aduentu spiritus sancti nullus localis illius accipiendus est motus, sed nostræ credẽdus est sanctificationis effectus. Nam si localiter secundum deitatem missus est filius, aut localiter mitti putatur spiritus sanctus, ergo etiam Deus pater loco (quod absit) credetur inclusus. Et ubi est. quòd immẽsitatem suam Deus ipse taliter nobis insinuat, dicens: Cœlum & terram ego impleo: filij quoque immensitatem Propheticus nobis sermo commendat, de quo sanctus Hieremias sic loquitur: Magnus est & non habet finem excelsus & immensus. Et quia ipse est uirtus & sapientia Dei, de ipso utiq; dicitur: Attingit à fine usq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Apostolica quoq; tenemus prædicatione compertum, quia in Christo condita sunt uniuersa in cœlis & in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue domina-

minationis, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Quid ergo est, quod implere sua præsentia nequeat, in quo Apostolus uniuersa in cœlis & in terra, uisibilia & inuisibilia constare pronũciat? Sancti quoq; spiritus immẽsitatem scriptura sic loquitur: Spiritus domini repleuit orbem terrarũ. Propter quod & Dauid sanctę Trinitatis unam substantialiter immensitatem non solum corde credens ad iusticiam, quinetiam ore confitẽs ad salutem, sic cecinit: Quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? si ascendero in cœlum, tu illic es, & si descẽdero in infernum, ades. Et si assumpsero pennas meas ante lucem, & habitauero in nouissimo maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextra tua. Cum ergo sicut diximus, tota Trinitas unitate deitatis suæ naturaliter immensa infinitaq; permaneat, & sic localiter nusquam sit, ut tamen nusquam desit, atq; ita sit ubiq; tota, ut nec per partes creaturæ totius particulariter diui-

di,

di, nec uniuersitate totius posit creatu-
ræ concludi, quotiens spiritus sanctus
ad cōsecrandum sacrificium à patre po-
scitur, prima est fidei ratio, primaq; cun-
ctis Christianis salubriter retinenda cau
tela, ut sancti spiritus nullatenus localis
cogitetur aut existimetur aduentus. Fi-
1. Cor. 3. delibus quippe dicit Apostolus: Nesci-
Iohan. 14. tis, quia templum Dei estis, & spiritus
Dei habitat in uobis. Et alio loco: Oran
tes omni tempore in spiritu, & in ipso ui
gilantes. Et ipse saluator discipulis suis
dicit: Si diligitis me, mandata mea serua
te, & ego rogabo patrem, & alium para-
cletū dabit uobis, ut maneat uobiscum
in æternum, spiritū ueritatis, quē mun-
dus non potest accipere, quia non uidet
eum, nec scit eum, uos autem cognosce-
tis eū, quia apud uos manebit, & in uo-
Rom. 8. C. bis erit. Vnde & Paulus eundem nos spi
ritum adoptionis accepisse se prædicat:
Non enim accepistis spiritum seruitutis
iterū in timore, sed accepistis spiritū ado
ptionis filiorū, in quo clamamus: Abba
pater. Fidelibus itaq;, qui templum Dei
sunt, & in quib. spiritus Dei inhabitat,
imò

imò qui templum sunt spiritus sancti (sicut Apostolus dicit. Nescitis, quia membra uestra templũ est spiritus sancti, qui in uobis est, quẽ habetis à Deo. Quibus etiam idem Apostolus mãdat, ut in ipso orent, atq; in ipso uigilẽt) quomodo spiritus sanctus, tanquam antè absens mitti creditur? cum nec orare cõdigne ac uigilare aliquis posit, nisi se illi spiritus sanctus infuderit. Quocirca sicut dicit Apostolus, spiritalibus spiritalia cõparãtes, & in spiritu, q̃ utiq; naturaliter Deus est, nihil corporale, nihil locale, nihil temporale, nihil mutabile cogitãtes, cõsiderare debemus, nomine Spiritus sancti nonnunquam dona spiritalis gratiæ nuncupari. Nam legimus in libro Regum: Cum esset Helias diuino munere transferendus, & discipulo, priusquam tolleretur, dedisset fiduciam postulandi quod uellet: ille spiritũ quem Helias acceperat, duplicẽ sibi postulauit attribui. Vbi utiq; intelligimus spiritus nomine donum spiritalis gratiæ designari. Neq; enim substantia spiritus sancti potest uel augeri uel minui, q̃ sicut est sine initio &

sine

ſine termino ſempiternus,ſic eſt ſine augmento detrimentoq́ perfectus. Cuius tamen dona ſecundum ipſius inperſcrutabilem atq́ irreprehenſibilem uoluntatem, ſicut in hominibus poſſe augeri credimus, ſic in eis poſſe minui non negamus: Nam cũ dona ſunt Spiritus ſancti, charitas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, modeſtia continentia, & cum alij detur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, hæc tamen omnia poſſunt in hominibus & augeri & minui. Vnde eſt illud, quod ipſi Apoſtoli augmẽtum fidei ſibi à Domino poſtulant cõdonari, dicentes: Domine auge nobis fidem In charitate quoq́ nos creſcere ipſe beatus demõſtrat Apoſtolus, qui ait: Veritatem autẽ facientes, in charitate creſcamus in illo per omnia. Quomodo autem in charitate creſcimus, niſi cum per dona gratiæ ſpiritalis crementũ accipimus charitatis? Charitas enim Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis

Hoc

Hoc sentitur & de cæteris spiritalibus donis, quæ pro uniuscuiusq; captu, uel augeri uel minui dicũtur in nobis. Quoniam talium cremẽta detrimentaq́; charismatum secundum id dicuntur, quòd quibusdam seu plus seu minus insunt. Nõ quòd in se uel augeri uel minui possunt. Nam & sol tantus est cum uidetur ab oculis sanis, quantus cum uidetur à saucijs, nec ipse minuitur, cum minus ab oculis turbatis percipitur, nec augetur, cũ amplius oculis sanis infundit. Quia diuersitas illa uisionis, non ex diuersitate solis euenit, sed in diuersitate sanitatis infirmitatisq́; consistit. Et quamuis unũ minus, alterum magis illuminet, ipse tamen unum atq; idẽ in se lumem habet, quod unus minus, alter amplius uidet. Sic etiã spiritu sancto, in se sine augmento ac detrimento immutabiliter permanente, duplicem sibi Heliseus spiritum poposcit, in eo, quod augmentum spiritalis gratię postulauit. Cum ergo Sancti spiritus, ad sanctificandum totius ecclesiæ sacrificium, postulatur aduentus, nihil aliud postulari mihi uidetur, nisi ut

per gratiam ſpiritalem in corpore Chriſti (quod eſt Eccleſia) charitatis unitas iugiter indiſrupta ſeruetur. Hæc eſt enim principale ſpiritus ſancti donũ, ſine qua quiſquis linguis hominum angelorumque loquitur, uelut æs ſonans, aut cymbalum tinniens: ſonum dare poteſt: uitam habere non poteſt. Et ſi habeat omnem prophetiam, & nouerit myſteria omnia, & omnem ſciẽtiam, & ſi habeat omnem fidem, ita ut montes transferas, charitatem autem non habeat, nihil eſt. Et ſi deſtribuerit in cibos pauperum omnes facultates ſuas, & tradiderit corpus ſuum ut ardeat, charitatem aũt non habeat, nihil ei prodeſt. Nã quia legem, dicit Apoſtolus, ordinatã per angelos in manu mediatoris, linguis loquuti ſunt angelorũ, qui in ore, quę legis ſunt docebant, & aduerſus legẽ prauis operibus militabant. De quibus ipſe Saluator dicit. Quę dicunt, facite, quę autem faciũt, facere nolite, dicunt enim & non faciũt. Saul quoq; prophetiã habuit, & Simon magus credidit, & baptiſmi ſacramentũ accepit. Nam & dæmones, dum credũt

& con/

& contremiſcunt uidētur habere fidem, ſed nihil eis prodeſt, quia non habēt charitatem Multi etiam facultates ſuas pauperibus erogantes, quia non curauerūt acquirendæ charitatis ſtudium impendere, res quidem ſuas donauerunt, quod ideo nihil eis profuit, quia ſeipſos perdiderunt non acquirendo charitatē, quam acquirere debuerunt. His igitur demonſtratur indicijs ibi eſſe Spiritū ſanctum, ubi eſt finis præcepti, hoc eſt, charitas de puro corde, & conſcientia bona, ex fide non ficta. Vbi autem cum fide charitas non eſt, quæcūq; dona ſpiritus ſancti eſſe poſſe, ipſum uerò ſpiritum ſanctū eſſe nō poſſe, ac p hoc, nihil prodeſſe illorū donorū largitatē, ubi ſic alliquod donū ſpiritus habetur, ut ipſe ſpiritus non habeatur. Proinde tales, etſi uidentur quorumlibet paternorum donorum participes, nō tamen ſunt hæreditatis paternæ conſortes, quoniam ſpiritus ſanctus eſt pignus hæreditatis noſtrę. Et in hoc nos Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti benedixit in omni benedictione ſpiritali. in cæleſtibus in Chriſto, ſicut elegit Ad Epheſios. 1. A

nos in ipſo, ante mundi cõſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ipſius in charitate. Dum itaq; ecclesia ſpiritum ſanctum ſibi cælitus poſtulat mitti, donum ſibi charitatis & unanimitatis poſtulat à Deo cõferri. Quando autem congruentius quàm ad conſecrandũ ſacrificium corporis Chriſti, ſancta eccleſia (quæ corpus eſt Chriſti) ſpiritus ſancti depoſcat aduentũ: quę ipſum caput ſuum ſecundum carnem de ſpiritu ſancto nouerit natum. Sic enim angelico Maria informatur eloquio: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obumbrabit tibi. Ideoq; quod naſcetur ex te ſanctũ uocabitur filius dei. Euangeliſta quoque Matthæus, eodem ſpiritu ſancto repletus, affirmat: Quia cum deſponſata eſſet mater eius Maria Ioſeph, priuſquam conuenirent, inuenta eſt, in utero habens de ſpiritu ſancto. Et ad Ioſeph ſic memorat angelum in ſomnis dixiſſe: Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam, Quod enim in ea natũ eſt, de ſpiritu ſancto eſt. Quid uerò eſt illius incarnatio-

nis

nis dominicę mysterio factum, nisi ut diuisa unirentur, & discordantia pacarentur? Testis est enim Paulus de Christo: Quia ipse est pax nostra qui fecit utraque unum, & medium parietem macerię soluens, inimicitias in carne sua, legem mādatorū decretis euacuans, ut duos condat in semetipsum in unum nouum hominem, faciēs pacem, ut reconciliet ambos in uno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in semetipso, & ueniens, euangelizauit pacem, his qui longe, & pacem his qui prope, quia in ipso habemus ambo accessum in uno spiritu ad patrem. Hoc ergo factum est charitate diuina, ut ex ipso spiritu corpus illius capitis esset renatū, de quo ipsum caput est natū. Et ob hoc necessarium nobis est, ut sicut ex spiritu sancto natus est Christus, quando Deus unigenitus in utero uirginis unitus homini suo, tanquā sponsus procesit de Thalamo suo: sic ecclesia dono spiritus sancti adhæreat Christo tanquam mulier uiro suo, & tanquam corpus capiti suo. Dicit enim Apostolus: Quia Christus caput est ec-

clesiæ, ipse saluator corporis. Et iterum: Quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossib. eius, propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suę, & erunt duo in carne una. Quod exponens adiecit: Sacramentum hoc magnum est. Ego autē dico in Christo & in ecclesia. Hoc testimonium ueteris testamenti, cum Dominus aduersus Pharisęorum tentamenta proferret, secutus adiunxit: Igitur iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus iunxit, homo nō separet Vt ergo in illo sancto connubio, quod factū est in thalamo uteri uirginalis, iā nō essent duo sed una caro, spiritali gratia, factum est. Hoc etiam ut in disruptū iugiter teneatur, spiritalis gratia operat. Quia ut capiti suo inhæreat hęc unitas corporis, & ut sciens, quia omnes qui sę elongant ab ipso, peribunt, & quia perdet omnes qui fornicantur ab eo possit ipsa castè ac suauiter dicere: Mihi autem adhærere Deo bonum est. Et rursus: Adhæsit anima mea post te. Illa charitas Dei facit, quæ diffusa est in cordib. nostris per Spiritum

ritum sanctum qui datus est nobis. Per hunc Spiritum sanctum tanta est unitas Christi & ecclesiæ: Et cum electiōis uas dicat: Quia Christus caput est corporis ecclesiæ: ipsum tamen corpus Christi nō dubitet Christum ueraciter appellare. Deniq; sic ait ad Corinthios scribens: Si cut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum est corpus, ita & Christus. Et ut ostēderet, quia hoc corpus quod sic est Christi, ut Christus sit, cum multa membra habeat, non nisi gratia sancti spiritus unum permaneat atq; cōsistat, sequitur statim dicens: Etenim in uno spiritu omnes nos in unū corpus baptizati sumus, siue Iudęi, siue gentiles, siue serui, siue liberi. Et omnes unum spiritum potauimus. Ipsa ergo gratia spiritalis per unitatem pacis & charitatem corpus Christi per dies singulos ædificare non desinit, quæ in utero Mariæ uirginis donū sapientię, quod est caput huius corporis fabricauit. Vnde nos quoque in ipso ædificari Beatus Apostolus his uerbis ostendit: Ergo 1.Cor.12.B.

iam non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed e-
ſtis ciues ſanctorum & domeſtici Dei,
ſuperędificati ſupra fundamẽtum Apo-
ſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo
angulari lapide Chriſto Ieſu, in quo o-
mnis ædificatio cõſtructa creſcit in tem
plum ſanctũ in Domino, in quo & uos
coędificamini in habitaculum Dei in ſpi
ritu. Hanc ædificationem, qua in ſpiritu
ædificamur, alio loco non ob aliud fieri
teſtatur Apoſtolus, niſi ad conſumma-
tionem ſanctorum in opus miniſterij, in
ædificationem corporis Chriſti. Vbi uni
tatem eiuſdem ædificationis ſpiritalis,
quæ in charitate conſtat, inſinuans ait:
Eph.4.D. Donec occurramus omnes in unitatem
fidei & agnitionis filij Dei, in uirum per
fectum, in menſuram ætatis plenitudi-
nis Chriſti, ut iam non ſimus paruuli flu
ctuantes, & circumferamur omni uen-
to doctrinæ, in nequitia hominũ, in aſtu
tia ad circumuentionem erroris. Verita-
tem autem facientes, in charitatem cre-
ſcamus in illo per omnia, qui eſt caput
Chriſtus, ex quo totum corpus compa-
ctum & connexum per omnem iunctu
ram

ram ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram uniuſcuiuſq; membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate Hæc itaq; ſpiritalis ædificatio corporis Chriſti, quæ fit in charitate (cum ſcilicet ſecundum Beati Petri ſermonem: lapides uiui ædificantur in domũ ſpiritalem, in ſacerdotium ſanctum, offerentes ſpiritales hoſtias, acceptabiles Deo p Ieſum Chriſtum) Hæc inquam, ædificatio ſpiritalis, nunquam oportunius petitur, quàm cum ab ipſo Chriſti corpore (quod eſt eccleſia) in ſacramento panis & calicis ipſum Chriſti corpus & ſanguis offertur. Calix enim quem bibimus, cõmucinatio ſanguinis Chriſti eſt, & panis quem frangimus, participatio corporis Domini eſt Quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus, omneſq; de uno pane participamur. Et propterea petimus, ut ſcilicet ea gratia, qua factum eſt, ut eccleſia Chriſti corpus fieret, eadem gratia fiat, ut omnia membra charitatis manente compage, in unitate corporis perſeuerent. Hoc autem dignè petimus illius in nobis dono 1. Pe. 2. A.

 ſpiri-

ſpiritus fieri, qui eſt unus ſpiritus & patris & filij. Quia ſancta naturalis unitas & æqualitas & charitas Trinitatis, quæ unus, ſolus, & uerus eſt Deus, unanimitate ſanctificat, quos adoptat. In illa quippe una ſubſtantia Trinitatis, unitas eſt in origine ęqualitas in prole. in charitate autem unitatis æqualitatiſq; communio, nulla eſt diuiſio illius unitatis, nulla diuerſitas illius æqualitatis, nullũ faſtidium illius charitatis. ibi enim nihil diſcrepat, quia ęqualitas chara & una, & unitas ęqualis atq; una, naturaliter & incommutabiliter perſeuerat. Quia igitur ex ipſa (ſi dicendum eſt) communione Spiritus ſancti charitas una demonſtratur patris & filij. (Quam cõmunionem beatus Apoſtolus tali ſermone cõmendat: Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei & communicatio Spiritus ſancti ſit cum omnibus uobis. Et alio loco: Si quod ſolacium charitatis, ſi qua communicatio ſpiritus) propter hoc dicitur: Quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Spiritus quippe ſanctus,

ctus, qui unus est patris & filij, hoc operatur in his, quibus gratiam tribuit adoptionis diuinæ, quod operatus est etiã in illis, qui in libro Actuum Apostolorum inueniuntur eundem spiritum accepisse: de quibus dicitur: Multitudinis autem credentium erat cor & anima una. Vnum enim cor & animam fecerat multitudinis, credentium in Deo qui patris & filij unus est spiritus, & cum patre ac filio unus est Deus. Vnde & Apostolus hanc spiritalem unitatem in uinculo pacis sollicite dicit esse seruandam sic Ephesios monẽs: Obsecro itaq; uos, ego uinctus in Domino, ut digne ambuletis uocatione qua uocati estis, cũ omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem, in charitate sollicite seruare unitatem spiritus in uinculo pacis, unum corpus & unus spiritus. Hunc spiritum discedendo amittunt, si qui aut perfidia deprauati, aut superbia inflati, ab unitate corporis ecclesię segregantur: quo Iudas Apostolus sine hoc spiritu euidẽter ostendit, dicens: Hi sunt qui segregant semetipsos animales, spiritum

ritum non habentes. Hi enim, quia animales ſunt, ideo ſpiritum non habent. Propter quod Paulus Apoſtolus dicit: Animalis homo non percipit quæ ſunt ſpiritus Dei. Tales itaque faciles ſunt ad diuiſionem, quia ſpiritum non hab ent, in quo uno membra Chriſti charam ſeruant ſpiritaliter unitatem. Vnde manifeſtum eſt, apud omnes hæreticos ſpiritus ſancti gratiam non eſſe, nec eorum ſacrificia, quamdiu hæretici ſunt, poſſe Deo placere, neq; ſpiritalis gratiæ ſanctificationem ſacrificijs eorum tribui, qui offerunt, ab eccleſiaſtici corporis unitate diſiuncti. Solius enim eccleſiæ Deus delectatur ſacrificijs, quod ſacrificium Deo facit unitas ſpiritalis, ubi & fidei ueritas nullam credit in Trinitate diſtantiam, & pacis tenacitas fraternam ſeruat in charitate concordiam. Ne quis autem nos putet, dum eccleſia in ſacrificij prece Spiritus ſancti depoſcit aduentum incongrue ſancti ſpiritus uocabulo charitatē intelligere, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, commodum duximus, pater-

nis

nis diffinitionem nostrã præmunire sen tentijs. Sanctus enim Augustinus in libris de baptismo, cum quæstionem de Hæreticorum receptione sine baptismatis iteratione uersaret in tertio eiusdem operis libro, inter alia sic dicit: Spiritus autẽ sanctus, quòd in sola catholica ecclesia, per manus impositionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores nostri uoluerũt, quod Apostolus ait: Quoniam charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ipsa est enim charitas, quam non habent qui ab ecclesiæ catholicæ communione præcisi sunt. Attẽde quęso, beatissimum Augustinum in sanctis scripturis diuinis eruditum, quomodo uno in loco, non solum sancti Apostoli Pauli, sed etiã sancti Iudæ Apostoli sensum, in sancti spiritus nomine mirabiliter aperuit. Ait enim superius: Spiritus autem sanctus, quod in sola catholica per manus impositionem dari dicitur. Nimirum hoc intelligi Maiores nostri uoluerunt, quod Apostolus ait: Quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, Rom. 5. A.

nostris,

nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis. Subsequentur autem etiam, quod Iudas Apostolus in epistola sua posuit, remoto dubitationis ambiguo, sanctus Augustinus exposuit. Iudas enim Apostolus dicit: Hi sunt qui segregant semetipsos animales, spiritũ nõ habentes. Et Beatus Augustinus de charitate Dei, quæ diffusa est in cordibus nostris p̃ spiritũ sanctũ, qui datus est, dicit: Ipsa est enim charitas quam non habẽt, qui ab ecclesiæ catholicæ communione præcisi sunt. An quisquam dicturus est, aliud esse, spiritũ sanctum per manus impositionem redeuntibus hereticis dari, quã spiritali sacrificio diuinitus tribui? Hoc aũt qui sentit, aut dicit profecto nõdum intelligit, qualiter semetipsos exhibeant hostiã uiuam, sanctã, Deo placentem, si qui schismaticorũ & hæreticorũ mortiferũ relinquentes errorẽ, ad catholicæ ueritatis redeunt unitatem, ubi offerentes sacrificiũ Deo spiritum contribulatũ, ipsi sunt hostia uiua, sancta, placens Deo. Quia per cõtritionẽ humilitati cordis in unitatem membrorum redeunt illius

lius sacerdotis, qui dilexit nos, sicut dicit Apostolus: Et obtulit semetipsum pro nobis oblationem & hostiã Deo in odorem suauitatis. Vt autem redeant & spiritale sacrificium fiãt, charitas Dei facit, quæ diffusa est in cordib. nostris, per spiritum sanctũ qui datus est nobis. Solius itaq; catholicæ ueritatis & cõmunionis sacrificium Deus libenter accipit. Quia dum charitatẽ suam, per spiritũ sanctum diffusam, in ea custodit, ipsam ecclesiam sibi gratũ sacrificiũ facit, quæ ipsam semper poscit gratiã spiritalis charitatis accipere, per quam se poscit hostiã uiuam, sanctam, Deo placentem, iugiter exhibere: Scribis præterea de illo Apostoli loco, ubi ait: De uirginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Quod consilium in epistola, quã ad te nuper scripsi, ad illud pertinere memoraui, quod duob. denarijs à domino acceptis, fidelis stabularius supererogauit. Cuius loci sensum, licet nõ ita à sancto Augustino positũ asseras, alios tamẽ illustres uiros taliter hoc posuisse cõfirmas. Est quidẽ uerum, quia sanctus

Augu-

Augustinus hoc dixit ab Apostolo su-
pererogatum, quod cum secundum pre
ceptum posset, si uellet de euangelio ui
uere, maluit tamen non solum sibi, sed
et his qui cum illo erant proprijs mani-
bus laborare, sicut Ephesiis ueraciter di
xit: Ipsi scitis, quomodo ad ea, quæ mihi
opus erant, & his qui mecum sunt, mini
strauerunt manus istæ: & omnia ostendi
uobis quoniam sic laborantes oportet
suscipere infirmos. Nam & Thessaloni-
censibus scribens: Memores enim estis
fratres laborem nostrum & fatigationē,
nocte & die operātes, ne quem uestrum
grauaremus. Nam & ad Corinthios hāc
dicit mercedem suam, ut Euangelium
prædicans, sine sumptu ponat Euange-
lium, ut non abutatur potestate sua in e-
uangelio. Cum ergo hoc sanctus Augu
stinus competenter & congrue posuis-
set, non tamen incompetens uideri aut
incongruum debet, quod sanctus Am-
brosius b. Pauli supererogationem in
sermonibus atq; epistolis eius, uel in ni-
mio labore mentis & corporis colloca-
uit. Sanctus autem Optatus Milebita-
nus,

nus, in ſexto aduerſus Parmenianum libro conſilium de Virginibus Paulũ ſupererogaſſe teſtatur his uerbis: Virginitas enim uoluntatis res eſt non neceſſitatis. Deniq; ſtabularius ille Apoſtolus Paulus, cui confoſſus peccatorum uulneribus populus commendatus eſt, duos denarios quos erogaſſet acceperat, duo ſcilicet teſtamenta: Hæc per doctrinam, quaſi ſumptus impendit: Docuit quomodo coniugales Chriſtiani debeant uiuere, de quo cũ quæreretur, quid de uirginibus præciperet, reſpondit, ſibi de uirginibus nihil eſſe mandatum. Cõfeſſus eſt, ſe duo teſtamenta, hoc eſt, duos denarios erogaſſe. Explicati erãt quodammodo ſumptus, ſed qui ſaucium cõmẽdauerat, promiſerat ſe reddditurum, quicquid in cura amplius erogaſſet poſt impenſos duos denarios. Non præcepta, ſed conſilinm erogat Paulus ad uirginitatem. Nec impedimento eſt uolentibus, nec nolẽtes impellit aut cogit. Cũ itaq; hic beati Apoſtoli locus tripertito ſit modo à tribus, quos nominauimus, uiris ſanctis expoſitus, quisquis unnm

modum ex his tribus posuerit, à ueritate utique non dissentit: Neque enim necesse est, ut quod multipliciter intelligitur, in omnibus scriptis multipliciter inseratur. Nam & ipsi sancti, quorum ministerio Deus scripturarum suarum dignatus est aperire secreta, dixerunt pleraque non uno modo tantum, sed multipliciter, sine offensione, duntaxat ueræ fidei non indecẽter intelligi. Sicut ipse Beatus Augustinus in mysterio arcæ Noæ fecisse cognoscitur aduersus Faustum. Namque Manichæo asserente, in libris ueteris testamenti, nihil Christi in carne uera futuro aduentu prophetice contineri, ostendens idem beatissimus Augustinus nostram ueterem scripturam propheticis de Christo significationibus plenam, & ob hoc diuinitus inspiratam, sic inter cętera illud exponit: Quod memorat arcam bicameratam & tricameratam Deus imperat construendam, ut in libro de Ciuitate Dei quintodecimo, duobus alijs modis eiusdẽ loci mysticam explanationem, non doctis humanæ sapientiæ uerbis, sed ueræ (sicut Apostolus dicit) in doctrina

doctrina ſpiritus nõ minus dulciter, quã mirabiliter explicaret. Quod ut facilius agnoſcat utriuſq; operis, ſicut ab eo poſita ſunt, uerba ſubnectam. Igitur aduerſus Fauſtum poſuit hæc: Quod inferiora Arcæ bicamerata & tricamerata conſtruũtur, ſicut ex omnibus gentibus, uel bipertitam multitudinem congregat Eccleſia, propter circumciſionem & præputium, uel tripertitam propter tres filios Noæ, quorum progenie repletus eſt orbis. In Quintodecimo autem libro de Ciuitate Dei, memoratæ Arcæ pro loci oportunitate aggreſſus exponere ſacramentum, poſt aliqua, in hoc quod dicitur bicameratam & tricameratã arcam Noæ debere cõſtrui illius expoſitionis, quæ in libris aduerſus Fauſtum Manichæum continetur, indidit mentionem, hæc ſubſequenter adiciens: Et fieri quidem poteſt, ut & à nobis quiſpiam & alius alio exponat hæc aptius, dum tamen ea quæ dicuntur, ad hanc, de qua loquimur, dei ciuitatẽ in hoc ſeculo maligno, tanquam in diluuio, peregrinantem, omnia referantur, ſi ab eius ſenſu, qui iſta

conscripsit,non uult longe aberrare,qui exponit exempli gratia: velut si quispiam,quod hic scriptum est:inferiora bicamerata & tricamerata facies eam: non quod ego in illo opere dixi,uelit intelligi,quia ex omnibus gentib. ecclesia cōgregatur,bicameratam dictam, propter duo genera hominum,Circuncisionem scilicet & præputium, quos Apostolus & alio modo dicit,Iudæos & Grecos:tricameratam uerô, eò quòd omnes gētes de tribus filijs Noæ, post diluuium reparatæ sunt. Sed aliud dicat aliquis, quod à fidei regula non sit alienum. Nam quoniam non solas in inferioribus mansiones habere Arcam uoluit, uerumetiam in superioribus, & hæc dixit bicamerata: & insuperiorib.superiorū, & hęc appellauit tricamerata, ut ab imo sursum tertia consurgeret habitatio. Possunt hic intelligi & tria illa,quæ cōmendat Apostolus, fides,spes, charitas,possunt etiā multo conuenientius tres illæ ubertates Euangelicæ,tricena sexagena, centena, ut in infimo habitet pudicitia coniugalis,supra uidualis, atq; hęc superior uirginalis

Gal.3.D

1.Cor.13.D.

ginalis: Et si quid aliud secũdum fidem ciuitatis huius intelligi & dici potest. Hoc etiam de cæteris, quę hic exponenda sunt, dixerim, quia etsi non uno disseruntur modo, ad unam tamen catholicę fidei concordiam reuocanda sunt. Rursus idem Beatus Augustinus in lib. 1. de Trinitate, asserit utile esse plures libros à pluribus fieri diuerso stilo, non diuersa fide, etiam de quæstionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perueniat, ad alios sic, ad alios autem sic. Si ergo illa, quę de arca Noæ beatus Augustinus uno loco duobus posuit modis, à duobus hominibus singula assumpta singulis ponantur in locis: nõne uterq; digne tenax pronunciabitur ueritatis? si tamen sic uterq; unum harum suis inditum dictis uideatur adstruere, ut illud, quod aliter in suis dictis æque ueritati cõgruum ponit, magis pacatus approbet, quàm contentiosus impugnet. Quocirca charissime, licet ille sensus, qui à me positus est, forsitan in sancti Augustini dictis non inueniatur, in sancti Optati tamen libris (sicut ipse mecum nosti) apertissime posi-

tus inuenitur. Nec tuam prudentiam latet eorum, quæ à sanctis Patribus qui fidei catholicæ rectam in doctrina sancti spiritus regulam defenderunt, diuersis modis, uel in expositionibus, uel in defensionibus suis inueniũtur posita, quicquid à nobis ponatur, ita nos illius loci asstruere ueritati congruum sensum, ut alijs patrum sententijs æque ueritati cōgruis nō denegemus assensum. Neq; enim à ueritate receditur, si in hac supererogatione Apostoli, siue quod sanctus Ambrosius, seu quod sanctus Augustinus, siue quod sanctus Optatus senserunt, à nobis quoque salua ueritate fidei sentiatur. Quoniã si digne creditur, duobus denarijs acceptis, aliquid supererogasse Paulum, in eo quod proprij laboris sumptu Euangelium prædicans, stipendium sibi debitum à fidelibus non exegit, dignè etiã supererogasse aliquid creditur, in eo quod de Virginibus præceptum Domini non habuit, sed consilium dedit: utrunq; sine dubio illo habens largiente, à quo nisi accepisset, supererogare non posset.

BEATI

BEATI FVLGENTII, AD MONIMVM, LIBER tertius, de uera expositione illius Dicti Euangelici: Et uerbum erat apud Deum.

QVotiens, dilectissime Monime, à Christi famulis uirtus consideratur ac perpenditur charitatis, non minus inuenitur mirabilis quàm suauis. Quis enim eam non miretur? aut quis non admodum delectetur? cuius sarcina cum portatur, non fatigatione animum debilitat, sed alacritate confortat. Ipsa enim cum onerat, subleuat, & miro modo, quem onerat, non permittit comprimi: quem subleuat, non sinit extolli. Hæc, ut me tibi præteritum debitum cum Domini adiutorio persoluentē, rursus efficit debitorē. Iam enim de quatuor quęstionib. quas mihi miseras pertractādas illo adiuuāte, qui sapiētiā pręstat paruulis, duos libros absoluerā, cupiēs tibi reddere q̄ debeā. Sic repēte cuiusdā Assertionis arianę meas aures

perstrinxit opinio: quæ tanto magis inutilis est adinuentione genita, quanto magis reperitur ab omni intellectu, non solum diuinarũ scriptuarũ, sed etiã ipsius humanitatis, externa. Comperi quippe quandam eos de initio Euangelij secundum Ioan. insolitam nunc serere quęstionem ut illud quod dictum est: In principio erat uerbũ, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum: ita intelligendum atq; exponendum putent, ut idipsum uerbum apud patrem esse, non in patre, sed extra patrem esse accipiẽdum existiment. Ita ut quidam eorum (quantum auditu comperi) dum de his duab. præpositionibus hoc est, in & apud, inter eos oriretur quodam die conflictus, accepto cuiusdam Birro, & in manibus retento, interrogasset, an in illo esset, cũ apud illum esset Birrus ille, quem ipse retineret. Atq; hunc suã quasi sententiam firmaturus, hac sermonem suum definitione clausisse: cum aliquid in nobis esse dicitur, intra nos intelligẽdum: dum uerò apud nos esse dicitur, extra nos accipiendum, Et quia Birrus ille, quem ipse retine-

tinebat, sic apud illum esset, ut in illo nõ esset, ac per hoc ex eo quod apud illum esset, non tamen in illo esset, extra illum non intra illum esset: eodem modo Verbum quoq; Dei (quod Deus est) credendum quidem apud patrem esse, nõ in patrem esse. & ob hoc nec unius esse cũ patre substantiæ: Quoniam quicquid sic apud aliquem est, ut in illo non sit, profecto sic apud illum est, ut unius cum eo substantiæ esse non posit. Hæc est eorũ ratiocinatio rationi contraria: hæc legalis disputatio, legi Dei intolerabiliter inimica. Hinc dominante Christo, aliquid scribere meus excitatus est animus, ne uirulentis sermonibus paruulorum perturbetur auditus. Pertinet enim ad nostræ seruitutis officium, aduersus nascentem pestilentiam cuiuslibet opinionis mortiferæ salubria diuinorum eloquiorum remedia præparare. Itaq; cum sanctus Apostolus sollicitè fideles præponeat, dicens: Videte, ne quis uos decipiat per philosophiam & inanem fallaciã, secundum traditionem hominum, secũdum elementa mundi, & non secũdum

Christum. Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Isti e contrario non solum prҿterito tempore philosophiæ mundialis sectantes errorem secundum elementa mũdi, de Deo existimauerunt disputandũ, sed ita sunt totius nunc religionis obliti, ut cum de Deo disputant, nec ipsa elementa mundi istius corporalis attẽdunt. Ac sic dum oculus intelligentiæ etiam contra ea, quæ uidẽtur, pertinaciter claudunt, nunquam inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta concipiunt. Quid enim potest absurdius dici quàm ut cum de Deo quis disputat, non nisi de crassioribus tantum corporibus documenta disputatiõis assumat? Magnũ enim quiddam sibi ille uisus est inuenire, cum accepto Birro, & manibus retento, interrogasset, utrum, sicut apud illũ esset, ita in illo esset. Ex inde docere uolens, quemadmodum Birrum apud hominem, sic esse filium apud patrẽ, ut quia Birrus apud hominem esse posit, in homine autem esse non posset, ita filius sit quidem apud patrem, sed non sit in patre. Rogo si de corpo-

corporibus istis cõtrectabilibus aliquid in exemplum disputãs delectabatur adsumere (licet aduersus ueritatem disputandi, elemẽta quæ à ueritate facta sunt, nõ possent ullatenus suffragari, tamen ut tolerabile aliquid dicere uideretur, ut de cæteris taceam) quur Birrum, quem manibus tenebat, ostendit & non saltem flatum, quem naribus carpebat, attẽdit? Quia si Birrus ille posset dici apud illum esse & non in illo esse, flatus iste tamen, quem ex aëre carpimus, cum eum spirãdo percipimus & apud nos est, & in nobis est: & quicquid eius respirando reddimus, cũ reddiderimus nec apud nos, nec in nobis habemus. An forte dicturus est, aëris istius alimentũ, cum spirando accipimus, in nobis tantũ esse, nõ etiam apud nos esse? Dicat ergo quãdo apud nos posit esse, an cũ eũ reddimus, & eum in nobis habemus? Sed hoc puto, quia nec de Birro illo dicere audebit, si tamẽ eum illi, à quo acceperat, reddit. Videt eñ, quia eũ tũc apud se habuit, cũ accepit, postquã aũt reddit, apud se habere iam destitit. Sicut enim acceptiõe factum

ctum est, ut quod nō habuit, apud se habere, ita redditione factum est, ut quod apud se habuit, non haberet. Proinde si Birrum dixit, non in se esse, sed apud se esse, hunc tamen flatum, quem de circū-fuso aëre uicissim sumimus & reddimus mihi uidetur, quia non dicet, non esse apud hominem, cum est in homine, quia tunc eum homo apud se & in se habet, cum eum accipit spirando: cum uerò respirando reddit, sic eum apud se non habet, sicut nec in se habet. Frustra igitur in illa disputatiōe, de hoc quod dictum est. Verbum erat apud Deum, asserere uoluit, quod in aliquo est, esse semper interius, quod apud aliquem est, esse semper exterius, cum flatus receptus in corpus, sic in homine sit, ut apud hominem sit: & rursus è corpore redditus, ita nō sit apud hominem, quemadmodum nō est in homine. Minus enim attendit in hoc, quod absurdo nitebatur asserere documento, quàm grauior eum subsequenter absurditas teneret innexum. Etenim cum dicitur: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus e-
rat

rat uerbum: si exterius est omne quod apud Deũ est, & interius est omne quod in Deo est: quid illi disputatori peritissimo restat nisi ut nos potiores filio Dei esse contẽdat? Dicit quippe Apostolus, de Deo: Quia in ipso uiuimus, & mouemur, & sumus. Et alio loco: Vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos in ipso. Nũc iam quisquis ille est, qui sub Christiano nomine non metuit aduersus Christum tam temere disputare, cum audit uerbũ esse apud Deum, & nos in Deo, si audet, dicat, uerbum esse exterius, & nos interius. Quod si dicẽdum existimat, ipse de suis dictis iudicium ferat. Neq; enim in tali sermone iudex quęrendus est alius, quando ipse, qui hoc dixit, à seipso sit profecto culpandus. Quid iterum respõdebit aduersus illam eiusdem beati Pauli sententiam, qua dicit de Deo: Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula amen? Ecce omnia Paulus ex Deo, & per Deum & in Deo esse testatur. Verbum uerò apud Deum esse, Ioan. Euangelistæ prædicatione dignoscitur. Si autem secundum

Arria-

Arrianorũ ſenſum omne quod in Deo eſt, interius eſt, & omne quod apud Deum eſt, exterius eſt, quoniã Arrianis uerbum, quod apud Deum eſt, non in Deo eſſe creditur hoc reliquum eſt, ut omnibus quæ in Deo ſunt, illud quod apud Deum eſt inferius prædicetur. Hoc autem recepto, (quia de uerbo ſcriptũ eſt: Omnia per ipſum facta ſunt) ipſa erit ſecundum Arrianos rectitudo fidei, ut pręponenda ſit factura factori. Quis iam nõ cernit, in quod præcipitium improuidi homines cadunt? qui uerę fidei reſiſtentes perfidiã defenſare cõtendunt. Quid enim aliud talibus uerbis agitur, niſi ut huius defenſione ſententię, conditionis ſuæ ac redemptionis oblita, ſemetipſam filio Dei, non ſolum æquare, ſed & præferre audeat creatura? Miror autem, quomodo nõ conſiderant, à quibus illud aſſeritur, quàm deterior ex eo fructus nefandę blaſphemię naſcatur. Aiunt enim Quod in Deo eſt, interius eſſe credẽdũ: quod aũt apud Deum eſt, exterius æſtimandũ. Quocirca illud quod apud Deum eſt, & exterius eſt, non eſt credendũ

unius

unius cum Deo naturæ. Consequẽs est, ut illud quod in Deo est, & interius est, unius credatur cum Deo substantiæ. Ad hanc igitur conclusionem ratiocinatio ista perducitur: ut sicut uerbum, pro eo quod apud Deum est, ab eius natura separatur, ita creatura, pro eo quod est in Deo, unius credatur naturæ cum Deo. Vnde conuincuntur illa sentire, quibus nos & filio audeant præferre, & patri conentur æquare. Sic totũ confundũt, qui à ueritate dissentiunt. Ex quibus sententijs error infidelis asseritur. Ecce quibus adinuẽtionib. fidei ueritas impugnatur. Sed quibuslibet arietibus ecclesiam sanctã hæretici quatere nitanẽ, certi sumus de Domino Deo nostro, quoniã ciuitatẽ supra montem constitutam, subuertere nõ ualebũt. Imò seipsos prorsus subuertunt & exterminãt, qui Deum uerũ Dei unicũ filium cõtumeliosis assertionibus exacerbant: nec ab iniuria tẽperant etiã patris, dum ingratificentiã reddũt gratię Saluatoris. Quapropter congruũ uidetẽ, ita ex alijs scripturarũ locis uerbi huius intelligẽtia requiratur, ut appareat, utrũ quic-

quicquid apud aliquem esse dicitur, debeamus, secundum illorum sententiam, semper exterius æstimare. In lib. sapientiæ legimus dictum de quibusdam: Dixerũt apud se cogitantes non recte. Huius loci ab Arrianis exigimus rationem utrũ qui apud se cogitat, intra se an extra se cogitet? cum hominis cogitatio nõ solum extra corpus hominis nõ sit, sed nec corporis actio sit: Enimuero, quia id ipsum, quod cogitatio dicitur, non solũ non extra hominem, sed nec in ipso corpore hominis inuenitur: quis non uideat, cogitationem solius esse animæ, cui per rationalem uirtutem diuinitus datũ est cogitare? In homine quippe cogitando dominatur animus, operando autẽ seruitiũ exhibet corpus. Ibi est enim homini data cogitatio, ubi est inserta boni maliꝗ discretio. Interior igitur homo cogitationis officium gerit, qui etiam intelligendi uirtutem ad imaginem Dei creatus accepit. Cum ergo apud se homo cogitat, non extra se, sed intra se cogitat, qui non extra se cogitaret, etiam si ad exteriorem hominem cogitatio perti-

nere?

tineret: quanto magis intra se cogitatur? quandoquidem non exterior homo, sed interior cogitat, qui tamen secundũ scripturæ testimonium apud se cogitare dicitur, quo utiq; non exterioris sed interioris hominis officio reperitur. Ait enim scriptura, sicut supra iam positũ est: Dixerunt apud se cogitantes non recte. Quid est autẽ, apud se dicere, nisi in corde suo dicere? Propter quod alibi dicitur. Quæ dicitis in cordibus uestris, & in cubilibus uestris compungimini. Hoc est ergo apud se dicere, quod est intra se dicere. Vnde & Pharisæus ille, qui dominum poposcerat ad uescendum, cum ingressa mulier peccatrix, lachrymis rigaret & capillis pedes tergeret saluatoris, quia intra se cogitabat intra se utiq; dicebat, quod cogitando dicebat. Ait enim euangelista: Videns autem pharisæus, qui uocauerat eum, ait intra se, dicens. Quid est enim, ait intra se, nisi cogitauit intra se? Veruntamen scriptura docente cognoscimus, quia qui cogitat intra se, cogitat apud se. Ideo utiq; dicitur: Dixerunt apud se cogitantes non recte Attamen

men ne hoc, quod dictũ est, apud se nõ precedenti sermoni, sed subsequenti uelint Arriani cõiungere, ut nõ dicatur, dixerunt, apud se, sed dicatur, dixerunt, & postmodum inferatur, apud se cogitantes: audiant etiam hinc diuinarum testimonia scripturarum, & cognoscant officium cogitationis humanæ, nõ ad exteriorem, sed ad interiorem hominẽ pertinere. Euangelista dicit: quia cum domino paraliticus offeretur, uidens dominus fidem illorum, qui eum per tegulas submiserant, dixit: Cõfide fili, remittuntur peccata tua. Et ecce quidã de scribis dixerũt intra se: Hic blasphemat. Et cum uidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus uestris? Quos dixit Euangelista intra se dixisse, ipsos dominus dicit, in cordib. mala cogitasse. Quid est autem mala in cordibus cogitare, nisi cogitare apud se nõ recte? Quomodolibet ergo huius loci sensum Arriani distinguant, ibi necesse est, confusionem suæ prauitatis inueniant. Et utinã sic de errore contundantur, ut ad ueritatem cõuertantur. Si enim dixerint,

xerint, sic istū scripturæ uersiculū diuidē dum, quod scriptum est, dixerūt apud se, cogitātes non recte, ut ipsum, apud se præcedenti sermoni iūgentes, sic distinguāt: Dixerunt apud se, ut postea inferant, cogitantes non recte, Dauidico statim cōuincuntur eloquio, non aliud esse, apud se dicere, nisi in corde dicere. Ait enim: Quę dicitis in cordibus uestris. Quod si aliter distinguere uoluerint, ut ipsum, apud se, non pręcedēti sermoni, sed subsequēti coniungant, ut pręmittētes, dixerūt, interiecto silentio, postmodum inferant illud quod dictū est apud se cogitātes non recte, etiamhinc increpationem Saluatoris audiant, & cordis esse cogitationes agnoscant: ait enim: Quid cogitatis mala in cordibus uestris? Alio quoque loco idem dominus docet: Quia de corde exeunt cogitationes malæ. Et denuo dicit: Quia bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, & malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala. Iamne cognoscūt, in quāto errore uersentur qui uerbū apud Deū nō interius, sed exterius asserere moliunt. Rursus

in eodem libro ſcriptum de ſapientia legimus. Immortalis enim eſt memoria illius, quoniam & apud Deum nota eſt, & apud homines. Quomodo aũt apud homines nota eſt, ſi non intra homines, ſed extra homines eſt: cum niſi in animã hominis intrauerit, nota homini eſſe nõ poſsit. De ipſa quippe ſic dicitur: & permanens in ſe, omnia innouat, & per nationes in animas ſanctas ſe transfert. Et non aliud agnoſcatur, in animas ſe transferre, quàm in animas intrare, rurſus de illa textus ſcripturæ ſanctæ ſic memorat hæc: Populum iuſtum & ſemẽ ſine querela liberauit à nationibus, quæ illũ comprimebant, intrauit in animam ſerui domini, & ſtetit contra reges horrendos in portentis & ſignis. Hunc introitum ſuum, quo in animas intrat, etiam in Apocalypſi Ioannis inſinuat, dicens: Ecce ſto ad ianuam & pulſo, ſi quis audierit uocem meam, & aperuerit ianuam, introibo ad eum, & cœnabo cũ illo, & ipſe mecum. Hoc introitu Pater & filius ad dilectorem ſuum ueniunt, & manſionem apud eum faciunt, ſicut ipſe filius loquitur:

tur: Siquis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & manſionem apud eũ faciemus. Quòd ſi uenientes pater & filius ad eum, apud quem manſionem faciunt, non interius ſed exterius ſunt: dicatur nobis, ubi ad eum ueniant, & manſionem apud eum faciãt? Interim, quod interius in ſuis fidelibus inhabitet Chriſtus. Paulo prędicãte cognouimus, qui ait: In interiore hom'ne habitare Chriſtum per fidem in cordibus ueſtris. An forſitã dicturi ſunt, aliter in interiore homine noſtro habitare Chriſtũ per fidem & aliter eum cum patre ueniẽtem apud dilectorem ſuum facere manſionem, ut Chriſtus interim ſolus in interiore homine noſtro inhabitare poſsit, pater autem exterius remanens, apud quem mã ſionem facit, non ſolum ipſe interius ma nere nequeat, ſed etiam filium communione aduentus ſui, ne in interiore homine habitare poſsit, impediat? Spir quoq; ſanctum ſic filius Dei prom delibus ſuis, ut apud eos manc pſis ſit. Dicit enim: Si diligitis n

data mea seruate, & ego rogabo patrē, & alium paracletum dabit uobiscum in æternum, spiritum ueritatis, quem mundus non potest accipere, quia non uidit eum, nec scit eum, uos autem cognoscetis eum, quia apud uos manebit, & in uobis erit. Ecce apud quos manet, in eis est Spiritus sanctus, dicatur, quæ hic potest esse diuersitas in eo, quod apud eos manet, & in eis est? Etenim in uno loco utraque præpositio ponitur, & spiritui sancto utriusque rei possibilitas assignatur, ut apud quos manet, in eis sit. Ita ne uerò spiritus sanctus sic apud fideles manet ut in ipsis fidelibus esse possit, uerbū autem Deus sic apud Deū est, ut in Deo esse nō possit? Quid dicā his, qui de scripturis sic disputare desiderant, ut intelligentiæ spiritalis uiam nullatenus quærant, & auertentes oculos à uerò lumine jugiter in tenebris delectentur errare? Hoc idē quippe esse apud Deum, quod est esse in Deo, sancta scriptura alijs quoque locis ostendit. Dicit enim Moyses: Deus fidelis, in quo nō est iniquitas, iustus & sanctus dominus. Dauid etiā canit:

nit: Quoniam iuſtus dominus Deus noſter, & nõ eſt iniquitas in eo Paulus aũt Apoſtolus, apud Deum non eſſe iniquitatẽ dicit. Sic enim ait: Nunquid iniquitas apud Deum? abſit. Eligant in hoc loco, quod uoluerint Arriani, & ut ſuam ſapientiam euidenter oſtendant, de legalibus & propheticis atq; Apoſtolicis dictis iudicium ferant. Moyſes dicit. Deus fidelis, in quo non eſt iniquitas. Dauid quoque dicit: Iuſtus dominus Deus noſter, & non eſt iniquitas in eo. Paulus uerò dicit: Nunquid iniquitas apud Deũ? abſit. Aut igitur fateãtur Apoſtolicũ ſenſum legali propheticoq; ſenſui cõuenire, aut dicãt Apoſtolũ Paulum à legali & prophetica intelligẽtia diſcrepare. Paulus equidẽ Apoſtolus eundẽ ſe ſpiritum fidei habere dicit, quẽ Dauid beatus habuit, quem etiam Moyſes ſanctus accepit, ſicut ipſe teſtatur dicens: Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt: Credidi, propter quod loquutus ſum: Et nos credimus, propter quod loquimur. Quomodo autẽ unũ ſpiritũ fidei habuerunt, ſi de fideli Deo diuer-

sa senserunt? Magna est autem sentiendi diuersitas, si diuersum est q̃d dicit Paulus, Non esse iniquitatem apud deum, ab eo quod Moyses & Dauid dicunt, Non esse iniquitatem in Deo. Et si dicẽte Paulo, eundem se habere spiritum fidei, quem & prophetæ habuerunt, in eorum fide diuersus est sensus, mẽdax (q̃d absit) Apostolus pronuncietur, qui in se Christum loqui testatur. An experimentum, inquiens, quæritis eius, qui in me loquitur Christi? Sed quoniam uere Christus in Paulo loquutus est, Paulus utiq; mendax non est: & quia cum eundẽ spiritum fidei se habere dicit, non mentitur uterque sensus consonans inuenitur, ut quod Moyses & Dauid dixerunt. Iniquitatem in Deo nõ esse, hoc sit, quod etiã Paulus dicit, Iniquitatem apud Deum non esse. Quod si eis forsitan uidetur, ut ex aduerso aliud dicant, hoc eis reliquũ est, ut aut prophetis aut Apostolo contradicant. Et licet tot tãtisq; testimoniis confutata hæreticorum sentẽtia cognoscatur, nulla ueritate subnixa, respondeant tamen, quid de illo Apostoli Iacobi

loco

loco sentiunt, ubi dicit Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio. Apud quē autem transmutatio non est, profecto mutabilitas non est: & apud quem mutabilitas non est, immutabilitas est. Hæc igitur immutabilitas, quæ apud Deum est, dicant utrum exterius an interius est. Si enim interius est, ecce hoc est, in Deo esse, quod apud Deum esse. Desinant igitur peruersa sentire, & festinent catholicæ rectitudini consentire. Si autem hæc immutabilitas, quæ apud Deum est, nō interius esse, sed exterius creditur, profecto in Deo esse nō creditur. Et si in Deo immutabilitas esse non creditur, consequēter Deus ipse mutabilis prædicatur: Et ne hoc uel in filio assignare audiāt, in eodem loco, patrem luminum nominatum. Proinde, cum audimus, quia apud Deum non est transmutatio, hoc sentiamus, secundum catholicæ fidei ueritatem, quia nulla est in Deo mutatio. Et cum dicitur, uerbum erat apud Deum,

nõ aliud sentiamus, quàm uerbum erat in Deo. Et cũ sapientia in Prouerbijs dicit: Eram apud illũ componens, non aliud sentiamus, quàm, erã in illo componẽs. Et cũ Deo dicitur: Apud te est fons uitæ: non aliud intelligamus, quàm, in te est fons uitæ. Et cum Ioãnes dicit: Annunciamus uobis uitã æternam, quæ erat apud patrẽ, & palàm facta est nobis: non aliud intelligamus, quàm, uitam æternã quæ erat in patre. Vere enim apud Deum est Deus uerbũ, quia in Deo est Deus uerbum: & uere apud Deum sapientẽ est sapientia, quia in sapiente Deo est sapientia: & uere apud Deũ uiuũ est uita, quia in Deo uiuo est Deus uita: & uere apud Deum uerum est Deus ueritas, quia in Deo uero est Deus ueritas: & uere apud Deum fortẽ est Deus uirtus, quia in Deo forti est Deus uirtus. Sed quid mirum, si hoc est filio esse apud patrem, quod est illi esse in patre, quia scilicet naturaliter natus de patre, permanet semper in patre? cum etiam de hominibus legamus (quantum ad substantiam attinet, qua naturaliter homines sunt) non

Ioan. 1. A.

nõ aliud esse, cũ dicitur aliquid apud illos esse, quàm in illis esse. Vnde testimonia manifestissima proferemus. In libro Esaiæ continetur Ezechiæ regis oratio, quam post adiectos sibi ad uitã annos quindecim, ad Deũ effudit, ubi inter cætera sic dicit: Spiritus meus apud me factus est, sicut lanifica proximãs demere telã. Quid aũt hic aliud intelligitur. Spiritus meus apud me, nisi, spiritus meꝰ in me? An & hic dicetur, spiritũ hominis apud hominẽ esse, in homine aũt nõ esse? Cum euidenter Apostolus dicat: Quis enim scit hominum, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Sed & illud, quod supra posuimus scriptum, Dixerunt apud se, cogitantes nõ recte: quid est aliud, quàm dixerunt intra se? Rursus, in libro Sapientiæ dicitur: Hæc cogitans apud me, & conimemorans in corde meo, quoniam immortalitas est in cogitatione sapientiæ. Quod apud se cogitat, hoc in corde suo commemorat, quod utrunque dum dicit, illam utique cogitationem, & illam commemorationem, non exterius, sed interius

Esaia.38.
1.Cor.2.G.
Sapient.8.I

rius

teritus sibi inesse monstrauit. Dicitur etiam in Prouerbijs: Fili, non te comprę-hendat cogitatio mala. quæ derelinquit
Prou. 2. C. doctrinam adolescentiæ, & testamenti diuini obsita est. Posuit enim apud mortem domum suam, & apud inferos cum tetrigenis axes suos. Si ergo cogitatio mala, quę apud mortem posuit domum suam, extra mortem, non in morte profecto uiuit, & si apud inferos posita nō est, inferno superest, ut illa, quæ nec in morte est, nec in inferno, uitam habere dicatur in cælo. Ideo enim Deo dicitur:
Psal. 8.5, C, Quia eripuisti animam meam de morte: quia animę per fidem uitam donauit, dicēs: Iustus autem meus ex fide uiuit: Et rursus idcirco ipsi dicitur: Eripuisti animam meam ex inferno inferiori quia idcirco animi ab inferno gratia Dei eripiuntur, ut in cælis conuersentur. Vnde di-
Philip. 3. D. cit Apostolus: Nostra autem conuersatio in cælis est. Porrò anima, quæ per cogitationem malam apud mortem fuit, quomodo de morte liberata est, si in morte non fuit & quomodo ex inferno erepta est, si apud inferos constituta, in

infer-

inferno non fuit? cũ utique, si in morte non esset, mortua nõ fuisset. Per malam autem uoluntatem, hoc est, per peccatũ, quis nesciat animam mori? cũ Deus dicat: Anima quæ peccauerit ipsa morietur. Certum est igitur, animam male cogitantem, cum apud mortem est, in morte esse, & cum apud inferos est, inferno esse. Quid q̃d etiam saluator dicit: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. Ergo ne sic dicemus, omnia Deo possibilia esse, ut hoc ipsum quidẽ possibile esse, sic dicamus apud Deum esse, ut dicamus in Deo nõ esse? Quid autẽ posse apud se Deus habet, si ipsum posse in se non habet? His atq; huiusmodi testimonijs claret, cum dicitur. Verbum erat apud Deum, nõ aliud intelligi debere, quàm uerbum erat in Deo. Nã & ipse filius, qui est uerbum Deus, non solum patrem in se, sed etiam se in patre esse testatur, dicens: Non credis, quia ego in patre, & pater in me est? Hoc autem filij esse apud patrem, & esse in patre, non uideatur tale, quale, siquis homo sit apud aliquem, siue iure hospitali,

Ezec. [margin, beside "tur. Certum est igitur"]
Matt. 19. D. [margin]
Luc. 1. s. E. [margin]

tali, siue charitatis affectu. Nam & Apostolus Paulus dicit se apud Apostolum Petrum quindecim diebus mansisse, iure scilicet hospitalitatis, & puritate dilectionis, quorum licet per unitatem fidei & charitatis fuerit anima una, & cor unum, non tamen sic mansit Paulus apud Petrum, sicut uerbum manet apud Deum. Quia nec sic potest esse homo apud hominem, sicut uerbum Deus apud Deum patrem. Homo enim apud hominem sic est, ut non solum apud eum non esse posit, sed etiam, cũ apud eum est, in ipso substantialiter esse non posit. Vere enim qui sic apud alium est, extra illum est, quia cum est apud illum syncerítate dilectiõis, loco discernitur, quãdolibet affectu inuicẽ sibi uterq; iungatur. Sed sic est uerbũ apud Deum, sicut est in mente uerbũ, sicut in corde consilium. Cũ enim mens apud se uerbum habet, utiq; cogitando habet, quia nihil aliud est apud se dicere, quàm apud se cogitare. Cũ ergo mens cogitat, & cogitãdo uerbum intra se generat, de sua substantia generat uerbum, & sic illud uerbum gene-

generat de se, ut genitũ habeat apud se. Nec minus aliquid habet uerbũ, quod ex mẽte nascitur, quàm est mens de qua nascitur, quia quanta est mens quę generat uerbũ, tantum est etiã ipsum uerbũ. Sicut enim de tota mente nascitur uerbum, sic intra totam permanet natum. Et quia cogitante mente, non est eius aliquid, ubi in ea uerbũ non sit, ideo uerbum tantum est, quãta est mens ipsa de qua est, & cum apud illam est, in illa est, & quanta illa est, tantum etiam uerbum est, quia de tota & in tota est: tantumq; est ipsum uerbũ, quanta simul est & mẽs ipsa cum uerbo. Neq; enim sic de illa uerbum nascitur, ut ab ea localiter secernatur. Natiuitas quippe illa, quæ ostendit quid sit, & de qua sit ipsa ostendit, quod extra eam, de qua natum est, esse nõ possit: nec in aliquo minus sit, sed sic de ipsa sit, ut apud ipsam & in ipsa sit, tantumq; sit de illa, quantum in illa, & tantum in illa, quantum cum illa. Equidem & nos quodammodo dicit scriptura & in Deo esse & apud Deum esse, sed non quomodo apud Deum est & in Deo est

uer-

uerbum Deus, qui eſt unigenitus filius. Dicitur enim & nobis, quia in Deo uiuimus & mouemur & ſumus: & dicitur ipſi Deo: ſi non peccauerimus, ſcimus, quia apud te ſumus deputati. Veruntamen cum hoc de nobis dicitur, non naturalis unitas noſtra cum Deo oſtenditur, ſed aut potentia creatoris intelligitur aut pietas redemptoris. Sic enim qui credimus in Deo & apud Deũ ſumus, ſicut de Deo geniti, filij Dei ſumus. Scriptum eſt enim: Chariſsimi. nũc filij Dei ſumus. Et iterum: Volũtariè genuit nos uerbo ueritatis. Nos ergo Deus uerbo ueritatis genuit, illud autem uerbum ueritatem genuit. Nobis poteſtatem dedit, filios Dei fieri, ille autem non ex poteſtate filius Dei factus, ſed de Deo naturaliter eſt Dei filius natus Nos Deus uoluntarie genuit, quia uoluntas generationem præceſsit, in unigeniti autem generatione, nulla generantis præceſsit uoluntas, ubi ſine initio naturali permanet ęterna natiuitas. Sicut ergo geniti ſumus, ſed non ſicut unigenitus Deus, & filij Dei ſumus, ſed non ſicut unicus &

uerus

uerus filius, & dij sumus, sed non sicut uerbum, qui uerus est Deus: ita in Deo sumus, & apud Deum sumus, sed non sicut apud Deum est & in Deo est uerbũ Deus, q de Deo naturaliter natus. Quãuis enim ille filius dicatur, & nos filij dicamur, & ille Deus, & nos dij, & ille genitus, & nos geniti: multum tamẽ distat in re, quod unum sonare uidetur in nomine. Quoniã ille, quod Deus, quod filius, quod unigenitus est, naturaliter est, quia de natura patris natus est: nos aũt, quod dij, quod filij, quod geniti sumus, non natura, sed gratia sumus: quia cũ in natura non haberemus, ut hoc esse possemus, gratis nobis datum est, ut hoc facti essemus. Hanc discretionem si hæretici, misericorditer Deo donante, percipiãt, lumen uerum uidebunt, & ab unigeniti filij contumelijs temperabunt: cui nõ solum in eo, quod apud Deum est, detrahunt, sed etiam & animam humanam in illo negare contendunt, quos ipse filius Dei uno psalmi uersiculo designauit, dicens: Hoc opus eorum qui detrahũt mihi apud Deum, & qui loquũtur mala ad

uersus animam meam. Quis enim deterius Christo apud Deum detrahit, quàm qui audiens uerbum Deũ apud Deum esse, dicit idem uerbum in Deo nõ esse: aut quis amplius mala aduersus Christi animam loquitur, quàm qui in Christo humanam animam diffitetur: cum illud uerbum, quod Deus est, sic apud Deum sit, de quo est, ut per unitatem naturæ in Deo sit, & per candẽ unitatem naturæ unus cũ illo Deus sit: & illa anima simul cum carne suscepta fuerit ab unigenito Deo, ut simul in Christo & anima nostra saluaretur & caro, à quo proculdubio ille sempiternam consequetur salutem, qui in eo diuinæ humaneq; naturæ plenam cognouerit ueritatem.

LIBER

LIBER ARRIANORUM CONTRA ORthodoxos, decem Obiectiones complecteus.

Dictum est patrem de seipso, hoc est, de eo quod ipse est, ineffabiliter filium genuisse. Adauctum est, quòd nō extrinsecus, sed ex Deo natum esse. Quid ad hoc dicitur? Si ex Deo natus est, est de intra Deum, sed si non est de intra, nec ex ipso est, si modo uocabula diuersa apponuntur. Quid prodest, si ipsa ueritas non profiteatur? Ista nunquam nos legisse recolimus, quæ superius proposita sunt. Quia scriptum est de eo: Generationem autem eius quis enarrabit? & quasi nemo, dixit scriptura, qui enarrat? Aduertendi sunt hi homines, ut dicant se posse nosse, quia inenarrabilis est generatio eius, non autem ignorabilis. Generatiōem eius ita est recte profiteri, ut dicit ipse Dominus per scripturas: Dominus creauit me initium uiarum suarum, ante

II

III

ſæcula fundauit me Et ſequitur: Et ante omnes colles genuit me. Et iterum: Ego à patre prodij, & ueni in hunc mūdum: Et iterum: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Et poſtquam cognitus eſt in carne, profitetur de eo Euãgeliſta, dicens: Et uidimus gloriam eius, tãquam unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate. Et Apoſtolus ait Qui eſt primogenitus totius creaturæ. Ecce creatum, fundatum, & genitũ profitemur, ſine aliqua ambiguitate irrationabili. Sed qui præſumūt irrationabi-
IIII liter dicere, de patris ſubſtantia natũ eſſe filium, doceant per ſcripturas tamen, quomodo non ſit erroris falſa profeſsio, qui cum dicit, inenarrabilem eſſe generationem eius, aſſerat eum de patris eſſe natum ſubſtantia. Perturbationes menti-
V um, quæ ſine ratione dicuntur, cum hortantur aduerti, ueritas nõ uidetur ab eis comprehēdi nec profiteri: ob hoc quod abſurdum ſit dicere uel credere, patrem & filium ingenitos eſſe. Qui ſibi ſuadet iſta excogitare, ipſe ſe uult fraude decipere, quam quidem exigit illis hoc dici, qui

qui patrem & filium ęquales asserunt esse. Interea dum de lumine dicitur, non intelligũt, quod scriptum est, quia alius est pater luminis, & alius est qui lumen est appellatus, & lucet in tenebris, & tenebræ eum non compræhenderunt. Idcirco debet aduerti, quid lex mandat uel instruat mentes hominum, quia inter illum authorem luminis, & istud lumẽ in tenebris lucẽs, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum per quod uita factus est filius, & lux est ostensus hominum, illo, qui ostenditur factus non esse pater, æqualis esse non posse. Omisimus superfluas rationes, quæ fastidium non facerẽt auditoribus, & ad hoc responsum est, ad quod sentẽtia inquirebat expositionem. Et quia inter patrem & filium distantia est, & quod dicitur, non est, eo quod inter illos differentia non sit. Ipse saluator dicit, qui credendus est: Alius est, qui testimonium perhibet de me pater. Idem ipse filius dicit de spiritu sancto: Et aliũ paracletum mittam uobis. Alium dixit patrem, & alium dixit paracletum Et cum non aduertun-

VI

VII

tuntur diuina iura & sacramenta, efficiuntur homines paganitatis professores, qui ante aduentum Saluatoris dixerunt Homousion, quorum & hæretici facti sunt professores, cum asserunt, patrem & filium & spiritum sanctum, unum esse Deum. Scelus & ualde esse blasphemiam, aduertant homines, qui salutaria præcepta cupiunt sectari. Nam falsitas professionis nunquam prodesse eis poterit, quam quærunt iniuriando Deum per blasphemiam colere uel uenerari. Si ab hominibus non toleratur iniuria, ab ipso Domino, auctore, qualiter poterit tolerari? Ostendit enim circa infideles suam obiurgationem, dicendo: populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. De generatione aũt eius quod dictum est: Ex utero ante Luciferum genui te: quis dubitet, de carnali natiuitate fuisse dictum? cum ipsa ante scriptio ostendat tibi ad intelligendũ, cum dicit Propheta, quod in splendoribus sanctorum ante Luciferum genitus sit. Et splẽdor sanctorum præconium ostenditur esse Prophetarum, & eorum uaticinatio

natio de eo fuisse adimpleta, cum manifestaret ipsam esse, & Propheta dicẽdo: Ex utero ante Luciferũ genui te, & splẽdidum contigit, quod per uirginem nasci eum os Propheticũ antea dixit. Quis dubitet hanc natiuitatem ita contigisse, ut scriptura memorat? Non est nimium dedecus, ut fraudibus proprijs decipiatur, male intelligens animus, ut aliquando duo dicantur esse unus, aliquãdo tres unus? Nunquid non occurrat beneficij munus, quando unus non est cum duobus designatus? Delubrium est credere, ex tribus partibus Deum unum constare, cum adhuc, quod peius est, dicitur de eis, quod si credendus est unus Deus, cũ non sit ipse pater, qui filius, non ipse filius, qui spiritus sanctus: De quibus profitentur differentias inter se habere, honorem uerò unusquisq; suum non posse habere, nisi malignum pectus eos in uno Deo iuueniatur copulare.

BEATI FVLGENTII CONTRA OBIECTIONES Arrianorum liber unus, ad decem obiectiones, decem responsiones continens.

Dictum est, Patrem de seipso, hoc est, quod ipse est, ineffabiliter filium genuisse. Adauctum est, quod nō extrinsecus, sed ex Deo natum esse. Hæc responsione non indigent, quia fidei nostræ concordant. OBIECTIO. Quid ad hoc dicitur? Si ex Deo natus est, est de intra deum, sed si non est de intra, nec ex ipso est, si modo uocabula diuersa apponuntur. Quid prodest, si ipsa ueritas non profiteatur? RESPONSIO. Equidem, dum nominantur Pater & filius, in his duobus nominibus uocabulorum diuersitas agnoscitur. Quin potius per hæc duo diuersa uocabula significatur utriusque natura, quoniam istorum nominum diuersitas, non naturas diuidit, sed ueritatem generationis ostēdit, ut ex uno uero patre, unum uerum

agno-

agnoſcamus filium extitiſſe. Ac ſic, dum uera patris generatio, & uera filij natiuitas prædicatur, in uno genitore, & uno genito, non ſolum unitas ſubſtantiæ, uerumetiam in unoquoque proprietas poſſit agnoſci perſonæ, ne aut ipſe putetur natus eſſe qui genuit, aut aliud putetur eſſe qui natus eſt quã eſt ille qui genuit. Non enim ipſe eſt pater qui filius, quoniam in utroque perſonarum proprietas reſeruatur. Sed quod pater eſt, hoc eſt & filius, quia de Deo Deus, de pfecto perfectus, de immenſo immenſus, de omnipotente omnipotens, de æterno patre natus eſt filius coæternus, eadem ueritate dicente: Omnia quæ habet pater, mea ſunt. Pater ergo & filius relatiua ſunt nomina, quæ naturam gignentis genitique non ſeparãt, ſed unam ſine dubitatione ſignificant. Relatiuum uerò illud dicimus, quod ad alium agnoſcendum referimus, ut dum unum nominauimus, alium demõſtremus. Sicut inter homines, hæc relatiua ſæpius nominantur pater & filius, filius & pater, ſocer & gener, gener & ſocer. Nam ideo pater dicitur, ut Matt. 2. D. Lu. 10. D.

filium genuisse noscatur: & filius ideo dicitur, ut de patre genitus demonstretur. Nec in hac diuersitate nominum inuenitur diuersitas naturarum, quoniam uterque similiter homo dicitur, quamuis unus pater, & alius filius nuncupetur. Non ergo patris & filij posset una cognosci natura, si hæc non essent diuersa uocabula: quoniam si ambo uocarētur patres, essent profecto natura dissimiles: unusquisque enim ex semetipso cōstaret, & communem substantiam cum altero nō haberet: nec deitas una esset, quibus una natura non esset. Consequens aūt fuit, ut duo patres duos filios gignerent, quoniam nisi uera de singulis proles existeret, paterni nominis in nullo ueritas appareret. Iā uerò in duobus filijs, de diuersis patribus natis, licet posset non esse diuersitas relatiui nominis, attēdatur, si posset esse natura cōmunis. Quis non uideat in utroque filij nomen unum esse, sed utriusque naturam unam non esse: magis autem unumquenque filium non cum altero filio, cum quo unum relationis habuit nomen, sed cum patre, de quo exti-

extiterat, naturam habere communem. Sed quid ulterius de duobus patribus, duobusq́ filijs disputetur? cum istius assertionis ueritas personarum diuersitate non egeat, sed ad documentum sui facilius possit unius hominis consideratione fulciri, qua cognoscatur, relatiua nomina diuersitate sui non naturarum diuersitatem ostẽdere, sed ad personarum significationem maxime pertinere, ut scilicet dũ unus ostenditur, alterius quoque persona noscatur. Illud autẽ nomen patri semper esse filioq́ commune, non quo relatio personalis ostenditur, sed quo substantialis proprietas demonstratur. Nempe Seth de Adam patre natus, & de non genito genitus, Adam patris dictus est filius. Iste ergo, donec ad uirilem perueniret ætatẽ, ut filium gigneret, pater dici non potuit, & priusquã generaret filius tantũ fuit, quãdo aũt genuit, etiam pater esse iam cœpit. Accedẽte igitur diuersitate paterni nominis, nulla in eo facta est diuersitas naturalis, & cum unus homo hæc duo cœpisset habere uocabula, non est in eo mutata aut diui-

ſa uel duplicata natura: fuit enim filius, quia de patre exitit, fuit pater, quia filium genuit. Nec tamen ita naturam filij, in qua natus eſt, habuit, ut in eo permanens, pater eſſe non poſſet: nec aliã cum nomine patris eſſentiam acquiſiuit, ut filij ſubſtantiam, in qua natus fuerat, perdidiſſet: Sed quod uerum eſt, ſicut homo fuit, quando filius extitit naſcendo, ſic permanſit homo, quãdo pater factus eſt generando: nec aliud fuit quàm homo, quod erat Adam, de quo ipſe eſt natus, & quod erat Enos, qui de ipſo eſt genitus. In patre ergo Deo & filio Deo, perſonarum proprietate ſeruata, impoſſibile non dicatur, quod documento etiam cuiuslibet hominis cõprobatur, ſed diſcernamus, quid ad relationem, quid ad ſubſtantiam pertinere noſcatur. Relationis enim ſunt nomina, pater & filius, ſubſtantiæ uerò nomen unum eſt, quod dicitur Deus. Relationis ergo nomina ſingula retinent, ſubſtãtiæ uerò nomen unum communiter poſsident: quia licet unus dicatur pater, & alter filius, ſic tamen eſt filius Deus, ſicut pater eſt Deus.

us. Illis namq; duobus nominibus generatio uera cognoscitur, isto autem uno communi nomine substantialis unitas demonstratur. OBIECTIO. Ista nunquã nos legisse recolimus, quæ superius proposita sunt, quia scriptum est de eo Generationem eius quis enarrabit? Et quasi nemo, dixit scriptura qui enarret. Aduertendi sunt hi homines, ut dicãt se posse nosse, quia inenarrabilis est generatio eius: non autem iguorabilis. RESPONSIO, Scriptum est: Credidi, propter q̃d loquutus sum. Et nos credimus, propter quod loquimur, & fiducialiter profitemur, quia filij generatio inenarrabilis est, ignorabilis non est. Neq; enim consequens est, ut quod non potest enarrari, non posit sciri: cum ipsum Deũ nullus ualeat enarrare, nec impune tamen alicui liceat ignorare. In tantum uerò cognoscibilis Deus est, cum sit inenarrabilis, ut quosdã ob hoc inexcusabiles pronunciet beatus Apostolus, quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. Nam si à nobis Dominus, nollet agnosci, non dixis-

dixiſſet: Si cognouiſſetis me, & patrem meum utique cognouiſſetis: nec Philippum dicentem: Domine, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis: hac increpatione corriperet, dicens: Tanto tempore uobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe qui me uidit, uidit & patrem: Hoc enim uerbo Dominus, uoluit demonſtrare, totum in ſe inueniri quod quærebatur Nec enim fieri poteſt, ut ſempiterno & immenſo patre minus aliquid filius habeat, in quo corporaliter omnis plenitudo diuinitatis inhabitat. Nō eſt ergo ignorabilis Deus, cum ſit inenarrabilis, ſed à fidelibus cognoſcitur, ut ametur quamuis nec humanis linguis nec angelicis enarretur. Nā ignorationem Dei non aliud eſſe, quàm dæmonum ſeruitutem, Paulus demonſtrat Apoſtolus, dicens: Sed tunc quidē ignorantes Deum, his qui natura non ſunt dij, ſeruiebatis. Sicut ergo Chriſti diuinitatem ignorare nō debemus, licet enarrare nō poſſimus, ita natiuitatis eius, quàmuis nulli ſuppetat enarratio, nō eſt tamen fidelib. adempta cognitio. Quis enim natū præ
dicet

dicet, cuius natiuitatem ignoraret? Quis filium dicat, & genitũ nesciat? Quis patrem ualeat credere, quem non consideret genuisse? Genuit uere pater, & uere natus est filius. Veram ergo filij natiuitatem datum uobis est cognoscere, licet datum nõ sit, qualiter natus fuerit, enarrare. Quoniam & Propheta non dixit: Generatiõem aũt eius quis agnouit, sed quis enarrauit. Quocirca diuinam generationem, quantum homini fas est, in eo dignè cognoscimus, cum & uerã generationem dicimus, & ipsam generationem, quæ uera est, inenarrabilem prædicamus. Filius ergo uere de patris substãtia natus agnoscitur, dum natiuitas eius, quæ de inenarrabili Deo est, inenarrabilis prædicat. Inenarrabilis enim procul dubio est filij natiuitas uera, quia una est illi cum inenarrabili genitore substãtia.

OBIECTIO. Generationẽ eius ita est recte profiteri, ut dicit ipse dominus p scripturas: Dominus creauit me initium uiarũ suarũ, ante sæcula fundauit me. Et sequitur: Et ante omnes colles genuit me. Et iterum: Ego à patre prodij, & ueni in hunc

hunc mundum. Et iterum: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Et postquàm cognitus est in carne, profitetur de eo Euangelista dicens: & uidimus gloriam eius, gloriam tanquam unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate. Et Apostolus ait: Qui est primogenitus totius creaturæ. Ecce creatũ fundatum, & genitum profitemur: sine aliqua ambiguitate irrationabili. RESPONSIO. In utraque Christi natiuitate non fallitur, qui in Christo, Dei & hominis filio, & plenam ex patre diuinitatem, & plenum ex matre hominem profitetur. Atq; ita in illo utranq; substantiam ueram esse cognoscit, dum quid æternitati, uel quid temporalitati congruat, fideli pietate distinxerit. Neq; enim ignorare debemus, ipsum in sæculo, secundũ carnem, creatum ex homine, qui sine initio secũdum diuinitatem creatus est, generatus ex patre. In illa nanq; natiuitate, quæ initium non habet, sempiternæ diuinitatis maiestas agnoscitur: in hac uerò sempiternæ diuinitatis pietas inuenitur. Qui enim non creatus, sed creator, de

de creatore ꝓgenitus, bonitate sua creauerat hominem, ipse postmodũ est pietate sua creatus ex homine, nec suum opus ipse dedignatus est fieri, quo posset per eum status sui operis reparari. Huius igitur creationis uolens sapiẽtia pronunciare mysteriũ, ut incarnationis suæ futurum ostenderet sacramentum, prophetico more, quo solent sub enunciatione præteriti temporis futura narrare, dixit: Dominus creauit me initium uiarum suarum, in opera sua. Causam creationis ostendit, deum se initium uiarum Deum in opera eius creatum esse nõ tacuit. Nam ut ostenderet, non illius æternæ natiuitatis esse, quod creata dicitur, sed huius temporis, quo carnem suscepisse Dei filius inuenitur, quid præmiserit attendatur. Si nunciauero (inquit) uobis, quę quotidie fiunt, commemorabo, quæ à sæculo sunt, enunciare. Ergo cum quotidie ista fierent, à sæculo facta præmonet nunciari, ostendit, quæ dictura est nobis, nõ æternitatis esse sed temporis. Ob hoc statim addidit: Dominus creauit me initium uiarum suarum in o-

pera sua. Quod ergo sapiẽtia creata est, non ante sæcula, sed à sæculo est. Quod autem initium uiarum Domini creatus est filius, quid est aliud, nisi quòd ipse uia nobis est factus, ut eo duce atq; rectore, per adoptionis, quam accepimus, gratiam, diuino munere ad uirtutum nobis profectum pateret ingressus? Quod ut euidentius appareat, debemus attendere ad hoc, filium creaturæ initiũ factum, non ut nouam rursus creaturam conderet, sed ut uetustã iampridem perditam renouaret. Inuenitur enim Apostolos quoq; huius fecisse creationis initium, quorũ officio reparauit, quod fuerat ante collapsum, beato Iacobo dicente de Deo patre: Voluntariè genuit nos uerbo uer tatis, ut simus initiũ aliquod creaturæ eius. Euidentissimis igitur demonstratur indicijs, hoc loco creationem, nõ ad conditionẽ omnium creaturarũ, sed ad reparationem hominum referendã. Sicut & Dauid sanctus orauit, dũ gemini fuisset criminis recordatione perterritus, non solũ temerati connubij, sed mariti etiam insontis occisi: dum igitur tãn

faci-

facinoris neuum lachrymarum flumine meditaretur abluere, hoc inter gemitus, quos testes habuit doloris, effudit: Cor mundum crea in me Deus, & spiritũ rectum innoua in uisceribus meis. hoc esse significans cor mundum in se creari, quod erat, spiritum rectum in eius uisceribus innouari. Ad hoc ergo Christus uoluit creari, & huius creationis Apostolos suos initium fieri, ut per eum posset homo, qui uetustate perierat, nouari. Ante sæculum aũt sapiẽtiam fundatam se dixit, ut natiuitatem suam, qua de patre nata est, immutabilem demõstraret. Quod enim fundatum dicitur, nulla ratione conuellitur: quod autem non conuellitur, non mutatur. Vt autem natiuitas diuinitatis eius sine initio cognoscatur, debet attendi quod sequitur: Priusquam terrã faceret, priusquã abyssos cõstitueret, priusquã ꝓcederẽt fontes aquarũ, priusquã mõtes stabilirentur, ante omnes aũt colles genuit me. Istud ante, cũ dicitur, omne prorsus initiũ preuenitur. Quod considerandũ est: quia ubicunq; illa diuina & æterna demonstratur filij P, al. 50. B.

natiuitas,non dicitur,quando natus sit, sed ante,semper ponitur,ut quicquid homo infinitatis æternitatisq; cogitare uolucrit,ante omne quod cogitatione concipitur, filij semper natiuitas cogitetur, ac sic natiuitas filij dei sine initio cognoscatur,in qua non aliud quàm ante positum iugiter inuenitur. Vellemus autem nobis responderi, utrũ hoc sit genitum quod creatũ? quod si unum putatur utrunq;,dicatur ergo à Deo genitus mundus, à quo generari non potest, & creatus.dicantur etiam increduli homines filij Dei,qui de potestate tenebrarum nõ fuerint liberati:dicantur hæredes futuræ beatitudinis,qui fidem non recipiũt Saluatoris.Si autem,quod uerum est,aliud est creari, aliud generari: discernatur, in qua Christus substantia creatus à Deo dicatur,& in qua ex patre genitus prædicetur.Nam & ipse scripturę locus perfacile quærentibus monstrat, in qua creatus natura dicẽdus est Christus,in ea scilicet,in qua dominum nominat, ut ueritatem in se formæ seruilis ostendat sicut & in Psalmo loquitur, dicens: O domine

ne, ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ, Ex ancilla ergo natus est seruus, qui ex patre generatus est dominus. Propter formam igitur serui dixit: Dominus creauit me: non se à patre dicit creatum, sed à domino. Nā ubi se- Psal. 115. cundum diuinitatem genitus dicitur, pater continuo nominatur. Sicut uere ipse dixit: Ego à patre prodij, & ueni. Et Beatus Euangelista de eo: Et uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre. Vides, quia non dixit hic, à domino, sed à patre. Quod autem eum primogenitum totius creaturæ dicit Apostolus, creatura utiq; intelligitur reparata, non condita, creatura filiorū Dei, qua ex seruis eius facti sunt fratres eius, qui nos, secundum Apostoli dictum, non confunditur fratres uocare, dicens: Narrabo no Hebr. 2. C. men tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te. Et iterum: Ego ero fidens in eum. Et iterum: Ecce ego & pueri: quos mihi dedit Deus. Quoniam ergo & pueri communicauerunt sanguini & carni similiter, & ipse participauit ijsdem, ut per mortem destrueret eū, qui

habebat mortis imperiũ, id est, diabolũ, ut liberaret eos, q timore mortis p totã uitã obnoxij erãt i seruituti. Nusquam e- nim angelos apprehẽdit, sed semẽ Abra he apprehẽdit. Vnde debuit p omnia fra trib. similiari ut misericors fieret, & fide- lis põtifex ad Deũ, ut repropiciaret deli cta populi. In eo enim, q̃ passus est ipse, & tẽtatus, potens est, his, qui tentant, au xiliari. Audimus Christũ habentem fra- tres, audimus semen Abrahæ, audimus per mortẽ, eum, qui habebat mortis im- perium, destruentẽ, audimus tentatum, audimus passum: & dubitamus Christũ primogenitum totius creaturæ, secun- dũ incarnationis profiteri mysteriũ? Cũ denuo Beatus Apostolus, in quo cũ pri mogenitũ debemus accipere, testimo- nio suæ prædicationis ostẽdat: Scimus, inquiens quoniam diligentibus Deũ o- mnia cooperantur in bonũ, his qui secũ- dum propositum uocati sunt. Nã quos præsciuit, & prædestinauit, conformes fieri imaginis filij eius, ut sit ipse primo- genitus in multis fratribus. Qui ergo se cundum deitatem semper unigenitus

fuit

fuit sine fratribus, factus est secundũ hominem primogenitus in multis fratrib. Quod euidentius illo rursus Apostoli testimonio perdocetur, ubi primogenitus ex mortuis nominatur. Quid enim est primogẽitus ex mortuis, nisi primus ex peccatoribus hominibus homo Christus Iesus in Dei filium exaltatus? Natus autem est, non sic ex peccatorib. peccator, sicut ex hominibus homo, sed natus est homo, susceptus est à Deo sine ullo peccato, ut peccatores homines recõciliaret Deo, liberatos ad omni peccato. Talẽ quippe hominẽ opportuit à Deo suscipi, per quem possent homines Deo gratuita iustificatione coniungi. Primogenitus igitur est totius creaturæ, illius profecto, de qua Beatũ Apostolũ Iacobum audiuimus Paulo ante dixisse: Voluntarie genuit nos uerbo ueritatis, ut simus initium aliquod creaturæ eius: De hac creatura dicit etiam Paulus Apostolus: Si qua ergo in Christo noua creatura. De qua etiam Dauid prædixerat: Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Alioquin,

quin, si secundum diuinam natiuitatem Christus primogenitus creaturæ totius accipitur, quib. testimonijs ante omnem creaturam primogenitus ex mortuis ostenditur; cum dici non possent mortui qui necdum fuerant uel creati. Vnigenitum ego Christum cognoscimus ex patre, primogenitum profiteamur ex uirgine: In illa quippe natiuitate uere est unigenitus, in qua sine initio de solo Deo solus natus est Deus: in hac autem natiuitate primogenitus est totius creaturę, id est, eorum quos in fratres sibi per fidem dignatus est adoptare. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Hæc generatio in secundo quoq; psalmo cognoscitur prædicata, ubi Christus ex persona suscepti hominis dicit: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod ut secundum incarnationis futuræ mysterium dictum esse monstraret, adiunxit: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possesionem tuam terminos terræ. Quomodo enim secundum

dum formam Dei terminos terræ poſsidendos peteret, cum regnum cælorum, quod maius eſt, ſuis fidelibus promittat & donet? Ille ergo qui permanens in forma Dei, pro ſalute ſeruorum factus eſt ſeruus, ſecundum ſeruilem formam, ut acciperet gentes hæreditatem & poſſeſsionē, terræ terminos poſtulauit, qui ſecundum diuinam naturam, ſicut uniuerſa, quæ in cœlo ſunt & in terra, uiſibilia & inuiſibilia cum patre fecit, ita cum patre ſemper uniuerſa poſſedit. Hanc generationem, quàm Pſalmus ſecundus inſinuat, ad incarnationis myſteriū pertinere, Liber actuum Apoſtolorū, Paulo in Synagoga loquente, teſtatur, cuius uox ad Iudæos huiuſcemodi reperitur: Et nos uobis adnūciamus eam, quę ad Patres noſtros repromiſsio facta eſt, quoniā hanc Deus animpleuit filijs noſtris, reſuſcitans Ieſum, ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Hoc igitur quod Pſalmus dixit, ſecundum id Apoſtolus oſtēdit ad filium dictum, ſecundū quod à mortuis prædicat ſuſcitatum. Attendatur Act.13.E.

tur ergo, quæ à mortuis in Christo natura surrexit, & intelligetur secundũ quid Christus hodie genitus, terminos terræ possidendos accepit. Agnoscatur itaq; in Christo proprietas utriusq; naturæ, ut sine errore possit intelligi & creatus, & fundatus & genitus. Genitus quippe est & fundatus, secundum quod de Domino inenarrabiliter natus est Dominus: creatus autem secundum humanã generationem, qua de ancilla natus est seruus, ut quem ante omnia solum pater genuit ex natura, pro nostra salute generaret ex gratia. Quocirca utranq; debemus in Christo domino naturã agnoscere, ut nec aduersus creatorem uideamur superbi, nec beneficij nostri saluatoris existimans ingrati, ne apud saluatorem ipse sibi deneget quam quærit salutem, qui creatoris de Deo patre ueram denegat deitatem. OBIECTIO. Sed qui presumunt irrationabiliter dicere, de patris substantia natum esse filium, doceant per scripturas tamẽ, quomodo non sit erroris falsa professio. Qui cum dicit inenarrabilem esse generationis eius

asserat eum de patris esse natum substan
tia. RESPONSIO. Assertionis defectus
agnoscitur, quando quis ita fidei alteri-
us destruere nititur regulam, ut creduli-
tatis suæ formam nolit proferre senten-
tiam. Nos idcirco filium Dei de patris
substantia natum, hoc est, de id quod pa
ter est, credimus & fatemur, quoniam
quicquid substantia Dei non est, nõ pos
sumus ut Deum uel adorare uel colere,
(præceptum legis sollicitius obseruan-
tes, quo dicitur: Audi Israel, Dominus
Deus tuus Dominus unus est, & Domi
num Deum tuum adorabis, & illi soli
seruies) quem Deum, non patrem so-
lum credimus, sed patrem & filium &
spiritum sanctum: fides enim nostra,
qua unum Deum colimus & timemus,
nec unione personali contrahitur, nec
substantiali diuersitate disiungitur, ne
aut Deos gẽtiliter colamus, diuersas co-
lendo substantias, aut filium & spiritum
cum Sabellio denegemus, non seruãtes
in Trinitate personas. Huius fide rectã
credulitatem, non solum Prophetica
sed

sed Apostolica nobis insinuat in ueritate doctrina. Nam Esaiæ, cum Dei uisione dignus efficitur, huius fidei credulitas intimatur, duobus seraphin tertio clamantibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus, & semel inferentibus, dominus Deus sabaoth. Quid est, quòd tertio sanctus dicitur, si non trina est in Diuinitate persona? cur semel dominus Deus dicitur, si non una est in Diuinitate substãtia? Dominus quoq; per Moysen, uolens benedicere populum, hoc benedicendum tenore mandauit, sic (inquiens) benedices populum meum, & ego benedicã eos: Benedicat te Dominus, & custodiat te, inluminet dominus faciem suam super te, & misereatur tui, ac tollat dominus faciem suam super te, & det tibi pacẽ. Ter dominus dicitur, & unus semper dominus nominatur, ut in Trinitate, quæ uerus est Deus, nec confundatur proprietas personarum, nec substantialis unitas denegetur. Dauid quoque Deo per omnia placitus, sub hac credulitate populo fideli diuinæ benedictionis gratiã his uerbis exoptat infundi: Benedicat nos Deus

Esaia. 5 A.

Num. 6. D.

Psal. 66.

Deus Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Cui sententię Beatus concordat Apostolus, qui cum quodam loco dixisset: 1. Cor. 8. B.
Vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos in ipso, Et unus dominus Iesus Christus per quem omnia, & nos per ipsum: de spiritu sancto quoq; diceret: Nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis: cum se dixisse meminisset, ex patre per filium in spiritu sancto, ut hanc Trinitatem, unum Deum esse mõstraret alio loco ait: Quoniã ex ipso & per ipsum & in ipso Rom. 2. D.
sunt omnia: & quod singulariter intulit: Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Ex substantia patris natum filium, & fides Christiana recte prædicat, & sancta scriptura Hebr. 1. A.
commemorat. Paulus Apostolus de filio Dei dicit: qui cum sit splendor glorię & figura substantiæ eius. Dominus denuo dicit ad Hieremiam: Super montes accipe planctum, & homines non audierunt uocem substantiæ meæ, à uolatilibus cæli usq; ad pecora. Filium autẽ patris esse substantiam, Sapientiæ liber eui Sap. 16.
denter

denter ostendit, dicens: Esca angelorum nutristi populum tuum, præparatum panem de cælo præstitisti eis, sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnem suauitatis saporem. Substantiam enim tuam & dulcedinem tuam, quam in filios habes ostendebas. Panẽ de cælo datum, substantiam & dulcedinem Dei esse, scriptura testatur: panem uerò de cœlo datum, filium Dei esse, ipsius filij uerbis ostendit, quia ait: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. De quo Dauid ait: Panem angelorum manducauit homo. Ecce de substantia patris extitisse filium, nõ solũ rationabiliter credimus, uerũ etiam testimonijs approbamus, scriptura dicente: Qui diligit genitorẽ, diligit eum qui natus est ex eo, quoniam fides uera quod credit, nõ nescit, etiã si nondũ potest uidere quod sperat & credit. Hi uerò, qui filiũ de patris substantia natũ denegant, debent utiq; dicere, unde arbitrentur Dei filium extitisse. Vtrũ de nihilo, an ex aliquo. Si de nihilo extitit, creatura dicendus est, nõ creator. Si aũt de aliquo dicatur, sic etiam id ipsum

ipsum Dens fecit, unde filiũ genuit. An forte coæternũ dicitur aliquid habuisse, unde posset filiũ generare? Si coæternũ aliquid æstimat, unde genitus filius creditur, Manichæorum error hac assertione firmatur. Si aũt non fuit aliquid, unde generaretur filius, nec tamẽ de substãtia patris Deus natus, hoc superest, ut euidẽter ex nihilo Dei filiũ extitisse fateantur, eum in diuinitate minorẽ prædicare cõtendunt. Sed forsitan dicit, ex uolũtate patris natũ esse filium. Dicatur ergo, utrum ex se an aliunde pater filium genuit. Si enim ex seipso genuit, non potuit uolũtas generationem præcedere, quia nefas est credere, in Deũ aliquid, quod non semper fuit, nouiter accidisse. Unde cognoscitur, quoniã Deus omnem quidem creaturã de nihilo cõdidit uoluntate sua, filiũ uerò substãtia genuit uel natura. Si aũt aliunde filius dicitur natus, aut ex nihilo eius origo asseritur, aut (sicut superius dictũ est) excepto Deo, semper aliquid fuisse contra regulam ueræ fidei p̃dicatur. Beat⁹ quippe Apostolus, sciẽs filiũ ex patris essentia uerum Deum genitum

nitum, & ob hoc cum patre unum dominum Deum, nec immemor præcepti dominici, quo prohibemur duobus dominis deseruire, Domino Christo, sicut uero Deo, præcepit seruiendum, quem æqualiter cum patre nouerat honorandum, ipso domino dicēte: Vt omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem. Quem uerum Deum Ioannes Apostolus, ipso in se domino loquente, testatur, dicens: Vt simus in uero filio eius Iesu Christo. Hic est uerus Deus, & uita æterna. Quocirca ueræ fidei tenenda est regula, qua Dei filius de patris substantia, hoc est, de eo quod ipse est, ineffabiliter sine initio natus creditur: & uerus Deus cum patre colitur & tenetur, quia nec Christianis licitum est, ei qui natura non est Deus, sicut uero deo seruire nec cuiquam fas est, Christo unigenito Dei filio, non sicut uero deo seruire. Nā cum qui seruit Christo placere Deo, beatus Paulus (qui dijs, qui natura non sunt dij, seruiendum interdixerat) euidentissimè manifestat, dicens. Non est Dei regnum esca & potus, sed iustitia & pax

Rom. 14 C.

& gau-

& gaudium in spiritu sancto. Qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo. Quocirca cognoscentes Christum uerum Deum esse, non audeamus ab æqualitate paternæ substantiæ separare. Verus enim Deus est, qui natura Deus est, natura autem Deus est, qui deitatem ex æternitate ueræ natiuitatis habuit, non ex gratia donationis possedit. Quod enim nascitur, connexum est genere; quod uerò adoptatur, sola prouehitur largitate. OBIECTIO. Perturbationes mentium, quæ sine ratione dicuntur, cum hortantur aduerti, ueritas non uidetur ab eis comprehendi, nec profiteri: ob hoc quod absurdum sit dicere uel credere, patrem & filium ingenitos esse. Qui sibi suadet ista excogitare, ipse se uult fraude decipere, quam quidem exegit illis hoc dici, qui patrem & filium æquales asserũt esse. RESPONSIO. Perturbant quidem mentes, aut ignauas aut inscias, qui uoluerint patrem & filium ingenitos dicere: sed non hoc faciunt, qui cognoscuntur ęquales patrem & filium prædicare. In duobus enim ingenitis, di

uersa diuinitas inuenitur: in uno autem ingenito, ex uno ingenito, naturalis uni tas demonstratur. Duo quippe ingeniti, non possunt unam habere naturam, ubi nec unus in uno ueram ex se generationem inuenit, nec unus ex uno uere in se substātiā natiuitatis agnoscit. Nos autē patrem & filium, nec duos ingenitos dicimus, nec duos genitos appellamus, nec personaliter cōfundimus, nec substantialiter separamus. Et ideo ęquales sine ambiguitate dicimus, q a diuersos à se nullatenus inuenimus. Vnus unum genuit, unus de uno natus est: Et quia de incommutabili patre incommutabilis filius extitit, & pater æternus & perfectus, coæternum perfectumq; filium genuit, propterea filius uerā, quia habet ex uero patre, substantiā, nec minorem habere potuit, nec diuersam. Cótumelia est quippe diuinæ naturæ, si pater filium generans, non potuit esse in filio. quantus permanet in seipso, & genitori (quod nefas est) potentia naturalis adimitur, si filio paternæ substātiæ æqualitas abnegetur, cū hanc Apostolica doctri

doctrina nõ taceat Euãgelista Ioãne dicente. Propterea uolebant eũ Iudæi interficere, quia nõ solũ soluebat sabbatũ, sed et patrẽ suũ dicebat Deũ, æqualẽ se faciens Deo. Quã æqualitatẽ, non male uola Iudęorũ aduersitas (sicut quibusdã uidetur) obiecit, sed Euangelistæ ueridica prorsus authoritas declarauit: qui sicut uere dixit Iesum soluisse sabbatũ, uere etiam patrem suum dixisse deum, ita uere dixit p ꝓfessionẽ paterni nominis æqualẽ se fecisse diuinitati & omnipotẽtię genitoris. Hanc æqualitatẽ in se ipse uerus filius ꝑdicãs & demõstrãs ait: Ego et pater unũ sumus. Et alio loco: Omnia q̃ pater fecit, eadem & filius fecit similiter. Idẽ ipse dicit: Pater clarifica filium tuum, et filius clarificet te. Et alio loco: Vt omnes honorificẽt filium, sicut honorificant patrem. Et alia multa, quę prolixitatem uitantes, omisimus. Aequalem se itaque Deo per professionem paterni nominis facere, unum cũ patre esse, omnia quæ pater facit eadem similiter facere, clarificatus & ipse clarificare, æqualitatẽ sibi paterni hono

tris exigere, ſicut minori non competit, ſic æqualem, remoto ſcrupulo dubitationis, oſtendunt. OBIECTIO: Interea dum de lumine dicitur, non intelligunt quod ſcriptum eſt, quia alius eſt pater luminis, & alius eſt qui lumen eſt appellatus, & lucet in tenebris, & tenebræ eum non comprehẽderunt. Idcirco debet aduerti, quid lex mandat uel inſtruit mentes hominum, quia inter illũ authorem luminis, & iſtud lumẽ in tenebris lucẽs, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, quod per uitã factus eſt filius, & lux eſt oſtenſus hominum, illo qui oſtenditur factus non eſſe pater, æqualis eſſe non poſſe. RESPONSIO. Hoc ſemper patris & filij demonſtrat æqualitas, ut quicquid fuerit derogationis uel honorificentiæ, ſimul ſit utriq; commune. Quo ſit, ut dum cõtra fidei normam filius à patris æqualitate diſcernitur, magis patri quàm filio detrahatur: quod huius loci manifeſtius demonſtrat aſſertio, qua, dum filius ſolus lumen appellari creditur, ipſi patri, qui lumen genuit, nomen luminis abnegatur

tur: qui autem non substantialiter possi: det nomen luminis, non potest habere substantialiter uocabulum deitatis. Beatus quippe Ioãnes Apostolus dicit: Quoniam Deus lux est. Si ergo qui Deus est, lux est, qui lux non est, Deus non est. Quare lumen ex lumine credendus est filius, quia de Deo natus est Deus: ne dũ solus filius lumen dicitur, Deus pater intolerabiliter blasphemetur. Ac ne putemus patrem coniectura magis quam ueritate lucẽ dicere necesse habemus hoc quoq; testimonijs approbare in sanctis eloquis de sapientia dicitur: Omniũ mobilitatum mobilior est sapientia. Attingit autem ubiq; propter suam mundiciam, uapor est autem uirtutis Dei, & manatio quædam charitatis omnipotentis Dei synceris. Et ideo nihil iniquinamenti in illam incurrit, candor est enim, lucis æternæ, & speculum sine macula dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Cãdor lucis æternæ sapientia dicitur, quam lucem æternam patrẽ esse, uniuersa Christianitas profitetur. Quod si forte aliqui putant, istam lucem æternam, cuius sapi

entia candor est, patrem accipi non debere, necesse est, ut dum deum patrem lucem æternam denegant aliā lucem æternam quærant, cuius esse candorē sapientiam euidenter ostendant. Sed ipsi nouerint, quomodo posſint, aut lucem, quæ Deus non sit, aut alteram lucē, præter ſapientiam, quæ Deo coæterna sit, inuenire. Cognoſcatur ergo lux esse pater luminis, ut ſaltem ſic filius patri non dubitetur uel negetur æqualis. Vno iā teſtimonio Deum patrem lucem eſſe docuimus, melius est, ſi id ipſum Apoſtolica quoq; prædicatione mōſtremus. Beatus Paulus: filios dei nos eſſe teſtatur dicens: Quicūq; ſpiritu Dei agunt, hi filij ſunt Dei. Non accepiſtis ſpiritū ſeruitutis iterū in timore, ſed accepiſtis ſpiritū adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba pater. Ipſe ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, q̄d ſimus filij Dei. Joānes etiā Euāgeliſta dicit: Quotquot aūt crediderunt in eū, dedit eis poteſtatē filios Dei fieri. Vt igitur B. Paulus deum, cuius filij ſumus, lucem eſſe mōſtraret, eoſdē filios lucis quoq; filios appel

lauit

lauit,ita dicens: Vos autem fratres,non estis in tenebris,ut uos dies ille, tanquã fur,comprehendat, omnes enim uos filij lucis estis,& filij diei. Et filius ad discipulos: Vt sitis filij patris uestri, qui in cælis est. Ipsum uerò filium lucem esse, nullus poterit abnegare, de quo Euangelista dicit: Erat lux uera, quę illuminat omnem hominem uenientẽ in hunc mũdum. Et rursus: Et uita erat lux hominũ, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Ipse quoq; filius, lucem se esse propria uoce testatur: Ego sum (inquiens) lux mundi: Vt autẽ agnoscatur: pater in filio, lumen in lumine esse, in Ioãnis testimonio perdocet, qui ait: Deus lux est, & tenebrę in eo non sunt ullę. Atq; subiunxit. Si in lumine ambulemus, sicut & ipse est in lumine, societatẽ habemus ad inuicẽ. Quod ut se de patre dixisse monstraret, adiũxit Et sanguis Iesu filij eius, mundat nos ab omni peccato. Patrem quem lucẽ dixit, in lumine esse asseruit. Quod ergo istud est lumen, in quo pater est lumen, nisi lumen uerũ, quod illuminat omnem ho

minem uenientem in hunc mundũ? Ostensum est igitur, patrem esse lumen, sicut est filius lumen. Demõstratur etiam filius dies, sicut & pater est dies. Propheta dicente: Euangelizate diem ex die salutare eius, Quapropter agnoscatur pater esse in lumine, & filius in patre lumine, ipso de se lumine protestante: Ego in patre, & pater in me. Tanquam diceret: Ego in lumine, & lumẽ in me. Et ubi nõ inuenitur diuersitas luminis, non negetur æqualitas deitatis, ne dum Deus lux esse Apostolica prædicatione dicitur, ille qui lumen esse non dicitur, Deus etiã esse (quod nefas est) abnegetur. OBIECTIO. Omisimus superfluas rationes, quę fastidium facerent auditoribus, & adhoc responsum est, ad quod sententia inquirebat expositionem. Et quia inter patrẽ & filium distantia est & quod dicitur, non est, eo quòd inter illos differentia non sit. Ipse saluator dicit, qui credẽdus est: Alius est, qui testimonium perhibet de me pater. Idem ipse filius dicit de spiritu sancto: Et alium paracletum mittam uobis. Alium dixit patrem, & alium dixit

Psal. 95. A.

Ioan. 14. B.

xit esse paracletum. Et cum non aduertuntur diuina iura & sacramenta, efficiuntur homines paganitatis professores, qui ante aduentum Saluatoris dixerunt Homousion quorum & hæretici facti sunt professores, cum asserunt patrem & filium spiritũ sanctũ unũ esse Deum. RESPONSIO. Vera fides nunquam superflatus, sed rectas semper habet & habuit rationes, nec ex his aliquod fastidium nascitur, si modo absq; contentionis studio ueritas audiatur, quæ ob hoc alium dixit patrem, ut personas discerneret, nõ ut substantialem distantiam demonstraret. Nam cum alium dixit, ostendit, propriam habere personam. Patrem uerò nominans, demonstrauit se unam cum eo habere substantiam, hoc modo: Si enim pater, qui testimonium perhibet filio, uere alius est, utriusq; persona discernatur. Vere & pater est, ut substantialis unitas demonstretur. Quod si uera est paternitas patris, uera est etiam natiuitas prolis. Et si est filij uera natiuitas, inter patrem filiumq; substantialis non potest esse diuersitas. Vera enim & æterna

stãtia, de qua uera natiuitas extitit, sicut generando minui diuidiq; non potuit ita in tota permanens, totã se coæternæ ueritati natiuitatis indulsit, ut scilicet gignẽtis genitiq; nõ solum æqualitas absque diuersitate consisteret, sed etiam sine confusione, detrimentoq; naturalis unitas permaneret. Diuinæ quippe natiuitatis & nomen & ueritas, sicut discretam monstrat gignentis genitiq; personam, sic diuersam non sinit putari substantiam. Alius ergo propterea dictus est pater, ut generationis ueritas monstraretur, non, ut putaretur aut prior aut potior. Nam si potiorem accipere debemus, quem audimus alium dici, compellimur etiam paracletũ spiritum, pro eo quod alius dictus est, potiorem filio confiteri. Sicut enim patrem alium filium dixit, ita paracletum alium nuncupauit. Si placet igitur, & hoc fidei ueritas exigit ut melior putetur, qui alius dicitur, quoniam pater alius est dictus, & alius paracletus: ex hoc iam filius subijciatur ambobus, ut saltem sic paracletus coæquetur patri, qui pro eo quod alius nuncupatus

patus est, filio dicitur anteponi, ut huius communione pronominis, in patre & paracleto demonstretur communio deitatis. Si autem paracletus licet alius dicatur, tamen filio non præfertur, nec pater ideo præferendus est filio, quia alius dicitur. Hoc enim pronomine, personarum ostenditur discretio, non naturæ. Denique ne fidei ambiguitate, ueritatis regulam deserentes, per deuios circumferamur errores, ipse Dominus nobis, & unam se cum patre retinere substantiam, & alteram se demonstrauit habere personam, dicens in Euangelio: Ego & pater unum sumus. Quod dictum, hi qui diuinæ unitatis in patre & filio significationem tenuare contendunt, non ad substantialem unitatem, sed ad uoluntatis student referre concordiam. Quod si sic dominus uellet intelligi, posset dicere: Ego & pater unum uolumus, non, ego & pater unum sumus. Sed nunc eligat quisque quod uelit, utrum in Deo aliud putet esse, & aliud uelle, an hoc credat esse quod uelle, ut ei posit huius dicti dominici manifestius ueritas apparere.

rere. Si enim aliam dixerit in Deo uolũtatem quo uelle dicitur, & aliam essentiam, quæ esse cognoscitur, ad uoluntatem referri non potest, quod secundum essentiam dictũ est: Ego & pater unum sumus esse enim ab essentia dicitur. Si autem hoc in Deo (sicut certum est) putatur, esse quod uelle dum uoluntatis unitas asseritur, substantialis etiam unitas non negetur: ut & in eo, quod dixit, sumus, agnoscatur nõ aliud esse quam pater est & pater est, & in eo, quod dixit sumus agnoscatur ipse filius esse qui pater est. Hanc patres nostri, per omnia Christi sectati doctrinam, unius esse substantiæ patrem filiumq́ dixerunt, quod græce Homousion dictũ est, illa scilicet ratione, quoniam in Græcia, noua tunc emerserat hæresis, quæ unigenitum separare nitebatur à substantia genitoris ad hoc ut quisquis illam doctrinam reciperet, non creatoris cultor, sed creaturę potius appareret. Mirum aũt est, q̃d in hoc nomine sonus tantum à quibusdam intẽditur, nec dicti intelligentia uestigatur, cum pleraq; non sint antiquitus

tus dicta, & pro temporum causarumq́ue oportunitatibus professione fidei reperitur inserta. Sicut ingenitus pater, nusquam in scripturis Canonicis legitur, & tamē secūdū fidei ueritatē ingēitus prædicatur: Aduersus Sabelliū scilicet, qui qui patrem filiumq́ue, non communione substantiæ unum intelligit, sed personali singularitate confundit. Quod si sonus, non sensus, consideratur in uerbis, non censeatur ecclesia nomine catholico, quod nec in ueteri, nec in nouo reperitur positum testamento. Si uerò hęc omnia cum in nullo sint canonico uolumine, digne tamen tenentur in fide: quur nobis in Homousion putetur prohibendum, non sonum dicti considerare, sed sensum? nec attendere nouitatem uerbi, sed uirtutem intelligere sacramenti? Mirum est autem eos, qui pro unius substantiæ credulitate uolunt nos Homousianos dici, quomodo se nolūt Triousianos, pro tribus & diuersis substantiis, appellari, quāuis & si tali nomine censeri fugiāt, cum hoc eos tamen esse, qualitas suæ crudelitatis ostēdat, Digne ita

itaq; patrem & filiũ & spiritũ sanctũ, pso narum proprietate seruata, unũ colimus Deum, quoniã fides uera, nec tres Deos recipit, quod faciunt Pagani multicolæ, nec Deum suũ creatum asserit, quod cul tores pdicant creaturę. OBIECTIO. Sce lus & ualde blasphemũ aduertant homi nes, quia salutaria pcepta cupiunt i ecia ri. Nã falsitas professionis nunquã pro desse eis poterit, quàm quęrunt iniurian do Deũ per blasphemiam colere uel ue nerari: si ab hominib. non toleratur iniu ria, ab ipso domino authore qualiter po terit tolerari? Ostendit enim circa infide les suã obiurgationẽ, dicendo: Populus hic labijs me honorat, cor aũt eorũ lon ge est à me. RESPONSIO. Apostolica fi des Deum nõ iniuriat, sed honorat, quę diuinam substantiam nec minorari po tuisse asserit, nec mutari. Et ideo filiũ æ qualem patri prædicat, quoniam una u triusq; substantia, perfectionis suę pleni tudinem in utroq; conseruat. Tunc ergo Deo infertur iniuria, quando per diuer sitatẽ diuinitatis cũ creatore colitur crea tura, cum creationis nomen in eo sit tan

tum

ctum accipiendum in filio, quod pro redemptione hominum, ex hominibus factus est homo. Spiritũ quoq; sanctum, si creaturam Dominus uellet intelligi, nunquam præciperet sibi & patri in sacramento baptismatis copulari, dicens: Ite, docete omnes gentes, baptizate eos in nomine patris & filij & spiritus sancti OBIECTIO. De generatione autem eius, quod dictum est: Ex utero ante luciferum genui te: quis dubitet de carnali natiuitate fuisse dictum? cum ipsa antescriptio ostendat tibi ad intelligendum, cum dicit Propheta, quòd in splẽdorib. sanctorum ante luciferum genitus sit. Et splendor sanctorum præconiũ ostenditur esse Prophetarum, & eorum uaticinatio de eo fuisse adimpleta, ut cum manifestaret ipsam esse, & Propheta dicendo: Ex utero ante luciferum genui te, & splẽdidum contigit, quòd per uirginem nasci cum os propheticum ante dixit. Quis dubitet hãc natiuitatem ita cõtigisse, ut scriptura memorat? RESPONSIO. Multum fallitur, qui huius scripturæ locum diuinæ natiuitati non cre-

dit

credit conuenire: Et audiens Deum dixiſſe: Ex utero ante luciferum genui te: quia in Deo carnalis uterus non poteſt credi, æſtimet huius loci ſenſum ei tantummodo generationi, quæ ſecundum carnem eſt coaptandum, cum præcedens uerſus diuinæ magis intellectum generationis inſinuet, quo pater dicit ad filium: Tecum principium, ut agnoſcatur, patrem & filium unum eſſe principium. Nomen uerò uteri translato uocabulo dictum eſt, quo ipſa diuina ſignificaretur natura, ſicut corporalibus nominibus incorporalis ſubſtantia Dei aſſolet nominari, ut ſenſus hominum conſuetis naturæ ſuæ uocabulis, ad intelligentiam diuinitatis poſsit adduci. Dicuntur enim oculi Dei omnia uidere, ſicut ſcriptum eſt. In omni loco oculi Dei ſpeculãtur bonos & malos. Quis autem dubitet, ita Deum per naturam ſuam totam uidere, ſicut eum per naturæ infinitatem omnia fatemur implere? Sed & diuerſa corporalium membrorum uocabula ob hoc in Deo inuenimus (ut dictũ eſt) nominari, ut per harum rerum effi-
cien-

cientias, ſubſtantiæ ipſius incorporalis proprietas poſsit intelligi. Sic ergo & hic ſe dixit, ex utero filium genuiſſe, ut quem audimus ex utero genitum, à natura patris nullus exiſtimet alienũ. Qđ autem ante luciferum dixit, oſtendit filij natiuitatem perpetuam initio temporalia non eſſe ſubiectam. Lucifer enim ſtellæ uocabulum eſt, & in initio mundi, cũ Deus luminaria & ſydera condidiſſet, iuſsit ea eſſe in dies & menſes, & tempora & annos, quib. nominum circulis tempus omne uoluitur. In ſplendoribus autem ſanctorum, nõ recte intellecta ſunt uaticinia prophetarum. Splendor enim ſanctorum, nõ in officio prædicationis, ſed in reſurrectionis claritate conſiſtit. De quo ſplendore dominus dicit: Tunc iuſti fulgebunt, ſicut ſol in regno patris ſui. Hunc ſplendorem futurę reſurrectionis, his uerbis etiam Daniel Propheta commemorat. Et multi dormientium in terræ foſſura, in opertione exurgent, hi in uitam æternam, & hi in opprobrium & confuſionem perpetuam, Et intelligẽtes ſplendebunt, ut ſplendor firmamen-

ti. Et ex iustis multi, sicut stellæ in sæcula. Psalm.3.D. Hic autem splendor tunc sanctis à domino tribuetur quando secundum Apostoli dictum, reformabit corpus humilitatis nostræ, conforme corpori claritatis suæ. In hoc ergo splendore, tunc integrè sancti intelligent patrem & filium unum principium esse, nec à se inuicem uel substãtia uel maiestate distare. Licet ergo confiteamur filium secundum carnem ex utero uirginis procreatum, non tamẽ ambigimus de utero patris, id est, de patris substantia genitum, imò sic cõfitemur filium de utero Dei uerum Deum natum esse, sicut de uirginis utero uerum non dubitamus hominem processisse: ne (quod absit) si de matris substãtia uerus homo natus credatur, & uerus Deus patris substãtia, denegetur, potior æstimetur humana natura (quæ id quod est, procreare potuit) quam diuina substantia, quę uerũ Deum generare nõ ualuit, OBIECTIO. Non est nimium decus, ut fraudibus proprijs decipiatur male intelligens animus, ut aliquando duo dicantur esse unus, aliquãdo tres u-

nus? Nunquid nō occurrat beneficijmu nus, quando unus non est cum duobus designatus? Ludibrium est credere, ex tribus partibus Deum unum constare, cũ adhuc quod peius est, dicitur de eis, quod sic credendus est unus Deus, cum non sit ipse pater, qui filius, non ipse filius, qui spiritus sanctus. De quibus profitentur differentias inter se habere, honorem uerò unusquisq; suum non posse habere, nisi malignum pectus eos in uno Deo inueniatur copulare. RESPONSIO. Nullis fraudibus ac proprijs aut alienis decipitur, qui Deum unum sic colit, ut in Trinitate nouerit, nec personas confundere, nec substantiam separare: & illam unam naturam unum Deum intelligit, in qua æternitatem ueræ diuinitatis agnoscit. Dicitur enim nobis: Audi Israel, dominus Deus tuus, dominus unus est. Item: Dominum Deum adorabis, & illi soli seruies. Quod si dominũ Deum, solum patrem accipere debemus, filio ergo nec ut Deo seruiamus, nec eũ adoremus. Quicquid enim ad naturā domini Dei solius nō pertinet, ut Deus à nobis

adorari non debet. Quid autem dicturi sumus de filio, quem in cœlis omnesq; uirtutes adorãt semper & laudant, in tantum, ut etiam in forma serui positum & propter passionem mortis paulò minus ab angelis minoratum, adorare angeli iubebantur, Moyse dicente: Lætamini cœli simul cũ eo, & adorent eum omnes angeli Dei Hominum quoq; adorationem Dauid, diuinitus inspiratus, adiungens, ait: Adorabunt eum omnes reges terræ. Omnes gentes seruient ei. Quomodo ergo & ab hominibus & ab angelis adoratur, si ab unius Dei substãtia separatur? Quomodo illi seruitutem, quæ Deo tantum debetur, audemus exhibere, si una non est illi natura cum patre? Nam quia unus est Deus, ita nobis dicitur per prophetam: Ego Deus, & nõ est alius pręter me, iustus & saluans non est alius præter me. Conuertimini ad me, & salui eritis, quia ab extremo terræ ego sum Deus, & nõ est alius. Per me ipsum iuro, quoniam exiuit ex ore meo iusticia & uerba mea non auertentur. Mihi enim inclinauit uniuersitas genu, & iurauit omnis

Esai. 45. D.

mnis

omnis lingua per Deũ. Ecce Deus in hoc loco se tantum dicens Deum, præter se alium nõ esse testatur. Quod si quisquã omnem hic noluerit Trinitatem accipere, cogetur hanc uocem soli filio deputare. Quis enim Deus, præter quem alius non est, nisi ille, cui Esaias dicit: Laborauit Aegyptus, & mercatus Aethiopum & Saba uiri excelsi ad te trãsibunt, & tui erunt serui, & post te sequentur alligati uinculis, & adorabunt te, & in te deprecabantur, quoniam in te est Deus, & nõ est Deus præter te. Tu enim es Deus, & nesciebamus, Deus Israel saluator. Erubescent & pudebunt omnes qui aduersantur ei, & ibunt cum confusione. Ecce in ipso est Deus, & prętер ipsum non est Deus, & ipse est Deus Israel saluator. Superius autem is qui dixit: Ego Deus, & non est alius præter me adiunxit: Iustus & saluans non est alius præter me. Quis autem iustus est? nisi cui Dauid dicit: Dilexisti iusticiam, & odisti iniquitatem. Quis uerò est saluans? nisi de quo angelus in somnis ad Ioseph locutus est dicẽs Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam

Ibidem. C.

Psalm. 4. C.

Matt. 1. C.

Matt.1.C. Mariam coniugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est, pariet autem filium, & uocabis nomen eius Iesum ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Cui uerò conuenit dicere: Conuertimini ad me & salui eritis, quia ab extremo terræ ego sum Deus, & non est alius: nisi filio? De quo Psalm.12, F. Dauid dicit: Reminiscentur & conuertentur ad dominum uniuersi fines terrę, & adorabunt in conspectu eius omnes patriæ gentiũ. Quod ergo sequitur: Per me ipsum iuro: Quis hoc credendus est dicere, nisi qui hoc modo inuẽitur Abrahę ante iurasse. Hunc autem nõ patrem, sed filium asserunt, qui filium à patre secundum diuinam naturam minorẽ prædicare cõtendunt. Iste autem Deus, qui per semetipsum iurat, utrum maiorẽ se habeat. Paulus nobis beatus ostẽdit, qui Heb 6.C. ad Hebræos scribens, ait: Abrahę nanq; promittens Deus, quoniã neminem habuit, per quẽ iuraret, maiorẽ, iurauit per semetipsum, dicens: Nisi benedicens benedicam te, & multiplicãs multiplicabo te. Iste ergo deus, qui per semetipsum iurat

rat, quoniam neminem habet, per quem iuraret, maiorem, quid sequitur uideamus. Quoniã exibit, inquit ex ore meo iusticia, & uerba mea non auertentur. Mihi enim inclinauit uniuersitas genu, & iurauit omnis lingua per Deum. De cuius ore ergo exijt iustitia? nisi eius, de quo dixit Esaias: Egredietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini Et post paululum: Iudicabit in iusticia pauperes & arguet in equitate pro mansuetis terram. Sequitur deinde: Iste Deus præter quem non est alius: & dicit: Verba mea non auertentur. Cuius autem hæc uox est? nisi illius, qui in Euangelio dicit: Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt. Item adiungit Deus iste præter quem non est alius, & dicit: Mihi enim inclinauit uniuersitas genu, & iurauit omnis lingua per Deum. Hoc autem de quo intelligi debeat, Paulus nobis magisterio Christi doctus, ostendat, qui scribens ad Rom. sic ait: Nemo enim nostrum sibi uiuit, & nemo sibi moritur, siue enim uiui-

Esaiæ.2.A.

Matth.ei 23. C.

Rom.14.B.

mus, domino uiuimus. siue morimur, domino morimur, siue ergo uiuimus siue morimur, domini sumus. Et ut se de Christo dixisse monstraret, adiunxit: In hoc enim Christus & mortuus est & resurrexit, ut & mortuorum & uiuorũ dominetur. Tu autem iudicas fratrem tuũ, aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Dei: statim hoc propheticũ subijcit, testimonium dicens: Scriptum est enim: Viuo ego, dicit dominus, quoniam mihi flectetur omne genu & omnis lingua confitebitur Deo. Ante tribunal uerò Christi, nos asistaturos ipse denuo testatur, dicens: Omnes enim manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisq; propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum. Ipsi quoq; omne genu flectendum, idem docet Apostolus dicens: Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Iam nunc omnia quæ superius dicta sunt, denuo consideremus.

Dicit

Dicit Deus: Ego Deus, & non est alius præter me. Et in persona filij dicit Esaias. Quoniam in te est Deus, & præter te non est Deus. Tu enim es Deus, & nesciebamus. Deus Israel saluator. Deus autem Israel Deus unus est, Sequitur autẽ. Cætera quæ testimonijs supradictis ad filium ostendimus pertinere. Ipse enim per semetipsum iurat, neminem habens maiorem. Ipse populũ suum saluat: Ipse iuste iudicat. Ipsi flectitur omne genu cœlestium, terrestrium, & infernorum. Ipsi omnis lingua cõfitetur, à quo est retributio reddenda factorum. Ipse ergo, de quo hęc omnia dicuntur, per prophetam dicit: Ego Deus, & non est alius pręter me. Nunquid nam Deum istum, pręter quem alius non est, ita solum filiũ accipimus, ut ab eo patrem & spiritum sanctum separemus? Absit. Hoc enim impossibile est. Nam præter Deum patrem Deus filius non est, quia de patre est, & in patre est. Præter patrem & filium Spiritus sanctus nõ est, quia patris & filij spiritus est, & in patre & in filio est. Vnde cognoscitur, quoniam ista Tri-

nitas unus dominus Deus eſt, de quo di
citur: Audi Iſrael, dominus Deus tuus,
dominus unus eſt, & dominum Deum
Deut.6.A. tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Huic
domino etiā Eſaias propheta dicit: Do-
mine præter te alium non nouimus, no-
men tuum nominamus. Hoc autem no
men Saluator noſter oſtendit, dicens di
tihæi 28. ſcipulis ſuis. Ite, docete omnes gentes,
baptizantes eos in nomine patris & fi-
lij & ſpiritus ſancti. Iſtud enim nomē do
mini præter quem alium non nouimus,
& cuius nomine nominato, à morte libe
ramur, de poteſtate tenebrarū eruimur,
ut in regnum filij transferamur. In patre
ergo & filio & ſpiritu ſancto unitatem
ſubſtantiæ accipimus, perſonas confun-
dere non audemus. Beatus enim Ioānes
Ioan.10.F. Apoſtolus teſtatur dicēs: Tres ſunt, qui
teſtimoniū perhibēt in cœlo, Pater · er-
bum & Spiritus. Et tres unū ſunt. Quod
etiam Beatiſsimus martyr Cyprianus, in
Epiſtola de unitate Eccleſiæ confitetur,
dicens: Qui pacem Chriſti & concordi-
am rumpit, aduerſus Chriſtum facit, qui
alibi præter eccleſiam colligit, Chriſti
eccle-

ecclesiam spargit. Atque ut unam ecclesiam unius Dei esse monstraret, hæc confestim testimonia de scripturis inseruit: dicit dominus: Ego & pater unũ sumus. Et iterum: De patre & filio & spiritu sancto scriptũ est, & tres unum sunt. Nam & in libro de Oratione dominica, ut ostenderet Trinitatem unius deitatis esse, nec inter se aliquam diuersitatem habere, Danielem & tres pueros, ternarum horarum circulis reuolutis, orationem fundere solitos memorauit. ubi & in trium horarum curriculo, & in unius orationis officio, unum Deum esse trinitatem euidenter ostendit. Non ergo ex tribus partibus unum colimus Deum, sed Apostolicæ fidei regulam retinentes, perfectum & consempiternum filium, de perfecto & sempiterno patre, sine initio genitum, & potestate nõ imparem, & natura fatemur ęqualẽ. Sanctum quoque spiritum non aliud fatemur esse quàm Deum, nec à filio nec à patre diuersum, nec in filio nec in patre confusum. Vnus est enim, atque idem patris & filij spiritus, totus de patre procedens,

totus

totus in utroque consistens, nec est diuisus in singulis, quia inseparabiliter est utrisque communis.

BEATI FVLGENTII AD TRASIMVNDVM REgem Vandalorum, in Aphrica, de mysterio Mediatoris Christi, duas naturas in una persona retinentis, Liber primus.

TRiumphalibus tuis sensib. pijssime rex, nequaquam crediderim obliuioni subtractum, quod nuper mihi quoddam uolumen baiulo Fœlice præceperis destinari, iubens me illico respondere. Cuius quia tanta fuit prolixitas, ut egeret aliquando diutius recenseri, & diurni finis aderat, nocte propinquãte, curriculi, uix eiusdem uoluminis principia citatæ delibans lectionis excursu, poposceram, ut ad cuncta plenæ recensionis ordine perlegenda, noctis unius nobis spacium fuisset indultum. Quod uestræ mansuetudinis uolun-

uoluntas omnino ſtatuit abnegandum, ita, ut nec ſaltim ad reſidua perlegenda ſcripturæ nobis præcepiſſes attribui. Ego uerò, cum ſpacio, quorundã dierum ordinationem tui culminis præſtolarer, ac deinceps interrogationis illius tenore ſubtracto, ſola fuiſſet à nobis flagitata reſponſio, pauca, quibus domino adiuuante, noſtri paruitas ſufficit ingenij, de eadem interrogatione, quam ex principio tenuiter cognoui, ueſtræ recenſendam manſuetudini deſtinaui: Ne forſitan, aut faſtidio putarer tumidus, aut taciturnitatis culpa iudicarer obſtrictus, quem ueſtra celſitudo ſuſpicaretur, aut ſuperbia reſpõſionem non reddere, aut ueræ fidei diffidentia tacuiſſe. Nam ſtudio ueſtro, clementiſsime Rex, compertum eſſe nõ ambigo, apud eos, qui Chriſtianę gratia participatione redẽpti ſunt pene id eſſe, fidem nolle aſſerere, quod negare. Quippe cum ipſe unigenitus Deus, humani generis conditor & redemptor, ſicut ſe confeſſurum confitentem, ſe negaturum negantem, certa prorſus denunciatione teſtatur dicens: Qui

me

me confitebitur coram hominibus, confitebor & ego eum corã patre meo qui est in cœlis. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum corã patre meo, qui est in cœlis. Ita denuo erubescentem se suosq́ sermones, ipse quoq; in sua maiestate ueniẽs erubescet. Cuius dicti normam, tali Lucas sententia cognoscitur posuisse, ubi huius confusionis sic exitiale firmat taciturus silentium, ut erubescentem perditioni non sileat mancipandum, inter alia dominum hæc dixisse commemorans: Quid enim proficit homini, si lucretur uniuersum mundũ, se aũt ipsum perdat, & detrimentum sui faciat. Causamq́ huius perditionis insinuans, adiecit: Nam qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum uenerit in maiestate sua & patris & sanctorũ angelorum. Nec immerito talis seruus & abijcitur & punitur, quoniã uno eodemq́ silẽtio firmat errorẽ, qui errore, seu tẽpore possessus, silendo nõ adstruit ueritatem: dominicam quoq; gloriam qui non firmarit, euacuat: & diuinam contumeliã qui nõ refu-

refutarit, accumulat. Plerũq; miles ignauus, regia castra, somnolẽto corpore depressus, oppugnantib. tradit, dum competentib. excubijs nõ defendit. Hæc idcirco quam maxime præmittẽda, ne superbæ responsionis aliquatenus notare tua pietas uelit, cui ipsa respondendi necessitas officiũ liberę responsionis imponit. Nã cum de deo res agitur, non leuis reatus est, si quod ad salutem pertinet, taceatur. Ita nãq; nos oportet corde ad iusticiã credere, ut oris cõfessio fiat pariter ad salutẽ, quoniam uerbũ dei non est uinctũ. Huc accedit, quod illud diuinę præceptionis oraculum, omnis ecclesiastici prędicatoris personam, nõ tantum fidei sed etiam seruitij quadam cõmunione perstringit, dicente domino: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta uocẽ tuã. Quod Esaiæ cum dicitur, in uno pluribus imperatur, ipso unigenito deo discipulis loquente: Quod uni uestrum dico, omnibus dico. Propterea nos etiam Beatus Petrus ad respondendum paratos esse debere, paternæ iubet dilectionis instinctu: Parati, inquiens, semper ad respondencuk

Esaiæ.

1. Pet.

sponden-

respondendum omni poscenti uos rationem de fide & spe, quæ in uobis est. Cũ omni poscenti rationem fidei speiq́ nostræ præcipimur reddere, cessat prorsus uniuersæ tam dignitatis exceptio quàm personæ. Cum enim ueritatis insinuatio deneganda putabitur, cum se loquutum sine confusione coram regibus Propheta testatur, dicens: Loquebar in testimonijs tuis in conspectu regum, & non confundebar? Quocirca cum pro nostra fide, inquantum facultatum diuinitus accepimus, liberè respõdemus, nulla contumacię seu contumelię debemus suspicatione notari, cum nec regiæ simus dignitatis immemores, sciamusq́ Deo timorem, honorem regibus exhibẽdum, Apostolica ita nos præmonente doctrina. Reddite omnibus debita, & paulò post: Cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Huius timoris honorisq́ue manifesta nobis beatus Petrus aperuit discretione notitiam, dicens: Sicut serui dei omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem autem honorificate. Nõ autem parum clementiæ

tuæ

tuæ dilectionis exhibet &honoris, quisquis interroganti tibi hoc respondet; quod ad fidem pertinet ueritatis. Competens igitur mansuetudini tuæ deferimus honoris obsequium, cui regalis apicem culminis diuina cernimus largitate collatum. Nec tamen quenquam sapientem fugit, quãto sempiternus ille rex regum & dominus dominantium timore debeat suspici, qui temporales etiam reges præcipit honorari. Hunc siquis parum metuit, ualde contemnit. huius qui non memorat honorificẽtiam, auget iniuriam: nec ingrati refugit culpam, qui creatoris immensitatem perpetuã & perpetuitatem immensam creaturam putauerit qualitatibus æstimandam. Hoc benigna mãsuetudo tua proculdubio perspicit, hoc ingenij studijq́ tui sagacitas recognoscit, quam uere mirãdam, quisquis nouit considerare, pronunciat, non quod insolitum sit, hominem scripturarum studijs insistere, sed quod rarum hactenus habeatur. Barbari regis animum numerosis regni curis iugiter occupatum, tam feruente cognoscendæ sapien

tiæ delectatione flammari, cum huiusce modi semper infatigabiles nisus, non nisi uel ociosus quis habere soleat, uel Romanus: per te clementissime rex, per te inquam, disciplinæ studia moliuntur iura Barbaricæ gẽtis inuadere, quæ sibi uelut uernacula proprietate solet inscitiam uendicare. Inuentus es, qui teipso potior extitisses, dum sic Aphricano præsides moderando regimini, ut magis desideres animę spacia dilatare quàm regni. nosti uenerabilis rex, & (ut nõ ambigo) firma tenes sententia comprobatũ, quanto melioribus inhæreat commodis, qui ueritatẽ desiderat nosse, quàm qui subactis gẽtibus, temporalis fines regni cupit latius propagare. Magnum bonum confert inquisitio ueritatis, quæ tamen tunc desiderato non frustratur effectu, si rectis ad ueri cognitiõem lineis animus innitatur. Tunc etiam ueloci proderit ingenio cucurisse, si tẽdentis ad ueritatem gressus, nullo prauitatis teneatur errore. Qualiter autem salubris est credulitas æstimanda, quæ putat in eo cultum religionis diuinę consistere, ut uel naturali

li ueritate sit priuanda diuinitas, dum negatur in ea, quod non negatur in homine, uel cum redemptionis nostrę peruertitur incerta confusione mysterium, ut dominum Christum, Dei & hominis filium, uel Deum de patre naturaliter uerum, uel hominem quis audeat negare perfectum, aut si subiacuisse diuinitas æstimetur passionibus hominis, uel non totus homo fuisse credatur in uirtutibus deitatis, ac sic non dissimili ueritas euacuatur errore, si uel in una persona ueri Dei uerique hominis Christi, quod diuersum substantialiter constat esse, confunditur, uel in diuinitate patris & filij & spiritus sancti, substantiali diuersitate credita, quod unum atque indiuisibile Trinitatis est, separatur, cũ nec diuina simplicitas patricularem sibi diuersitatem ascribi permittat, unde non immeritò compositioni subiaceat, nec rationalis intelligẽtia cultu diuersitatis ullatenus egeat, quæ unius tantũ simplicis sempiternæque naturæ fidem, ad salutis suæ plenitudinem sat esse cognoscat: ut pote, quæ nõ ignoret, ipsum Deum sibi cælestibus

oraculis intonare: Audi Israel, Dominus
Deus tuus, Deus unus est. Et Dominū
Deu. 6. A. Deum tuum adorabis, & illi soli seruies
& non erunt tibi dij absq; me. Sed nec il
lud est humanis mentibus ignorādum,
quanto salutis mutetur æternæ dispen
dio, quisquis ueri Dei proprio unigeni
toq; filio, quātum ad diuinitatis attinet
immensam sempiternamq; substātiam,
uel localis motionis uel cuiusquam mu
tabilitatis non metuat impijs mortife
risq; contumeliam cogitationibus uel
sermonibus irrogare. Vnde non imme
rito Dauidici carminis illos ita condem
nat eloquium. Dixit insipiens in corde
suo, non est Deus: quia reuera, si localis,
non immensus, si mutabilis, non est De
us. Certum est autem, penè omnes hære
ticæ prauitatis errores hinc quibusdam
multipliciter subrepsisse, dum magnum
pietatis sacramentum, quod manifesta
tum est in carne, iustificatum est in spiri
tu, apparuit angelis, prędicatum est gen
tibus, creditum est in hoc mundo, assum
ptum est in gloria, nonnulli aut non si
cut est credunt, aut omnino non credūt.
Et

Et ille lapis, qui ab ædificantibus reprobatus, in caput factus est anguli, quibusdam prauæ credulitatis cæcitate possessis, lapis offensionis & petra scandali efficitur. Vnde non immerito, cum Simeon infantẽ Christum, templi dominum, ad templum suum præcepto suę legis allatum, gaudens ulnis meruisset gestare senilibus, & figuram gerens præsentis æui, carnali senio iam defessi, nouum uetulus hominẽ sumeret, eum scilicet, qui solus posset ex peccatoribus (longeuo dicenti. Tu es Deus saluator meus, & te expectaui toto die) nõ solum inolitam uetustatem demere, quinetiam iuuentutem, sicut aquilæ, renouare, (ut pote cui etiam Apostolica tuba foret ueraciter canitura: Sicut est ueritas in Iesu, deponere uos secundum pristinam conuersationem ueterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, renouamini autem spiritu mentis uestræ, & induitæ nouum, eum qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate ueritatis,) ille igitur Simeon, mũdanæ cernens adesse saluationis ac renouationis

Lu. 2. D.

Psalm. 2 . B.

Ephe. 4. C.

Iohan. . D.

effectũ (non enim misit Deus filium suum ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum) cum primum se uitæ præsentis angoribus precaretur absolui, dicens: Nunc dimittis seruum tuum Domine secũdum uerbum tuum in pace Quia uiderunt oculi mei salutare tuum. Quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationẽ gentium, & gloriam plebis tuæ Israel: paulo post hoc de ipso testatur: Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem multorum. Ibi ergo male credẽtibus ruinam perfidia generat, ubi recta credulitas fideles exaltat in uno eodemq́ue Christo uero Dei uerоq́ue hominis filio, minus perspicientium tenebratur hactenus lippitudo, in quo illuminatis ueri luminis claret manifesta cognitio. Inde est, quod Iudæus hominem Christum cæcus uidit & cecidit, cui iampridem Esaias non destitit prædicare: Aure audietis & non intelligetis, & uidentes uidebitis & non uidebitis. Quid uero essent non uisum uidentes, subsequutus ostẽdit, dum Deum ex uirgine nasciturum euidenti uaticina

Lu. 2. D.

Esai. 7. B.

ticinatione teſtatur: Ecce, inquiens, uir- Eſaiæ.7.B.
go in utero concipiet, & pariet filium, &
uocabitis nomen eius Emanuel, quod
interpretatur Euangeliſta, dicens: No-
biſcum Deus. Audiens ergo Iudæus re
manſit ſurdus, & uidens, magis factus
eſt cæcus, à quo nec ueri patris ſempiter
nus atque unigenitus filius creditur, & in
corruptæ uirginitatis fœcunditas abne-
gatur. Hinc etiam Manichæus in Deo
uero ueram carnẽ formidat credere, cum
humanam carnem, non uitio culpæ, ſed
naturali credens proprietate pollutam,
naturæ malignam ſibi mẽdaciter fingit,
tantam uirtutem cæcus attribuit, ut ſi cre
diderit, uerum Deũ ueram carnis aſſum
pſiſſe naturam, diuinitatem, quam falla-
ci profeſsione dicit inquinabilem, car-
nis non credat pollutionis expertem: &
ideo in Chriſto carnis phantaſiam cre-
dere maluit quàm naturam: & dum in-
firmitatem humanam, ab illa ſuſceptam,
medicinali uirtute, nõ uidit, ſemetipſum
miſer à remedio ſalutis excluſit. Sed
hæc impuræ dementia falſitatis, ſancti
Spiritus præſcientia reſiſtente, prius

est extincta quàm genita, incoinquinabilem sapientiæ statum his uerbis instrumenti ueteris serie commẽdante: Omnium mobilitatum mobilior est sapientia, attingit autem ubiq; propter suam mun-
Sap. 7. C. diciam. Vapor est enim uirtutis Dei, & manatio quędam claritatis omnipotentis Dei synceris, & deo nihil inquinamẽti in illam incurrit. Splendor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula dei maiestatis, & imago bonitatis illius, & cum sit una, omnia potest, & permanẽs in se, omnia innouat. De qua sapientiæ incoinquinabilitate, atq; incarnationis ueritate securus ille, qui de pectore ipsius sapientiæ mysteriorum cęlestium meruit intelligentiam illuminatus haurire, fiducialiter dicit. Omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex Deo est: Omnis spiritus, qui nõ confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex Deo non est. Et hic est Antichristus. Fetulentæ quippe carnis inquinamenta non sensit, qui ad suscipiendam ueram substantiã carnis, & eandem mundandam carnis fetulentiam uenit, Quoniam

niam ideo carnem immaculatam dignatus est ſumere, ut carnem ſaluans, omnē poſsit carnis maculam ſubmouere, memorato rurſus Ioanne teſtante: Scimus quia ille apparuit, ut peccata tolleret, & peccatum in eo non eſt. Iterum: In hoc apparuit filius Dei, ut ſoluat opera diaboli. Nam quia opus uinculo tenebatur diabolici operis, apparuit filius Dei, ut illud ſolueret, hoc ſaluaret. Ignorat etiā Fotinus magnum pietatis, quod Apoſtolus memorat, ſacramentum, qui Chriſti ex uirgine fatetur exordiū, ignorans in uno Chriſto ſic eſſe credendam ueritatem carnis ex tempore, ut neganda non ſit naturalis ueritas ſempiternæ diuinitatis ex patre. Et propterea non credit ſine initio ſubſtātialiter Deum natum ex Deo patre, in quo carnis ueritatem confitetur ex uirgine, non intelligens de patre Deo ſubſtantialiter natum illud uerbum, quod in plenitudine temporū caro factum, habitat in nobis, quod ſecundum diuinam, quam habet ex patre, ſubſtantiam, in principio erat, & apud Deum erat, & Deus erat. Quibus tribus E-

Ibid. 3. A.

1. Tim. 3.

uangelistæ sententijs, & sempiterna uerbi natiuitas, & personalis inconfusa proprietas, & indiscreta substantialis unitas patris filijque monstratur. Vt in uerbo caro facto, & habitante in nobis, quod in principio erat, sempiternitatis agnitio suspicionem cœptæ natiuitatis auferret, quod apud Deum erat, personæ utriusque inconfusa proprietas, unionem Sabelliani erroris excluderet: quod autem Deus erat, essentialis nominis ueritas unitatem substantiæ genitoris genitique monstraret. Non enim dixit Ioannes, Deus dictus est uerbum, sed Deus erat uerbum: ut dum in Deo uerbo essentiæ diuinæ ueritas naturalis agnoscitur, consequenter non nuncupatiui, sed naturalis nominis ueritas probaretur. Veritas enim naturæ nunquam priuatur nominis ueritate. Atque sic illa uerbi non prolatiui, sed substantialis uerissima incarnatio tunc salubriter creditur, si æternum uerbum, quod carnem nostram suscepit ex tempore, non initio existendi subditum, non persona cum patre confusum, non alium natura credamus

mus esse quàm Deum. Sunt etiam quidam in eo quamplurimum gratiæ saluatoris ingrati, quod in Christo, Deo scilicet hominequé perfecto, sic se asserunt accipere Dei hominisq; naturam, ut unam falsam, alteram semiplenam nõ dubitent in Dei filio prædicare substantiam. Nam ueram Christi deitatem nolunt credere, cuius ex Deo patre ueram natiuitatem negant substantialiter extitisse, uolentes Deo filio naturam ueri nominis adimere, cui nequeũt nomen naturalis ueritatis auferre. Dicunt enim in unigeniti Dei nomine non naturalẽ ex patris generatione substantiam, sed nuncupatiõem solius esse uocabuli donatione concessam. Humanam quoq; naturam sic in Christo credunt, ut quod est melius hominis adimant, quod est inferius, hoc relinquant. Et minus considerantes magnum pietatis quod Apostolus memorat sacramentum, ab illa mediatoris mirabili susceptione rationalem nituntur animam separare, quam in mediatore Dei & hominum penitus asserunt non fuisse. Aliud quoq; ab istis

istis adijcitur, memorato errori piaculā quo cōfusionis admittūt teterrimæ cau ponatum: Nam in unitate personæ (in q ua deus & homo unus Christus, incō fusibilem atq; inseparabilem utriusq; ue ritatem naturæ commendans, uerum se Deum diuinis operibus, uerumq; homi nem humanis pasionibus demonstra uit, impassibile habēs, per quod homo creatus est sanus, pasibile suscipiēs, per quod sanaretur infirmus) sic isti nescio qua deceptione falluntur, ut quicquid Dominus, ueram formæ seruilis susce ptionem mōstrans, humiliter gessit aut dixit, totum ad contumeliam diuinita tis deriuare non metuant, quam pasio ni mutabilitatis subijciunt, dum utriusq; naturæ ueritatem, tam dictorum quam operū manifestatione clarisima resplen dentem nulla consideratione distingu unt, non attendentes, ubi demonstretur infirmitas, ab inuicta & impasibili uir tute suscepta, ubi per infirmitatem re splendeant inuictæ uirtutis insignia: atq; ita diuini mysterij frustrare conantur ef fectum. Qui re uera homo saluari nō po

tuis

terit, si uel susceptor hominis naturaliter uerus Deus non fuit, uel in dei ueri susceptione aliquid hominis defuit. Et ut omne submoueatur dubitationis ambiguum, in una Mediatoris Dei & hominum hominis Christi persona, perfectio diuinæ humanæq; substantiæ, propheticis est Apostolicisq; testimonijs demonstranda. Esaias, sicut supra memorauimus, dicit: Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, & uocabis nomen eius Emanuel, butyrum & mel manducabit, priusquā sciat aut proferat maligna, mutabit bonum, quoniam priusquam sciat puer bonum aut malum, non credit maliciæ, ut eligat quod bonum est, & relinquetur terra desolata, quoniam priusquam sciat puer uocare patrem aut matrem, accipiet uirtutem Damasci, & spolia Samariæ. In hoc testimonio tota continetur salutaris mysterij plenitudo. Nam ueritas carnis in uirginali conceptu cognoscitur, & in electione boni anima intellectualis ostenditur, & in Emanuel nomine uera deitatis natura monstratur. Ac sic in uero deo nec falsa fuit homi-

hominis, nec semiplena susceptio. Dignũ etenim fuit, ut in sacramẽto redemptiõis humanæ, nec ueritas defuisse perfectioni, nec perfectio ueritati. Nã si uera caro in Christo non fuit, quid in utero uirgo concepit? Et si anima uel intellectus naturæ in Christo defuisse creditur humanæ, quid in infante bonum malumq; dicitur ignorasse? An illam diuinam filij Dei naturã, ignorantię boni maliq; subijcimus, ut humanam in Christo animam denegemus? Ita ne credendus est homo susceptus à Deo, quę Dei sunt aliquatenus potuisse sapere, in quo ipsa sapientia cognitiõe boni maliq; dicit caruisse? Anima igitur humana, quę rationis capax naturaliter facta est, bonũ malumq; in infante Christo nescisse dicitur quę secũdũ euangelicã ueritatẽ, in puero Iesu sapiẽtia & gratia ꝓfecisse narratur, sicut Lucas ponit & dicit: Puer aũt crescebat & cõfortabatur, plenus sapientię, & gratia dei erat in illo. Et paulò post: Iesus proficiebat sapiẽtia ętate & gratia, apud deũ & homines. Nã sicut carnis est, ætate proficere, sic est animæ, sapiẽtia & gra-

Lu. 2. F.

tia

tia profeciſſe: quæ tamẽ in ſapientia nullatenus proficeret, ſi naturalẽ intelligentiam (quæ hominib. rationis cauſa conceſſa eſt) non haberet. Non quia hoc ſuſceptor Deus eguit, ſed quia hoc pro remedio noſtræ ſalutis effectus piæ ſuſceptionis exegit, ut dũ caro & anima rationalis à deo ſuſcipitur, utraq; pariter ſaluaretur. Nã nec caro ipſa fuit à dei filio ſuſcipienda, niſi diuina fuiſſet ſuſceptione ſaluanda. Quod ſi deus carne non eguit ſed ut eam ſaluaret accepit, ita nec anima rationali deus eguit, ſad eam ſaluandam cũ carne ſuſcepit. Cuius animæ humanæ ſuſceptionem prophetico more Dauid ſanctus intimat, dicẽs: Ecce enim Deus adiuuat me, & dominus ſuſceptor eſt animæ Adiuuit utiq; quam ſuſcepit, quam proculdubio, niſi ſuſciperet, nõ iuuiſſet. Neceſſarium aũt reor, perfectam hominis in Chriſto ſuſceptionem, Euangelicæ quoque parabolæ recenſitione monſtrandã, ouis ſcilicet erraticæ, quam proprijs humeris ſubuectam Dominus reportauit ad domum, cuius quærendæ Dauid iam pridem flagitabat lachrymabili

Pſalm. 44.

Luc. 15. B.

mabili postulatione subsidium, dicens: Erraui sicut ouis quæ perierat, require seruum tuum. Cum ergo murmurarent Pharisei & scribæ, dicẽtes: Quia hic peccatores recipit & manducat cum illis: Refert euangelista, quod hanc eis Dominus parabolam dixerit: Quis ex uobis homo, qui habet centum oues, & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonagintanouem in deserto, & uadit ad illam quæ perierat, donec inueniat illã? Et cum inuenerit eam imponet in humeros suos gaudens, & ueniens domũ, conuocat amicos & uicinos, dicẽs illis: Cõgratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat. Hanc ouem, in qua peccatoris hominis natura signatur, quali errore dicemus errasse? cordis an corporis? errore pedum an errore morum? Non opinor quenquam sic humanæ cogitationis exortem, qui putet hominem quomodolibet à Deo longinquitate habitationis, & non peruersitate cogitationis errare. In uia Dei, non gressu corporis, sed mentis ambulatur incessu. Via Dei fides est recta, quæ intantũ uia prorsus

ſus oſtẽditur,ut in ea nos Apoſtolus ambulare teſtetur:Per fidem,inquiens,ambulamus,non per ſpeciem. Via domini iuſtitia eſt, per quam ſe Beatus Dauid deductum eſſe cõmemorat,dicens: Super aquam refectionis educauit me,animam meam conuertit. Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ, propter nomen ſuum. Viæ etiam domini miſericordia & ueritas,per quas utiq; nõ corporis greſſu,ſed animæ magis ambulatur affectu. Hanc nobis ambulandi doctrinam Beatus Ioannes intimat,dicens:Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet, quemadmodũ ille ambulauit,& ipſe ambulare, qua uia ſe præcipit Chriſtus ipſe ſequendũ, dicens:Si uis perfectus eſſe,uade,uende omnia quæ habes, & da pauperibus,& habebis theſaurũ in cœlo,& ueni, ſequere me. Non ergo corporali greſſu ſolo quiſquam ſequitur Chriſtum,aut errat à Chriſto. Equidem erroris huius qualitatem dominus ipſe Saluatorq; noſter,dũ Saducæos increparet, oſtendit, dicens: Erratis,neſcientes ſcripturas,neq; uirtutem dei.Propterea utiq; miſerabiliter er-

rabant, quia illum, qui Dei uirtus est, ne
sciebant. Sicut ergo uirtutis Dei scien
tia tenax est cælestis intineris sic est insci
tia mater erroris, quod etiam beatus Da
uid ostendit, dicens de quibusdam: Ne
scierunt neq; intellexerunt, in tenebris
ambulant: His atq; huiusmodi testimo
nijs euidentißime demonstratur, ouis i
lius errorem, non solum corpori, sed e
tiam animæ deputandum, ille scilicet ra
tione, quoniam & si ab homine corpora
liter uideatur aliquod admitti peccatū,
ex corde sumit exordium, nec extrinse
cus quicquam perficitur, nisi hoc intrin
secus cogitationis iudicio porrigatur.
Cuius rei ueritatem ueritas nobis ipsa
mōstrauit, ita discipulis loquens: De cor
Matt. 15. C. de enim exeunt cogitationes malæ, ho
micidia, adulteria, fornicatiōes, furta, fal
sa testimonia, blasphemię: Hęc sunt, quę
coinquinant hominem. In hoc igitur u
nusquisq; errat, in quo semetipsum ma
læ cogitationis assensione, commaculat.
Quapropter cum error iste animę simul
intelligatur & corporis, si dei filius absq;
anima rationali solā accepit hominis car
nem,

nem, inferiorem patrem illius ouis domum retulit, meliorẽ uerò (quod absit) errori perpetuo dereliquit. Nam manifestum est, qnoniam hoc reuocauit, quod proprijs humeris reportauit. Si autem ipse totam se profitetur ouẽ proprijs humeris impositã reportasse, totus homo cognoscatur in Christo. Quoniam tunc est hominis credenda redemptio, si in filio Dei susceptionis humanę, id est, ouis illius reportatæ non defuit plenitudo. Hoc enim Deus in nobis saluauit, quod pro nobis accepit: & illã Deus Dei filius naturam fecit participem salutis ęternę, quã sibi coniunxit in unitate personæ. Illã in cœleste palatiũ introduxit, cũ qua sponsus de thalamo uteri uirginalis exiuit. Ipse enim tanꝙ spõsus procedẽs de thalamo suo, exultauit ut gygas ad currẽdam uiam. Quis aũt moliatᷣ dicere, uerbi dei sponsam carnẽ fuisse, non animam? cui animæ iampridem dictũ est ab ipso domino per prophetam. Et despõsabo te mihi in æternum, & sponsabo te mihi ad iustitiam, & in iudicio, & in misericordia, & pietate. Cuius mysterij Esaias quoque

Osee.2.

Esaia.62.e.

quoque testis fidelis existit, qui ex persona Christi loquentis hæc dicit: Gaudens gaudebo in domino, & exultauit anima mea in Deo, qui induit me uestimentum salutis, & indumentum iustitiæ, circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam decoratam monilibus suis. Ecce unus est sponsus, cui & sponsa, qui se etiam animam habere testatur. Quam ut ostenderet, non sine intellectu susceptam cor (quod proprium est animæ humanæ) simul cum carne in Deo exultasse, ex persona hominis suscepti monstrauit dicens: Cor meum & caro mea exultauerũt in Deum uiuum. Quia uerò naturæ primitias suscipiens dominus, sicut in suo corpore cunctorũ fidelium corpus, sic in sua anima uniuersorum fidelium animas per naturæ unitatem & gratiam iustificationis accepit: per hanc omnẽ ecclesiam in coniugium sibi perpetuæ incorruptibilitatis asciuit, cuius desponsionis mirabile sacramentum sic fidelis sponsi seruus ipsi sponsæ commendat, ut mentis intelligatur magis esse quam corporis, dicens. Despon-

di enim

di enim uos uni uiro uirginem castã exhibere Christo. Timeo autem, ne, sicut serpẽs Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus uestri, & excidãt à simplicitate, quæ est in Christo. Ibi ergo spiritalis adulter corrumpere quærit castitatem uirginalis matrimonij, ubi cernit cælesti sponso fidem connubij debere seruari. Inaniter autẽ animæ charitatem custodiri mãdat Apostolus, si huius primitias coniunctionis in se nõ habuit homo à Deo susceptus. Præsertim cum caput & corpus Christum ecclesiamq́; doctor idem gentium prædicare non cesset, dicens: Secundum operationem potentiæ uirtutis eius, quam operatus est in Christo Iesu, suscitãs illum à mortuis, & constituens ad dextram suam in cælestibus, supra omnem principatum & potestatem & uirtutem & dominationẽ, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro. & omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam, quæ est corpus ipsius, plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet. A- Ephe.1.D.

lio quoque loco dicitur: Vir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiæ, ipse Saluator corporis. Quomodo ergo anima ecclesiæ poterit saluari, si defuit anima saluatori? uel qualis effectus liberatiōis credetur sequuturus in corpori, qui non præcessit in corpore? Nā sicut suis fidelibus dicit: Si uos filius liberauit tunc uere liberi eritis: Ita de se quoque pro-
Iohan. 8. D. nunciat: Quia factus est sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Quod ergo caput liberum fecit in se, hoc etiam liberauit in corpore. Quia intrans in domum fortis, atque alligans fortem, hoc ibi à seruitio liberauit, quod primitus in se pro seruo suscepit, nec aliud est in corpore regnantium, quàm quod in capite præcessit ad cœlum. Cuius rei credulitatem fideliter ac fiducialiter gerens Paulus exultat & dicit: Nostra autem conuersatio in cœlis est. ibi itaque suam animam conuersari non ambigit, ubi humanam animam in Christo regnare confidit. Propter quod etiam Collossenses huiusmodi prædicationis hortatur eloquio, dicens: Si corresurrexistis cum Christo

quæ

quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt, in dextra Dei ſedens. Nec illud eſt aliquatenus omittendum, quod cum magno prædicationis miraculo Petrus cõmendat in Chriſto: Quia peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Sic enim dicit: Chriſtus pro nobis relinquens exemplum, ut ſequamini ueſtiga eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Nam ſi Dei filius animam humanã in carnis ſuſceptione non habuit, & hoc Beatus Petrus de eius creditur diuinitate dixiſſe, quid eſt, quod pro magno in laudẽ dicitur Chriſti? quia diuinitas eius immunis eſſe potuit à labe peccati, cum Dei ſit proprium non ſolum peccare, ſed etiam à peccato ſaluare: qui propterea ſolus poteſt donare indulgẽtiam, quia ſolus admittere nõ poteſt culpam: ideo ſolus eſt uulneratorum medicus, quia diuina natura nunquam in ſe recipit uulnus. Si autẽ hoc ad Chriſti carnem creditur referendũ, quomodo ab animab. noſtris ſeruari iuſtitia poterit? quibus exemplũ Apoſtolice memoratũ ſuſceptio Chriſti nõ debit. Sed 1. Pet. 2. C.

 ut oſten-

ostenderet beatus Petrus, & in anima simul & in carne Christi præcessisse iustitiam, quam nobis imperat imitandam, sequutus, adiunxit: Qui cum malediceretur, nō remaledicebat. Quod propriè ad animæ patientiam pertinet. Propter quod & alio loco dicit: Non reddentes malum pro malo, uel maledictū pro maledicto, sed econtrario, benedicentes. Quia in hoc uocati estis, ut benedictionem hæreditatis possideatis. Cuius benedictiōis Saluator noster ex corde prodire commendat exordium, dicens: Homo bonus de bono thesauro cordis sui proferet bona. Constat ergo in anima beneuolentiam esse, unde benedictionem possimus maledicētibus redhabere. Vt autem beatus Petrus, & animę nobis & carnis in Christo demōstraret exemplū, cum dixisset: Qui cū malediceretur, non remaledicebat: sequutus adiunxit: Cum pateretur non comminabatur. Cōmendabat autem iudicanti iuste, qui peccata nostra pertulit in corpore suo, super lignum, ut à peccatis nostris separati, cum iustitia uiuamus, cuius liuore sanati estis,

ſtis, qui ſicut oues errabatis. Sed nunc conuertimini ad paſtorẽ & uiſitatorem animarum ueſtrarum. Eſt igitur Dei filius animarum noſtrarum uiſitator & paſtor, quia fieri dignatus eſt animæ humanæ ſuſceptor. Cui ex perſona futuræ ſuſceptionis humanæ dicitur in Pſal. Suſcipe me ſecundum uerbum tuum & uiuam. Chriſtus ergo paſtor noſter eſt, cuius nos oues eſſe, Apoſtolica teſtatur authoritas, qui tamen, ut plene ſuſceptorem ſe noſtræ naturæ dignaretur oſtendere, non ſolum paſtorem, ſed & ouem ſe non dedignatus eſt appellare, utpote de quo, ſancto ſpiritu actus propheta, teſtatur: Sicut ouis ad uictimam adductus eſt, ſicut & agnus coram tondente ſine uoce, ſic nõ aperuit os ſuum. Et ipſe per Hieremiam: Ego ſicut agnus innocens adductus ſum, ut immolarer & neſciui. In me cogitauerunt cogitationem malam, dicentes: Venite mittamus lignum in panem eius. De quo etiam Ioãnes Baptiſta proclamat: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Non diſsimilia de Chriſto Petrus quoq; ponit Apo- Ioan. 1. E.

 ſtolus,

stolus, dicens: Scientes, quod non corru ptibilibus argento uel auro redempti e stis de uana uestra conuersatione paternæ traditionis, sed præcioso sanguine, quasi agni incontaminati & immaculati Iesu Christi. Vnus igitur idemq; mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus ipse pastor & ouis, ipse sponsus & sponsa, ipse sacerdos & uictima, unus idemq; & oblator muneris & munus factus est oblatoris, ut nec oblator à muneris qualitate desciseeret, nec munus oblatoris merito discreparet. Qui si minus aliquid habuit humanæ naturæ nec personam sumere pontificis, nec offerri potuit pro peccatis. In lege enim sacerdotio fungi non poterat, si quis homo minus aliquid habuisset in se: nec uitiosum uel imperfectum pecus ad sacrificium cuiquam licebat offerre. Pontificem uerò nostrum Iesum Christum esse quis ambigat? Quem sub hac Paulus euidenter appellatione commendat: Habētes autem, inquiens, pontificem magnum qui penetrauit cœlos, Iesum filium Dei, teneamus confesionem. Non enim habemus

bemus pontificem, qui non posſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno. Vt autem humanæ naturæ hoc pontificatus officium demonſtraret, adiecit: Omnis nanq; pōtifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis, qui condolere poſſit his, qui ignorant & errant, quoniam & ipſe circundatus eſt infirmitate. Et propterea debet, quēadmodum pro populo, ita etiā pro ſemetipſo offerre pro peccatis, nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui uocatur à Deo, tanquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit, ut pontifex fieret, ſed qui loquutus eſt ad eum, filius meus es tu, ego hodie genui te. Quē tamen pontificem dicit per omnia pro ſimilitudine abſque peccato tentatum. Per quæ autem omnia tentatus fuerit, ſuperius euidenter oſtendit, dicens: Heb. 5. A.

Nuſ-

Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehēdit, unde debuit per omnia fratribus similare, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. In eo enim quo passus est ipse, & tentatus, potens est, his qui tentantur auxiliari. Si ergo in eo quod tentatus est, qui tentatis auxilium donat, profecto in quo tentatus non est, tentatis auxilium non ministrat. Quo conficitur, ut hi qui Christo solam carnem humanam assignant, & animam denegant, in sola carne quærant auxilium Christi, in anima uerò remaneant destituti: filius Dei nanq; hoc adiuuat in homine, quod suscepit pro homine. Quod si & in anima & in carne promereri Christi delectantur auxilium, fateantur necesse est (sicut ueritas habet) & in anima pariter & in carne tentatum. Et anima igitur humana & caro simul est in Christo tentata. Quod si simul est in Christo & anima & caro tẽtata, simul est ab eo utraq; suscepta. Et si utranq; dignatus est suscipere, utranque dignatus est sine dubitatione saluare. Dignũ nanque

que fuit, nostræq; saluti conueniens, ut Deus uerus ex uero patre solus substantialiter natus, ueram hominis, quam ipse fecit, animam carnemq; susciperet, in utraque cum tentatore pugnaret, in utraque uinceret, ac deinceps in utraq; tentatis subministraret auxilium, cum in utraque infirmis ac morituris uictoriæ præberet exemplum. Illa quoque sententia sacramentum Mediatoris manifesto demonstrat indicio, quam ipsa ueritas protulit, dicens: Venit enim filius hominis saluum facere & quęrere quod perierat. Adtendamus igitur, quid perierit terræ in hominis lapsu, & agnoscamus, quid quęsitum fuerit hominis cælestis aduentu. Consideremus quid in se peccando uendiderit seruus, & apparebit, quid suscipiendo redemerit Dominus. Adtendamus, quid latro in hominis seductione uulnerauit, ut clareat, quid medicus in hominis susceptione sanauerit. Nónne ex carne simul animaq; compositus, præceptum Dei homo primus accepit? Quod si in utraq; pręceptũ Dei cognoscitur accepisse, in utraq; debuit obediẽ-

tiam

tiam præcepti seruare. Si autem in utraque fuit parendum præcepto, ab utraq; admissa est transgressio. Quoniam sicut est in inchoatum animæ cupiditate peccatum, sic est carnali comestione perfectum. Et ideo quod totus homo reatum transgressionis admisit, totum sibi diabolus captiuauit. Quod si totus tenebatur captiuitatis uinculo, totus eguit liberatoris auxilio: Si autem totum debuit liberare pietas, totum debuit suscipere diuina maiestas. Totius ergo fuit hominis à Deo suscipienda natura, quoniam in toto fuit captiuitas, captiuanda, ut tota simul acquireretur de captiuata captiuitate uictoria. Et secundum prædicationis Apostolicæ sententiam, captiuã ducens captiuitatem, principatus & potestates traduceret confidenter, palam triumphans illos in semetipso. Ad extremum dicatur: Cur ab illa ineffabili diuinitate non fuerit animæ natura suscepta cum carne? Vtrũ à Deo nõ fuerit facta? an pecato non fuerit uitiata? an carne uiliorẽ uniuersalis medicina despexit? An peccati uulnere sauciatam, omnipotens

tens curare nequiuit? Sed horũ primum postremumq́; qui sentiunt, & aduersus uirtutem creatoris, & contra potentiam saluatoris rebelles existũt, si uel aliquam creaturam putant à deo non factam, uel ad salutem animæ conferendam potestatem dicunt omnipotẽtis inualidam. Duobus uerò medijs, nec peccatum cõsiderant rationalis creaturæ, nec meritum, non intelligentes, carne sua uiliorem esse nõ posse, quæ uitam tribuit carne, & illam grauius uulneratam, quę per intelligẽtiam magis potuit resistere tentatori. Illa igitur omnipotens uirtus, & pia sapientia, nec despexit uelut extraneam, quàm à se nouerat factam, nec spreuit sanandam quam sciebat grauius uulneratam, nec eam quam carne potiorem fecit, à remedio salutis exclusit: sed sicut totum hominem diabolus decipiendo percussit, ita Deus totum suscipiendo saluauit, ut agnosceretur idem creaturę totius conditor, & redemptor, qui potuit & quod non erat facere, & quod dilapsum fuerat reparare. Cũctos præterea qui salutis esse cupiunt

ætet-

æternę participes, oportet agnoscere pariter & tenere, non incassum hominem Iesum Christum mediatorem Dei & hominum nuncupatum, nisi quia idē Deus totam in se naturam suscepit hominis, & idem homo totam in se habet substantiam Diuinitatis. Nam quia per peccatum homo fuit separatus à Deo, inter Deum irascentem, hominemque peccantem, talis utique mediatoris necesse erat ut interueniret persona, quæ ad propitiandum Deum homini, totū uerumque in se Deum de Deo natum haberet, & ad reconciliandum hominē Deo totum uerumque in se de homine natum hominem contineret. Atque ita ex utroque in utroque unus Christus esset, ut plenitudo deitatis susceptam non consumeret, sed proueheret hominem: & plenitudo humanitatis, nec minoraret immēsum, nec mutaret impassibilem deitatem: ac sic hominis natura, quæ mutata fuerat in deterius, per illum tota redintegraretur, quo nihil est melius. Propterea se Mediator Dei & hominum, plenū Deum plenumque dignatus est hominem de-

mon-

mōstrare. Qđ si quis ambigit, aut omni
no nō credit, eligat utrū sibi nomine an
opere uelit, ut id asserimus, demonstra-
ri. Neq; enim scriptura sancta in uno eo
demq; Christo, aut Dei uocabulum prę
termisit, aut hominis, Euangelista dicen
te: In principio erat uerbum, & uerbum
erat apud Deum, & Deus erat uerbum,
hoc erat in principio apud Deum. O-
mnia per ipsum facta sunt, & sine ipso fa
ctum est nihil. Et paulò post: Verbū ca-
ro factum est, & habitabit in nobis. Illud
utiq; uerbū carnem factum asserit, quod
Deū esse, superius memorauit, ut osten-
deret eundem uerum Deū ex patre, qui
est homo uerus ex homine. Ostendit
præterea, in quo naturaliter sempiternū
credamus ex Deo patre, & in quo tem-
poraliter ex homine factum hominem
debeamus accipere: aliud in exordio, a-
liud in subsequentibus monstrans. Ae-
ternitas igitur filij Dei asseritur, dum uer
bum Deus in principio prædicatur. Ibi
uerbum non dicit factum, quod ex pa-
tre nouerat genitum. ibi non est tempo-
tis nomē, ubi sempiternitas nec initium

potest habere nec finem. Cum autem ue
nitur ad carnis uocabulum, tunc uerbũ
caro dicitur factum, ut agnoscamus, eũ,
qui factus non erat, sed natus de patre
semper erat, tunc fieri uoluisse, quando
quod fecerat, factus opus suum, digna-
tus est reparare. In hoc facto Beatus quo
que Paulus, sicut ueritatem hominis, sic
ueritatem curauit temporis profiteri di-
cens: Cum autem uenit plenitudo tem-
poris, misit Deus filium suum factum
ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui
sub lege erant, redimeret, ut adoptio-
nem filiorum reciperemus. Hęc ipsum
ubique propheticis congruens Apo-
stolica seruat authoritas, ut factum præ-
dicans Christum, & quid factus sit, &
unde factus sit, euidenter ostendat, ut
agnoscatur, rerum omnium dominum,
sic formam suscepisse seruilem, ut non a-
liunde, sed ex homine ueram susceperit
carnem, dicit igitur Dauid: Mater Syon
Psalm. 86. dicet homo & homo factus est in ea, &
ipse fundauit eam altissimus. Ecce in u-
no Christo, sicut una persona indubitan
ter asseritur, sic ueritas Dei atque homi-
nis

nis inconfusa monstratur. Qui enim homo factus est in ea, ipse fundauit eam altissimus. Huic dicto illud Apostolicum prorsus est comparandum. Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Quod Dauid dicit: Et homo factus est in ea: Hoc Paulus firmat dicens: Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem. Quod autē Dauid asserit: Ipse fundauit eam altissimus: Hoc Paulus sequitur, dicens: Qui est super omnia benedictus in sæcula. Testamentum uetus concinit nouo, Dauid Ioanni concordat & Paulo. Quem uerum hominem dicit Dauid: Quia mater Syon dicet homo, & homo factus est in ea: eundem uerum Deū credit & prædicat: Quia ipse fundauit eā altissimus: Quem uerum hominem nouit Ioannes, audiens eum dicentem: Quæritis me occidere hominem, qui ueritatē loquutus sum uobis: Eundem uerum Deum monstrat, dicens: Hic est uerus Deus & uita æterna. Verum hominem Christum recognoscit, quia uerbum caro factum

est, & habitabit in nobis: eundemque uer/bum Deum ostendit, quia in principio erat uerbum, & uerbũ erat apud Deum & Deus erat uerbum. Quem uerum scie bat hominem Paulus, quia uoluntaria pietate factus est ex muliere Dominus
Rom.1.A. hominis, & factus est sub lege dominus legis: sicut ipse testatur: Quia misit De/us filium suum, factũ ex muliere, factum sub lege: Et, quia factus est ex semine Da uid secundum carnem: Et, quorum pa- tres, ex quibus Christus secundum car/nem: eundem uerum Deũ confiteri non
Ibidem.9.A. cessat dicens: Qui est super omnia Deus benedictus in sęcula. Neque uero illud ex aduerso nescimus opponi, quod cũ uer- bum caro factum dicitur, & factus est ex semine Dauid secũdum carnem, & quo rum patres ex quibus Christus secun/dum carnẽ, in supra dictis locis ita quo- rundam carnalis sensus carnis nomine teneatur, ut suscepta carne nõ credatur. Christus etiam rationalem animam su/scepisse. Sed qui sic sentiunt, minus at- tendunt id esse locutionis humanę, qua nonnunquam totum significatur à pa/tre

tre. Nouerint igitur in scripturis sanctis, aliquando carnis tãtummodo nomine, nonnunquam animæ solius uocabulo, totum hominem demonstrari. Cuius rei ueritatem, nõ solum ex uetere testamento, uerumetiam ex nouo, facile perdocebo. Dauid carnis nomine totum significat hominem, dicens: Exaudi Deus orationem meam, ad te omnis caro ueniet. Quid est autem omnis caro, nisi omnis homo? Similiter ab eodem in alio psalmo dicitur: In Deo sperabo, nõ timebo, quid faciat mihi caro. Et ut ostenderet, quod carnis nomine totum hominẽ designaret, paulò post identidem dicit: In deo laudabo uerbũ, in Deo laudabo sermonem, in Deo sperabo, non timebo, quid faciat mihi homo. His dictis Esaiæ quoq; dicta concordant, cum Saluatoris nostri aduentum in carne prænuncians, dicit. Erunt praua in directa, & aspera in uias planas, & uidebit omnis caro salutare Dei. Quid est autem omnis caro, nisi omnis homo? An forsitan exanimem sic leuabimus carnem, ut illi nõ dubitemus diuinam tribuere uisionem? In

Psal. 55. c.

Esaiæ. 40.

nouo quoque Testamento, ipse huma-
ni generis creator & dominus, carnis no
mine totum reperitur hominem nuncu
passe, dum tribulationis extremæ præ-
Matt. 21. C. nuncians qualitatem, hæc discipulis lo-
quitur: Erit enim tunc tribulatio magna
qualis non fuit ab initio mundi usq; mo
do, neq; fiet. Et nisi breuiati fuissent dies
illi, non fieret salua omnis caro: sed pro-
pter electos breuiabuntur dies illi. Ani-
mæ quoq; uocabulo totum significari
hominem, ueteris ita demonstrat series
testamenti, cum dicitur: Erant autem u-
niuersæ animæ de Iacob quinque & se-
ptuaginta. Rursus in eodem testamen-
to: Anima quęcunq; deliquerit ante Do
minum, nolens in omnib praeceptis do-
mini, quæ non oportet facere, & fecerit
unum de his, siquidem princeps sacer-
dos q unctus est deliquerit, nec sic plebs
faciat, offerat pro delicto suo, in quo de-
liquit, uitulum ex bubus immaculatum
Domino. Ecce anima dicitur, & sacer-
dos unctus deinceps nuncupatur, ut cũ
animam audimus, totum simul hominẽ
cognoscamus. Nec in nouo testamento
huius

huius significationis potuit deesse locutio, siquidem cum sancti spiritus aduentu firmati discipuli, reiecta formidine, publicæ prædicationis auspicarētur officium. Consummato Petri sermone, Liber Actuum Apostolorū, Luca narrante, sic continet. Qui ergo receperunt sermonem eius, baptizati sunt, & appositę sunt in die illa animæ circiter tria millia. Quisquis hic animarum nomine significatos homines nititur denegare, ostendat necesse est, qualiter ab Apostolis sine corporibus animæ credantur sacramētū baptismatis accepisse. Simile huic loco quiddā beatus quoq; Petrus sic in sua ponit epistola: In diebus Noę, inquiens, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animę saluæ factę sunt per aquā. Cum sit igitur manifestum, scripturarum more, totum hominē aliquando carnis, aliquando solius animæ uocabulo designari, profecto monstratur, cū Euangelista dicit. Verbū caro factum est. Propterea utiq;. Mediator dei & hominū homo Christ. Iesus ab Apostolo pdicatur. Nam quia Deus erat uerbū, in eo

quod Deus totum hominẽ suscepit pro nobis. Verbum caro factum est, & habitabit in nobis. Verbum utiq; caro factũ est, in eo quod est una in Christo Dei hominisq; persona. Habitauit autem in nobis, quia in Christo uera totaq; permanet diuina humanaq; substantia. Verbum enim habitans in homine, non est mutatum in hominem. Vbi autem maxime uerbum potuit habitare? quam in illa substantia, quam ad suam imaginem fecit, hoc est, in anima illius hominis quẽ suscepit. Quod prophetice per Salomonem spiritali gratia cernimus intimatũ, cum dicitur anima iusti sedes est sapientiæ. Nam ut ostendatur Christus in animæ substantia specialiter habitare, Paulus nobis porrigat suæ attestationis in ueritate subsidium, qui dicit: Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem Domini nostri, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur, ut det uobis secundum diuitias gloriæ suæ uirtute corroborari per spiritum eius in interiore homine habitare Christum per fidem in cordib. uestris. Ecce & animam nominat

nat & cor appellat, ubi Christum habitare confirmat: Vnde liquido cognoscitur, uerbum Deum totum hominem suscepisse, cum probetur habitationem filij Dei in anima magis quã in carne mõstrari. Huius inseparabilis ueritas sacramẽti, quo totum hominem suscipere dignatus est Deus, & totus in Deo monstratur homo manere susceptus, & id q̃d de homine naturaliter est, filium Dei, & id quod de Deo patre naturaliter est, filium fecit hominis appellari, dicente angelo ad Mariam. Spiritus sanctus super ueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Ideo quod nasceretur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Marci quoque non discordat assertio, tale scilicet Euangelio suo ponentis exordiũ: Euangelium Iesu Christi dei. Nathanael quoque, de quo dixerat: A Nazareth potest aliquid boni esse: non cunctatur Dei filium appellare, Rabbi, inquiens, tu es filius Dei, tu es rex Israel. Vbi Iesus ut plenum pietatis suæ mysterium demonstraret, non solum id, quod de patre naturaliter semper est libẽter audiuit, sed etiam Iohan.1.B.

quod ex muliere misericorditer factus est, euidentissime p̃dicauit dicẽs: Amen amen dico uobis, uidebitis cœlũ apertũ, & angelos Dei ascendentes & descẽdentes super filiũ hominis. Propter hanc in Christo unitatẽ personę, & inconfusam ueritatẽ diuinæ humanæq; substãtiæ, unus idemq; Christus & puer ab Esaia dicitur, & filius ac Deus pariter prædicatur. Sicut inqt puer natus est nobis, filius datus est nobis, cuius principiũ sub humeros eius, & uocabitur nomẽ eius admirabilis, cõsiliarius, deus fortis In uno Christo nõ sunt duę personę, ut alius puer & alius Deus fuerit nucupatus, sed in una persona est Deus plenus, & homo perfectus, quia substãtialiter aliud puer & aliud Deus, cũ tamẽ personaliter nõ sit alius puer & alius Deus, cum tamen personaliter nõ sit alius puer & alius Deus Vnus enim filius & puer & Deus, quia puer, qui natus est nobis, & idẽ filius qui datus est nobis, uocatur nomen eius admirabilis, cõsiliarius, Deus fortis. Hic tamen puer sicut ueram carnem, sic & ueram habuit animam, ut illa uera diuini-

tas

tas totam hominis & renouandam susciperet, & susceptā posset renouare naturam, sicut superius est, Luca testante, mō stratum. Quia puer, id est, Iesus, proficiebat ætate & sapientia & gratia apud Deum & homines. Propterea in se nec carnis nomē nec animæ dominus ipse ꝑtermisit ostēdere. Carnē quidem se habere uerissimā monstrans, cū dicit: Quod nascitur de carne, caro est. Cuius plena ueritas operū quoq; manifestatiōe resplenduit, cū infans natus, nō solum cunis inuoluit & angusto ꝑsepe concluditur, sed etiā circuncisionē suscipiens, carnē uerā habere monstrat. Preterea etiā post resurrectionē discipulos cunctātes informat dicēs: Palpate & uidete, quia spiritꝰ carnē & ossa nō habet, sicut me uidetis habere. Animā quoq; se suscepisse cū carne nec nomine cessauit intimare, nec opere dū dicit: Animā meā pono ꝓ ouib. meis. Et, anima mea turbata est. Et cętera, quę inferius ostendent. Hanc animā nō sine intellectu ratiōali susceptā à Christo, per Esaiam sic diuinū demōstrat oraculū: Ecce intelliget puer meus, & exaltabitur & ma-

Ioan. 3. B.

Lu. 6. F.

magnificabitur uehementer. Et quamquam multa super sint, quibus nostra firmetur assertio, tamen quoniã ad finem libelli series orationis nostræ festinat, de actibus quoq; Apostolorum euidentissimum huius sacramenti indicem beati ponemus Apostoli Petri sermonẽ, quẽ de illa mirabili musti spiritalis ebrietate ructauit Hinc etenim, cum ex authoritate diuina Iudæos informans, Dauidis tamen posuisset eloquium, quod diuinitus edoctus, è Christi persona cecinerat, dicens: Prouidebam dominum coram me semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear, Præterea iocundatum est cor meum, & exultauit lingua mea. Insuper & caro mea requiescit in spe, quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Notas mihi fecisti uias uitæ. Adimplebis me iocunditate cum facie tua. Quod testimoniũ Psalmi cum beatus Petrus commemoraret, ut hoc de Christo manifeste dictum ostenderet, sequutus adiecit: Viri fratres, liceat audenter dicere ad nos, de Patriar-

Psalm. 15.

cha

cha Dauid, quoniam & defunctus est & sepultus est, & sepulchrum eius est apud nos usq; in hodiernũ diem Propheta igitur cum esset, & sciret, quia iureiurando iurasset illi Deus, de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, prouidens loquutus est de resurrectione Christi: quia neque derelicta est anima eius in inferno, neq; caro eius uidit corruptionem. Hoc equidem testimonium propterea p̃senti loco duximus inserẽdum, ut euidẽs nominum rerumq; distinctio carnem simul & animã doceret in Christo. Cæterum oportunior ei suus exhibebitur locus, cum de mysterio loquemur dominicæ passionis, ubi etiã illud quod dixit: Tristis est anima mea usque ad mortem. Et nũc anima mea turbata est. Et: Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animã suam ponat quis pro amicis suis: speramus ita, Domino adiuuante, tractãda, ut appareat, ueram in Christo carnis animæq; substantiam, non solum uocabulis, uerum etiam manifestis naturalium officiorum indicijs demõstratam. Proinde, si ueritas nostræ salu-

ſalutis in ſaluatore creditur, conſequenter in uno eodemq́ꝫ mediatore Dei & hominum homine Chriſto Ieſu, diuinæ humanæq́ꝫ ſubſtãtię indiuiſa & inconfuſa perfectio non negetur, quoniã Dei filius, de patris ſubſtãtia genitus, nec ſempiternitatem diuinæ naturę perdidit, dũ hoc, quod erat temporale, pro temporalium æterna ſalute ſuſcepit: nec domino naturalis ac ueræ, diuinitatis caruit, qui ueritatẽ formę ſeruilis acceptam interminabili & inamiſsibili domino ſublimauit: nec uera uirtus, cum noſtram infirmitatem ſuſciperet, infirmari potuit, quę uitium infirmitatis ab infirmo ſubmouit: nec imperfectus eſſe potuit, qui perfectionem imperfecto conceſsit: nec localiter ad infernũ diuinitas Chriſti deſcendit, quæ ſine mole ſic ubique tota conſiſtit, ut licet ea carere nullus locus poſsit, localiter tamen eam locus ullus continere non poſsit. Eſt enim illa dei uera infinitaq́ꝫ ſubſtantia ineffabiliter in ſingulis creaturis tota, & in omnibus tota, non minoratur in minimis, nec augetur in magnis, non concluditur tempore,

non

non circunſcribitur quantitate, non initio cœpta, non termino finienda, à qua totus homo, & creatus eſt ad iuſtitiam, & ſine peccato ſuſceptus eſt poſt ruinã. Nunc igitur, quoniam de ſacramẽto Mediatoris (quantum ipſe, qui Verbum patris eſt gratiæ ſuæ dona conceſsit) diſputationis ueritas nihil dereliquit ambiguum, quo unus idemq; Chriſtus totã naturaliter habere deitatem ex patre, & totam hominis naturam habere monſtraretur in homine: Illud eſt deinceps prouidendum quod nonnullos carnaliter, quæ diuina ſunt, cogitantes, eo grauius conceptæ falſitatis error confundit, quo diuinitatem Chriſti, aut localiter de cœlo ueniſſe, aut ad infernum deſcendiſſe localiter fateãtur: quiq; etiam Chriſtum in carne paſſum firmare non dubitant etiam diuinitate compaſſum. Harum ergo rerum demonſtrandæ (quantum ſat erit) ueritati, ſingulos deputaui curare libellos, ut alter immenſam filij Dei diuinitatem oſtendat, tertius uerò myſterium dominicæ paſsionis manifeſtiſsiſima rerum claritate contineat. Hunc

itaq;

itaque primùm libellum, seruata disputandi temperies claudat, ut ad ea, quæ sunt deinceps disputanda, Deus nobis ostium sermonis aperiat.

BEATI FVLGENTII AD TRASIMVNDVM REgem, liber secundus, de immensitate diuinitatis filij Dei.

Quotiens humanæ conditionis infirmitas, semetipsam prius cognitura fines molitur aliquatenus suæ paruitatis excedere, atq; cœlestis illuminationis prægnata conceptu, conditoris sui ac redẽptoris inquisitionem cœperit parturire, sola, quantũ arbitror, immutabilis illa sempiternitas Trinitatis, reperietur incomprehensibilitatis digna miraculo, quæ sic excedit omne quod cogitare uel sapere possumus, sicut superat omne quod sumus. Hoc nobis diuinorum testes nominum ueridica protestatur, Esaia dicente. Non enim

Esa.55.C.

nim

nim cogitationes meæ, cogitationes ue-
ſtræ, neq; uiæ meæ, uiæ ueſtræ, dicit Do-
minus. Quia ſicut exaltantur cœli à ter-
ra, ſic exaltatę ſunt uię meę à uijs ueſtris,
& cogitationes meæ à cogitationibus
ueſtris. Quę ergo humanę diſciplinę pe
ritia, quæ uiuacitas animi, quæ cordis ſa-
gacitas, illius eſſentiæ (id eſt, Trinitatis,
quæ unus, uerus, & ſolus eſt Deus) con-
tingeret arcanum? quæ nec cœpit eſſe
nec deſinit, in cuius ſubſtantia nihil eſt
quod nō fuit, nihil poteſt non eſſe quod
fuit, cuius nihil loco cōcluditur, quia to-
tum immenſum, nihil initio pręuenitur,
quia totum eſt ſempiternū. Quæ ſe hoc
præſertim indicio ſempiternam, increa-
tam, immutabilemq; mōſtrabit, cum ex
nihilo, id eſt, ex eo quod non eſſet, crea-
re potuit quod fuiſſet. Quiq; rationalē
creaturæ ſuæ partē, hoc præ cæteris gra-
tię priuilegio ſublimauit, ut munere ſibi
æternitatis & rationis indulto, hinc li-
quidò ſui creatoris ac reparationis eſſen
tiam, ſine initio prorſus eſſe non ambi-
geret, cum ſe, quamuis non ſine initio fa
ctam, nunquam tamen omnimoda con

sumendam abolitione deinceps cognouisset. Hinc etiam protinus moneretur, quanto infinitatis atque incomprehensibilitatis culmine, creatrix omnium uirtus & sapientia, modum creaturæ intellectualis excederet, cum ipsam rationalem creaturam plena suę comprehensibilitatis agnitio, creatori quidem comprehensibilis & finita, sibi tamen incomprehēsibilis atque infinita, lassaret, ut cum naturæ suæ inuestigationem, quæ extra se non est, & intimam sibi cerneret & occultam, ita ut tamen supra se non sit, atque in se sit totum se, sicut est, uestigare non possit. Eo magis pauescens admiransque supernę infinitatis magnitudinē, omnes intelligentiæ terminos excedentem, cuius pax (sicut Paulus dicit) superat omnem intellectum, cuius etiam iudicia abyssus multa, solo se ad cognitionē altissimi humiliatis ascensu resipisceret prouehi, à quo superbæ cogitationis casu quondam meruit segregari. Sed hoc nunquam prorsus adgredi posset, si uel exemplo uel auxilio caruisset. Inquirendus ergo fuit unus, cuius esset reformanda

da munere, informanda lumine, confirmanda uirtute, ut æqualitai æterna iustificaret impiam, instrueret insciã ueritas, uirtus firmaret inualidam. Sed hoc nunquid posset homo per solum hominem, aut in solo quolibet homine reperire? Nullo modo. Quis enim homo possit existere medicus humani uulneris, cũ omnes in radice uiiata cõmunio circũplecteretur uitij naturalis? uel qualiter posset per se solum medelã uulneratis afferre, cuius ortus teneret in uulnere? quoue modo beneficentiæ largitor uniuersalis existeret, quem alienæ opis indignũ natura mõstraret? Vere igitur salutis exhaustus homo diuitijs, perenni bonorũ professiõe priuatus, forsan angelico fuit iuuamine sublleuandus, ut ille, qui domus luteę feculentus ergastulo, ad facultatem purioris uitę nequiuisset aliquatenus aspirare, gratia iuuaretur opitulationis angelicæ, qua pristinæ offensiõis deposuisset illuuiem & amissæ dudum puritatis resumere dignitatem. Veruntamen nec angelico poterat hoc reparationis munus adipisci subsidio. Ange-

lica quippe natura tunc homini reparando aliquatenus esset idonea, sic ad endi mobilitate nunquam naturaliter fuisset obstricta. Cum uerò se iuuaminis egenam, consubstantialis ruinæ documento testatur, profecto cognoscitur multò minus ad humanæ posse redintegrationis efficaciam redundare, quæ propriæ nequeat stabilitati sufficere. Suis autem ad custodiam sibi sat esse uiribus non incongruè crederetur, si nulla pars eius in deterius laberetur. Vnitas enim naturalis uniuersitatem circumplexa naturę angelicæ, tota proculdubio maneret impassibilitatis firmamēto subnixa, si passioni nō esse posset obnoxia, nec unquā pateretur in reliquo, quod perpeti non posset in toto. Cū uerò pars eius, de cœlesti beatitudinis culmine, in imam perpetuamq́; cernitur deuoluta, misericordiam, beato Petro dicente: Quia Deus angelis peccantibus non pepercit, sed carceribus caliginis inferni tradidit, in iudicio puniēdos reseruari, profecto cognoscitur, uniformi cūctos opprimi potuisse ruinæ consortio, nisi, quos uellet, à casu

casu prauitatis uirtus illa defendere, quę sola naturaliter mutari deprauariúe non posset. Ipsa igitur etiam homini reparando fuit necessaria, quia non alia stantem angelum à ruina potuit custodire, nisi illa, quæ lapsum hominem post ruinā potuit reparare. Vna est in utroq; gratia operata, in hoc, ut surgeret, in illo, ne caderet: in illo, ne uulneraretur, in isto, ut sanaretur: ab hoc infirmitatem repulit, illū infirmari non sinit: illius esca, istius medicina. Hunc autem quisquis sanum sapit, filium Dei esse non ambigit, qui est uirtus & sapientia patris: Sapientia quæ cuncta disposuit: uirtus, quę omnia creauit: Sapientia quę illuminat: uirtus, quę adiutoriū præstat, Sapientia, quia immutabilis: uirtus, quia insuperabilis. Qui omni creaturæ suæ per infinitam potentiam naturalē semper adest, & immēsus nunquam deest: qui hoc in se naturaliter habet esse quod pater est, & ideo potuit & angelum in superioribus stabilire, & pro reparatione lapsi hominis ad inferiora descendere, sicut & ipse testatur, dicens: Descendi de cœlis, non ut faciam Iohan.6.D.

uoluntatem meam, sed uoluntatem eius, qui misit me patris. Hunc quidam, cum audiunt descendisse, descensionem eius affirmare nituntur localem, quia nesciunt Dei, sicut oportet considerare uirtutem nec ualent agnoscere, sic pro homine Deum hominem factum, ut accepta hominis forma maneret immutabilis diuina substantia: nec sic intelligit temporaliter natum, ut semper fuisse teneant sempiternum. Hi sunt qui etiam considerare contemnunt, qualiter descenderit, cum perseueraret immensus: uel qualiter humiliatus sit, qui maneret altissimus. Si enim eius natura queratur est essentialiter Deus: Quia in principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deũ, & Deus erat uerbum. Est etiam sempiternus, quia sempiterna Dei uirtus est atq; diuinitas. Est immensus, quia de ipso Hieremias dicit. Magnus est & non habet finem excelsus & immensus. Et paulò post ut hæc de filio se dixisse demonstraret, adiecit. Hic Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum. Adinuenit omnẽ uiam disciplinæ, & dedit eam

Iacob

Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Posthac in terris uisus est, & cũ hominibus conuersatus est. Altissimũ uerò quis audeat Dei filium denegare? de quo Dauid dicit: Mater Sion dicit homo, & homo factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. De q̃ etiã Zacharias, nascente Ioãne. sic p̃dicat: Et tu puer Propheta altissimi uocaberis, præibis eñ ante faciem Domini, parare uias eius. Si ergo docet̃ esse naturaliter deus, si immẽsus, si altissimus, si est etiã sempiternus, dicat̃, qd melius deo, qd maius immenso, quid superius altissimo, quid anterius sempiterno? Deus igit̃ non discrepat à patre, immẽsus nõ caret patris æqualitate, nec celsitudine priuat̃ altissimus, nec est origine posterior sempiternus. Nam quia in Deo patre nihil potest esse mutabile, ex deo natus est Deus: quia nihil locale, ex immẽso p̃cessit immensus: quia in Deo humile aliqd nõ est, altissimũ generauit altissimus: & qa initiatũ nihil in deo poterit reperiri, sempiternus p̃tulit sempiternum. Generatio illa, nullã separationẽ patris filijq; monstrauit, sed errorem Psal. 86. Luc. 1. G.

confusionis exclusit, ne eum, quē cum patre unum audiremus, natum minime crederemus. De Deo deus potuit nasci, sed immensus ab immenso non potuit segregari. Natus enim extitit, nō abscessit. Talis est enim illa diuina inenarrabilisq; natiuitas, ut quem pater genuit ex se, haberet in se. Hanc fidei regulam, per
Esa. 45. C. Esaiam nobis unitas ipsius ueræ diuinitatis ostēdit, memorato propheta dicente: Quoniam in te Deus, & nō est Deus præter te. Tu enim es Deus, & nesciebamus, Deus Israel saluator. Erubescent & pudebunt omnes, qui aduersantur ei, & ibunt cum confusione. Qui autem filio Dei aduersantur, nisi qui patrem in ipso, & ipsum in patre per unitatem naturalem denegant esse, atq; patrem & filium per naturalem diuersitatem audent perfidē infidelitatis uitio separare? Sic est enim pater in filio, sicut est filius in patre. Vnitas ibi naturalis sic æqualem demōstrat utrunq;, ut immensum gigneret, & immensus ex immēso genitus, immensitatis paternæ nihil minus haberet. Quęso, Regnator inclyte, ne ista, quę de Deo

loquimur, corporaliter existimes cogitanda, superat qui fecit cũcta quæ fecit. Cuius est, substantialiter sine initio genuisse: cuius est per ineffabilem immensitatem totum implere quod fecit, eius est, per unitatem naturæ totum filio inesse, & totum filium in se semper habere quem genuit. Si non omnia filius cũ patre disposuit, non est sapientia, quę dicit: Cum pararet cœlum, aderam illi, & cum segregabat sedẽ suã super uentos. Quando fortes faciebat sursum nubes, & cum stabiles ponebat fontes sub cœlo, & inferius, quando fortia faciebat fundamenta terræ, eram apud eum disponens. Quòd si sapientia patri coæterna non creditur, necesse est, ut etiam deus in dispositione cœpta mutabilis prædicetur. Si non cuncta fecit filius, nec uirtus debeat appellari, nec manus. Et ubi est, quod per prophetam dicitur? Cœlum mihi sedes est, terræ autẽ scabellum pedum meorum, quam domũ ædificabitis mihi? dicit dominus, aut quis est locus requietionis meę? Nõne manꝰ mea fecit hęc omnia? Nam & Euangelista dicit: Omnia per *Esa.6.A.*

ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Si alicui deest, filius immensus non est: si non eum pater corde ructauit, uerbum non debet dici: si de utero patris hoc est, de substantia patris, non est genitus, falso (quod absit) nomine uerus Deus dicitur. De quo testatur Ioannes, quia hic est uerus Deus, & uita æterna in principio quoque erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerat uerbum. Hic sempiternitas ostenditur, hic immensitas inuenitur, hic essentialis natura monstratur. Nam quod in principio erat, nunquam nõ erat, qui semper erat: quod uerò apud Deum erat, locale non erat, sed immensum erat: quia cum Deus localis non sit, uerbum, quod apud Deum erat, in loco non erat. Quod autem uerbum Deus erat, in unitate naturæ nominis ueritate hoc utique erat quod ille Deus erat, apud quem uerbum Deus erat. An forte, quia in principio erat, audiuimus dictum, aliquid filio existendi audebimus assignare principium? Et ideo sine initio natus esse non creditur, quia Ioannes non

eum ante principium, sed inprincipio fuisse testatur? Absit, ut hæc insulsa cogitatio cuiusquam mentem sapientis contingat: absit, ut hæc in quolibet læthalis perfidiæ cōtagio puritatem Christianæ religionis inficiat. Quis enim non consideret illud digne principium dici, quod nullo potuit principio præueniri? Nam quicquid ante quodlibet principium cogitare uolueris, hoc necesse est uerum principium fatearis. Et quoniam semper cogitando principium, nullus inuenit terminum, propterea illud est dicendum uere principiũ, quod est essentialiter sempiternum. Hinc est profecto, quod ipse filius, uolens Iudæis immensitatem sempiternitatis suæ certa prorsus manifestatione monstrare, interrogantibus quis esset, respondit: Principium † quod & loquor uobis Sed forsitan eo quòd est principium dictus, magis putabitur initio existendi subiectus. Quod si ex hoc uocabulo quisquam molitur præiudicium struere ueritati, ut quem principij cognoscit uocari nomine, quoddam principium natiuitatis existi-

† *alias, qui Iohan. 8.*

existimet habuisse, dabit profecto etiam patri (quod nephas est) aliquod existendi principium cognoscimus nominatum sicut ipse dicit: Tecum principium in die uirtutis tuæ, in splẽdoribus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te. Quid autem respondebit, qui de principij nomine asserit filiũ natiuitatis habere principium? Quod siquis pro eo quod principium dicitur, natiuitatem filij habere credit initium, cõsequens esse, ut ipsum filium, pro eo quod finis dicitur, finem quoq; asserat habiturum. Nam ipse dominus, interrogantibus Iudæis, principium se esse firmauit, dicens: principium quod & loquor uobis: Paulus uerò Christum finem nominat, dicens: Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti: ipse quoque de se dominus: Ego sum Alpha & O, initium & finis. Quod si ergo pro quod principium dicitur asseritur cœptus, etiam pro eo. quod finis dicitur, putetur etiam finiendus. Et ubi erit Ioannis illa ructatio, quam de pectore uiui fontis bibeat? Scimus quia filius Dei uenit & dedit nobis intellectum, ut

cogno-

cognoſcamus uerum, & ſimus in uero filio eius Ieſu Chriſto. Hic eſt uerus Deus, & uita æterna. Quam uitam neceſſe eſt neget æternam, quiſquis aſſerit defuturam. At ipſe qui eſt uerus Deus & uita æterna, iuſtos dicit ituros in uitam æternam: quomodo ergo iſtorum uita æterna erit, ſi uita ipſa æterna quandoq; non erit? Aut ut quid hic labor ſanctæ conuerſationis, & continui aduerſus tentamenta certaminis toleratur, ſi præmium uictoribus quandoq; tolletur? Hæc ineſt laudabilis in ſanctis totius curſus intentio, propterea corpus ſuum caſtigāt, & ſeruituti ſubijciunt, ob hoc ſe non in incertum præſumūt currere, & pugnantes ſciunt ſe non aerem uerberare, ideo ſibi nouerunt non eſſe colluctationem aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus, idcirco leoni rugienti, & indefeſſo circuitu quærenti quem deuoret reſiſtunt fortiter in fide, ut poſtquam hic in tribulatione patientes uixerint, conſummpta

quan-

quandoq; diuinæ promissionis seductoria magis retributione quàm uera, aut misere uiuant, aut omnino non uiuant. Vita nanq; Christus dicitur, sicut ait. Ego sum uia ueritas & uita, Initiũ & finis Christus dicitur, quia similiter ipse dixit: Ego sum Alpha & O, initiũ & finis.

Apoc. 1. B.

Hæc autem uita, si eo quod initium dicitur, initio natiuitatis putatur subdita, cõsequens est, ut eo quod finis dicit, quandoq; putetur finaliter abolenda. Qualiter uerò sine fine uicturi sunt, quibus uita æterna dabitur, si uitæ ipsius æternitas finietur? Quod si hæc omnino absurda sunt, co sequenter ueritas est Catholicæ atq; Apostolicæ fidei retinenda, quæ sicut Christum propterea finem nominat, quia non solum in illa substãtia, qua natus est naturaliter sempiternus ex patre, sed etiam in ea, quam in tempore sumpsit ex matre credit sine fine perpetuum sic cum ideo iuste prædicat, ueraciterq; principium, quoniam in diuina, quã habet, substantia genitoris semper asserit coæternum. Non autem ambigitur, uero principio nihil alterius, uero fine nihil

posterius inueniri. Principium igit Christus, quia sempiternus, omnia præcedit: Finis Christus, quia perpetuus uniuersa concludit. Principium Christus, quia ipse inchoauit perficienda: Finis Christus, qui ipse perficit inchoata. Principium Christus, quoniam ab ipso habent, quæ non fuerunt ut sint: Finis Christus, quoniam ab ipso habent, quædam quæ esse cœperunt, ut semper sint. Quid autem hinc dubitationis creditur derelictum, cum in Melchisedech (quia Christi futuri pontificis typum gessit) huius eiusdemque Dei & hominis Christi personam significatam demonstraret Apostolos, ostendens eam, & secundum diuinam substantiam sine initio sempiternam, & secundum seruilem formam, quam in tempore accepit, sine fine perpetuam. Sic idem igitur gentium Doctor loquitur ad Hebræos: Hic etenim Melchisedech, rex Salem sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahæ regresso à cæde regum, & benedixit ei, cui decimas omnium diuisit Abraham. Primũ quidẽ, qui interpretatur rex iustitiæ,

deinde

deinde autẽ rex Salem, quod est rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initum dierum, neque finem uitæ habens, assimilatus autem filio Dei manet sacerdos in perpetuum. Posset utcunq; in hoc forsan testimonio quicquã contradictio renitentiũ, super huius Melchisedech persona, tanto lumini ueritatis opponere, si esse credendum, quamlibet creaturam sine initio naturaliter extitisse. At cum clareat, omnem omnimodis creaturam, utpote prorsus ex nihilo factam, initio non carere, cuius origo sola Creatoris uolũtate & potestate, quando faciẽdam iudicauit, qui mutabilium operum dispositionem semper immutabilem habuit, substituta cognoscatur ex nihilo, quæ tamen nunquam fuerit, priusquam initio creationis exiterit: nullatenus accipitur, quòd Melchisedech aut ex patre fuerit matreq; non genitus (q̃d est hominis primi) aut initio existẽdi naturaliter careat, quod solius est Dei. Ille itaq; figurę huius retinet naturaliter ueritatem, qui in utraq; natiuitatem mirabilis, nec uspiã ueritate naturalis caruit origi-

originis,& in utroque mirabiliter natus est singularis. Quis enim rex iustitiæ, nisi rex noster Christus? qui factus est pro nobis peccatum, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Quis est etiam rex pacis? nónne ille qui ait: Pacem meam do uobis, pacem meam dimitto uobis? Ipse est enim pax nostra qui fecit utraque unũ. Ad ipsum Propheta clamat: Domine Deus noster pacem tuam da nobis. Omnia enim dedisti nobis. Domine Deus noster possíde nos. Domine, p̃ter te aliũ nõ nouimus, nomẽ tuum nominamus. Matrẽ quoque non habuit Christus dei filius in Dei substantia, quam semper habet ex patre. Rursus idem patrem in hominis natura non habuit, quam ex sola matre suscepit. In ueritate nanque utriusque natiuitatis singularitatẽ seruauit parentis & prolis, ut quamuis prius de solo patre, postmodum de sola uirgine nasceretur. Vnus tamẽ idemque fuerit, qui & prius de patre, & postmodum sit natus ex uirgine, ut in unius ueri Dei uerique hominis Christi, miro atque ineffabili sacramento, nec naturalis genito defuisset ex

gignente substantia, nec geminaretur in gignente genitoue persona, licet in uno Christo ueritatem Dei & hominis naturæ uirtus inconfusa seruaret, unã tamen in Christo personam utriusq; naturæ indiuisa ueritas exhiberet, ut nec gemina natiuitas unius Christi uideretur geminare personam, nec personæ unitas, aut Dei in homine, aut hominis in Deo, ueram posset abolere substantiam. Et licet, utraq; uera in uno Christo substantiam, naturalem in se testetur & originis natiuitatem, & natiuitatis originem, mysterij tamen pietas mirabilis permanens, quandam diuinæ illius & ineffabilis generationis, quę initium nõ habet, in hoc quoq; humana generatione certam nobis intelligentiæ lineam demonstrauit. Nam qui semper Deus ex Deo, idẽ temporaliter ex homine Deus & homo. Et in quo naturalẽ paternæ substantiæ plenitudinem natiuitas sempiterna possedit in eodem plenam hominis naturam ueritas naturalis exhibuit, filius enim Dei, ut nostrum ex uisibilibus ad inuisibilia proueheret intellectum, ueritatem

in

in se demonstrauit humanæ naturæ, ut consequenter crederetur, ex ueri Dei natura deus uerus naturaliter extitisse, quē uerum hominem naturaliter natum cō-staret ex homine. Initium quoq; natiuitatis in natura hominis Christus habuit, in qua sine initio non potuit mater esse quæ genuit, ut agnosceretur, à naturę ueritate recognita, nullum diuinæ natiuitatis habuisse, ubi sempiterno patri, sicut initium existendi nullum fuit, sic nulla natiuitas initiatæ generationis accessit. Ita nanq; utriusq; in se Christus Iesus demonstrauit substantiæ ueritatem, ut sicut in hominis Christi substantia salua prærogatiua singularis illius dignitatis, hoc substātialiter inuenitur, quod naturaliter constat in homine: sic in eodē deo Christo, hoc substantialiter esse credatur, quod naturaliter subsistit in patre. Vt cum in homine Christo uidetur ueritas hominis, in eodē deo Christo cognoscatur paternæ ueritas deitatis: & cum ista natiuitas inuenit initio subdita, quæ ex tēporali homine substātialis tēporaliter extitit, Illa quoq; sine initio credatur

esse natiuitas, quæ de sempiterno Deo substantialis ac sempiterna subsistit. Ipse igitur sine matre in diuina substãtia, quę est ex solo patre, naturaliter genitus, ipse sine patre, fructus inuiolatæ uirginis, quam complexus non contigit maritalis, ipse sine genealogia, de quo scriptũ est: Generationem eius quis enarrauit? Vt cum in generatione uera filij Dei fides nobis cognitionem præstat, sermonem uerò sempiternitas superat, in eo, quod fidei constantia credulitatis firmamento nutritur, sermonis uerò audacia, fideli timore conprimitur, Diuinæ generationis uera naturalis sempiternitas agnoscatur. Nam quia diuina, utiq; naturaliter uera est, quia in Deo uero nihil est falsum. Quia uero nec cœpta est nec creata, sicut omnem cœptę creatęq; naturę superat cogitationis indaginem, sic omnem supergreditur eloquij facultatẽ. An forsitan, quòd de Dei pace apostolicæ auctoritatis ueritate percepimus, de eius generatione prorsus accipere dubitamus? cũ nobis Paulus Beatissimus dicat: Pax Dei, quę exuperat omnem intelle-

Esaiæ. 53. B.

tellectum, custodiat corda uestra, & intelligentias uestras in Christo Iesu. Cuius ergo Pax, licet omnem superet intellectum, uera tamen sempiterna, naturalisq; creditur, cur generationis, quæ superat omne prorsus eloquium, naturalis ueritas & infinita sempiternitas abnegetur? Vbi ergo sempiterna pax est, credatur etiam sempiterna natiuitas: cuius est credenda sempiterna natiuitas, non negetur immensa maiestas. Nullo quippe naturali fine concluditur, quod natiuitatis initio nō tenetur. Et ideo immensa prorsus agnoscitur illa substantia, cuius est natiuitas non cœpta, sed uera. Nā quod aliquo circumscribitur fine, necesse est ut loco teneatur, aut tēpore. Quomodo autem fecisse tempus & locū creditur, si loco ipse temporiue subdatur? Nam per ipsum omnis factus est locus, quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Per ipsum factum tempus agnoscitur. De quo Paulus dicit: Multifariè multisq; modis olim Deus loquēs patribus in prophetis, nouissime diebus istis loquutus est nobis in fi- Heb. 1. A.

lio, quem constituit heredem uniuerso-
rum, per quem fecit & secula. Non est er
go localis, perquem factus est locus, nec
temporalis per quem factũ est tempus.
Nam si localis ipse, locum fecit, & cer-
tum est omne locale in loco esse, conse-
quenter intelligitur, quod prius in loco
fuerit, & sic locum creare potuerit. Sed
hic locus, in quo fuisse Dei filius dicitur
quæro, utrum filio anterior, ę quæuus ue
credatur. Sed si aliqui anteriorem filio
existimant locum, uideant, in quod Ba-
rathrum nefariæ assertionis incurrunt,
cum rerũ omnium operatori materiam
cuiuslibet operis anteponunt. Cumq;
Ioannes omnia per ipsum facta comme
moraret, nullam (quod absit) in se habu-
isse dicendus est ueritatem, si quodlibet
opus precessit opificẽ. Quomodo enim
locum facere potuit, ante quem esse, uel
sine quo esse, si ita est factus, ipse non po
tuit? Tunc deinde solicita cõsideratione
perpendat, quoniam sempiternitatis in-
finitatem, loco uidẽtur dare, quam filio
Dei conantur adimere. Nam si propte-
rea filium Dei non sine initio natũ asse-
runt,

runt, quia dicit Euangelista: In principio erat uerbum & non dicit ante principium erat uerbum isti, qui hūc locum ante uerbum fuisse asserunt, ante principium quoq; fuisse, necesse est fateantur. Quoniā id, quod fuisse putant ante uerbum, hoc existimant non habuisse principium. Si autem principium nō habuit locus, ipse est sempiterno patri sine dubio coæternus. Et quoniam sempiternum distare non potest sempiterno, talis hanc impietatem profecto consequitur absurditas, ut aut localis putetur deus, aut locus hoc credatur esse quod deus, aut ipsum locum aliquod existimēt esse sine Deo principium, quod sempiternitate sui naturaliter perseueret infectum. Sed quoniam hæc non sine impietate creduntur, idcirco non solum filio anterior, sed æquæuus dicendus est locus: per quem enim omnia facta sunt, huic facta quælibet anteferri conferriúe non possum. Quoniam, qui omnia in numero & pondere & mensura disposuit, sicut tempore numerari, sic loco mensurari non potuit. Proinde Psalmus

ueraciter canit: Magnus dominus Deus noster, & magna uirtus eius, & sapientiæ eius non est numerus. Atq; ut huius admirabilis sempiternitatis infinita mõstraretur immensitas, alio loco dicitur:
Psalm. 144. A. Magnus dominus & laudabilis nimis & magnitudinis eius non est finis. Quia re uera est, naturaliter pronũcietur immensum, quod est naturaliter sempiternum, quia quod semper est, non capitur numero, & quod ubique totum est, non cõcluditur loco. Idcirco deniq; alio scripturæ testimonio de sapientia dicitur. Attingit autem ubiq; propter suam mundiciam Et paulò post: Attingit autem à fine usq; ad finem fortiter & disponit omnia suauiter. Hic utiq; cum à fine usq; ad finem sapientiam audimus attingere, intelligendum est, quia cum à fine usq; ad finem attingit, utrunq; finem immensitate suæ infinitatis excedit. Ille enim omnem potest creaturã attingere, quem omnis non potest creatura concludere. Nam sicut implens cœlum perseuerat immensus, sic à fine usq; ad finem attingens, permanet infinitus. Tale nanq;

est,

est Attingit à fine usque ad finem fortiter, quale est & illud, quod per Hieremiam dicitur: Ego deus proximans, & nō Deus de longinquo. Si absconditus fuerit homo in occulto, ego ergo non uidebo eum? Nónne cœlum & terram ego impleo? Qui implet omnia, uidet omnia. Et in deo demonstrauit, quid sit, uidebo eum, quod adiunxit, dicens: Cœlum & terram ego impleo. Neque enim more corporali uidere credēdus est Deus, tanquam alibi sit ipse cū uidet, & alibi quod uidet. Quicquid enim uidet, nō extra se uidet, quia ipse implet uniuersa quæ uidet. Nam scriptum est: Quoniam in omni loco oculi Dei speculantes bonos & malos. Et alio loco: Oculi domini super iustos, & aures eius ad preces eorū, uultus autem Domini super faciētes mala. Vbi non prætereundæ locus nascitur quæstionis, in eo, quod Salomon dicit: In omni loco oculi Dei speculantur bonos & malos. Et rursus Propheta dicit ad Dominum: Mundus est oculus tuus, ne uideat malum. Metuendus est enim ne hic, qui dicitur ea uidere quæ dicitur

implere, putetur alicubi non esse, cum dicitur aliquid non uidere, quod nam non ubiq; substantialiter est, siue in malis nō est. Sed in diuinis sermonibus, si teneatur humilitas cordis, nulla reperietur repugnantia ueritatis. Quodammodo ergo non uidet omnia Deus, & quodammodo quędā non uidet Deus, sicut quodammodo ubiq; totus est, & quodammodo alicubi non est: non quia substantialiter alicubi deest, (de quo scriptū est: Omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant: quiq; secundum Propheticum dictum, mensus est manu aquam & cœlum palmo, & uniuersam terram clausa manu) sed quia non omnibus æqualiter adest. Vbiq; enim adest per potentiam, non ubiq; per gratiam. Per potentiam, qua cuncta deus implet & continet, per ipsam uidet omnia: per gratiam uero illud uidere dicitur, quod ipse largitur, & quod in suis fidelibus operatur: Vidit enim Deus omnia quę fecit, & ecce bona ualde. Ac per hoc & ubi quædam nō uidet, ut tribuat, uidet, ut retribuat. Sic etiā uidet

Col. 1. C.
Esai. 40. C.
Gen. 1. in fine

uidet malum, & non uidet malum quia quod non uidet ut probet, uidet ut iudicet: & quod non uidet per gratiam suam donatum, uidet à peccante per iustitiam exigendum. Quoniam & ubi non adest iustificandi largitas, non deest iudicandi seueritas, beato Paulo dicente: Vide ergo bonitatem & seueritatem Dei, in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem, in te autem bonitatem, si permãseris in bonitate. Quæ cum ita sint, quomodo potest substantialiter alicubi deesse? Cum lux etiam in tenebris luceat, licet tenebræ eam non comprehendant. Aut quomodo potest aliquid substãtialiter non uidere? De quo B. Paulus euidentissimè protestatur, dicens: Viuus est enim Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius. Nec hic, sicut superius diximus, ulla debet

Rom. 2. C.

Iohan. 1. A.

cer-

corporeæ uisionis subintrare suspitio, tā quam dei filius in cœlo sit, & exinde cū cta uideat, ubi non sit. Hoc est enim deo uidere, quod esse, & quantam insinuat uisionem suam, tantam uult credi substantiam suam ut cum audiamus omnia nuda & aperta esse oculis eius, nullum terminum putemus substantiæ eius. Vt autem unius infinitatis cum patre filius monstraretur, sancta scriptura curauit de Sapientia dicere: Splendor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius in hoc testimonio & naturalis unitas, & personarum proprietas, & æqualitatis immensitas patris filij monstratur. Patrem nanque lucem, filium uerò splendorem hoc in loco nullus ambigit appellari, De quo etiam Apostolica dicit auctoritas: Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, gerens quoque omnia uerbo uirtutis suæ. Ecce & splendor esse filius, & omnia gerere perhibetur. Si quis ergo patrem putat immensum filium uerò quantitate credit aliqua terminatum demonstret nobis qualiter lux &

& ſplendor diuerſæ poſsint eſſe ſubſtantię, cum nec confundantur nomine, nec ſegregentur genere, nec alterum altero differat quãtitate, Nam lucis & ſplendoris non ſunt confuſa nomina, ſed lucis & ſplendoris non eſt diſcreta natura. Rurſus luci ſplendor ſic indiuiduus unitur, ut ab ea nullatenus ſeparetur, tantumq́ lux in ſe habet ſplendorem, quantam in ſe ſplendor continet lucem: nec lux, ut luceat, ſplẽdore poteſt priuari, nec ſplendor, ut ſplendeat, luce poteſt aliquando deſtitui: ſed quæcunq lux complet, æqualis in ſplendore permanens, eadem & ſplendor cõplet, in luce pariter æqualis exiſtens Quocirca, ſi etiam lux illa æterna, nec ſine ſuo potuit ſplendore eſſe nec eodem poteſt carere, conſequenter aut patri filioq́ unus dabitur, qualitatis quantitatisq́ terminus, aut æqualiter uterq neceſſe eſt prædicetur immenſus. Quantus eſt enim ſplendor illius lucis, tantam neceſſe eſt lucem ſplendoris illius fatearis: quoniam lucem ſic ęquat ſuus in omnibus ſplendor, ut nec maior ibi poſsit eſſe nec minor. Multum uerò

miramur

miramur istos, qui in contumeliam filij Dei conspirant, æstimantes eum secundum deitatis substantiam, aut ad locum de loco motu locali transire, aut nõ posse simul omnia deitatis suæ immensitate complere,, intantum, ut cum eum audiunt ad terram descendere, credant eum in cœlo uel apud inferos nõ fuisse, & ad infernum secundũ deitatis substantiam ita descendisse confirment, ut eum cœlo defuisse tunc & terris existiment. Quomodo non considerant secundum scripturarum morem, quo paruulorum intellectui cœlestia solent eloquia coaptari, nonnunquam in persona quoque patris similia reperiri? Vt enim illa legaliũ uoluminum loca prætercam, quibus dicitur: Et descendit Dominus uidere ciuitatem & turrim: tanquam si nõ descenderet, non uideret cum superius demonstrauerimus scripturam dixisse: In omni loco oculi Dei speculantur bonos & malos Et ipse Dominus ad Prophetã: Ego sum Dominus Deus uniuersæ carnis: nunquid à me absconditur aliquid? Sed & illud, quod paulò post dicitur: Venite descen-

descendamus & confundamus in illis linguas eorũ. Vt ergo hæc silentio nunc interim deputentur, quoniã solent hæc aliqui non totius Trinitatis, sed solius filij deputare personæ. Quid de illo loco Euangelij dicturi sunt, in quo filius ipse discipulos, priusquam pateretur, informans, ait: Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me, qui autẽ diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Cumq; Iudas discipulus (non traditor) respondisset, dicens: Domine, quid factum est, quia nobis manifestaturus es te ipsum, & non mundo? ut ostenderet manifestationis gratiam aduentus nomine demonstrari, respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Simul diligunt, simul ueniunt, & apud suum dilectorem simul unam faciunt mansionem, simul se manifestant, quia uno aduentus sui lumine cor dilectoris illuminant. Et quoniam reuelando se manifestant, non

se

se sine sancto spiritu reuelant, quia non se sine sancto spiritu manifestant. Sic enim sine sancto spiritu cognosci nō possunt, sicut sine suo spiritu esse non possunt. Et ob hoc, sicut una est manifestatio, sic una est reuelatio Trinitatis: & ubi unum est diuinæ reuelatiōis munus, ibi unus est indiuiduæ Trinitatis aduentus.
Matt. 16. Nam sicut pater reuelare monstratur, ipso filio dicente: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis: ita
Matth. 11. B. filius patrē reuelare suo sermone mōstratur. Dicit enim: Nemo nouit filium, nisi pater, neq; patrem quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Non est etiā sancti spiritus dissimilis æstimanda reuelatio, in quo est ipsius dei naturalis agnitio, dicēte Apostolo: Quis enim scit hominum quæ sunt hominis nisi spiritus hominis qui in ipso est? ea & quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus Dei. De ipso dicit idem gētium doctor: Nobis enim reuelauit Deus per spiritum suum. De hoc denuo ad Ephesios ita scribit: Vt Deus domini nostri Iesu

Christi

Christi pater gloriæ, det nobis spiritum sapientiæ & reuelationis. Et ut ostenderet agnitionem Dei in nobis reuelationem spiritus operari, cum dixisset: Det uobis spiritum sapiẽtiæ & reuelationis: adiecit: in agnitione eius Sola uerò se potest Trinitas reuelare, quia sola se plene potest ipsa Trinitas nosse. Et quantum se dederit agnoscendam, tantum se condonat reuelandam. Ibi autem est plena sui cognitio, ubi nõ est naturalis ulla discretio. Immensus nanque ab immẽso plene cognoscitur, & scientiæ infinitas manet, ubi substantia finem non habet, nec scientię terminus ab aliqua creatura cõtingitur, ubi quod immensum est, nullatenus terminatur. Sola est ergo una Trinitas, quæ cum se manifestat, ineffabiliter uenit: & cum se indignis occultat, ineffabiliter omnino discedit. Veniunt atque abeunt proprio atque incomprehensibili modo pater & filius & spiritus sanctus, nec tamen localiter aut pater aut filius mouetur aut spiritus. Nouerunt sic uenire atque abire, ut nec ad locum localiter ueniant, nec localiter de loco discedant

dant. Hic aduentus patris & filij & spiritus sancti non mobilitatem, sed pietatem Dei uenientis ostendit. Vna enim Deitas Trinitatis, quæ omnia implet, omnia continet, illi uenire dicitur, cui se manifestare dignatur: & ab illo discedit, à quo lumen suæ dilectionis abscondit. Nec tamen localiter absens efficitur, cum iuste relinquit indignum: nec loco præsens efficitur, cũ misericorditer uisitat quem fecerit dignum. Propterea licet Deus dicat: Cœlum & terram ego impleo, tamen de quodam dicitur: Non est Deus in conspectu eius. Et licet totum impleat pater, dicitur tamen in libro sapiẽtiæ: Peruersæ enim cogitantes separant à Deo. Et cum de filio id est, de Sapientia Dei dicatur: Attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter: eadem tamẽ de se dicit: Quærunt me mali, & non inuenient. Et rursus dicitur: In maleuolam animã non introibit sapiẽtia, nec inhabitat in corpore subdito peccatis. Spiritus quoque sanctus, cum immensus omnimodis prædicetur, quia spiritus Domini repleuit orbem

Psal. 9. E.

Sap. 8. A.

Sap. 1. A.

bem terrarũ: de eodẽ tamen dicitur: Sanctus enim ſpiritus effugiet fictum, & auferet ſe à cogitatiõibus, quę ſunt ſine intellectu. Quantum ergo ad ſubſtantiam & potentiã ſuam, ubiq; eſt Trinitas, unus Deus, totus, totum complens uirtute, nõ mole, totus in ſingulis, totus ſimul in omnibus creaturis. Quãtum uerò ad cogitationes attinet noſtras, deſcendere ad nos Deus dicitur, cum ſermonem ſuum ita nobis diuinitas temperat, ut humano nobiſcum more loquens, agnitionem & dilectionem ſuam nobis intimare dignetur. Aſcendit aũt in nobis, quando nos aſcẽdimus per charitatẽ & ſcientiã deitatis, ut diſcamus, nec in immenſo quicquã locale ſapere, nec de altiſsimo humile aliqd ęſtimare, nec aliqd in Deo credere mutabile, nec in ſempiterno temporale aliquid cogitare. Talis eſt patris & filij & ſpiritus ſancti credẽdus aduentus quoniã ſicut mũdana operatione primordialiter cõſummata, requieuiſſe dicitur deus, quia tamẽ nõ laborauit in opere, quia cũcta ſola operatus eſt uolũtate. Huic enim dicit: Subeſt eñ tibi cũ uoles

posse, Sicut & in Psalmo audimus: Omnia quæcunque uoluit fecit, in cœlo & in terra, & in mari & in omnibus abyssys. Cuius uoluntatis omnipotentiã euangelicus ille leprosus diuina illuminatione cognoscens hanc ad suæ mundationis sufficere testatur effectum dicens: Domine, si uis, potes me mũdare. Cum dicit, si uis potes, ostẽdit diuinam uoluntatem ipsam esse plenissimam potestatem. Denique etiam Dominus hoc misericorditer effectu curationis ostendit, quod crediderat fideliter qui poposcit. Ait enim, uolo mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Sicut faciens ergo mundum, non cuiusquam sensit laboris incommodum, ut uires labore operationis exhaustas, quietis posset instaurare successu, sed cum se requieuisse dicit, nos post bona opera requieturos ostendit: ita cum uenisse uel descendisse dicitur, diuinę reuelationis erga nos gratia commendatur. & cum non descendere, sed ascẽdere dicitur, profectus nostræ illuminationis agnitionisque mõstratur. Talem Dominus Iesus ascensum significauit,

cauit, quando tangendi se facultatē Mariæ Magdalenæ prohibuit. Post resurrectionem namq;, cum flenti misericorditer appareret, Ioannes eum dixisse commemorat: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meū. Hic tactus, de quo Dominus loquitur, credulitatis probatur esse non corporis alioquin repugnans euangelistarum reperietur assertio. Nam cum Ioannes tangendi dominum Mariæ facultatem præreptam, ipsius domini testetur imperio, dicentis: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum: & Dominum in cœlum secundum hominem ascēdisse quadragesimo resurrectionis die scriptura confirmet, quod non solum Ecclesię sanctæ Catholicæ fides intemerata retinet, Act.1.A. sed etiam uariarum hęresum, earum duntaxat, quæ ueræ carnis in Dei filio non abnuunt sacramentum, diuersa multiformisq; credulitas, uniuoco prorsus concelebret assensu: si prius quā Dominus ascendisset ad patrem, noluit corporali ascensu Marię contingi, quomodo Matthæus, ipso resurrectionis die, Mariam

Magdalenæ, & aliam Mariam pedes Iesu memorat tenuisse? Quod ut manifestius agnoscatur, totum eiusdem loci capitulum, sicut Matthæus posuit, huic operi duximus inserendũ. Ait igitur: Vespere aũt sabathi, quæ lucescit in prima sabathi, uenit Maria Magdalenę, & altera Maria, uidere sepulchrum, Et ecce, terræmotus factus est magnus. Angelus autem Domini descendit de cœlo, & accedens reuoluit lapidem, & sedebat super eum. Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & uestimentũ eius sicut nix. Præ timore autem eius exterriti sunt custodes, & facti sunt uelut mortui. Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere uos, scio enim quod Iesum, qui crucifixus est, quæritis non est hic, surrexit enim sicut dixit. Venite, uidete locũ, ubi positus erat dominus, & cito euntes, dicite discipulis eius, quia surrexit, & ecce præcedit uos in Galileã, ibi eum uidebitis. Ecce dixit uobis. Et exierunt cito de monumẽto, cum timore & gaudio magno, currẽtes nũciare discipulis eius. Et ecce Iesus occurrit illis, dicens:

Matth. 28. A.

Aueta

Auete. Ille autem accesserunt, & tenuerũt pedes eius, & adorauerũt eum. Quomodo ergo se, eo quod nondum ascendisset ad patrẽ, à Maria Magdalenę tangi uetuit, à qua sibi eodem die pedes teneri permisit? An ita quisquam peruerso sensu raptatur, ut momẽtaneis putet Christi sententias motibus uariatas? tanquam qui postmodũ melius recogitans Mariæ tribuerit, quod ante denegarit? Sed tali cogitationi protinus Vas electionis obsistit, qui in Dei filio, secũdum immutabilitatẽ diuinitatis ęternæ, nulla nos mutabilitatis suspicione permittit errare, Corinthijs ita scribeus: Dei enim filius Iesus Christus, qui in uobis p nos prædicatus est, per me & Syluanũ & Timotheum, non fuit in illo, est & nõ, sed, est, in illo fuit. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo est. Ideo & per ipsum dicim9: Amẽ deo ad gloriã uestrã. Non ergo hic Euãgelistarũ discrepat intellectus, nec Christus aut inaniter se tangi, nondum ascendens ad patrem prohibuit, aut incassum sibi pedes teneri permisit. In uno enim demõstrauit ueritatẽ 2.Cor.1.D.

 carnis,

carnis, in altero insinuauit gloriam deitatis. Illic permisit manum, hic amouit intellectum, ut in homine Christo resuscitatæ carnis tangeretur ueritas, & in eodem deo Christo paternæ diuinitatis crederetur æqualitas. Ideo igitur dicit: Noli me tangere, quia nondum ascendi ad patrem meum, quia Maria Magdalenæ nondum patri ęqualem credebat quem uelut extinctum fœminea pietate plangebat. Quid est enim, Noli me tangere, nondum enim ascēdi ad patrem meum? nisi, noli hoc in me tātum credere quod putas, noli hoc in corde firmare quod æstimas, quia quādiu in me illa tantū quæ sunt carnis attendis, æqualitatem meam cum patre non sentis. Et reuera nōdum illis Christus ascendit ad patrem, qui patri filium non confitentur æqualem. Festinandum itaq; est, ut unusquisq; perfectionem & ueritatem humanæ naturæ in Deo filio credens tanquā pedes Christi teneat, eiusdemq́; filij de patre natam substantiam fateatur, ut illi Christus ad patrem per æqualitatem naturalis diuinitatis ascendat. Quid est enim, Nondum

dum aſcendi ad patrem meum, niſi, intra patrem exiſtimas, quem mortuum ploras? Et quidem eſt, Noli me tangere, noli in eo fidei tuæ motum ſtatuere? Quotieſcunque enim uolumus quolibet membro aliquid tangere, niſi eiuſdem membri finierimus motum, non dicimus tactum tamdiu autem membrum illud neceſſe eſt moueamus, donec ad rẽ, quam uolumus tangere, ueniamus; ulterius autem motum membri non porrigimus, poſtquam, ad tactum integrum uenerimus. Sic & animi noſtri motum illic ſtatuimus, quod in corde noſtro credulitate firmamus Proinde, ſi quę digna & cõgrua ſunt credamus de Chriſto, tunc tangimus Chriſtum. quiſquis autem Dei filium, ſecundum diuinam naturam, ęqualem patri non credit, nondum illi ad patrem Chriſtus aſcendit. Et cui filius non aſcendit ad patrem, tangendi Chriſtum non accipit facultatem. Illi autem uerè filius aſcendit ad patrem, qui filium patri æqualem, ſempiternitatis & immenſitatis parilitate non ambigit, ut filiũ Deum de Deo patre naturaliter genitum,

nec posteriorem æstimet, nec minorem, quia non æqualis, si minor immēso, nec coæternus, si posterior sempiterno. Vterque autē sensus à Christi tactu separat, quia non exequat patri filium, sed minorat. Huiusmodi autē digne audit à Christo: Noli me tangere, nondū enim ascendi ad patrem meum. Quisquis enim tangere Christum non sinitur, ab eius utiq; corpore separatur, Quod est autem corpus Christi, nisi ecclesia Christi? Vnde intelligitur, quia donec aliquis filium Dei secundum diuinā substantiam equalem non credit patri, membris Christi per tactum fidei nō potest copulari. Ille autem Dominici corporis tenet profecto compagē, cui filius ascendit ad patrē, illi aūt filius ascēdit ad patrē qui Deitatem filij deo patri fatetur equalē. Manifeste itaq; claret, per illū ad patrē ascensum filij, nostræ potius pfectum fidei demonstrari: nos enim eū quodāmodo in nostris cordibus exaltamus, quādo hic in eius intelligentia crescimus, ut de illo, tanquā de Deo uero, quę diuinæ celsitudini digna sunt, cogitemus. Ad hāc nos dei exaltationem

tionem Dauid ſanctus hortatur, dicens: Exaltate dominum Deum noſtrum, & adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Et paulò poſt: Exaltate dominum deum noſtrum, & adorate in monte ſancto eius, quoniam ſanctus dominus Deus noſter. Quid eſt autem, Exaltare dominum, niſi quæ altiſsima ſunt de altiſsimo credere? Hoc eſt utique in monte adorare, ut cum de Deo cogitamus, nihil de illo humile ſapiamus. Sic in nobis uere exaltatur, quando eum exaltamus, cum ſit ipſe ſemper altiſsimus, ſicut in nobis ſanctificatur, quãdo eum ſanctificamus, cum ſemper ipſe maneat ſanctus. Nam beatus Petrus ammonet nos, dicens: Dominum uerò Chriſtum ſanctificate in cordibus ueſtris. Quid eſt autẽ Chriſtum ſanctificare, niſi de Chriſto quæ ſancta ſunt cogitare? quæ cogitatio non illũ, ſed nos ſanctificat, & ſanctificando conſeruat. Sicut Salomon dicit: Cogitatio ſancta ſeruabit te. Ipſe quoq; dominus iubet, ut in oratione dicamus. Sanctificetur nomen tuũ Et tamen hũc orationis locũ ſic beatus intellexiſſe

cogno-

cognoscitur Cyprianus, ut in hac diuini nominis sanctificatione, non Deum diceret sanctificari, sed nobis donũ sanctificationis diuinæ conferri In Epistola nanq; de dominica oratiõe, quibusdam præmissis, ita loquit: Post hoc dicimus: Sanctificetur nomen tuum, nõ quòd optemus Deo, ut sanctificetur orationibus nostris, sed quòd petimus ab eo, ut nomen eius sanctificetur in nobis. Cæterum à quo Deus sanctificatur, qui ipse sanctificat? Sed quia ipse dixit: Sancti estote, quia & ego sanctus sum: id petimus & rogamus, ut qui in baptismo sanctificati sumus, in eo q̃d esse cœpimus, perseueremus, & hoc quotidie deprecamur. Opus est enim nobis quotidiana sanctificatiõe, ut qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione assidua repurgemus. Sicut ergo sanctificantes Christum nos sanctificamur, & nomen Dei sanctificari poscentes, nos donum sanctificationis accipimus: cur exaltantes deum non potius nos per intelligentiæ profectum exaltari credamus? Quod si Deũ exaltantes, nos potius exalta-

altamus: similiter cum nobis uenire dici tur, nostrum profectum debemus crede re, in eo quod se diuina maiestas nostris dignatur cordibus reuelare. Nam si filius Dei ad nos locali motu descendit, localiter de illo uirtus exiuit. Cū enim quę dam mulier, in profluuio sanguinis constituta, facultatibus uiribusq; consumptis, omnia quæ habuit propter infirmitatem finiret, & solam infirmitatē, quam habere nolet, finire non posset atq; à cœlesti medico, gratis curari desiderans, occultè fimbriam tangens, fideli raptu sanitatis sibi furaretur effectum, ille credulitatis conscius, & salutis, ait: Tetigit me aliquis Nam ego noui, uirtutem de me exisse. Quid igitur hęc uirtus, quę de domino exiuit? Nunquid exeundo discessit? An ad sanandā sic exiens potuit peruenire, ut à saluatore localiter nō posset exire? Quod si localiter ab eo, qui uirtus dicitur, uirtus exiuit dicatur: qualiter uirtus à uirtute discessit? Si uerò talis credulitas fidei Christianæ uidetur incongrua, non alium putemus illum de Christo uirtutis exitum, nisi diuinæ curationis

onis effectum. Tunc enim ad mulierem uirtus saluatoris exiuit, quando in se uirtutem diuinæ currationis agnouit. Si ergo Dei filius, qui est uirtus & sapientia Dei, locorum creator & temporũ, quemadmodum tempus omne, sempiternus præcedit, sic omnem locum immensus excedit, qui nobis tunc uenire dicitur, cum nos illuminare dignatur. De ipso nãq; dicit Euangelista: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mũdus eum non cognouit. In propria uenit, & sui eum non receperunt. Quomodo igitur & in mundo fuisse dicitur, & in mundũ uenisse firmatur? An illud est potentiæ, istud gratiæ deputandum? ita plane. Secundum diuinitatem nanq; suam nec de cœlo unquã defuit, nec inferno, nec mundo. Omnia enim per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant: secundum gratiam uerò tunc in mundum uenit, quando pereunti mundo mira pietate subuenit. Quod etiam ipse testatur dicens: Non enim misit Deus filium suum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus

ctus per ipsum. Est igitur immensus Dei filius, sicut pater & spiritus. Quoniam de ipso dictum est: Magnus est & nō habet finem, excelsus & immēsus. De quo paulò post dicitur: Post hæc in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Immensus est etiam spiritus sanctus. Quod sciens propheta, dicebat ad Deū: Quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? Quem spiritū Dei, ut ipsum sanctum spiritum propheta memoratus ostenderet, dicit Deo: Ne proijcias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Quem spiritum dei ipsum esse spiritum sanctū Apostolus quoq; hac attestatione significat: Nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis, in die redemptionis. Et alio loco: Qui autē hæc spernit non hominem spernit, sed Deum, qui etiam dedit spiritum suū sanctū in nobis. Hunc spiritum Dei sanctū sic immēsum Dauid pronunciat, ut Deo, sicut superius memorauimus dicat: Quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiā? Si ascēdero in cœlū, tu illic es, & si descēdero in infernum, ades. Et

Iohan. 1. B.

Ephes. 4. D.

Psal. 138.

Etsi assumpsero pēnas meas in directio-
ne, siue (sicut alia trāslatio habet) ante lu-
cem, & habitauero in nouissimo maris.
Etenim illuc manus tua deducet me, &
continebit me dextera tua. Manum pa-
tris filium nullus ambigit nominari, de
quo ipse Deus dicit: Nonne manus mea
fecit hæc omnia? Attamen propheta, ut
Trinitatē æqualiter prædicaret immen-
sam, & patrē significauit, cui dixit: Quò
ibo à spiritu tuo: & ipsum spiritū, à quo
se ire uel fugere nullo modo posse testa-
tur: & filium demonstrauit, ubi se à Dei
manu etiam in nouissimo maris prædi-
cat deducēdum, ut agnoscatur patris &
filij & spiritus sancti una esse immensi-
tas, & una præsentia in omnibus creatu-
ris. Hæc est Trinitas unus Deus, qui si-
cut potuit solus uniuersa condere, sic po-
test omnia solus implere. Nec localis in
loco, nec temporalis in tempore, nec ter-
minabilis termino creaturę. Nā immen-
sitatē diuinitatis filij Dei, manifesta prę-
dicatione, & eloquiorum diuinorum at-
testatione, beatus martyr Cyprianus af-
firmat in epistola de oratione dominica,
dicens.

dicens. Denique magisterio suo dominus secretò nos orare præcepit, in abditis & secretis locis, in cubiculis ipsis, quod magis cōuenit fidei, ut sciamus, Deū ubique esse præsentem, audire omnes & uidere & maiestatis suę plenitudine in abdita quoque & occulta penetrare, sicut scriptū est: Ego Deus approximans, & non deus de longinquo. Si absconditus fuerit homo in absconditis, ego ergo non uidebo eum? Nónne cœlū & terram ego impleo? Et iterum: In omni loco oculi Dei speculātur bonos & malos. Et quādo in unum cum fratribus cōueniemus, & sacrificia diuina cum Dei sacerdote celebramus, uerecundiæ & disciplinæ memores esse debemus, nō passim uentiliare preces nostras incōditis uocibus, nec petitionem commendandam Deo cum uultuosa loquacitate iactare, quia Deus non uocis, sed cordis auditor est, nec ammonēdus est clamoribus, qui cogitationes uidet, probante domino & dicente: Quid cogitatis nequam in cordibus uestris? Et alio loco: Sciēt omnes ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis

& cordis. Beatus certe Cyprianus, Deũ, quem dixit ubiq; esse præsentem, audire omnes & uidere, & maiestatis suæ plenitudine abdita quoq; & occulta penetrare, ipsum quoq; non uocis sed cordis asserit auditorem, nec ammonendũ clamoribus qui cogitationes uidet, ipsum quoq; ponit dicentem: Quid cogitatis nequam in cordibus uestris? Et alio loco: Scient omnes ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis & cordis. Hæc autẽ quis nesciat à filio Dei dicta? sicut Apocalypsis Euangeliumq; testatur. Filius igitur (sicut sanctus asserit Cyprianus) ubiq; præsens est, idem omnes audit & uidet, & maiestatis suæ plenitudine in abdita quoq; & occulta penetrat, nec clamoribus ammonendus est qui cogitationes uidet. Huic sensui. Ioannis Euangelistæ dicta cõcordant, qui dicit de quibusdam: Quia Iesus non credebat semet ipsum illis, eo quòd ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine. Ipse enim sciebat, quid esset in homine. Simile quiddam beatus Cyprianus etiã ad Tyberitanos

beritanos ſcribens, de filij Dei immenſitate teſtatur his uerbis: Solus nõ eſt, cui Chriſtus in fuga comes eſt, ſolus nõ eſt, qui templum Dei ſeruans, ubicunq; fuerit, ſine domino non eſt. Et ſi fugientem in ſolitudine ac montibus latro oppreſſerit, færa inuaſerit, fames aut ſitis aut frigus afflixerit, uel per maria præcipiti nauigatione properantem tempeſtas aut procella ſubmerſerit, ſpectat militem ſuum Chriſtus ubiq; pugnantem. In epiſtola quoq; de lapſis, quiſquis uolet hęc inſerta reperiet. Videt illa corda & pectora ſingulorum. & iudicaturus non tãtum de factis, ſed & uerbis & cogitationibus noſtris, omnium mentes uoluntateſq; conceptas intra ipſas adhuc clauſi pectoris latebras intuet. Filius ergo Dei tam authoritate diuina quàm ſanctorũ patrum fideli ueraciq; ſententia ſecundam diuinam naturam infinitus immenſuſq; probatur, ubiq; præſens, omnia replens, teſtis nunc cogitationum, & operum, futurus iudex retributorq; cunctorũ. Quia uerò idem filius dei uerus deus natus de Deo patre, uerus homo factus

 eſt

est pro nobis ex homine: factus est enim
ex semine Dauid secundum carnem, Di-
uinæ humanæq; naturæ in se continens
ueritatem, quæ fuerunt ueræ Diuinita-
tis non amisit, & quæ sunt ueræ humani-
tatis accepit, unus idemq; secũdum car-
nem de matre temporaliter natus, qui se-
cũdum diuinitatem de patre permanet
sempiternus, unus idemq; homo localis
ex homine, qui est Deus immensus ex
patre, unus idemq; secundũ humanam
substantiam, absens cœlo, cũ esset in ter-
ra, & derelinquens terram, cum ascẽdis-
set in cœlum: secundum diuinam uerò
immensamq; substantiam, nec cœlũ di-
mittens, cum de cœlo descendit, nec ter-
ram deserens, cum ad cœlum ascendit.
Quod ipsius Domini certissimo potest
cognosci sermone, qui ut localem osten-
deret humanitatem suam, dicit discipu-
lis suis: Ascendo ad patrem meum & ad
patrem uestrum, Deum meũ & Deum
uestrum. De Lazaro quoq; cum dixisset
Lazarus mortuus est: adiunxit, dicens:
Et gaudeo propter uos, ut credatis, quo-
niam non eram ibi. Immensitatem uerò
suæ

suę diuinitatis ostēdens discipulis dicit: Ecce ego uobiscū sum omnibus diebus usque ad consumationem sæculi. Quomodo autem ascendit in cęlū, nisi quia localis & uerus est homo? Aut quomodo adest fidelib. suis, nisi quia immēsus & uerus est Deus? De ipso rursum dicit scriptura: Quia uerè habitauit Deus cū hominibus in terra, de quo Euangelista dicit: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Quod uerbum, ut agnosceretur etiam, cū caro factum est, & habitauit in nobis, nunquam discessisse de cœlo propterea Dauid dicit: In æternū Domine permanet uerbum tuum in cœlo. De ipso uno eodemque Dei sempiterno filio, & futuro tunc hominis filio, in quo permansisset uera & immensa Diuinitas, & à quo suscipiēda esset uera localisque humanitas. Propheticæ inspirationis agnitione repletus, dixerat Hieremias: Hic Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum. Adinuenit omnem uiam disciplinæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris uisus est, & cum hominibus

conuersatus est. Et quoniam de ipso superius dixerat. Magnus est, & non habet finem, Excelsus & immensus: ne ista Dei in terra uisio, & cum hominibus conuersatio, Deum immensum putarent alienasse de cœlo, propter hoc ipse filius, ut immensitatem diuinitatis suæ in terra positus demonstraret, & secundum hominem, quem susceperat in terra positus, secundum Deum, quod semper erat, præsentem se etiam de cœlo doceret, ait: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit filius hominis qui est in cœlo. Non quia humana Christi substantia fuisset ubique diffusa, sed quoniam unus idemque Dei filius atque hominis filius, uerus Deus ex patre, sicut homo uerus ex homine, licet secundum ueram humanitatem suam localiter tunc esset in terra, secundum diuinitatem tamen (quæ loco nullatenus continetur) cœlum totus impleret & terram. Istam Christi ueram humanitatem, quæ localis est, ut ueram diuinitatem (quæ immensa semper est) Apostolica quoque doctrina cernimus intimari. Nam ut

ut Christi ueri hominis corpus localiter contineri Paulus monstraret Apostolus, ait ad Thessalonicenses: Quo conuersi estis ad Deum à simulacris, seruire Deo uiuo & uero, & expectare filium eius de cœlis, quem suscitauit, à mortuis Iesum, ipsum utique monstrans corporaliter de cœlo uenturum, quem corporaliter à mortuis nouerat suscitatum. Propterea rursus ait: Nostra autem conuersatio in cœlis est. Vnde etiam Saluatorem expectamus dominum Iesum Christum, qui reformauit corpus humilitatis nostræ, conforme corpori claritatis suæ, secundum operationem, qua potest etiam subijcere sibi omnia. Interim quoniam huius loci oportunitas nullo est prætereunda silentio, attendatur hic locus, in quo Beatus Paulus Apostolus filiũ dicit, omnia sibi posse subijcere, nec patre existimetur cuncta tanquam inualido subiecisse, dicit etiam corpus humilitatis nostræ reformaturum conforme corpori claritatis suæ. Quod si uerũ est corpus Christi, loco potest ubique contineri. Hanc ueritatem cor-

poris Christi de cœlo uenturi, Ioannes quoq; confirmat dicens: Ecce ueniet cũ nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt. In libro quoque Actuum Apostolorum, sic eius corporalis intimatur ascensus. Et cum hæc dixisset, uidentibus illis eleuatus est. & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumq; intuerentur in cœlum euntẽ illum: ecce duo uiri astiterunt iuxta eos in uestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus, quem uidistis euntem in cœlum, sic ueniet, quemadmodum uidistis eum euntem in cœlum. Cum ergo caro Christi localis absque dubitatione monstraretur, diuinitas tamen eius ubiq; semper esse, Paulo testante, cognoscitur, qui fidelibus dicit: An experimentum quæritis eius, qui in me loquit̃, Christi? Quomodo autem in eo loqui potuit, si in illo non fuit? Vel quomodo corporaliter ascendit in cœlum, & in suis fidelibus esse prædicatur in terra, si non est in illo diuinitatis immensitas, quæ cœlum implere posit & terram? Nam Corinthijs Paulus

lus dicit: An non cognoſcitis uos ipſos? quia Ieſus Chriſtus in uobis eſt. Et ad Epheſios ait. In interiore homine habitare Chriſtum per fidem in cordibus ueſtris. Eſt itaq; filius in cœlo, & habitat in nobis in terra, ſcilicet illa ſuę immenſitatis præſentia, qua in nobis pater ſpiritusq; ſanctus habitat. Nam Deus pater ſuam in nobis habitationem ſic, Propheta loquente, monſtrauit: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulo, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio eorum, & ſeparamini dicit Dominus. Et immundum ne tetigeritis, & ego recipiam uos, & ero uobis in patrem, & uos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens. Spiritum quoq; ſanctum in nobis pariter habitare Paulus oſtendit, in Corinthijs ſcribens: Neſcitis, quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in uobis? Ac ne quis eorum, qui ſpiritum ſanctum minorem patre filioq; conſtituunt, hic ubi dictum eſt: Spiritus Dei habitat in uobis: ad perſonã ſancti ſpiritus deneget pertinere, quid in illo replicatu

rus est loco? Vbi Apostolus Timothe-
um sollicitudine paterni amoris infor-
mat: Bonum depositum, inquiens, custo
di per spiritum sanctum, qui habitat in
nobis. Hæc utique patris & filij & spiritus
sancti in nobis habitatio, non localis est
sed immensa: non comprehensibilis co-
gitatione, sed uenerabilis fide. Inhabitat
enim Trinitas in suis fidelibus, sicut to-
ta in singulis, sic tota in cunctis, quę nec
cœli terræque spacio distenditur, nec uni-
uersæ creaturæ termino terminatur, nec
per separatos homines & separata loca
particulariter separatur, nec inferno de-
est, cum terræ non desit & cœlo. Qui e-
nim potuit omnia facere, solus potest
uniuersa replere. Quisquis autem loca-
lem filij & spiritus sancti aduentum ha-
bitationemue considerat, prius est, ut pa
trem in nobis localiter, non solum habi-
tare, uerumetiam ambulare confirmet,
quem beatus Paulus dixisse asserit per
Prophetam: Quoniam inhabitabo in il-
lis, & inambulabo. Explicetur ergo,
qualiter in nobis filius uel spiritus san-
ctus inhabitat. Nam si hæc humano mo
re

te credimus metienda, maioris est quantitatis qui habitare tantummodo dicitur, quàm ille qui etiam in nobis ambulare monstratur: Potest enim qui habitat totum implere quod habitat: qui autem inambulare dicitur, minor utiq; spacio, in quo ambulat, absq; dubitatione monstratur. Sed hanc cogitationis ineptiam deterior consequetur absurditas. Procul dubio enim cordis nostri spacia uidebuntur ipsa Trinitate maiora, in quibus sit locus, quẽ filius atq; spiritus sanctus inhabitando implere posſint, & locus quem in ambulando patre implere non posſit. Quod si hæc non conueniunt ueritati, credamus habitationem Trinitatis secundum immensitatis illius incomprehensibilem maiestatem ineffabiliter designari. Et cum Deum in nobis habitare atque inambulare audiamus, ita spiritaliter cognoscamus, ut non credamus, quòd Deus localiter moueatur in corde nostro, sed quòd cor nostrum dilatetur in Deo. De qua cordis latitudine Apostolus loquebatur dicens: Os nostrum patet ad uos ò Co-

rinthij,

Corinthij, cor nostrũ dilatatum est. Eandem autem habentes remunerationem tanquam filijs dico, dilatamini & uos. Vbi paulò post testimonium Prophetæ posuit superius memoratũ, dicens: Vos enim estis templum Dei uiui sicut dicit Deus: Quoniã inhabitabo in illis & inambulabo. Sed nec illud est aliquatenus omittendum, quo manifestissima Trinitatis immensitas, & per omnia non localis, sed diuina mirabilisq; præsentia demõstratur, dum in nomine patris & filij & spiritus sancti, secundum ipsius domini præceptum credentes, ubi cognoscimus baptizari. Si enim omnis Trinitas in baptismate sanctificare credit, omnis utiq; Trinitas adesse monstratur. Cũ autem ubiq; uno tempore per totũ orbem Baptisma celebratur in nomine Trinitatis, si tota Trinitas adest ad significandũ ecce ubiq; mirabiliter exhibet præsentiam maiestatis immensę quoniam solius est Dei, simul uniuersa complere. Si autem non tota Trinitas ubiq; pariter adest, si filius aut Spiritus sanctus putatur deesse, nominandus utiq; in baptismate non

non eſt, qui ad ſanctificandū adeſſe non poteſt. Quiſquis ergo putat, æqualitatē immenſitatis paternæ denegādam filio uel ſpiritui ſancto, nomen, eorum prius auferat de baptiſmatis ſacramēto. In hoc igitur quàm maxime fidei catholicæ ueritas agnoſcitur, quæ recte in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti baptizare cōſueuit, quoniam omnē Trinitatē ubiq; pariter adeſſe confidit. Poſſet adhuc immenſitas diuinitatis filij Dei teſtimonijs innumerabilibus demonſtrari: ſed nos maluimus pauca de plurib. ponere, uolentes etiam ſecundum librum celerius terminare, quàm maxime proſpicientes, ut in his, quæ ueſtræ clementiæ deſtinamus, animum regalibus curis fœliciter occupatū, non lectionis prolixitas oneret, ſed manifeſtatio ueritatis informet. Proinde quæ de immenſitate diuinitatis filij Dei diſputata ſunt, iſto cōcludamus termino, ut ea quę de Sacramento dicenda ſunt Dominicæ paſsionis, alio rurſus incipiamus exordio.

BEATI

BEATI FVLGENTII AD TRASIMVNDVM REgem, de Sacramento dominicæ paſsionis liber tertius.

QVanquã ſecundo libro, superni muneris opitulatione ſubnixi, diuinitatem filij Dei probauerimus immenſam, nec tẽpore ſcilicet nec loco concluſam, utpote quæ omnia replet, omnia continet, omnia ſempiternitate præcedit, omnia pariter immenſitate concludit, quod idcirco quàm maxime curauimus demõſtrandum, ut ſi qui nunc uſque ſpiraliter de Deo nequeunt cogitare, localis in Dei filio ſuſpicionis abſoluerentur errore: non minor nobis eſt ſollicitudo reſidua, tertij quoque huius uoluminis abſoluendi, quo de Sacramento dominicæ paſsionis, quod ipſe, qui pro nobis paſſus eſt, donauerit, ſumus utique tractaturi. Vbi non minimo

mo timore concutimur, nec leui formidine perurgemur. Sumus enim prorsus (quantum ad nos attinet) explicationi tantę profunditatis inualidi. Sed ille, qui aperuit os mutum, & linguas infantium facit disertas, ipse (sicut confidimus) dabit sermonem directum & bene sonantem in os nostrum, tantamq́ huic operi (quod per nos dignatur misericorditer operari) demonstrãdæ ueritatis gratiam largietur, ut manifestis scripturarum clareat documentis, & rectitudo Catholici dogmatis, & tortuosus error ac multiplex hęreticæ prauitatis. Sunt enim quidam, qui de sacramento dominicæ passionis aliter, quàm se pietas habet, cogitantes, dum salutem quærunt, dispendium salutis incurrunt: & dum in Deo id accipiunt, quod in hominibus cernunt, quadam uelut lancea peruersæ loquutionis latus percutiũt saluatoris: & cum increduli milites detrahere ausi non fuerint morienti quidam nunc sub Christiani nominis fuco non metuunt derogare regnanti. Hi sunt, qui cum in uno

uno Christo Deo uero homineq; perfecto humanam diuinarumq; forsitan nequeunt, aut certe negligunt, secũdum naturalem ueritatem considerare substantiam, in id erroris incurrunt, ut non humanam in Dei filio naturam, manente diuinæ uirtutis immutabilitate considerent, sed ut diuinam substantiam diuinæ infirmitatis passibilitate dedecorẽt. Quod utiq; diuino spiritu præuidens, dicebat Apostolus: Verbum enim crucis, pereuntibus quidem stultitia est. His autẽ, qui salui fiunt, uirtus Dei est. Pereunt in uerbo crucis, non solum, qui putant Dei filium, quæ humanana sunt in carne pati non potuisse, uerumetiã, qui credũt diuinitatem filij Dei, dolores uel passionem substantialiter in cruce sensisse. Quomodo autem uerbum crucis uirtus est Dei, si in cruce diuina substantia potuit infirmari? uel qualiter nos ad immutabilitatis atq; in corruptionis gratiam perducturus est Christus, si ipse secundum diuinam naturam probatur in deterius commutatus? Cum diuinæ naturæ sit proprium nec defectum capere

nec

nec profectũ. Igitur quid in Christo sem per impaſsibile, quidúe ante mortẽ carnis paſsibile fuerit, tractaturi, primitus libello huic inſerenda duximus, quæ de uno Christo Deo homineq́ credimus & tenemus. Ne quis, cum in uno Christo cœperimus ea, quæ ad proprietatem diuinę humanæq́ naturæ pertinent, demonſtrare, aut duos Christos nos exiſtiment credere, ſecundum utranq́ naturam, aut quartam à nobis inſeri putet Trinitati perſonam. Nos enim fidem retinentes Euangelicæ ueritatis, ſic in Mediatore Dei & hominũ homine Christo Ieſu, propria uniuſcuiuſque naturæ cognoſcamus, ut unitatem perſonæ nullatenus diuidamus: ſcientes, quòd ſic utriuſque in Christo ſubſtantiæ manſerit unita proprietas, ut in carne patiens impaſsibilis Deus, & ueram paſsionẽ (quia uoluit) in uera carne ſentiret, & in diuinitate prorſus impaſsibiliter permaneret: nec alius in carne paſſus fuerit, niſi ille, qui in uera carnis paſsione, impaſsibilis omnino permãſit: nec alius ſemetipſum morti dignatus ſit tradere, quâm ille qui

ſic potuit moriendo mortem uincere, ut mortem non poſſet in morte ſentire Sed hæc qualiter in unitate perſonæ, ſubſtantiarum in Chriſto proprietate ſeruata, dicamus, profeſsionis noſtræ ſeries ſubiecta monſtrabit. Credimus igitur Dei filium, ante omne prorſus initium, hoc eſt, ſine aliquo ſuæ natiuitatis initio de patris ſubſtantia genitum, Deum de Deo, Dominum de domino, non ex nihilo, quia de patre, non nuncupatiuum, quia nomen habet ex ueritate naturæ, non ex aliqua natura, quia non aliquid fuit coæternũ Deo, unde origo filio præſtaretur, nec poſteriorem filium eo qui genuit nec minorem ſed (ſicut etiam in ſecundo libello diximus) patri prorſus & ſempiternitate immẽſitatis, & immenſitate ſempiternitatis æqualem, immutabilem mutabilium conditorem, intemporalem temporalium factorem & temporum quem nullus cõtinet locus, quo nullus caret locus, quia cũcta replet Creator immenſus, qui non propterea non eſt deus, quia dicitur genitus, ſed ideo uerus digne creditur, quia de patre ſubſtã-
tialiter

tialiter genitus prædicatur. Quod enim dicitur genitus, non hoc eſt nomen diuinitatis in filio, ſed nomen eſt natiuitatis in Deo, ut quem conſtat de patre naturaliter genitum, conſtet non aliud eſſe quàm Deum. Hic itaqꝫ de patre ſempiternus exiſtens, unam tenuit cum Deo patre naturam, ſed propriam ſumpſit ex genitore perſonam, quia diuina natiuitas, non diuiſionē naturalis unitatis habuit, ſed perſonam filij ſubſiſtentis à patre diſtinxit, & ex uocabulo patris alium qui natus eſt monſtrat, ut errorem Sabellianæ confuſionis excludat, ſicut ipſe filius proteſtatur, dicens: Alius eſt, qui teſtimonium perhibet de me. Et ſcio, quia uerum eſt teſtimonium, quod perhibet de me. Et ut oſtenderet, quem alium diceret, poſt pauca ſubiecit: Qui miſit me pater, & ipſe teſtimoniū perhibet de me. *Ioan. 5. E.* Alio loco ſimiliter ſuā perſonam patriſque diſcernens: Non ſum, inquit, ſolus, quia pater mecū eſt. *Ibid. 8. B.* Ad hanc diſtinctionem geminæ perſonæ & profeſſionē unius ſubſtātię in patre & filio perdocendā, ipſe filius dicit: Qui credit in me, non *Ibid. 12. F.*

credit in me, sed in eum qui misit me, & qui uidet me, uidet eum qui me misit. Vnus est igitur filius ex patris natura genitus, qui ideo unigenitus dicitur, ut ex proprietate paternæ naturæ unus & genitus demonstretur. Sed hic, qui unigenitus ex patre naturaliter dicitur, sicut inseparabilis est unitate naturæ, sic inconfusibilis permanet proprietate personę. Ob hoc se tantummodo Dei filius unigenitum nominat, dicens: Sic enim dilexit Deus mundum, ut filium suum unigenitũ daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat uitam æternam. Et paulò post: Qui credit in eum, non iudicabitur, qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine unigeniti filij Dei. De solo Ioannes quoque protestatur, & dicit: Verbũ caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratię & ueritatis: Verbum caro factum, plenũ est gratiæ susceptionis humanæ, quia Christus nihil in se minus hominis habet: idemqúe unigenitus à patre, plenus est ueritatis paternæ

substan-

ſubſtantiæ, quia omnem in ſe diuinitatis paternę plenitudinem naturaliter habet. Plenū igitur gratię & ueritatis Euāgeliſta cognouit, quem unum eundemque uerum hominem gratia ueræ incarnationis oſtenderet, & uerum Deum unigenitum à patre natiuitatis æternæ ueritas declaret. Quid autem filio prodeſt, ut nuncupetur unigeniti nomine, ſi priuatur uocabuli ueritate? Fruſtra nanque unigenitus dicitur, ſi in eius generatione non naturalis de Deo generante ueritas, ſed creationis ex donante largitas prædicatur. Et alijs enim, quotquot receperūt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Quod ſi etiam unigenitus filius factus dicitur ex gratia, non uere genitus ex natura, proculdubio nomen & ueritatem unigeniti perdidit, poſtquam fratres habere iam cœpit. Priuatur enim huius ueritate nominis, ſi in unigenito nō eſt de patre ueritas naturalis. Etenim in filijs Dei, qui non de patris natura ſubſiſtunt, adoptiuæ communio dignitatis diuerſitatem munerum poteſt habere, non nominū. Et adoptantis gratia, cun-

ctis ex Deo nascentibus, quamuis diuer-
sæ retributionis munus pro laboris me-
rito repromittat, unum tamen cūctis fi-
liorum nomen accommodat, & una per
fidem ueram renatis uita cœlestis regni
promittitur: quamuis differens regna-
turis gloria tribuatur, Paulo Beato di-
cente: Alia claritas solis, & alia claritas lu-
næ, & alia claritas stellarum. Stella enim
ab stella differt in claritate, sic & resurre-
ctio mortuorum, & his tamen omnibus
Matth.25.c. pro illa potestate, quam eis dedit, filios
Dei fieri, simul dicetur dextris: Venite
benedicti patris mei, percipite regnum,
quod paratū est uobis ab origine mun-
di: simul etiam de omnibus dicitur: Iusti
autem ibunt in uitam æternam. Aequa-
liter igitur tenebit cunctos Dei filios u-
nigenitas adoptiui nominis, licet meri-
torum qualitatem monstratura sit diffe-
rentia claritatis. Nec in eo, quòd spirita-
les esse cœpimus natiuitatis exortu, di-
scernimur nomine, quamuis ex profe-
ctu simus discernēdi mercede. In eo nan-
que, quòd uoluntariè genuit nos uerbo
ueritatis, pariter filios nuncupauit gra-
tia

tia genitoris. Quòd si diuina illa filij sempiternaq; natiuitas, non de natura Dei patris, sed ex gratia creditur substitisse, non debet unigenitus uocari, sed tantummodo genitus. Quoniã sicut ei nomen geniti largitas adoptionis paternæ contribuit, si eum ab unigeniti nomine, nobis quoque tributa communio paternæ adoptionis exclusit. Vnigenitus enim non uocatur, quamuis genitus possit uocari cum genitis. Quod si ita est, deleatur, quod Ioannes ausus est nomẽ unigeniti scribere, ut probetur falsum, q̃d meruit de pectore ueritatis haurire Si uerò proprietas unigenita manifestè demonstrãda est significationis indicio, sic multi filij Dei dicantur ex gratia, ut cognoscatur unus genitus ex natura. Quis enim natus est Deus uerus de Deo uero, nisi unigenitus filius, qui est in sinu patris? Quem ideo solum à cæteris Dei filijs exceptio segregat incommunicabilis nominis, quia in solo permanet de patre ueritas naturalis. Hic uerus Deus & uita æterna, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus esse æqua-

lem Deo, semetipsum exinaniuit, forma serui accipiens, æqualitatem enim Dei ueri Deus uerus non rapuit, quam unitate naturali sempiternus cum genitore possedit. Idcirco unigenitus Dei filius, etiã quando formam serui accipiens, semetipsum exinaniuit, plenus gratię ueritatisq; permansit. Vidimus, inquit Ioannes, gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratiæ & ueritatis: Hoc est utiq;, quod in uno eodemq; semetipsum exinaniẽte, & pleno gratiæ & ueritatis, accepta serui forma, ueritatem uoluntarię prorsus exinanitionis ostendit, in coæterna permanens Dei forma, plenitudinẽ gratiæ ueritatisq; monstrauit. Quæ est igitur illa unigeniti exinanitio, nisi accepta pasibilis & mortalis humanitas Christi? Quæ autem est unigeniti plenitudo, nisi permanens impasibilis atq; immortalis diuinitas Christi? in quo perfectus homo plenus est gratiæ, & in quo perfectus Deus plenus est ueritatis. Quod procul dubio plenitudinis nomen, ut diuinitatis esse monstretur. Apostolum de Christo loquen-

tem pariter audiamus: quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & eſtis in illa repleti. Quę autem ſit, quæ in Chriſto inhabitat, plenitudo diuinitatis, Ioannes oſtendit: Verbum, inquit, caro factũ eſt, & habitauit in nobis. De iſta plenitudine Baptiſta Ioannes nos aſſerit accepiſſe, dicẽs: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus & gratiam pro gratia. Vnus igitur idemq́ Chriſtus Dei & hominis filius, qui & ſemetipſum exinaniuit, & plenus gratiæ ueritatisq́ permanſit, uere mutabilis factus, immutabilis manens, uere paſſus, paſsioni non ſubiacens, uere mortuus, mortem non ſentiens, ſed extinguens. Hęc autẽ cuncta unus Chriſtus & geſſit et pertulit, quia in uno eodemq́ Chriſto uera diuinitatis ueraq́ humanitatis natura permanſit, dum Deus non confuſus homini, ſed unitus, ſic in una perſona utriuſq́ naturæ permanentis indicia demonſtrauit, ut uerus Deus & plenus ueris diuiniſq́ uirtutibus in homine clareret aſſumpto, & ueritas infirmitatis humanæ uerum plenumq́ homi- Coloſſ. 2. B.

nem monstraret in Deo. Propter quod
Beatus Apostolus unum eundemque
Christum & crucifixum prædicat, & dei
uirtutem sapientiamque pronunciat, di-
cens: Nos autem prædicamus Christum
crucifixum, Iudæis quidem scandalum,
Gentibus autem stultitiam, ipsis autem
uocatis Iudęis atque Gręcis Christum dei
uirtutem & Dei sapientiam. Et ut infir-
mitate susceptionis humanæ magnitu-
dinem diuinæ uirtutis monstraret, adie-
cit: Quod enim stultum est Dei, sapien-
tius est hominibus, & quod infirmū est
Dei, fortius est hominibus. Ille igitur dei
filius, Dei uirtus, & Dei sapientia, in ex-
ordio redemptionis nostræ, diuersam
quidem peregit in homine, quàm quod
semper habebat in patre. Quia uidelicet
aliud ibi maiestatis natiuitas habuit, a-
liud hic pietas redemptionis exegit. In
illo enim sempiternę natiuitatis arcano,
sempiternus atque incommutabilis pa-
ter, alterum genuit nō diuersum, & quā-
tum generando protulit, tantus ipse per
mansit, personaliter distinxit à se, quem
naturaliter totum habet in se. Hoc plius
filij

filij nobis manifeſtatur eloquio, dicentis: Ego in patre, & pater in me. Inconfuſibiliter ergo unit utrunque natura, quamuis inſeparabiliter diſcernat utrunque perſona. Ideo filius ipſe teſtatur: Ego & pater unum ſumus. Per hoc quod unum dicit, non ſeparatur à Deo diuinitas: per hoc, quod dicit ſumus, non conditur in genitore natiuitas. Hic autem dum noſtrę redemptionis commertium gereretur, pleno ueroqúe homini plenum uerumqúe Deum decebat uniri, ſic tamen, ut in unitate perſonæ, nec in homine Deus, nec homo poſſet in Deo confundi. Nunquam enim quiſquam hominum, ad uincendum humani generis inimicum, fuiſſet idoneus, ſi in Mediatore Dei & hominum homine Chriſto Ieſu, aut aliquid fuiſſet hominis minus, aut homo à Deo ſuſceptus, diuina fuiſſet ſuſceptione conſumptus. Non autem humana natura poterat in reparatione conſumi, cuius pars damnata non conſumetur æternitate ſupplicij. Cum autem pœnæ ſit conſumere, gratiæ reparare, redemptor humani

mani generis, plenus cõfitendus est Deus, plenum suscipiens hominem, plenus gratiæ, qua homo fieri dignatus est Deus, & plenus ueritatis, qua deus ipse, qui homo factus, permanet immutatus. Sicut per Prophetam antè iam dixerat: Videte, quia ego sum, & non sum mutatus. De quo etiam Paulus Beatum Dauid cecinisse commemorat: Mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipse es. Vnus ergo idemq; Christus, in eo quòd plenus gratiæ, nihil minus habens humanæ naturę, plenus homo natus ex homine, & in eo quòd plenus ueritatis, nihil minus paternæ diuinitatis habens, Deus plenus generatur ex patre. Nam non erat plenus gratiæ unigenitus à patre, si in Dei filio minus fuit aliquid hominis: nec erat plenus ueritatis, si in eodẽ hominis filio, minus fuit aliquid deitatis. Ille igitur ineffabilis Deus de patre naturaliter sine initio genitus, postquã uenit plenitudo temporis, ut missus à patre fieret ex muliere, fieret sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus, totus regnans

gnans in ſinu patris, totus ſemetipſum formans in utero uirginis. Neque enim pars eius remanſit in patre, & pars eius deſcendit in uirginem, cum totus in patre maneret quod erat, & totus in uirgine fieret, quod nõ erat: totus cum patre, totum implens & continens mundum, totus ſibi in utero uirginis ædificans domum. Scriptum eſt enim: Sapientia ædificauit ſibi domum. Totus in patre ſempiterno, totus in homine ſuſcepto: totus in cœlo, totus in mundo, totus etiam in inferno, ſic in ſe totum hominem uerus Deus & ſummus accepit, & ſic plenitudo diuinitatis ueritate diuinę humanęq́ ſubſtantiæ inconfuſibiliter permanente ſemetipſum pleno coniunxit homini, ut unitate deinceps in æternum manente perſonæ, nec homo Chriſtus à ſua diuinitate, nec idem Deus Chriſtus à ſua poſſet humanitate diſiungi: Hoc enim infirmitatis noſtræ medela poſcebat, ut ſicut naturalis unitas in patre manet & filio, ſic perſonalis unitas maneret in Chriſto: & ſicut perſonalis duas non facit in patre & filio ſubſtãtias, ſic natura-

lis

lis discretio duas non faceret in Christo personas. Rursus, sicut unitas naturalis patrem non confundit & filium, sic unitas personalis hominem non confudisset & uerbum: & quemadmodum à genitore Deo per unitatem naturæ nunquam segregari potest unigenitus filius, sic à susceptore Deo per unitatem personæ nunquam posset homo separari susceptus. Sic tamen, ut quamuis Christus nec confundi posset aliquando nec diuidi, unus tamen atque idem Christus & ex ueritate passionis humanæ, quæ nostra fuerant, redderet, & ex ueritate impassibilitatis diuinę, quę suæ fuerant, tribuisset. Vt dum ille pauper efficeretur, in suis diuitijs manens, nos ex pauperibus diuites faceret, quibus suæ paupertatis infinitas diuitias contulisset. Quod Vas electionis manifestò uidetur denunciare sermone, dicens: Scitis enim gratiam domini nostri Iesu Christi, quia propter uos egenus factus est, cum esset diues, ut illius paupertate uos diuites essetis. Hoc igitur personæ inseparabilis unitas, in qua Deus & homo unus

nus est Christus, fecit, ut & homo Christus per gratiam nasceretur ex Deo, salua ueritate ac plenitudine humanæ naturæ & idem Deus Christus uoluntariè pateretur in carne, salua impassibili plenitudine diuinæ substantiæ. Quoniam sicut unus est,(De quo Apostolus dicit: Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus Benedictus in sæcula,) sic unus est de quo idem dicit Apostolus: Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute Dei. Vnus est igitur Christus, in quo crucifixo uera fuit infirmitas carnis & in quo uiuente uirtus ueræ claruit deitatis: quod humanum est, habens deus in ueritate humanæ, & quod diuinum est, habens homo in ueritate diuinæ substantiæ. Hinc incomprehensibilis in cruce, inuiolabilis in uulnere, impassibilis in passione, immortalis prædicatur in morte. Hæc dum quidam minus attendunt, diuinitatem Christi non dubitant subijcere passioni, & audientes Christum in carne passum, putant Deum carni fuisse compassum. Mi-

Rom. 9. A.

nus attendentes diuinam illam atq; immutabilem filij Dei substantiam, & in carne passibili passionem suscepisse, & cum carne passionẽ sentire non potuisse. Quod utiq; Beatus Petrus in ueritate diuinæ inspirationis confirmat, & dicit: Christo igitur in carne passo, & uos eadem sciẽtia armamini. Qui si sciret Christi diuinitatem fuisse passibilem, suffecisset, ut diceret: Christo igitur passo: nec addidisset, in carne. Sed quoniã nouerat, in uno eodemq; Christo, & passibilem ante mortem fuisse humanam naturam & impassibilem semper diuinam manere substantiam, propterea Christum passum fatetur in carne, cuius diuinitatem nouerat prorsus impassibilem permanere. Sed forsitã dicetur, Christum ideo in care passum prędicari, quia diuinitas, quæ ante carnem pati non potuit, passibilem suscipiens carnem, passionẽ quoque cum carne persensit, quia pro susceptione passibilis carnis, ipsa impassibilis in passione permanere non potuit. Quod si ita est, primum mutabilis asseritur diuinitas Christi, & Apostolo cõtra

itur

itur, qui filium Dei Iesum Christum immutabilem prædicans, euidenter Corinthijs dicit: Dei enim filius Iesus Christus qui in uobis per nos prædicatus est, per me & Syluanum & Timotheum, non fuit, est & non, sed est in illo fuit. Quod ut ipsum, est prorsus immutabile demõstraret, denuo sic ad Hebræos loquitur, ubi euidenter de filio memorat dictum: Tu in principio Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut uestimentum ueterascent. Et uelut amictũ mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem es. Quid autem est idem esse, nisi immutabilem esse? Sicut de se ipse testatur dicens. Ego sum, qui sum. Et dices filijs Israel, qui est, misit me ad uos. Quod siquis inter patrẽ filiumque diuinitatis cupiens differentiam demonstrare, locum istum, quo dictũ est: Ego sum, qui sum: personæ solius patris asserat conuenire primum meminerit, quia patrem Moysi apparuisse fatebitur deinde, quia sibi in propria substãtia pater apparuit: Ergo pater inuisibilis fuit.

Quod si etiam nunc uisibilis permanet, iam non est corporeis oculis inuisibilis Deus. Si autem tunc quidem substantialiter uisus, postmodum inuisibilis putatur effectus, ergo Deus ante mutabilitati subiacens, imperfectus utique fuit, & postmodū perfectū, immutabilis factus, statū plenæ perfectionis accepit. Quod si ex imperfecto pfectus est factus, quærendus est alius, qui semper fuisse perfectus credatur, à quo iste q imperfectus fuit, donum perfectionis accepit. Si uerò hæc Christianæ mentes aures[que] non tolerant, credatur deus nunquā per propriam uisibiliter hominibus apparuisse substātiam, sed per subiectam (sicut ipse uoluit) creaturam, & pariter inuisibilis, sicut pater, credatur & filius, qui sicut intemporalis permanens, potuit temporalia condere, sic inuisibilis permanens, potuit in his, quæ uisibilia condidit, uisibiliter apparere, tametsi personæ patris à quolibet asignetur hic locus, quo dicitur. Ego sum qui sum: nec sic filius ab æqualitate immutabilitatis paternæ creditur secernendus. Quoniam sicut

pater

pater dicit: Ego ſum qui ſum: ſic de filio dicit Apoſtolus, ſicut ſupra poſuimus: Non fuit eſt & non, ſed Eſt in illo fuit. Et rurſum: Tu autem idem es. Cum itaque illud ſingulare Eſt, ſicut inuenitur in patre, ſic reperiatur in filio, aut uterque immutabilis creditur, aut uterque mutabilitati ſubditur. Sed quoniam ualde impium eſt, ut patrem mutabilem dicamus, hoc ſine dubio pium eſt, ut ſicut immutabilem patrem, ſic immutabilem filium prædicemus. Et ſi immutabilis eſt diuinitas filij, nihil ei utique acceſsit aut deceſsit in tempore, quoniã nihil mutabilitatis recipit, quod immutabile naturali ueritate ſubſiſtit. Reſtat igitur, ut diuinitatem Chriſti, quam immutabilem ſancta ſcriptura commendat, ſic paſſam fateamur in carne, ut eam tamen credamus compaſſam non fuiſſe cum carne. Ideo enim Deus in carne paſſus eſt, quia paſsibilem carnem Deus accepit: ideo autem carni compaſſus non eſt, quia in carne patiens impaſsibilis natura diuina permanſit, communem paſsionem diuini-

nitatis & carnis, unitasq́ personæ fecit in Christo, non diuinę humanæq́ naturæ confusio. Per hanc unitatem personę dominus gloriæ asseritur crucifixus, dicēte beato Paulo: Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent: Propter hāc unitatem personæ Author uitæ dicitur interemptus, sicut in Actibus Apostolorum Petrus Iudæos increpat, dicens: Et petijstis uirum homicidam donari uobis: Authorem uerò uitę interemistis. Quis autem quemlibet hominem uitæ authorem diceret, nisi pro nobis Deus hominem suscepisset? Ex quo igitur Deus, uitæ Author, hominem in unitate personæ suscepit, ex eo ille homo nomen uitæ authoris obtinuit: sicut ex eo, quod Dei filius hominem suscepit in utero uirginali, ex eo simul deus & homo unus cœpit Dei filius nominari, Angelo dicente ad Mariam: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, ideoq́ quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. De quo etiam paulo superius eidem uirgini dicit: Ecce concipies in utero

ro, & paries filium, & uocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Non solum uerò filius Dei, secundum id quod natus est de homine, dictus est Christus, uerumetiã homo ille Deus dicitur, pro eo quod est à Deo susceptus. Quod nobis indubitanter Psalmorum liber ostendit, in quo dicitur: Thronus tuus in sæculum sæculi, uirga æquitatis uirga regni tui. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Hanc autem unctionem ad hominem potius referendam beatus Petrus ostendit, dicẽs: Iesum à Nazareth, quem unxit Deus spiritu sancto & uirtute. Quæ igitur à Nazareth, nisi humana in Christo, natura potuit prædicari? Nam in tantum à Nazareth non diuinitas Christi, sed humanitas prędicatur, ut etiã Philippus, quẽ à Nazareth dicit, Ioseph filium æstimaret, sicut à Nathanael loquens: quem scripsit Moyses, inquit, & Prophetę, inuenimus Iesum, filiũ Ioseph à Nazareth. Hic igitur qui spiritu sancto unctus dicitur

Deus Dauidico carmine nominatur. Qualiter autẽ homo ille habere potuit Dei nomen, nisi quoniam à Deo susceptus, unam cum eo possedit nominis di-
Psal. 44. gnitatem? Sed si in eo quod dicitur: Vnxit te Deus Deus tuus. diuina creditur acipienda natura, in qua putatur filius à Deo unctus, eguit profecto Deus uerus sanctificationis munere, priusquam homo uerus idem nasceretur in carne. Dicatur ergo, quid potuit esse Dei filio sanctius, cuius unctione sanctificatio illi, aut daretur ante non habita. aut perficeretur quæ inerat imperfecta? Et si aliquid dicitur Dei filio melius, (cui solum præferendum existimant patrem) sine dubio, quicquid illud est, patri fatebuntur æquale. Sed siue coæquetur, siue etiam postponatur patri, filio interim, quicquid aliud est, præferatur. Iniuste ergo in Baptismate patri & filio spiritus sanctus iungitur cum potius illud debuerit patri filioq; coniungi, quod potioris merito sanctificationis filio debuit anteponi. Qualis uerò uirtus illa credetur, quæ diuinitatem filij Dei unctione sanctifica-

ctificauit, & eius carnem sanctificare nõ potuit? Nam utique si posset Christum hominem plenè sanctificare, non opus erat, ut ungeretur sancto spiritu & uirtute. Attendatur ergo, ne forsitan & ipso Dei filio & illo, qua unctus uirtute dicitur, potior atque sanctior credendus sit spiritus sanctus. Iesum enim à Nazareth, hoc est filium Dei secundum carnem, sicut Beati Petri manifestat assertio, unxit Deus spiritu sancto & uirtute. Quod si homo Christus sine sancti spiritus gratia, plene sanctificari non potuit, superflua dicetur collatio illius unctionis. Si autẽ sine sancto spiritu plene sanctificari non potuit, & plenam sanctificationis gratiã sine spiritu sancto Christus homo nõ habuit, utpote quem pater sanctificauit & misit in mundum, & qui de seipso dixit: Et ego sanctifico me ipsum Iohan. 10. G.
& in quo sancti spiritus sanctificatio similiter agnoscitur, quoniam unxit eum Deus spiritu sancto & uirtute: quomodo quis spiritum minorem patre uel filio audet dicere, sine quo sanctificatiõis perfectionem uidet cõstare non posse?

Quod autem dubitatur olei nomine spiritum sanctum demonstratum, cum David & Petrus, tam olei quam sancti spiritus uocabulo, unum prædicent unctionis dominicæ sacramentum? David enim dicit. Vnxit te Deus deus tuus oleo exultationis, præ participibus tuis. Et utique hominē significat, cum participes nominat. Nam illa diuinitas filij dei, nullius creaturæ habet participiū, quia cum creatura nō habet naturale consortium. Deus ergo in carne unctus est, ut in illo homine Christo, quem sine peccato mater & concepit & peperit, plena diuinæ sanctificatiōis agnosceretur gratia, quæ nomine Trinitatis esset fidelibus conferenda. Propterea beatus Petrus dicit: Iesum à Nazareth, quem unxit Deus spiritu sancto & uirtute. Et tamen ille Iesus à Nazareth Deus in psalmo dicitur, Vnde quæso, nisi quoniam Deus & homo unus est Christus? Et ideo manente in unitate personæ naturali hominis & Dei inconfusa & inseparabili ueritate: sicut Deus sicut Christus in homine nomen hominis sumpsit, sic idem homo Christus

ſtus in Dei uocabulum deitatis accepit. Nam ſi non ex coniunxione naturali, nomen Dei & hominis unitas perſonalis habet in Chriſto, conſequenter ſecundus homo, quem de cœlo cœleſtem prędicat Paulus, nihil habere naturaliter putetur ex uirgine, & ſecundum cœleſtem naturam, cœleſtis carnis dicatur habere ſubſtantiam. Pręſertim, quoniã ipſe quoque de ſe Dominus profitetur: Nemo aſcendit in cœlũ, niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo. Quod ſi cœleſte corpus, & non humanum ſuſcepiſſe credendus eſt Chriſtus, quomodo ueritate Dauidici Pſalmi uaticinatio fulcietur? ubi ſcriptum eſt: Vt inhabitet gloria in terra noſtra, ueritas de terra orta eſt. Chriſtum autem quis negare audeat ueritatem, cum ipſe ſe hoc nomine nuncuparit, dicens: Ego ſum uia ueritas & uita. Si ueritas igitur de terra orta eſt, quomodo ſecundus homo de cœlo cœleſtis, niſi quoniam à Dei filio ſuſcepta materies terreni corporis, in cœleſte nomen tranſiit per conſortium Deitatis? Et quomodo rurſus filius hominis de-

 ſcen

scendit de cœlo, nisi quia filius Dei non localii motu, sed pietatis descendit affectu? Qui sicut in carne suscepta, ex homine dignatus est nasci, sic pro una Dei suscipientis & hominis suscepti persona qui Dei filius erat, dignatus est hominis filius nuncupari. Ad hanc unitatem personæ sine ulla confusione utriusque substantiæ cognoscendam. Christus discipulos interrogat, dicens: Quem me dicunt homines esse? filiũ hominis. Cumque illi oppinionem uulgi protinus indicarent, tunc propria ab eis qualitas ueræ fidei experitur, ut erroris humani falsitas auferatur. Hæc igitur est Domini interrogatio consecuta. Vos aũt quem me esse dicitis, me uti ꝫ filium hominis. Ibi iam Petrus Apostolus reuelationis diuinæ firmamento subnixus, generalis salutis confessus est sacramentum: Tu es, inquit, Christus filius Dei uiui. Quid est hoc? Quantum ad ignaros congruit interrogationi respõsio Petrus enim de filio hominis interrogatur, & ipse Dei filium confitetur. Nunquid interrogantẽ Iesum minus audiuit, aut ipse ueritatem in

Math.16.C.

In confesſione non tenuit? Abſit. Quomodo error hominis ore laudari poterat ueritatis: Sed quid uerè Chriſtus fuit, hoc interrogãs dixit. Et quod uere Chriſtus fuit, hoc ex ore Petri confitentis audiuit. Filius enim hominis Chriſtus Dei uiui filius fuit. Nec immerito diuina uoce promeruit beatitudinem qui propria uoce fidei protulit ueritatẽ. Propter hoc audit: Beatus es Simõ Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Etiã ipſe Chriſtus Dei ſe utiq; iã confeſſus eſt filium, cũ à patre ſuo, qui eſt in cœlis, Petro aſſeruit reuelatũ. Nec hoc tamen ocioſe prętereundum exiſtimo, quod Chriſto primũ ſe filium hominis nũcupato, Petrus dicit: Tu es Chriſtus filius Dei uiui. Etenim dei filius carnis humilitate ſuſcepta, debuit in ſe ſacramentũ magnæ pietatis oſtẽdere, homo uerò redẽptus, debuit in hominis filio, uerã diuinę natiuitatis ſubſtantiã prędicare, ut dũ à redemptore beneficiũ gratuitæ miſerationis oſtenditur à redẽpto diuinæ cõfeſsionis obſequiũ redderetur. Et nemo uerum Deum de na-

natura patris ambigeret, quem ex homi nis natura uerum hominem cognouiſſet. Ac per hoc, quem hominem uerum conſtaret eſſe paſsionibus hominis, eundem uerum Deum crederemus operib. deitatis, ipſo filio dicente: Si mihi nō uultis credere, uel operibus credite. Vnus ergo atq; idem Chriſtus, qui infirmitate humana paſsionem pertulit, & miracula beneficiorum omnipotentia uirtutis diuinę perfecit. Ab ipſo nanque conceptionis uirginalis exordio, ſic in Chriſto perſonalis unitas manſit, & ſic utriuſq; naturæ inconfuſa ueritas perdurauit, ut nec homo à Deo diuelli, nec Deus à ſuſcepto poſſet homine ſeparari, nec tamē Deus hominem conſumeret, nec homo Deum in aliquo permutaret. Et licet in Chriſti morte carnem morientem fuiſſet anima deſertura, diuinitas tamen Chriſti, nec ab anima nec à carne poſſet ſeparari ſuſcepta. Igitur quia totū hominem Deus ille ſuſcepit, ideo totius hominis in ſe paſsiones in ueritate mōſtrauit. Et animam quidem rationalē habens quicquid fuit infirmitatis animæ, ſine pecca-

to suscepit & pertulit, ut dum humanæ animæ passiones, in anima, quã accepit uinceret, nostras q́que animas ab infirmitatibus liberaret. Carnẽ quoq; humanã accipiens, in eiusdem ueritate carnis, ueritatem uoluntariæ habuit passionis, ut in carne mortuus, totã in se hominis occideret mortem, & in æternam uitam immortalis resurgens, æternæ nobis uitæ gratiam condonaret. Verus ergo in anima humana Christus Lazarum suscitaturus (sicut Euangelista dicit) fremuit spiritu, & turbauit seipsum, idemq́; uerus in carne humana Christus, cũ dixisset Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Domine ueni & uide. Et lachrymatus est Iesus, idem quoque uerus in diuina natura Christus nec animam suam, dum semetipsum turbaret, deseruit, quia ipse semetipsum turbauit: nec à carne sua, cum fleret, abscessit, quia Iesus lachrymas fudit, & tamen in ipsa anima carneq́; diuinitas, immutabilis atq; impassibilis manens secũdum diuinam naturam, nec lachrymas proferre, nec turbationẽ potuit inanimi morte sentire. Sic etiam passione propinquante.

te.. Christus secundum animam turbatur, ipso dicente: Nunc anima mea turbata est. Item in cruce Christus secundũ carnem moritur, Apostolo dicente: Tradidi enim uobis in primis quod & accepi, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas. Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum scripturas. Cũ igitur euidenti fuerit manifestatione discretum, quid in Christo proprium fuerit animæ, quid carnis, quid etiam Deitatis, cum unus idemque Christus fuerit & turbatus & mortuus, sic tamen est utrobiq; ueritas Dei hominisq; seruata, ut licet Christus secundùm animam turbaretur, propinquante passione, & idẽ Christus secundum corpus moreretĩ in cruce, imperturbabilis manens immortalisq; Christi diuinitatis nec ab anima perturbata, nec à corpore moriente discederet, nõ tamen, aut turbaretur in animæ turbatione, aut moreretur in corporis morte. Vnus nanque Christus, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram, sicut uere mortuus

mo-

mori non potuit, sic in uera passione impassibilis mansit. Qui ad demonstrandum in se & ueram mortalitatem hominis, & uerā immortalitatem deitatis. Iudæis dicentibus: Quod signum ostendis nobis, quia hęc facis? Respondit Iesus & dixit eis: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Quod autem fuerit illud templum, sanctus Euangelista mōstrauit dicens: Ipse autem dicebat de templo corporis sui. Ostensa est igitur & ueritas humanæ substantiæ, quam Iudæi possent in Christo, ipso uolente, soluere & ueritas diuinæ naturæ, quia Christus templum sui corporis poterat suscitare. Quādo enim mortuo Christo, anima deseruit carnem, tunc solutū est illud templum, quod fuit ex anima carneq; constructum, & cum anima reuerteretur ad carnē, tunc est illud templum die tertia suscitatū: & tamen, propter unam Christi Dei hominisq; persona, idem mortuus est in corpore suo, qui suscitauit templum corporis sui. Sic etiam, tamen secūdum Esaiæ uaticinantis oraculum, dorsum suum posuit ad flagella, Esaie l. c.

gella,

gella, maxillas suas ad palmas, faciẽ aũt suam non auertit à confusione sputorũ. Hæc omnia Deus in carne passus, nõ est carni compassus, quia Deus passionem in carne sensit, cum carne non sensit. Vna enim persona est Dei hominis Christi; quam etiam Paulus commendat dicens: Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter uos in persona Christi. Et quãuis una sit in Christo persona, nõ una tamen in Christo substãtia, quia sic uerus Deus uerum suscepit hominem, ut in ueritate humanæ susceptionis, ueritatem non amitteret deitatis: & sic dignatus est fieri quod antè nõ erat, ut non desisteret esse quod semper erat. Sic etiã uoluit unam cum homine personam deus habere, ut licet non alius esset Christus deus, & alius Christus homo, uerus tamen Deus permaneret in homine, & uerus homo permaneret in Deo: atque ita, in uno Christo diuinę humanæq; naturæ esset inconfusa pariter & indiuisa perfectio. Non tunc nata est Christi diuinitas in se, cum nata est pro nobis in carne. Fuit infans uerbum secundũ carnem,

eſt proprium. Vbi autem dilectio nõ eſt, corpus tradi dicitur, anima poni non dicitur, ſicut Vas electionis, plenum dilectionis, omnino teſtatr: Si tradidero corpus meum, ut ardeam, charitatẽ autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Oſtendit ſine charitate corpus poſſe tradi, non animam poni. Vbi autẽ dilectionis ſuæ ſignificare nititur puritatem, ſic Theſſalonicẽſibus ſcribit: Cupidè uolebamus tradere uobis, non ſolùm Euangelium Dei, ſed etiam animas noſtras. Et ut charitatis hoc eſſe demõſtraret, adiecit, quoniam chariſsimi nobis facti eſtis. Ideo etiam Petrũ, qui ſe pro domino animam ſpõderat poſiturum, ut agnoſceremus, officium ponendæ animæ in dilectione conſtare, primitus Chriſtus ad confeſsionem amoris inuitat, & ut facultatem ponendæ animæ ſuo deinceps amatori cõcedat, ſic eum deniꝗ interrogat: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam domine, tu ſcis quia amo te. Cumꝗ hoc etiam ſecundo dixiſſet: Dicit ei tertio, Simon Ioãnis amas me? Cumꝗ ille tertio interroganti trinum amoris ſui te-

1. Theſ. 2. b.

Iohan. 21. d.

stimonium reddidisset, statim Dominus Petro ponẽdæ pro se animæ largitus est facultatem, dicens: Amen amen dico tibi. Cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas ubi uolebas. Cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò non uis. Statim Euangelista subiecit dicens: Hoc autem dixit significans, qua morte clarificaturus esset eum. Et hoc cum dixisset, dicit ei, sequere me. Ecce qualiter eum, & antea se qui Petrus uolebat, quando pro eo animam ponere cupiebat, sicut eum postea recto dilectiõis itinere seq meruit, quando pro eo animam in passione deposuit. Quocirca, quia manifeste scripturarum attestatione probatum est, dilectionem deesse ubi solum corpus ponitur, ibi autem charitatem esse, ubi anima cum corpore ponitur: Christus ex uirgine ple- plenus credẽdus est Deus. & plenus homo, id est, anima rationalis & caro: & sicut fidei catholicæ ueritas habet, in uno eodemq; Christo credamus, secundum ueram substantiam carnis, uoluntariã & ueram famen, cũ esuriens ad ficulneam

uc

ueniret: uoluntariam & ueram sitim, cũ bibere à Samaritana deposceret, uel cũ cum se sitire in cruce dixisset: uoluntariam & ueram lassitudinẽ, cum fatigatus ab itinere super puteum sederet: uoluntarium & uerum uulnus, cum militis lancea percuteretur in latere: uoluntariam & ueram mortem, cum inclinato capite spiritum emisisset in cruce: uoluntariam & ueram sepulturam, cum eum depositum de ligno Ioseph & Nicodemus ponerent in sepulchro. Has enim carnis omnes infirmitates, uoluntarias quidem, sed ueras Christus habuit, quia carnis humanæ naturã, non in phantasia, sed in ueritate suscepit: Quas passiones ꝓpterea in carne uoluntarias habuit, ut in ueritate carnis, diuina potẽtia, quę nec pati potuit aliquãdo nec mori infirmitatẽ mortemꝗ deuinceret, & carnẽ suã in uitam uirtutemꝗ perpetuam suscitaret Quod Paulus sic ore ueridico protestatur: Christus surgens à mortuis, iã nõ moritur, & mors ei ultra nõ dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel. Quod aũt uiuit, uiuit deo. Quis aũt

ignoret Christum nec diuinitate, sed in solo corpore mortuũ & sepultũ? Quod euidenter Ioannis his uerbis ostendit. Post hæc autem, inquiens, rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathia, eo quod esset discipulus Iesu, ocultus autem propter metum Iudæorum, ut tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Iesu. Venit autẽ Nicodemus, qui uenerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam mirhæ & aloës, quasi libras centum. Acceperunt ergo corpus Iesu, & alligauerunt eum linteis cum aromatibus, sicut Iudęis mos est sepelire. Ecce facta distinctione diuinitatis, carnis & animę quantum ad proprietatem substantiæ attinet, solum corpus Iesu dicit de cruce depositũ, aromatibus conditum, & linteis obuolutum. Propter unitatem uero personæ quoniam Deus hominem, quẽ ex uirginis utero suscepit, nec in morte nec in sepulchro deseruit, propterea secutus Ioannes adiecit: Erat antẽ in loco ubi crucifixus est, hortus, & in horto monumentũ nouum, in quo nondum quisquam positus erat. Ibi ergo

go propter Parasceuem Iudæorũ, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum. Vere diuino spiritu plenus, sanctus Euangelista loquutus est, ut primitus, quid in Christo mortuũ fuerit, & sepultum, ostendens, diceret acceptum corpus Iesu, & ligatum linteis cum aromatibus. Et quia quod Deus coniunxit, homo non separat, propterea non corpus Iesu, sed Iesum dicit in monumento positum. Sciebat enim quod ille susceptor pleni hominis Deus, totus esset cum carne sua in sepulchro, totus cũ anima sua in inferno, totus in mundo, totus in cœlo, totus in unitate naturæ in patre, de quo extitit, totus per omnipotentiam diuinitatis suæ in tota creatura quam fecit. Hanc in Christo unitatem personæ seruans Apostolus, sic Corinthiorum in fide ueritatis confirmat ecclesiam: Tradidi enim uobis in primis, quod & accepi, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, & quia sepultus est, & quia surrexit tertia die secundum scripturas. Mortuum dixit non corpus Christi, sed Christũ, ut unitatem

Rom. ii. B. personæ Dei hominisq; seruaret. Vt autẽ substantialem proprietatem Deitatis & humanitatis ostenderet, alio loco (sicut superius iam posuimus) dicit: Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute Dei. Attendenda est Apostolorum uirtus præclara dictorum, si & Paulus dixisset de Christo, quia crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute, & non addidisset, Dei: nec sic debuit infirmitas pasibilitatis humanæ cum diuinæ uirtutis impasibilitate confundi: At cum uirtutẽ deitati Paulus asignet, quis non uideat, quod ea, quæ infirmitatis uidentur, hominis esse denunciet. Nam & quod dicit de Christo, quia uiuit ex uirtute Dei, ex sua deitate utiq; uiuit, quod ipse est uirtus Dei, & sic uiuit, sicut pater uiuit. Quoniam ipse est uia ueritas & uita. Nam ut unam uitã patris filijq; Ioannes nobis insinuaret Apostolus, epistolæ suæ hoc ponere curauit exordiũ: Quod erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod inspeximus,

Ioan. i. A. & manus nostræ cõtrectauerunt de uerbo uitæ, & uita palam facta est. Et uidimus

mus & testamur, & nunciamus uobis uitam æternam, quæ erat apud patrem &. palã facta est nobis. Filiũ Dei, quam uerbum Dei superius dixit, uitam insub sequẽtibus nominauit. Quod est autem uerbum uitæ, nisi uerbum Dei? Et quoniam uerbum uitæ uita est, una est utiq; uita. Illud uitæ uerbum, & uita cuius est uerbum. Ideo ergo Christus, qui mortuus est ex infirmitate, uiuit ex uirtute dei, quoniam illi diuinitati hoc est uitam esse, quod est uirtutem esse, & propterea hoc est illi posse, quod uiuere. Et ideo nec in passione uirtutem uita deseruit, nec in morte Christi uirtus à uita discessit, quoniam Christi diuinitas (quæ uirtus & uita est) mutari non potuit. Rursus pro unitate personę in Christo firmissime commendanda sic Paulus, scribens Romanis, potuit, dicens de Deo, Qui filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Atq; ut illa traditio uolũtaria ex potestate filij monstraretur effecta, filiũ quoq; pro nobis se memorat tradidisse, dicens alio loco: Quod autem nunc uiuo in carne, in fide uiuo

filio Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Sed ut ostenderetur, quid in Christo potuerit tradi, prophe-
Iob. 9. C tice dicit liber Iob: Terra tradita est in manus impij. Et tamen pro unitate personæ, non solum humanitatem Christi, sed Christum traditum tenet & confitetur Ecclesia, quoniam in illa *traditione, salua proprieatate utriusq; naturæ, nec homo susceptus separari potuit à Deo, nec Deus potuit ab homine segregari suscepto. Sicut ergo passionē mortis & mortem propter unitatem personæ, Dei quidem filio scriptura prorsus assignat, & tamen deitatem impassibilem immortalemqúe pronunciat: ita & animæ tristitiam & pertubationem quam uoluntariam in anima Dei filius habuit, sic habuisse credatur, ut etiam ipsas humanæ animæ passiones, & uoluntate ueras & in ueritate uoluntarias non negemus. Ipsa quoq; Christi diuinitas, quæ secundum animam contristari & secundum carnem dignata pro nobis est mori secundum substantiæ proprietatē, sicut immortalis, sic est impassibilis

bilis prædicanda. Quæ quia uerum hominem ſuſcepit, ideo cunctas naturæ humanę infirmitates, ueras quidem, ſed uoluntarias in eadem ueritate naturæ duntaxat humanæ ſuſtinuit. Quis autem tam mortiferam ſectetur improuidus de Chriſto ſententiam, ut famem illam ſitim, laſsitudinem, paſsionem mortem, & rurſus triſtitiam, perturbationē, metum & tædium (quę carnis & animę eſſe, nemo poteſt aliquatenus dubitare) ſic uera fuiſſe credat in natura hominis, ut ab his immunem non credat ſubſtantiam deitatis? cum ſperantibus in ſe, hoc ut ſuperent Chriſtus dederit, quod pro nobis ipſe uoluntate perſenſit. Propter quid diuinitus inſpiratus, perfidis ac mortiferis cogitationibus Eſaias obnititur, dicens: Deus æternus, Deus qui fecit fines terræ, non eſuriet neq; laborabit, neque inueniri poteſt prudentia eius, preſtans eſurientibus uires, & non dolentibus mœrorem. Eſurient enim iuuenes, & laborabunt adoleſcentes, et electi ſine uiribus erunt. Qui uerò expectant Dominum exultabunt cum uir- Eſa. 4. C.

tute perducent pennas sicut Aquilę, current & non laborabunt, ambulabunt & non esuriēt. Ipse quoq; panis, qui de cœlo descendit, credentib. in se perfectā sacietatem ueraciter repromittit, dicens: Qui uenit ad me, non esuriet, & q credit in me, non sitiet in æternū. Rogo, qualiter hæc uirtus concedet̄ hominib. si eam habere nō potuit Deus? Aut quomodo Christus in sua diuinitate nō habuit, q̄d ab eo Paulus, ut haberet, accepit? Ipse enim de se similibusq; testatur, dicēs: Tribulationē patimur, sed non coangustamur. Et alio loco: Quasi morientes, & ecce uiuimus: ut castigati, & non mortificati: quasi tristes, semp autem gaudentes sicut egentes, multos aūt locupletantes, tanquā nihil habētes, & omnia possidentes. Quâm graue atq; incōgruum est, & à uera fide modis omnibus alienum, ut Paulus in una eademq; animæ substātia cū tristatur, possit in domo Christi semper gaudere, & de Christi diuinitate dicatur, q tristis est anima, quā suscepit, non potuit in seipsa sine tristitia permanere. Non timet Ioannes, q dicit: Timor non est

est in charitate, nam perfecta charitas foras mittit timorem. Qui aũt timet, nõ est perfectus in charitate. Audierat enim à Domino: Nolite timere eos, q occidũt corpus, animã aũt nõ possunt occidere. Timorẽ nullus audet ascribere Ioãni, & timor mortis adscribit deitati? Sperat in illo Dauid & dicit: In deo sperabo, nõ timebo quid faciat mihi homo. Ideõq; confidẽter ingeminat: dominus illuminatio mea, & salus mea: quẽ timebo? Dominus defensor uitę meę: à quo trepidabo? Et ipse Dominus Apostolis dicit: Non turbetur cor uestrũ neq; formidet. Idem denuo: Gaudete, inqt, quia ego uici mũdũ. Expectãtes igitur eũ, fortitudinem sumunt, pennas producunt, quib. ad cœlestia subleuentur, currentes nesciunt laborem, ignorãt ambulantes esuriẽ, in tribulatione non patiuntur angustiã, morientes retinent uitam, tistes quidem uidẽtur, tamen semper gaudẽtes exultant, egeni diuitias plurib. conferunt, & omnia possident, dũ nihil habere contẽdunt, dilectiõe Christi repleti, carẽt timore ab ipso illuminati, fatẽtur se nullũ metuere, Iohan. 14. d.

ipso

ipso defensore, nequeunt ab aliquo trepidare, de corde eorum turbatio propellitur & formido: gaudent, quia uident mundum à Christo deuictum. Si hæc seruis accipientibus, nemo potest adimere: qualiter Domino largienti perfida cęcitas, uel potius cęca perfidia, quod diuinum naturaliter habet, conatur auferre? Quis autem nõ uideat in illis passionibus Christi quædam nostrarum uirtutum semina contineri? Vnus ergo idemq; Christus in humanitate quę humana sunt sensit, in diuinitate autẽ impassibilis immortalisq; permansit. Dei enim filius uerbum & sapientia patris, ipse est salus, de quo Propheta dicit: Salus nostra cito ueniet. Ipse uirtus & sapientia. Christus enim Dei uirtus & Dei sapientia. Ipse saturitas, quia panis est qui de cœlo descendit. Idem uia, ipse ueritas, ipse uita. Idem gaudium & lætitia nostra, de quo Propheta dicit. Et factum est mihi uerbum tuum in gaudiũ & lætitiam cordis mei. Ipse lumen, quod illuminat omnẽ hominem uenientem in hunc mundum.

His

His nominibus superius designatis incommutabilis atque impassibilis inuenitur. Aegrotare nõ potest salus, infirmari non nouit uirtus, nescit saturitas esurire, uia nequit errare, sapientia non mutatur, uita non moritur, lumen non extinguitur, nec ueritas deprauatur, nescit tristari lętitia, Deitas non potest superari. Propterea utique etiam Christi humanitas sine peccato permansit, quia eam in unitate personæ diuinitas accepit, quę naturaliter peccare non nouit. Homo ergo Christus, quoniã peccata non habuit propria, portare dignatus est aliena. Illorum autem à se uoluit peccata portari, cum quibus tenebatur consortio naturali, dicente Apostolo: Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos uocare, dicens: Nunciabo nomen tuum fratribus meis. Esaias etiam Propheta, pietatis Esa.53.A.
huius taliter effectum pręnunciat, ut hominis in eo nomen euidenter ostendat, hæc dicens: Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini tui reuelatum

reuelatum est? Cum dicit brachium domini, diuinitatem filij Dei ostendit. Ac deinceps incipit incarnationis & passionis mysterium prædicare: Annunciauimus coram ipso, ut pater, ut radix in terra sitienti. Non est ei species neque gloria. Et uidimus eum & non habuit speciem neque decorem sed species eius sine honore, & abiecta præ omnibus hominibus, homo in plaga, & sciens ferre infirmitatem, quoniam aduersatus est, facies eius dehonestata est, nec aliquid æstimata est. Hic peccata nostra portat, & pro nobis dolet, & nos existimauimus eum in doloribus esse, & in plaga, & in uexatione, ipse autem uulneratus est propter iniquitates nostras, & infirmatus est propter peccata nostra. Eruditio pacis nostræ in eum, liuore eius nos sanati sumus omnes, ut oues errauimus, homo à uia sua errauit, & dominus tradidit eũ pro peccatis nostris, & ipse, quia male tractatus est, non aperuit os, ut ouis ad immolandum ductus est, & ut agnus ante eum qui se tondet sine uoce, sic non aperuit os suum. In humiliatione iudicium eius

eius sublatum est. Generationem eius quis enarrabit? quoniam tolletur à terra uita eius, ab iniquitatib. populi mei ductus est ad mortem. Et ut Propheta plenam in Christo substantiam hominis demonstraret, paulò inferius adiecit: Peccata eorum ipse portabit. Ideo ipse hæreditate possidebit multos, & fortium partiet spolia, propter quod tradita est in morte anima eius, & inter iniquos deputatus est. Et ipse peccata multorum sustinuit, & propter iniquitates eorum traditus est. Ex his prophetæ uerbis, & anima tradita cognoscitur Saluatoris & caro, qui totus pro nobis ad crucem ductus est homo. Sic enim oportuit nostrorum peccatorum deleri Chirographum ut dum uetus homo noster, simul cruci affigitur, tanquam in trophæo, triumphatoris uictoria panderetur. Restabat tamen, ad plenum nostræ redemptionis effectum, ut illuc usque homo sine peccato à Deo susceptus descenderet, quousque homo separatus à Deo, peccati merito cecidisset, id est, ad infernũ, ubi solebat peccatoris anima torqueri, &

ad

ad sepulchrum, ubi consueuerat peccātoris caro corrūpi, sic tamen, ut nec Christi caro in sepulchro corrumperetur, ne inferni doloribus anima torqueretur. Quoniam anima immunis à peccato, nō erat subdenda supplicio: & carnem sine peccato non debuit uitiare corruptio. Nam quia peccās homo meruit in seipso per supplicium diuidi, quia maluit à Deo, qui diuidi non potest, præuaricationis reatu disiungi, propterea factum est, ut peccatoris mors carnē peccati ad sepulchrum corrumpendam perduceret, animam inferno torquendam protinus manciparet. Sed hæc ulciscentis dei æquitas fecit, quæ ideo taliter peccatorem addixit, quia ne peccaret ante prædixit. Hæc fuit retributio peccatori reddēda, ut iuste peccati supplicium lueret, qui deo isto iniustè peccasset. Vt autem peccator fuisset gratuito munere liberatus, factum est, ut mortem corporis quàm à Deo iusto peccator homo pertulerat, iuste Dei filius à peccatore pateretur iniuste: & ad sepulchrum perueniret caro iusti, quousque fuerat caro deuoluta pec-

ra peccati: & usq; ad infernum descende
et anima saluatoris, ubi peccati merito
torquebatur anima peccatoris. Hoc autem ideo factum est, ut per morientem
temporaliter carnem iusti donaretur uita æterna carni: & per descendentem ad
infernum animam iusti, dolores soluerentur inferni. Vtrunque autem scriptura sancta non tacuit. De resurrectiõe quidem carnis sic beato Paulo loquẽte: Per
hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriũtur, ita & in Christo omnes
uiuificabuntur. Idem homo Christus est
qui pro nobis & pontifex factus est, dũ
semetipsum pasioni obtulit, & hostia factus est, dum pasionem ipse suscepit.
Huic dicitur: Tu es sacerdos in ęternum
secundum ordinem Melchisedech. Et sacerdos tamen & hostia, humanæ naturæ Psal.109.
tam officia cognoscuntut esse quàm nomina. Et quoniam idem pontifex infirmitates nostras suscepit & habuit, propterea de ipso Apostolus dicit: Non enim habemus pontificem, qui non posit compati infirmitatibus nostris. Et ut

se de natura humana loqui doceret, adiecit: Tẽtatum autem per omnia pro similitudine absq; peccato. Et paulò inferius subdidit: Omnis enim põtifex ex hominibus assumptus, pro hominibus cõstituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis, qui condolere posit his qui ignorant & errant, quoniam & ipse circumdatus est infirmitate. In eo ergo, quo circumdatus fuit infirmitate, in eo condoluit ignorantię & erroribus nostris, & in eo compassus est infirmitatibus nostris. Ibi enim est unitas compassionis, ubi est unitas naturalis. In eo autem nobis pontifex ille compassus est, in quo etiam nos compatimur, dicente beato Apostolo: Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei: si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, ut & glorificemur. Beatus quoque Petrus ad huius nos gratiam cõpassionis hortatur, dicẽs: Charissimi, nolite expauescere in feruorem, quia ad tentationem uobis fit. Nolite pauere, tanquam noui

Ibid. 5. A.

1. Pet. 4. C.

nõui uobis aliquid contingat, ſed ut cõmunicantes Chriſti paſsionibus gaudete, ut & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. In natura ergo humana pontifex ille ueritatem ſuſtinens paſſionis in ea utiq; nouit cõpati membris ſuis. Propterea & beatus Paulus dicebat: Vt adimpleam ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea pro corpore eius, quod eſt Eccleſia. Quid autẽ mirum, quoniam pontifici noſtro naturali communione compatimur, cum nos beatus Apoſtolus etiã cum illo mortuos eſſe teſtetur his uerbis: Si mortui eſtis cum Chriſto, quid adhuc tanquã uiuentes in mundo diſcernitis? Dicit etiam Timotheo: Memor eſto Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis, ex ſemine Dauid, ſecundum Euangelium meum, in quo laboro uſq; ad uincula quaſi male operãs, ſed uerbum Dei non eſt alligatum. Omnia autem ſuſtineo propter electos, ut & ipſi ſalutem conſequantur, quæ eſt in Chriſto Ieſu cum gloria cœleſti. Sciens ergo Apoſtolus Ieſum Chriſtum ex ſemine Dauid à mortuis ſurrexiſſe, in quo

utique cōmunio naturæ manifestatur humanæ, in quo eum mortuum nouerat, in eo nos illi commortuos esse commemorat, dicens: Fidelis sermo. Nam si cōmortui sumus, & conuiuemus: sustinebimus, & conregnabimus. Pontifex ergo ille, qui semetipsum pro nobis obtulit (sicut Apostolus dicit) oblationem & hostiam Deo in odorē suauitatis, sicut mortuus pro nobis, omnes nos sibi commori fecit, sic, solutis dolorib. inferni, omnes fideles ab hisdem doloribus liberauit. Sicut B. Petrus testificatur, & dicit: Iesum à Nazareth, uirum approbatum à Deo in uobis uirtutibus & signis & prodigijs quæ fecit per illum Deus in medio uestri, sicut uos scitis, hunc definito consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affigentes interemistis, quem Deus suscitauit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Vbi etiam Dauidicum illud (quod in primo libro posuimus) testimonium ita protulisse mōstratur. Dauid enim dicit in ipsum: Prouidebā Dominum corā me semper, quoniam à dex-

tris

tris est mihi ne cõmouear. Propter hoc iucundatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requieuit in spe, quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Notas mihi fecisti uias uitæ, & adimplebis me iucunditate cum facie tua. Ibi beatus Petrus diuino uerè spiritu luminatus, & secundum Domini sermonem, lux mundi effectus, qualiter hunc locum intelligere deberemus, clarissima luce prædicationis ostendit, ne quis in Christo ueram carnem sic intelligeret, ut ueram in illo animam denegaret. Sequitur ergo: Viri fratres, liceat audẽter dicere ad uos de Patriarcha Dauid, quia & defunctus Act. 2. E.
est, & sepultus est, & sepulchrum eius est apud nos usq; in hodiernũ diem. Propheta igitur cũ esset, & sciret, quia iureiurando iurasset illi deus, de fructu lumbi eius sedere super sedẽ eius, prouidens loquutus est de resurrectione Christi, quia neq; derelicta est anima eius in inferno, neq; caro eius uidit corruptiõem. In hoc igitur diuinitas Christi uirtutem

suæ impaſsibilitatis oſtendit, quæ ubiq; ſemper atq; ineffabiliter præſens, & ſecundùm animã ſuam in inferno ſine doloribus fuit, & ſecundum carnem ſuam in ſepulchro ſine corruptiõe iacuit, quia nec carni ſuæ deiuit, cum animam ſuam in inferno dolere non ſineret, nec animam ſuam in inferno deſeruit, cum in ſepulchro carnem ſuam à corruptione ſeruaret. Dignum nanq; fuit, ut carnem ſepulchri non corrumperet locus, quam peccati nõ corrupit affectus. & animam dolor non contigiſſet inferni, quam ſeruitus nequiuit tenere peccati. Propter hoc in Pſalmo, cũ ex forma ſerui, in qua Chriſtus noſtra peccata portauit, diceret: Quia repleta eſt malis anima mea, & uita mea in infernum appropinquauit: ut oſtenderet eandem animam ſuam à peccato liberam, in infernum pro nobis peccatoribus deſcendiſſe, ſubdidit, dicens: Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber. Verumtamen cum ſola caro moreretur & reſuſcitaretur in Chriſto, propter unitatem perſonæ Dei & hominis, filius Dei dicitur

tur mortuus. Quod euidenter his uerbis Paulus Apostolus protestatur: Si enim, cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati salui erimus in uita ipsius. Rursus, filium dei resurrexisse, Petri prosequutione firmatur. Iudæos ad credulitatem Christi taliter exhortantis: Vos estis filij Prophetarum & testamenti, quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens, ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ, uobis primum suscitans Deus filium suum, misit eum benedicentem uobis, ut conuertat se unusquisq; à nequitia sua. Etiam in hoc capitulo, quem semẽ Abrahæ memorat, eundem filium dei B. Petrus appellat: Non enim diuiditur Christus, qui tamen non secundum id quod ex Deo patre, sed secundum id quod ex semine Abrahæ, cognoscatur surrexisse pro unitate personæ, in qua Deus & homo unus est Christus, nõ incongrue dei filius dicitur suscitatus. Cuius, ut secũdum diuinitatem una probaretur natura cum patre, unus simul fuit effectus

 in

in opere. Sicut enim carnem suam in uirginis utero faciente patre etiam ipse fecit (quia secundum humanam naturam de Christo scriptum est, & Dominum eum & Christum Deus fecit, hunc Iesum quem uos crucifixistis. Scriptum est etiam: Quia sapiētia ædificauit sibi domū) sic etiam cū traderetur à patre, ipse quoque se cognoscitur tradidisse. Scriptum est enim: Quia Deus filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Et de ipso filio dicitur: Quod autem nunc uiuo in carne, in fide uiuo filij dei, qui dilexit me, & tradidit seipsum pro me. In resurrectione quoq; eius inuenitur operis ęqualitas, quia una est patris filijq; Maiestas. De patre quippe sic Beatus loquitur Petrus: Vobis primum Deus suscitans filium suum, misit eū benedicentem uobis. De ipso uerò sic Dei filius loquitur ad Iudæos: Soluite templum hoc, & in tribus diebus suscitabo illud. Quod Ioannes aperuit dicēs: Ipse autem dicebat de templo corporis sui. Collossensibus quoq; Paulus loquens, ipsum Deum filium humanitatē suam his

his uerbis ſignificat ſuſcitaſſe: Videte ne quis uos ſeducat per philoſophiam, & inanem fallaciam, ſecundũ traditiones hominum, ſecundum elementa mundi, & non ſecundum Chriſtum, quia in ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & eſtis in illo repleti, qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis. In quo & circuncisi eſtis, circunciſione nõ manu facta, in expoliatiõe corporis carnis, in circunciſione Chriſti, conſepulti ei in Baptiſmo, in quo & conſurrexiſtis per fidem operationis dei, qui ſuſcitauit illum à mortuis, & uos, cũ mortui eſſetis in delictis & pręputio carnis ueſtræ, cõuiuificauit cũ illo, donans uobis omnia delicta, delens quod aduerſum nos erat Chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci, exuens ſe carne principatus & poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo. Non neſcimus, hunc locum ad perſonam patris à nonnullis referri ſed ex connexione uerborum, ſic ut & legentis accedat intentio, magis id capituli huius

ſenſus oſtendit, ut unus idemqúe filius, non ſolúm Chriſtus, qui ſuſcitatus eſt, ſed etiam Deus ipſe, qui Chriſtum ſuſcitauit, appareat. Vt conſtet Apoſtolum in hoc loco Dei nomen ad illam ſempiternam filij, quæ eſt ex patre, ſubſtantiam: nomen uerò Chriſti ad eam, quam ex homine dei filius ſumpſit, retuliſſe naturam. Dignum præ omnibus ducens Doctor gentium, in fide & ueritate, ut ſicut eundem Chriſtum, qui ſuſcitatus eſt p̄dicauit hominē, (dicens: Per hominem mors & p hominē reſurrectio mortuorū, Sicut enim in adā omnes moriunt̄, ita in Chriſto omnes uiuificabuntur,) non minore cautela eundem filium, qui ſuā carnem illa (quæ æqualis eſt patri) potentia ſuſcitauit. Deum ueriſsimè prædicaret: ſicut huius loci textus clara manifeſtatione uulgauit. Deus enim qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis, quiq; nos, cum mortui eſſemus in delictis & p̄putio carnis noſtræ, conuiuificauit cum illo, idem nobis delicta omnia donauit. & qui donauit delicta. Chirographum, quod aduerſum nos erat, deleuit, & ſublatum de medio,

1. Corin. 15, C.

medio, cruci affixit, Qui Chirographũ cruci affixit, idẽ se carne exuit, q se carne exuit, ille etiã principatus & potestates traduxit cõfidenter, palã triumphans illos in semetipso, Hęc aũt. Paulo teste, omnia deus fecit, q Christũ à mortuis suscitauit. Attendatꝰ itaq;, si pater Chirographũ cruci affixit, si pater se carne exuit, si pater principatus & potestates traduxit, palã triumphans illos in semetipso. Et si hæc omnia paternæ potuerint coaptari ꝑsonæ, digne negabitꝰ filius hic Apostolo designatus. Ille scilicet deus, qui Christũ à mortuis suscitauit. Si aũt omnia superius designata, filio magis quàm patri cõueniũt, cognoscatꝰ unus atq; idẽ ab apostolo ꝑdicatus Christus, q à mortuis resurrexit, & deus q Christũ à mortuis suscitauit. Igitꝰ & qui suscitauit semetipsum & suscitatꝰ est Christus. Quia sicut in eo q in se fecit, ipse dignatꝰ est fieri: & in eo q in se tradidit, ipse dignatus est tradi: in eo q̃d in se occidi permisit, ipse dignatus est mori: Sic in eo, qđ in se suscitauit, ipse dignatus est suscitari. Humãitas ergo uera filij dei nec tota in sepulchro fuit nec tota in in-

in inferno, ſed in ſepulchro ſecundum ueram carnẽ Chriſtus mortuus iacuit, & ſecundum animam ad infernũ Chriſtus deſcendit. Secundum eandem animam ab inferno ad carnem (quam in ſepulchro reliquerat) rediјt: ſecũdum diuinitatem uerò ſuam, quæ nec loco tenetur, nec fine concluditur, totus fuit in ſepulchro cũ carne, totus in inferno cum anima. Ac per hoc plenus fuit ubique Chriſtus, quia non eſt Deus ab humanitate, quam ſuſceperat, ſeparatus, qui & in anima ſua fuit, ut ſolutis inferni doloribus, ab inferno uictrix rediret, & in carne ſua fuit, ut celeri reſurrectiõe corrumpi non poſſet. Totum igitur hominem cum ſuis infirmitatibus ſine peccato dei filius pro nobis accepit: in tota traditus idem Chriſtus ſecundum ſolam carnem mortuus, totus Chriſtus ſecũdum ſolam animam ad infernum deſcendit. Idem atq; inſeparabilis Chriſtus, ſecundũ ſolam carnem de ſepulchro ſurrexit: idem atq; inſeparabilis Chriſtus, ſecũdum totum hominem, quem accepit, terram localiter deſerens, ad cœlum aſcendit, & in dextris

dextris Dei sedet, secundum eundem totum hominem uenturus ad iudicādum uiuos & mortuos, coronaturus fideles & pios, illos scilicet, qui eum in utraq;, id est in humana diuinaq; substantia, uerum plenum & perfectū credentes, nec Dei filio aliquid paternæ substantiæ minuunt, & totum pro se susceptum hominem sine peccato cognoscunt, condemnaturus autē infideles, qui diuersos cuiuslibet perfidiæ sectantur errores, quique in eis ita simul obdurato corde perdurant, ut eos usq; ad uitę pręsentis obitum non relinquant. In quibus sunt illi, qui in Christo phantasiam carnis audēt credere. Et cū eum ueritatem carnis denegant accepisse. Illi etiam qui in eo diuinitatem omnimodis abnegantes, solam hominis putant fuisse substantiam. Sed & hi qui eum uel de Deo patre Dominum denegant naturaliter natum, uel totam non credūt hominis in Christo substantiam. Similiter & illos condemnaturus adueniet, qui ex operationis unitate unum Deum patrem & filium credentes, alterum ex altero sic natū denegant,

ut personaliter patrem filiumq; confundant. Quiq; patri humanam pariter natiuitatem assignantes & mortem, ipsum patrem dicunt natum ex uirgine, ipsum etiam passum fatentur in carne. Illos etiam ęterno condemnabit gehennalis tormenti supplicio, qui corpus Christi non ex uirgine fatentur substantialiter sumptum, sed confingunt de cœlo depositum. Cum Dei filius propterea de homine naturam fuerit dignatus corporis terreni suscipere, quia non uenerat eos qui in cœlo, sed eos qui fuerant in terra, saluare, sicut Apostolus dicit: Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit, unde debuit per omnia fratribus similari. Suscepit ergo filius Dei animã nostram, id est, melius nostrum: (quia melior est meliore nostro, de quo Ioãnes dicit: Maior est Deus corde nostro) sed non spreuit etiam carnem nostram, id est, infimum nostrum suscipere, quia totum hominem uenerat liberare, nec potuit infimo nostro infimus fieri, per quem infimum nostrum in illud nomen, quod super omne nomẽ est, meruit

Hebr. 2. C.

I. Iohan. 3. D.

meruit exaltari, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confitea tur, quia Dominus Iesus Christus in glo ria est Dei patris. Qui etiam illos tormé tis est interminabilibus traditurus, qui sancti spiritus naturam à substantia pa- tris filijq́; discernũt, ut uel omnino eum personaliter esse nõ putent, uel tanquã ministrum meriti prorsus inferioris exi- stiment. Ipsi sibi sua professione contra- rij, qui se uel in illo, qui omnino non est, uel in eo, qui Deus non est, credere con- fitentur. Vt enim pauca huius operis causa subijciam. Dicatur, quid minus ha bet spiritus sanctus, quàm habet pater & filius? qui & in initium creationis no stræ cum patre ab filio simul fecit, & effe ctum redemptionis nostræ cum patre si mul filioq́; perfecit. Cœlum fecisse dici- tur Deus, sed operante patre simul & fi- lius inuenitur cooperator & spiritus san ctus. Verbo enim domini cœli firmati, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Quid patre uel filio minus habere cre- ditur, à quo uirtus omnis cœlorum fir- Psal. 32

mata

mata monstratur? Vitam dare nullus,
potest, nisi qui substantialiter Deus est.
Sicut autem uiuificat pater, sic uiuificat
filius, sic uiuificat spiritus sanctus. Nam
sicut pater suscitat mortuos & uiuificat,
sic & filius, quos uult, uiuificat. Et de spi
2.Corin.3,B. ritu Apostolus dicit: Litera occidit, spiri
tus autē uiuificat. Idem rursus: Si autem
Spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mor
tuis, habitat in uobis, qui suscitauit Ie
sum Christum à mortuis, uiuificauit &
mortalia corpora uestra, propter inhabi
tantem spiritum eius in uobis. Regene
rat pater, regenerat filius, regenerat spiri
tus sanctus: quia cum Baptisma datur in
nomine patris & filij & spiritus sancti,
ex eo unusquisque regeneratur, in cuius
nomine baptizatur. Cum ergo in nomi
ne Trinitatis datur Baptisma, simul tota
Trinitas regenerat, quæ unus & solus
est Deus. Propterea de fidelibus Ioan
nes dicit: Qui non ex sanguinibus, neque
ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate
uiri, sed ex Deo nati sunt. Est in nobis
charitas patris, qua dicit Paulus: Com
mendat autem suam charitatem Deus

in nobis, quoniam si, cum adhuc peccatores essemus. Christus pro nobis mortuus est, multo igit magis iustificati nūc in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum. Est in nobis charitas Christi, dicente Apostolo: Quis nos separabit à charitate Christi? ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Eadē est in nobis etiam charitas Spiritus sancti, de qua Paulus dicit: Obsecro igitur uos fratres, per dominum nostrum Iesum Christum & per charitatem spiritus. Et alio loco. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis. Et denuo dicit: Fructus autē spiritus est charitas, gaudiū, pax. Habitat in nobis pater, habitat filius, habitat spiritus sanctus. Quia scriptum est: Inhabitabo in illis & inambulabo. De filio quoque dicit Apostolus: In interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus uestris. Spiritum quoq; sanctū his uerbis in nobis habitare confirmat: Nescitis, quia templum Dei estis, & spiritus dei habitat in uobis? Et ut ostēderet, eundem esse spiritū dei: qui spiritus sanctus

Rom. 8. B.

Ibid. 15. B.

Ephes. 3. C.

est, Timotheum sic ammonet, dicēs: Bonum depositum custodi per spiritū sanctum qui habitat in nobis. Dat gratiam pater, dat gratiam filius, dat gratiam spiritus sanctus. Sicut prędicator ueritatis, Christo in se loquente, testatur: Gratia uobis & pax à Deo patre nostro, & domino Iesu Christo. De spiritu quoq; sancto scriptum est in Actibus Apostolorum, cum Petrus ad docendum Cornelium ab ipso spiritu mitteretur: Loquen-
Act. 10. B. te autem Petro uerba hæc, cecidit spiritus sanctus super omnes, qui audiebant uerbum, & obstupuerunt ex circūcisione fideles, qui uenerāt cum Petro, quia & in nationes gratia spiritus sancti effusa est. Sumus templū patris, sumus templum filij, sumus templum spiritus sancti, sicut à Paulo doctore didicimus, qui ait: Vos enim estis templū Dei uiui. Et alio loco: Si quis autem templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus, Templum enim Dei sanctum est, quod estis uos. Filij quoq; templū sumus, cuius domus sumus. Nam & ipse filius templum domū uocauit, dicente Euangelista: Ascendit

cendit Iesus Hierosolymam, & inuenit in templo uendentes boues & oues & cætera. Quos cum de templo protinus eiecisset, uendentib. columbas dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domũ patris mei domum negotiationis. Similiter David idem esse templum Dei quod domum in Psalmis ostẽdit, dicens: Ego autem in multitudinem misericordiæ tuæ introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctũ in timore tuo. Cũ hoc ergo sit templum dei, quod domus, Dei templum nos filij demonstrat Apostolus, cuius nos domũ, ita scribẽs Hebręis appellat: Christus autem tanquã filius in domo sua, quæ domus nos sumus, fiduciã & gloriã spei usq; ad finem firmã retineamus. Nam & ipsum corpus filij & domum scriptura sancta nominauit & templum, cum dicit Salomon. Sapientia ædificauit sibi domum: Et Euangelista huic sensui concordans ait: Ipse aũt dicebat de templo corporis sui. Si ergo quod corpus est Christi, templũ est Christi, nos quoq; tẽplum eius sumus, quos corpus eius esse cõfirmat Apostolus, di-

Ioan. 2. C.

Psal. 5. B

Ioan. 2 [illegible]

 cens:

cens: Vos estis corpus Christi & membra. Templum etiam spiritus sancti nos esse manifeste commendat: Nescitis, inquiens, quia membra uestra templum est spiritus sancti, qui in uobis est, quem habetis à Deo? Vbi eum Deum quoque monstrauit, ista subijciens: Et non estis uestri, empti enim estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore uestro. Hoc tamē templum spiritus sancti, membra Christi esse testatur, dicens: Nescitis, quia corpora uestra membra Christi sunt? Dicatur igitur, si cœlorum uirtutem potuit firmare qui non est Deus: si potest uiuificare, qui non est Deus: si potest in Baptismatis regeneratione sanctificare, qui non est Deus: si potest charitatem tribuere, qui non est Deus: si potest in credentibus habitare, qui non est Deus: si potest gratiam dare, qui non est Deus: si potest templum membra Christi habere, qui non est deus: Et digne Spiritus sanctus negabitur Deus. Rursus dicatur: Si ea, quæ de Spiritu sancto cōmemorata sunt, potest aliqua creatura facere: & digne Spiritus sanctus dicetur

cetur creatura. Si autem hæc Creaturæ posſibilia nunquam fuerunt, & inueni- untur in Spiritu ſancto, quæ tamen ſoli competunt Deo, non debemus naturaliter diuerſum à patre filioq́ dicere, quē in operum potentia diuerſum nō poſſumus inuenire. Ac ſic ex unitate operis unitas eſt cognoſcēda uirtutis, nec quiſquam dubitet Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, perſonarum Trinitate ſeruata, unum deum naturaliter dicere, qui potuit uniuerſa ſola uoluntate condere, qui cuncta poteſt uirtutis omnipotētia gubernare, qui omnia poteſt immenſitate diuinitatis implere. Hæc ut Dominus dedit. Clemētiſsime Rex, malui tuę pietati ſcribere, quàm omnimodis reticere, ne ſilēdo, aut æſtimarer ſuperbus, aut de fidei noſtræ ueritate putarer ambiguus. Cum eccleſiam Catholicam ſolam Chriſtus columbam ſuam uoluerit appellari dicens: Vna eſt columba mea, una eſt dilecta mea. In quo columbæ nomine charitas & ſimplicitas deſignatur. Sola aūt ueram poſsidet charitatem, quæ Filium Dei, quem diligit, non dicit in diuinitate

minorem, sed patri fatetur æqũalem. Sola uerò possidet ueritatem simplicitatis, quæ unam, ueram, & simplicem credit substantiam Trinitatis. Oramus autem Deum, ut aures clementię tuæ uerbo ueritatis placidas reddat, & pio cordi tuo lumen sapientiæ spiritalis infundat, ut filium Dei Deum Dominũ Iesum Christũ sic honorifices, sicut honorificas, patrem. Meretur enim hoc à te, ut eum qui te fecit patre tuo meliorem, patri suo secundum diuinã naturam fatearis æqualem. Quęso gloriose rex, ut in te confideres largitatem diuini muneris, & potestatem non minuas largitoris, ut qui tibi temporale donauit regnum, donet etiã sempiternũ. Ipse enim dicit: Eos qui me glorificant, glorificabo. Quod ipsa Trinitas faciat, quæ unus & uerus est deus, qui potest omnia facere, supra quàm petimus aut intelligimus. Ex ipso enim & per ipsum sunt omnia, ipsi gloria in sęcula sæculorum. Amen.

FINIS.

BEATI

BEATI FVLGENTII DE CONIVGALI DEBITO, & uoto continentiæ à coniugibus emisso, Epistola prima.

EPistolam tuam, sanctę solicitudinis indicem, ante aliquot menses accipiens, cũ persoluere cuperẽ sine dilatione responsum, sic sũ repentina corporis ægritudine correptus, ut febrium uiolenta nimietas commeatum mihi uitæ præsentis auferret, nisi uerus animarum corporumq́ue medicus qui sanat omnes languores nostros, & redimit de interitu uitam nostram, ad remouendum tantę infirmitatis flagellum dignaretur medicinæ suæ largiri subsidium, recepta quoq; sospitate, non defuit quidem rescribendi uoluntas, sed ad dirigendum obstitit hyemalis asperitas. Nunc itaque, quia creator & moderator temporum, temperiem dignatus est donare uentorum, consultationi tuæ, quod miseratione atque inspiratione

superni largitoris accepi, redhiberi non desiiti. Dicis itaq; filiam nostram, coniugem tuam, penè usq; ad extremum nu/per ægrotasse periculum, & sicut plerunque contingit, accepta manus impositione, pœnitentiam secundum morem (quem habet Christiana religio) peregisse. Verum, quia postmodum diuinæ bonitatis munere plenam accepit corporis sospitatem, fragilitatem carnis al/legans, ætatis insuper iuuenilis incontinentiam confiteris. Et in hac ambiguitate cogitationis, qua carnem consideras, maiestatemq; formidas, uelut nauta locorum ignarus, & fluctibus uentisq; iactatus, dum periculorum incerta præcaues, nostra tibi responsione demonstrari flagitas portum, ubi possis animæ uitare naufragium. Tenor ergo interrogationis tuæ duo quædam me compellit non segniter consideranda pensare, scilicet, non solum quid in se cõiugalis ammixtionis qualitas habeat, sed etiã, quid in unaquaq; re pollicitatio uouentis exposcat: Igitur si per seipsam quis fideliũ coniugum commixtionem, duce ratione

ne, consideret culpabilis usus nõ in coniugali concubitu, sed in cõcumbentium reperietur excessu. Neq; ex commixtione maris & fœminæ, sed ex immoderatione libidinis culpam trahit coitus coniugalis. In coniugibus ergo excessus iure reprehenditur, nuptialis tamen dignitas collati sibi diuinitus honoris munere non priuatur. Ideo clamat apostolicæ prædicationis authoritas: Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Corinthios quoq; super matrimonij honestate seruanda Paulus informans, cum præmisisset, bonum homini mulierem non tangere, quorundam infirmitatem uidens, atq; Apostolica satagens charitate, tanquam parieti inclinato, & maceriæ impulsæ, non neglexit Doctor egregius consolationis destinã, Christo in se loquente, supponere. Deniq; subsequenter adiungit: Propter fornicationis autem unusquisq; suam uxorem habeat, & unaquæq; suum uirũ habeat. Vxori uir debitum reddat, similiter autem uxor uiro. Apostolicæ itaq; lectionis tenor ostendit, uxorem uiro, & Heb. 13. A.

uirum uxori quadam debiti communione misceri. Quod proculdubio non appellaret Apostolus debitum, nisi legitimum sciret esse reddendum, nec iuberet reddendum mutuæ consensionis officium, si esset iniqua reposcẽtis exactio. Vsque adeo nanque nuptias operi diuino applicare nõ ambigit gentium Doctor, ut & mulieris in corpore uiri, & in uxoris corpore uiri potestatem æquali prorsus iure confirmet dicens: Mulier sui corporis potestatem non habeat, sed uir, Similiter autem & uir sui corporis potestatem non habeat, sed mulier. Alio autem loco idem dicit: Quia non est potestas nisi à Deo. Huius igitur potestatis inculpabilis est usus, officio gignendi diuinitus attributus, si iustitię terminum transgredi libidinosus non permittatur excessus. Iustitia uerò utendi coniugij hæc est, ut non explendæ libidinis, sed subsistuendæ prolis obtentu sibi coniuges congruo tempore misceantur. In illis nanque bonis quæ fecit Deus, inueniitur casta copulatio uxoris & uiri, in quibus Dei operibus libido non potest in-

ue

ueniri: nec aliquando iustitiæ congruit, quæ non hominibus ex dono conditionis, sed peccatoribus ex uitio primæ prę uaricationis accessit, Sed quia sine illa in corpore mortis huius proles humana non seritur, non eam affectant coniugia casta, sed tolerant, eiq; imponit nuptialis honestas modum, sine qua non potest in carne peccati naturalis explere fœcunditatis officium. Sic ergo quæri debet ex nuptijs fructus, ut cohibendus sit lubricę uoluptatis excessus. Quocirca, si coniugalis usus eatenus temperetur, ut non æstuanti libidini animus seruiat, sed prouentum nasciturae prolis attendat, & cum nata fuerit, diluendam celerius spiritali generatione non negligat, non deputatur fidelibus coniugibus ad peccatum, carnis indulta commixtio, quia & coniugalis seruat confœderatio castitatem, & uerecundia custodit modesta temperiem, & Deo dicandam coniugalis exhibet fœcunditas prolem, ut & redemptoris ope homo iam natus reformetur baptismatis Sacramento, cuius opere prius formatur in utero: &

illum

& illum habeat humana natura benefi-
cio secundę natiuitatis patrem, quem in
prima natiuitate suæ conditionis agno-
scit authorem. Coniugatus ergo si for-
nicetur, damnabiliter peccat: si uerò tho
ri fidem non deserat, sed in uxore sua na
turali duntaxat uiu aliquantulũ intem-
peratus excedat, non solum scilicet ge-
nerationem quęrens, sed aliquando libi
dini carnis obediens, hoc equidem sine
culpa non facit: talis autem culpa citius
bene operãti atq; oranti remittitur. quia
ipsi coniugi seruat maritalis charitas fi-
dem, in qua non potest maritalis infir-
mitas custodire temperiem: & si nuptia-
lis in uxore modestia non tenetur, à nu-
ptiali tamen fide nulla immoderatione
disceditur. Retenta ergo thori fides ma
culam diluit, quàm contrahit infirmitas
carnis, si mulieri non misceatur alteri,
quisquis non pro sola generatione, sed
etiam propter fragilitatẽ carnis suæ mi-
scetur uxori. Quia & si præfixum con-
cumbendi modum transit, tamen coniu
galem terminum nõ excedit. Et licet cõ-
trahat carnalis infirmitas culpam, impe-
trat

trat tamen nuptialis integritas ueniam. Accipit ergo talis indulgentiam, non pro eo quod ab una debitum coniugale plus quàm oporteat exigit, ſed quia una legitima accepta cõtentus, alteram non requirit. Si tamen non deſunt miſericordiæ opera, quæ tantum ualent in religione Chriſtiana, ut non ſolum qui coniugijs utuntur, aut qui continentes ſunt, ſed etiam uirgines ad pręmium uirginitatis peruenire non poſsint, ſi opera miſericordię charitatisq; neglexerint. Si uerò quis intentus operibus bonis, tantam ſeruauerit in uxore temperiem, ut filiorum procreandorum cauſa tantummodo miſceatur uxori, multa laude talis eſt proculdubio dignus, ſi quis hoc noſtris poteſt implere temporibus. Fornicatio tamen nunquam poteſt eſſe ſine graui crimine, in qua licet nõ dubitemus damnabiliter peccare hominem ab uxore diſiunctum, damnabilius tamen fornicari exiſtimo coniugatum. Vtrunq; autem ſcriptura ſancta iudicandum, & regno Dei pronunciat alienum. Scriptum nanque eſt in epiſtola ad Hebræos: Quia

for-

fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Et in Epiſtola, quam ad Corinthios ſcripſit Apoſtolus, dicitur: Nolite errare: neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neq; ebrioſi, neque maledici, neq; rapaces regnum Dei poſsidebunt. Rurſus inter opera carnis idem Apoſtolus Paulus fornicationem immunditiam, luxuriamq; dinumerat: in quorum concluſione dicit: Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequuntur. Præmonet etiam ne lugeat multos ex his qui ante peccauerunt, ut non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia & fornicatione & impudicitia quam geſſerunt. Igitur quia de qualitate coniugij, quod Dominus donauit, diximus, illud eſt conſequenter tota ſolicitudine pertractandum, quidnam ueſtræ uoluntatis præfixerit (ſi qua nunc potuit eſſe) deuotio. Neque enim quia rebus à Deo conceſsis uſus hominibus nõ interdicitur, ideo debet homo quod uouerit Deo non reddere. Cũ ſcriptum ſit:

Gal.5.C.

2.Cor.12.

sit:Reddam tibi uota mea,quæ distinxerunt labia mea.Et ne quisquam sibi uellet excusationem tribulationis ad frustrandæ licentiam promissionis assumere, nec se putaret uoti reum, si se dixisset aliquid uouendum non uoluntate sed tribulatione compulsum, docens beatus Dauid omnia esse Deo reddenda, quæ fuerint legitime duntaxat etiam in tribulatione promissa,cum dixisset deo: Reddam tibi uota mea, quæ distinxerũt labia mea:continuo subdidit Et loquutum est os meum in tribulatione mea. Nam & in Deuteronomio scriptum est: Si autem uoueris uotum domino Deo tuo,non tardabis reddere illud,quia exquirens exquiret Dominus Deus à te, & erit in te peccatum. Si autem nolueris uouere,non erit in te peccatum.Quę exeunt per labia tua custodies, & facies quemadmodum uoueris Deo tuo uotum,quod loquutus es ore tuo.Dicit & Salomon:Statim ut uoueris uotum Domino,non tardabis reddere illud.Tu itaque quę uoueris redde. Bonum est non uouere,quàm uouisse & nõ soluere.Pro

inde

inde licitarũ rerum uſus licitè cùm tem-
perantia geritur, donec rei licitæ renun-
ciatio non mouetur, & quamdiu non te-
netur ex utriuſq; id eſt, mariti uxoriſq;
conſenſu, perpetua continentię promiſ-
ſio, non eſt illicita cõiugalis ammixtio.
Scriptum eſt enim: Si duxeris uxorem,
non peccaſti: & ſi nupſerit uirgo, nõ pec-
cauit. Veruntamen non peccet uirgo
quæ nubit, inuenitur tamen aliqua uir-
go peccare ſi nupſerit. Non enim peccat
uirgo nubens, ſi uirginitatem Deo priuſ-
quam nuberet in corde non uouit. Cæ-
terum ſi, quemadmodum dixit Apoſto-
lus, ſtatuit in corde ſuo firmus, non ha-
bens neceſsitatem, poteſtatem autẽ ha-
bens ſuæ uoluntatis, & hoc iudicauit in
corde ſuo ſeruare uirginitatem ſuã, gra-
uiter poſtmodũ peccat, ſi poſt dicatam
uirginitatem Deo, uoluerit humano ſer-
uire connubio. Nã & uiduas quaſdam
beatus Paulus uinculo pronunciat dam-
nationis obſtrictas, quia ſcilicet poſt cõ-
tinentiæ profeſsionem, nubendi recce-
ptam non abijciunt uolũtatem. De qui-
bus euitandis Timotheum ſic inſtruit.
Adule-

Adulescentiores autem uiduas deuita, 1.Tim 5.B.
cum enim luxuriatæ fuerint, in Christo
nubere uolunt, habētes damnationem,
quia primam fidem irritam fecerunt.
Adimit igitur concumbendi licentiam
continentiæ promissio, nec sola talibus
fornicatio interdicitur, sed etiam marita
lis ammixtio prohibetur, & præuarica-
tricem uoluntatem tenet culpabilis ne-
xus, etiam si nullus in opere consequa-
tur effectus. Neq; enim frustra scriptum
est: Quia concupiscentia cum concepe-
rit, parit peccatum. Quocirca nō solum
à uirginibus integritas, uerumetiam à ui
duis atq; coniugibus debet Deo dicata
continentia cum timore & tremore ser-
uari. Quia priusquam sit aliquis uoti re-
us, non condemnatur, siue uirgo licite
nubat, siue maritus & uxor coniugale si
bi debitū reddant: Postquàm uerò quis-
que meliora consectans, professione se-
ipsum continentiæ siue integritatis ob-
strinxerit, grauissimè delinqt, si sibi de-
inceps licere putat, quod ante licitum
fuerat. In talibus quippe rebus, quod uo
uens deo sibi adimit uoluntas, nulla de-

inceps impune permittit usurpare necessitas, nec temerator uoti excusationē iustā suę preuaricationis inueniet, quem nemo compulit ut uoueret. Est planè aliquid discernendum, inter uotum uirginis aut uiduæ, & inter uotum eorum qui tenentur uinculo coniugali. Nec enim tanta est uouendi licentia uel libertas uiro siue mulieri, potestatem sui corporis non habenti, quanta est uiduę cuilibet aut uirgini. Cōiugato enim uel cōiugatæ corporalis cōtinentiæ uouendæ facultas plena nō suppetit, cuius corpus non in sua, sed in coniugis potestate cōsistit, secundum illud Apostoli dictum, quod supra posuimus: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed uir: similiter autem & uir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Non itaq; finitur absq; coniugis uoluntate continentiam assumere, cuius corpus non est in propria potestate. Hoc enim quisque rectà & firma deuotiōe solus promittit, quod sui tantum iuris esse cognouerit. Tale est enim, ut uelit quisque corporis sui, quod est in coniugis potestate, continen-

nentiam profiteri, quale, siquis de alterius substantia aut eleemosynam facere, aut sacrificium conetur offerre. Deus autem noster (sicut ipse testatur) diligit iustitiam, & odio habet rapinam in holocausto. Illa itaque inter coniuges est continentiæ certa promissio, quæ fuerit utriusque consensione firmata. Quam cum uir & mulier sibi consentientientes concordi uoluntate, tanquam sacrificium in odorem suauitatis, super altare fidei deo uero ac summo in templo sui cordis obtulerint, nec mulier ulterius in uiri nec uir in mulieris corpore, ad reposcēdum debitum coniugale potest habere legitimam potestatem. Sicut enim, priusquam Deo simul uouerent, reprehensibilis fuit unius oblatio, quia legitimi consortis deerat assensus: ita cum pari obtulerit uterque consensu, quod est inseparabiliter utriusque commune, non erit impunitus, si quis munus, Deo uoluntaria deuotione oblatum, illicito crediderit opere temerandum. Quod si forte quis non toto animo uouisse causetur, eo magis dānabilis erit, quòd nō sim

plex ad Deũ, sed fictus accessit. Scriptũ est autem: Quia spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictũ, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Alio quoque loco ficta sancta scriptura sic increpat: Ve duplici corde, & labijs sceleratis, & manibus malefaciẽtibus, & peccatori ingredienti terram duabus uijs. Quàm sit aũt malũ, quamq́ꝫ solicitè effugiendum, si quis de hoc quod deo uouerit, aut retinere aut repetere aliquid, mortifera præuaricatione pertentet, Exemplo sunt Ananias & Saphira, q̃s de precio agri quãdam patrem infideliter subtrahentes, non solum uox Apostolica, tanquam diuini iuris peruasores increpauit, sed etiã seueritas iustitiæ cœlestis occidit. Beatus deniq́ꝫ Petrus nõ solum fraudis uitio memoratũ Ananiam dixit obnoxium, quinetiam, cor eius à Sathana pronunciauit impletum, dicens: Anania, cur impleuit sathanas cor tuum, mẽtiri te spiritui sancto, ut fraudares de precio agri? Nónne manens tibi manebat, & uenundatũ in tua erat potestate? Qui utiq́ꝫ fecisti hoc, non hominib. mentitus es,

es,ſed Deo. Si quis igitur rem domino iam deuotam, carnali uictus illecebra, crediderit denuo repoſcendam, non eſt legitimus rei ſuæ poſſeſſor,ſed diuini iuris pronunciatur inuaſor. Nec immeritò continentiæ iã deuotæ uiolator immundus audit,quod auarus pecuniæ fraudator audiuit. Proinde cũcta quæ ſuperius diſputata ſunt, conſciẽtia uobis teſtimonium perhibente, perpendite. Et ſiquidem continentiam pari uouiſtis aſſenſu, tenorem ueſtræ dilectionis cum Dei timore ſeruate. Et ſiquando carnis infirmitas mentem pulſat,animus ad auxiliũ diuinæ miſerationis accurrat, ne cedat libidini,ſed Deum tota humilitate fidelis exoret,& carnali deſiderio militanti aduerſus animam nõ conſentiat,ſed repugnet. Si uerò continentiã unus ueſtrum ſine alterius uouit aſſenſu, temerariè ſe uouiſſe cognoſcat,& debitum cõiugi caſta ſynceritate redhibeat. Veruntamen, ut omnia ueſtra honeſta fiant, in redditione coniugalis debiti,ſic infirmitatem carnis uſus excipiat coniugalis, ut nõ caſto libidini ſeruiat,ſed animi uirtus adiu-

ta diuinitus, carnalis concupiſcentiæ frena reſtringat. Negocium nanque ſubſtituendæ prolis ita debet à coniugib. per agi, ut ſubſeruiente uerecundia, dum ſe ad opus fœcunditatis animus fidelis inclinat, modeſtiam ſimul naturalis honeſtatis Deo adiuuante cuſtodiat. Præcipue autem obſeruandum eſt fidelibus coniugibus, ut illa fugiant opera, quæ diuina ſeueritas & facienda prohibet, & facta condemnat. Hæc enim nec Apoſtolica doctrina fidelibus inſinuare ceſſauit, ut ad cuſtodiendam uitæ bonę regulam prudenter inſtrueret ſalubriterque terreret: Magnum itaque bonum eſt, mulierem non tangere, quod debet omnis fidelis principaliter obſeruare. Propter fornicationes tamen quiſquis ſiue coniugatus, ſiue à coniugio liber, ſi continẽtiam Deo non uouit, & ſeipſum ad implendam continẽtiam cernit inualidum quamuis ubi plena fuerit continendi uoluntas, & ab oratione atque operibus bonis non deſtiterit uera cordis humilitas, Ille qui dixit. Petite & dabitur uobis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur

tur uobis: quia ueritas eſt, & mentiri nõ poteſt, & bene petenti det, & quærenti adinuentiones ſuas præparet, & bene pulſanti ipſe aperiat, ut ad penetralia uitæ melioris introeat. Tamẽ ſiquis adhuc plus eſt de ſua infirmitate ſolicitus, quã de Domini uirtute ſecurus, ſi continentiam non nouit carnis, contineat ab iniquitate, & ſicut decet utatur uxore, malitiam atq; auaritiam fugiat. & non condemnatur, ſi coniugi debitum reddat. Non ſit ebrioſus, non inuidus, non contentioſus, non fictus, non malignus, nõ litigioſus, non ſuperbus, nonrapax, non auarus. Quantum ad ipſum attinet, pacem habere cum omnibus quærat, perniciem non teneat, nulli detrahat, cum amicis fidem teneat, inimicis nunquam perfidus aut periurus exiſtat, aliena non rapiat, æquitati pecuniam non præponat, ſit in negocijs iuſtus, in operibus pius, mitis ad tolerandas, tardus ad retribuendas iniurias, in fide ſtabilis, amator caſtitatis & pacis. Attendat Saluatoris noſtri dictum, quo nobis & quid faciamus præcipit, & quid accipiamus

ostendit. Ait enim: Dimittite & dimittetur uobis, date & dabitur uobis. Sit ergo quantum potest in eleemosynis largus & hilaris, & ad dimittendum peccantibus facilis ac suauis, nec tamen se putet ita peccantibus tribuere ueniam, ut disciplinam suæ domus existimet negligẽtiam, sed uigoris retinens clementiæque temperiem, seruet in correptione modestiam, & in remissione censuram. Arguat, moneat, terreat, increpet, consoletur, oblectet. Nec tantum faciat in subditis peccantibus, quantum impetus furoris impellit, sed quantum modus consultationis exposcit: Et si uerberãdus est pro peccato famulus, non ulciscendi libido præualeat, sed æquitas Christiana potius illi clementer consulat quem flagellat: ac sic & quando iustitia persequitur culpam, non desit misericordia, quæ modeste nouit tenuare uindictam. Nutriantur filij secundum Apostoli pręceptum, in disciplina & correptione domini, nec permittantur impudicè aut luxuriose uiuere, cum non lasciuię, sed castitati ac tẽperantiæ proles debeat Christiana serui-
re.

re. Necq enim & de malis operibus filiorum non erit in illa terribili examinatione parentum negligentiã iudicanda: cũ & in hoc ſeculo propterea Heli ſacerdos à domino reprobatus fuerit & abiectus non quia filijs in iniquitate cõſenſit, ſed quia peccantes manſueto quamuis ſermone monuerit, prohibere tamen competenti ſeueritate ceſſauit. Magis autem parentes, qui uere diligũt filios, bene operando eis cõſulant, quàm diuitias colligendo: dum filijs tenaciter ſubſtantia colligitur, oportũitas boni operis omittatur. Præ omnibus autem fideles meminerint coniugati, ſemper orationibus atque eleemoſynis inſiſtẽdum, nec uelint iugiter in ipſa carnis infirmitate iacere, ſed feſtinent gradum uitæ potioris aſcẽdere. Et ut ad uirtutem continentiæ perueniat animus, magis magiſq; carnalis concupiſcentiæ comprimatur exceſſus. Vt dum Deo adiuuante illum ſuperauerint gradum, in quo coniugalis infirmimitas ueniam poſtulat, celſiorẽ poſsint laudabiliter obtinere, in quo continentiæ uirtus palmã uitæ melioris expectat.

BEATI FVLGENTII AD GALLAM DE CONSOlatione ſuper morte mariti, & de ſtatu uiduarum, Epiſtola ſecunda.

DOminæ uere illuſtri, & in Chriſti timore uenerabili, filiæ Gallæ, ſeruorum Chriſti famulus. Ante menſes aliquot Diaconi mei, ex urbe meantis, certa narratione comperi, non ſolum tui coniugis obitum, uerumetiam ſanctum propoſiti tui tramitem, in quo iam ambulas, illo deducente, qui eſt uia, ueritas & uita, qui fidelibus ſuis nouit per momentaneam triſtitiam donum ſempiternæ largiri lætitiæ, & quos uult ſalubriter de terrenis ad cœleſtia paternę benignitatis diſpenſatione transferre. Neque enim fruſtra Dominus (cuius incomprehenſibilia iudicia, & inueſtigabiles uias Apoſtolus prædicat Paulus) coniugem tuum religione ſyncere fidelem, corde humilem, moribus mitem,

mitem, operibus miſericordem, conuerſatione penitus innocentem, ætate iuuenem, de peregrinatione huius uitæ ad æternam cœleſtis patriæ celeriter trã ſtulit manſionem: niſi ut & illi gaudia æterna conferret, & tibi facultatem melius uiuendi concederet. Illi donauit ut corpore ſpoliatus, ſit cum Chriſto ſine fine uicturus: tibi donauit, ut quæ ſunt Domini ageres, & ſecundum Apoſtoli ſermonem, ſis ſancta & corpore & ſpiritu. Proinde, ſine dubitatione crede, quod diuinitus dicitur: & cum dilectione ſpera, quod promittitur, ut poſſis benefacere quod iubetur. Primo igitur de mariti morte per Apoſtolum Paulum, quid debes fideliter tenere, cognoſce. Ait enim: Nolumus autem uos ignorare fratres de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Si enim credimus, quòd Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt per Ieſum adducet cum eo. Si ergo ueræ fidei tenaces ſumus, ſi de ſermonibus Dei nihil ambigimus, ſi ad futurã uitam ſpe certiſsi-

tiſsima tendimus, ſi digne Deum proximumq́ue diligimus, ſi non ab hominibus inanem, ſed à Deo ueram gloriam Chriſtiani nominis expectamus, non debemus utique de fidelibus mortuis & (ut proprie dicam) de dormientibus noſtris aliquã (ſicut infideles) habere triſtitiam. Salubris etenim noxiæq́ue triſtitiæ debet in noſtro corde manere diſcretio, qua fit ut nec de amiſsione ſolatij temporalis concidat animus æternis rebus deditus, & de his ſalubrem triſtitiã ſumat, in quibus ſe aut minus aliquit aut ſecus quàm oportuit feciſſe cõſiderat. Propter quod Paulus utranq; triſtitiam non minus opere docet, quàm retributionem diſcretam. Deniq; in una ſalutis prouentum, in altera mortis poſitum demonſtrat exitium, dicens: Quæ enim ſecundum Deum eſt triſtitia, pœnitentiam in ſalutem

2.Cor.7.C. ſtabilem operatur, ſæculi autem triſtitia mortem operatur. Ne igitur ultra fidei Chriſtianæ modum indiſcretam teneas de mariti morte triſtitiam, nec amiſſum exiſtimes ſed promiſſum, nec ipſins iuuentutẽ putes immaturè præciſam, quã inter=

interminabili uides ęternitate firmatam Fideli quippe animę dicitur: Renouabitur sicut aquilæ iuuentus tua. Absit aũt ut infidelium consentientes errorib. æstimemus aut dicamus, quia illum iuuenem Christianum abstulit atra dies, & funere mersit acerbo. Illos nanq; atra dies aufert, qui secundum Ioannis Apostoli dictũ, in tenebris sunt, & in tenebris ambulant, & nesciunt ubi ambulant, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eorum. Illos abstulit atra dies, quos ipsa lux uera uehementer obiurgans: Hoc est autem, inquit, iudicium, quia lux in mũdum uenit, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem, erant enim eorum mala opera. Tales sunt qui uiuunt, ut cum audierint uocem filij Dei, non ad uitam sed ad iudicium suscitentur, dicente domino: Quia ueniet hora, quando omnes qui in monumẽtis sunt, audient uocem eius, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem uitæ, qui mala egerũt in resurrectionem iudicij. Et quia his nec breuis uita potest prodesse nec longa consequenter de talibus in libro Sapien-

Psa. 102. A.

Sap.3.D. Sapientiæ dicitur: Et si quidem longæ ui-
tæ erunt, in nihilum computabuntur, &
sine honore erit nouissima senectus illo-
rum. Et si celerius defuncti fuerint, non
habebunt spem, nec in die magnitudi-
nis alloquutionem. Quæ est autem dies
magnitudinis, nisi dies in qua non iudi-
cādus sed iudicaturus ueniet Dominus.
Nunc enim cum uenit ut pro nobis iudi-
caretur, non fuit dies magnitudinis sed
minorationis, in qua minoratus est pau-
lò minus ab angelis: tunc autem erit di-
es magnitudinis, quando secundum Io-
annis attestationem, omnes mali abscō-
di cupient in cauernis montium, dicen-
tes montibus & petris: Cadite super nos
& abscondite nos à conspectu patris se-
dētis super thronum, & ab ira agni, quo-
niam uenit dies magnus iræ illorum. Et
quis poterit stare? In hac die magnitudi-
nis, mali non habebunt alloquutionem
sed increpationem. Non enim audient:
Matth.25.D. Venite benedicti patris mei, percipite
regnum, quod uobis paratum est à con-
stitutione mundi: sed dicetur eis: Ite ma-
ledicti in ignem æternum, qui paratus
est

est diabolo & angelis eius. Tales igitur, quantumlibet longæui moriantur, acerbo funere demerguntur, & quamuis ætas eorum matura uideatur in corpore, mortifera tamen mundi dilectio immaturæ mentis acerbitatem retentat in corde. Christianus autem qui in timore Dei uixerit, quacunque fuerit defunctus ætate corporis, non acerbo funere mergitur, sed placita Deo subnixus maturitate transfertur. Legimus nanque in eodem Sapientiæ libro: Quia senectus honorabilis est non diuturna, neque numero annorum computata. Cani sunt autem sensus hominis, & ætas senectutis uita immaculata, quæ placita Deo facta dilecta est. Denique in subsequentibus bene uiuentem quendam Deoqúe placitum, ob hoc raptum celeriter dicit, ut nullam mutationem perferret malitiæ sæcularis, nec anima eius aliqua fuisset fictione decepta. Sic ergo dicitur. Raptus est, ne malitia mutaret illius intellectum, aut ne fictio deciperet animam illius. Fascinatio autem nugacitatis obscurat bona, & instãtia cõ

cupiscen-

cupiſcentiæ tranſuertit ſenſum ſine ma-
litia, conſummatus autem in breui re-
pleuit tempora longa. Placita enim erat
Deo anima illius, propter hoc propera-
uit de media inquitate illũ educere. His
nempe uerbis, ſancta ſcriptura nos do-
cet in hoc ſæculo Chriſtianis fidelibus
nõ uitam longam prodeſſe, ſed bonam.
38.5 Et ad cognoſcendum, quantum poſsibi-
le eſt, cuiuslibet defuncti meritum, non
quantum uixerit, ſed qualiter quiſq; ui-
xerit intuendum. Sicut enim uita mala,
quanto mágis fuerit temporaliter pro-
longata, tanto magis delinquentib. mul
tiplicat pœnam: ſic in uita bona, quam-
uis hic breui tempore terminata, magnã
ſempiternamq; conquirit bene uiuenti-
bus gloriam. Vita igitur mala immatu-
ros acerbosq; ſenes demergit in Tarta-
rum: uita uerò bona defunctos iuuenes
maturos perducit ad regnum. Non er-
go ſis triſtis quòd te ille præceſſerit die-
bus paucis, ſed eſto ſolicita, & ſic uiam
mortalis huius uitæ perage, ut ad æter-
nam uitam ualeas peruenire. Proinde
Apoſtolici te oportet indeſinanter me-
miniſſe

minisse sermonis, quo ait: Mulier innupta & uirgo solicita est quæ sunt domini, ut sit sancta & corpore & spiritu. Innuptam hic uiduam dicit, non quia omnino nõ nupserit, sed quia uiro mortuo soluta fuerit uinculo nuptiali. De qua alio loco dicit: Si autem mortuus fuerit uir eius, soluta est à lege uiri. Hanc ergo sanctam iubet esse & corpore & spiritu. Quid autem aliud est, corpore & spiritu sanctam esse, nisi quod sanctum est, & in opere & in cogitatione seruare? Etenim quæ mundi sunt, illa cogitare permittitur, quæ corporali uincta connubio detinetur, eodem Apostolo dicente: Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat uiro. Illic est ergo mundanę cogitationis subeunda necessitas ubi mortalis caro morituro carnaliter nubit. Et quia illos ipsa carnis necessitas durioribus uinculis tenet innexos, propter hoc de illis Apostolus dicit: Tribulationem autem carnis habebunt huiusmodi. Mulier ergo, innupta, id est, uidua, cui pręcipitur ut sit sancta & corpore & spiritu, sicut corpore desiit marito Rom.7.A.

seruire, sic non debet corde carnalia cogi tare. Sācta quidem sunt Christianorum coniugia, quia & coniugalis ibi castitas custoditur in corpore, & puritas fidei seruatur in corde. Nam & Apostolica dicit authoritas: Honorabile connubium in omnib & thorus immaculatus. Non est ergo connubium ex colluuione peccati, sed institutione Dei, & in eo quod sibi coniuges inuicem carnis debitum reddunt, inquantum id modeste faciunt Christi pręcepta custodiunt, quia nullatenus à coniugali charitate & castitate discedunt. Execratur autem adulterinos concubitus castitas coniugalis, & honestatis uerecundiæ tenax, ab una unus, & ab uno una expetit, quod uterq; se uni tantum legitime debere cognoscit. Illic equidem carnis debitum redditur uiro, coniugalis autem castitas magis debetur Christo quàm uiro: quia & corpus tunc uere castum est, quod fornicatione carnali non polluitur, quando spiritalis integritas Christi timore ac dilectione seruatur. Attamē à muliere nu pta

pta mulier innupta & uirgo non parua gradus dignitate discernitur, quādo quidem nupta cogitationibus mūdanis tenetur obstricta, mulier autē innupta & uirgo carnalibus tribulationib. non subijcitur, quia carnalis matrimonij uinculo non tenetur. Vbi certior est corporalis atque spiritalis continentiæ libertas, quia nulla est ex coniugali seruitute necessitas. Vtrunq; igitur donum Dei est, & coniugalis pudicitia, & cōtinentia uidualis. Vnusquisq; enim propriū habet donum ex Deo, & illud quidem, quantum in se est, laudabile, quia bonum: hoc autem laudabilius, quia melius. Cō iugali nanq; seruitute turpitudo uincitur fornicationis, uiduali uerò libertate crescit dignitas castitatis. Illic fides consulit infirmitati, ne cadat in uitium: hic se fidelis animus ad uirtutis extendit augmentum. De coniugatis enim dicitur: Propter fornicatiōes autem unusquisq; suā uxorem habeat, & unaquæq; suum uirū habeat. De uidua uerò dicitur: Beatior autem erit, si sic permanserit. Beata

ergo quæ illicitum concubitum turpitudinis horrore non appetit, sed beatior quæ licitum maiore puritatis amore cōtemnit. Beata quæ alligata uiro sic uiuit, ut soli uiro carnis suæ debitum reddat: sed beatior, quæ soluta sic permanet innupta, ne debeat. Proinde in eo quòd ex coniugata facta es uidua, donum dei auctum tibi magis existima, non ablatū. Neq; enim te deseruit, qui tibi sequendā uiam uitæ melioris ostendit. Gradibus te uoluit Dominus ad meliora conscendere, ut primitus coniugata cum uno uiro fideliter uiueres, quo postmodum sine difficultate absq; uiro uidua permaneres. Ad hoc igitur animum tuum diuina gratia coniugali castitate nutriuit, ut quæ didiceras, illo uno uiuente, alterum non quærere, disceres ab omni uiro uidua continere. Noli ergo negligere gratiam quæ in te est. Et tu enim nosti, quāto melius sit iugiter à concubitu continere, quàm uel pro coniugali necessitate concumbere. Maritus qui tibi datus fuerat ad tempus, discessit in tempore, datus enim tibi fuerat non ad patriæ bea-

titu-

titudinem, ſed ad itineris conſolationẽ. Alia quippe ſunt Dei dona, quæ Deus ita ſuis largitur fidelibus in preſenti tem pore, ut eorum uſus in hac tantum uita neceſſarius habeatur, quo futuræ uitæ meritum comparetur, ſicut eſt credulitas, rectam uitam tenens, & operatio iuſtitiam miſericordiamq́; cuſtodiens, ut fides recta non deſeratur charitatis auxilio, quæ in operatione cognoſcitur, propter quod Apoſtolus eam fidem probat quæ per dilectionem operatur. Recta igitur fides & miſericors operatio poſt Gal. 5. B. hanc uitam deſinent, cum per speciẽ uidebitur, quod nunc cum creditur nõ uidetur. Nec inter beatos erit aliquis miſer, cui miſericordia prærogetur. Hęc autem duo, id eſt, fides & operatio, ita poſt huius uitæ finem non ſunt neceſſaria, ut ante finem non ſint ullatenus deſerenda. Quiſquis enim ante finem uitæ præſentis à fide recta ſiue bona operatione diſceſſerit, etiam ſi in his antea ſtrenue uigilanterq́; cucurrerit, pro eo quòd ab itinere recto deſiſtit, perdit meritum totius itineris quod cucurrit. Itẽ ſunt alia,

quæ sic hominibus in hoc tempore pie-
tas diuina largitur, ut non solum in hac
uita cum hominibus debeant continua,
uerum etiam crescant in retributione di
uina. sicut est peccatorum mundatio, ue
ritatis agnitio, Dei proximiq; dilectio.
Hæc enim si quis in hoc tempore perse-
ueranter in se custodierit, & diuino mu-
nere proficiēdo augere curauerit inchoa
ta, in futuro habebit æterna secum perfe
ctione mansura. Tūc enim perfecta mū
datio perfectam cognitionem ueritatis
accipiet, & perfecta cognitio nihil in no
bis perfectæ charitatis deesse permittet.
Alia uerò sunt, quæ sic à Deo temporali
ter donantur, ut temporaliter auferātur,
sicut est copulatio coniugum, procrea-
tio filiorum, abundantia diuitiarum, in-
columitas corporum, & si qua similia,
quę per se nec miseros homines possunt
facere, nec beatos. Ideo hæc & bonis &
malis à Domino dantur, & nonnunquā
bonis malisq; diuinitus auferūtur. Bea-
tus fuit Iob, cum in diuitijs iuste uiueret:
beatior, cum in paupertate iustior ex
titisset. Beatus fuit cum decem circunda
retur

retur filijs:ſed beatior, cum una cunctorum ſimul orbitate percuſſus, in Dei dilectione permanſit immobilis. Beatus etiam fuit in corporis ſoſpitate: ſed beatior eſt factus inuulnere. Beatior etiam in aceruo ſqualorib. pleno, quàm in palatio marmoribus adornato. Attende etiam duos, unum in diuitijs & ſanitate miſerum, alterum in ægeſtate & uulnenere multum beatum. Diues ille qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide, quàm inanis fuit in illis epulis, quàm pauper in multitudine diuitiarum, quàm nudus in pulchritudine ueſtium, quàm infirmus in ſanitate corporis,, quàm famelicus in ſaturitate uētris, quàm miſer in gaudijs, quàm deſolatus inter amicorum colloquia, quàm deiectus inter obſequia ſeruulorum. Attende quoq; Lazarū in paupertate diuitē, in miſeria beatum, in infœlicitate fœlicem, in uulnerib. ſanū, & quidem ſine domo, ſed non ſine domino: ſine ueſte, ſed nō ſine fide. ſine bona ualetudine corporis, ſed nō ſine robore charitatis: ſine cibo, ſed nō ſine Chriſto: canib.

 expoſitum,

positum, sed socium angelorum, qui nō accipiebat de micis quæ cadebant de mensa diuitis, sed cœlestē panem uisceribus ructabat internis. Hæc sunt igitur quæ nonnunquam bene habentur, nonnunquam male: nonnunquam bene cōtemnuntur, nonnunquam male. Bene quippe habentur, cum in eorum usu timor Dei seruatur. Bene autem contemnuntur, cum in eorū contemptu à summo Deo gloria, non ab hominibus quæritur. Tales sunt etiam nuptiæ, quæ & bene suscipi possunt, & bene contemni. Quàm bene nuptiarum opus in castitate cōiugali Susanna seruauit? quàm melius in continentia uiduali Iudith atque Anna contempsit? quàm optime in integritate uirginali Maria instituit? Non est igitur inter præcipua Dei dona coniugium æstimandum, licet non negetur donum esse diuinum. Nec est dicēdum, beatitudinis munus, quod cum bono possit proposito teneri, potest etiam proposito meliore cōtemni. Nam si hoc inter præcipua Dei dona æstimari oporteret, non ore Saluatoris nostri laudarentur

tur, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum, nec pro ſe patrem, matrem, fratres, ſorores, uxorẽ, filios, agros, relinqui Saluator ipſe cum centupla retributionis & uitæ æternæ promiſsione iuſsiſſet, dicẽs: Omnis qui reliquerit domum uel fratres, aut ſorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meũ, centuplum accipiet, & uitam æternam poſsidebit. Matt. 19. D.
Hoc autem dices, Chriſtus non diuortiũ fieri iuſsit, ſed iuſta diſcretione, quãuis Dei munera, tamen temporalia æternis, caduca permanentibus, parua magnis à ſuis fidelibus poſtponenda monſtrauit. Non damnat bona, ſed meliora plus laudat. Illa non odit, ſed iſta plus diligit. Illorum enim ſiue adeptio ſiue amiſsio, non eſt retributio fidei, ſed probatio. Fides autem noſtra non temporalibus, ſed æternis eſſe debet intẽta. Propter quod Vas electionis ad tollerantiam nos præſentis tribulationis exhortans, præcipit, ut à contemplatione temporalium rerum cordis noſtri penitus auertamus obtutũ: dicens: Id enim quod

in prçsenti est momentaneũ & leue tribulationis nostræ, supra modũ in sublimitate æternũ gloriæ põdus operatur in nobis, nõ contemplantib. nobis quç uidentur sed quæ nõ uident. Quç enim uidentur temporalia sunt, quæ aũt non uidentur, æterna sunt. Ambula igitur sicut scriptum est, de uirtute in uirtutem, & animus tuus ab intẽtione temporalium ad contemplationem transeat æternorum, transiensq; à uirtute coniugalis pudicitiæ ad potiorem uirtutem continentiæ uidualis, non minore continentia cordis predicata debes esse quàm corporis, & post obitum temporalis mariti, omnes in corde tuo reliquiæ debent mundanæ cogitationis extingui. Cur enim uidua Christiana gerat animum uinculo cuiusquam mundanæ cogitationis innexum, quæ mortuo uiro mundum debet æstimare commortuum? Causa igitur mundanæ cogitationis desistente, debet ipsa quoque cogitatio mundana cessare. Et sicut antea corporaliter ornabaris uiro, qui delectaretur specie corporis, ita nunc spiritaliter ornanda

da es Christo, qui solam in te quærit pulchritudinem mentis. Attende quid beatus Petrus etiam coniugatis mulieribus mandet, quibus exterioris habitus interdicit ornatum, hæc loquens: Mulieres subditæ sint uiris suis, ut si qui non credunt uerbo Dei, per uxorum suarũ conuersationem sine uerbo lucrificentur, considerantes uestram in timore castam conuersationem, qua insit non extrinsecus capillorum implicatio, aut auri circumpositio, aut in habitu uestimentorum ornatus, sed ille absconditus cordis homo incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est ante Deum locuples. Hoc præceptum beatus Apostolus sanctarum mulierum firmauit exemplo, dicens: Sic enim & aliquando mulieres sanctę, quę sperabant in Deum, ornabant se, subiectę uiris suis. Si ergo sanctę mulieres etiam coniugatæ, non sunt monilibus commendę, sed moribus, & eo magis humilitate debent ornari quàm ueste: qualis debet esse uiduę habitus & incessus, quę non homini uiro cupit placere, sed Christo? quę necessitate

ſitate corporalis abſoluta connubij, ſpiritalia tantum debet ornamenta ſectari.
Habitus ergo talis ſit, qui non ad laſciuiam excitet, ſed ad continentiam prouocet: qui non inliciat ad libidinem, ſed comprimat ad timorem, qui non attendat carnis concupiſcentiam, ſed extinguat: qui non inlicet ad concubitum, ſed excitet ad profectum: ex quo cordis cõpunctio, carnis libido naſcatur, unde filio Dei placeas, unde te caſtam obtutui ſpõſi cœleſtis oſtendas. Ille etenim ſponſus carnem tuam maceratam uult uidere, non nitidam. Animæ connubio utitur, nec carnis ſed animæ pulchritudine delectatur: Quocirca caſtigatione corporis acquire pulchritudinẽ cordis. Vilibus caro tegatur operimentis, & præcioſis anima ueſtibus induatᷣ. Nec quæras ut placeas oculis hominum, ſed ut Chriſti non offendas aſpectum. Ille in te quod diligit uideat, quod dedit iuueniat, quod delectatur agnoſcat. Concupiuit enim rex ſpeciẽ tuam, ſed omnis gloria filiæ regis intrinſecus. Tranſiit tempus amplectendi, nunc tempus eſt longe

ge fieri ab amplexu. Adhæreāt uiris quę coniugali uinculo tenentur aſtrictæ. Tibi dicendum eſt cum propheta: Mihi autem adhærere deo bonum eſt, ponere in Deo ſpem meam. Vnde & Apoſtolus ait: Quę autem uere uidua eſt & deſolata, ſperauit in domino, & inſtat obſecrationibus & orationibus nocte & die. Oratio ergo tibi ſit in poſtulatione crebra, in ſancta uerò cogitatione atq; operatione continua. Sic enim poteris implere quod Apoſtolus iubet, ut ſine intermiſsione oremus. Oratio nanq; eſt in conſpectu Dei omne opus bonū. quod delectatur nihil indigens Deus. Et ut agnoſcamus bona opera locum orationis apud Deū habere, ſcripturā nos ſancta ſic ammonet: Abſconde eleemoſynam in corde pauperis, & ipſa exorabit pro te. Caue ne carnis curam in deſiderijs facias, ne ſemper gulæ quod poſcit indulgeas. Refectione tua nō uoluptas expleatur, ſed ſuſtentetur infirmitas. Tales autem conuiuij debes habere participes, quæ non carnis ſolent delicias laudare, ſed cordis, quæ angelorum panem

in-

interioris hominis auiditate perquirunt quæ post sponsum tuum in odore unguentorum eius currunt: quę suauitate deum gustus interioris percipiunt: quę puro affectu esuriunt, sitiuntque iustitiam: quę operantur cibum, non qui perit, sed qui permanet in uitam ęternam. Cum talibus & colloquia tibi conferenda, & frequentanda conuiuia, ut cum eas cibis corporalibus pascis, ad meritum tibi sanctę operationis accedat: & cum earum uerbis spiritalibus pasceris, profectus tibi sanctę conuersationis accrescat. Nec uelis talibus nunc mensam tuam replere delicijs, qualibus eam replebas, quando carnali connubio seruiebas. Audi Magistrum gentium, quid de uidua dicat: Quę in delicijs est, inquit, uiuens, mortua est. Habes & in ueteri & in nouo Testamento sanctarum uiduarum, quibus ędificeris, exempla. In ueteri Testamento Iudith. Anna consideretur in nouo, quarum, si domino adiuuante, imitatrix fueris, & delicias carnis, & iactantiam sęcularem, uera cordis humilitate calcabis, ut illius in te sponsi semper

uiuat

uiuat affectus, qui semper est uiuus, sicut eodem resurgente uocis angelicæ attestatione firmatur, cum mulieribus dicitur: Quid quęritis uiuentem cum mortuis? De quo etiam Apostolica sic auctoritas loquitur: Viuus est enim sermo Dei & efficax. Viuus est ergo ille qui est uerbum patris, & ideo ipse est fidelium uita. Hunc sanctæ uiduæ cordis contritione, & corporis castigatione quęsierunt: huic cordis & corporis plena continentia deuotissimè seruierunt. De Iudith enim scriptum est: Et erat Iudith in domo sua uidua annis tribus & mensibus quatuor, & fecit sibi tabernaculum super solarium domus suę & imposuit super lumbos suos cilicium, & erant super eam uestimēta uiduitatis suę & ieiunabat Iudith omnibus diebus uiduitatis suę. Ac ne quis illam sanctam uiduam non deuotione cordis, sed necessitate paupertatis existimet ieiunasse, audi quid de ea in subsequentibus dicitur: Et erat Iudith bona aspectu, & formosa facie ualde, & prudēs corde, & bona intellectu, & erat honesta ualde. Quia reli-

reliquerat ei Manasses, uir eius, filius Achitob, filij Melchis, filij Heliab, filij Nathanael, filij Surisada, filij Simeon, filij Israel, aurum & argentum, seruos & ancillas, & pecora & prædia. Ecce uidua præclara natalibus, facultatibus diues, ætate iuuenis, specie mirabilis, diuitias contempsit, delicias respuit, carnis incentiua calcauit, & induta uirtute ex alto non quæsiuit secundo famulari connubio. Propterea testimonio tam præclari operis apparuit, quantum deo dilecta sit continentia uidualis. Denique cum Olofernes innumero Bethuliam obsedisset exercitu, & omnis Israëlitarum uirtus perturbata languesceret, egreditur castitas, oppugnatura lasciuiam, & ad interitum superbiæ, humilitas sancta procedit. Ille pugnabat armis, ista ieiunijs. Ille ebrietate, ista oratione. Igitur quod omnis Israëlitarum populus facere non potuit, sancta uidua castitatis uirtute perfecit. Obtruncauit una mulier tanti agminis ducem, & insperatam Dei populo reddidit libertatem. Videamus & in nouo Testamento, qualiter nobis sanctæ Annæ con-

conuerſatio demonſtretur, de qua ſan-
ctus Lucas ſic refert: & erat Anna pro-
phetiſſa, filia Phanuel de tribu Aſſer, &
hęc proceſſerat in diebus multis, & uixe
rat cum uiro ſuo annis ſeptem à uirgini-
tate ſua. Et hæc uidua uſq; ad annos o-
ctuaginta quatuor, quæ nō diſcedebat
de templo, ieiunijs & obſecrationib. ſer-
uiens nocte & die. Iſtæ duæ uiduæ, licet
tempore fuerint diuerſo, unius tamen fi
dei ſeruierūt ambæ myſterio. Quia Chri
ſtum quem Anna cognouit in carne na-
tum, ipſum Iudith nouerat naſciturum.
Quàm uerò multum Deus in utraq; ui-
dua continentiam ſibi placitam demon
ſtrauit? Nam Iudith ſpiritalibus armis
accincta, caput laſciui prędonis abſcidit:
Anna uerò ipſum caput eccleſiæ Spiri-
tu ſancto repleta cognouit. Datus eſt Iu
dith Olofernis interitus: Annæ reuela-
tus eſt Saluatoris aduentus. Illi Deus de
dit à populo repellere peſtilētiam: huic
tribuit humani generis agnoſcere medi
cinam. Et quia ſanctimoniam uirgina-
lem uidualis continentia gradu inferio-
re ſubſequitur, idcirco poſtquam de uir

gine natus est filius Dei uidualis linguę dignatus est officio prædicari. Nec tamē de illo loquuta est uidua, delitijs dedita (quæ uiuens mortua) sed quæ non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte & die. De quibus ieiunijs & obsecrationibus non est nunc latius differendi locus. Disponimus enim, si dominus uoluerit, & si uixerimus, ad sororem tuam, sanctam Christi uirginem. Probam, quam Dominus hoc tempore præcipuum in urbe Roma dare dignatus est uirginitatis & humilitatis exemplar, de ieiunio & oratione aliquid scribere, sicut in Epistola quā ad eam nuper dedi, mea pollicitatio continetur, cuius tibi præcipuè sancta conuersatio est in omnibus imitāda. Quæ cum sit auis atauisq; nata consulibus, & delicijs regalibus enutrita, tanta illi est humilitas dono gratię cœlestis infusa, ut amore subiectionis & usu seruiendi Dominam se aliquādo fuisse iam nesciat, cum omnes dominos habere delectatiōe sanctæ seruitutis affectat. Scit enim à Domino (cui uirginitatem uouit & cordis &

& corporis) pro liberatione noſtra humilitatem formæ ſeruilis acceptam. Et ob hoc delectatur ſponſo in huius ſeruitutis humilitate placere, ut conſortio quinque ſapientum uirginum deputata, cum ſponſa poſsit in æterna claritate regnare. Delicias uerò corporis quanta uirtute cõtempſerit, & quomodo ſuam famem ſaciandis faciat deſeruire pauperibus, nec ob aliud ipſa uilibus tegatur indumentis, niſi ut & humilitatis propoſitum impleat & ueſtiendis pauperibus iugem curam ſanctę pietatis impendat, plenius ipſa uidẽdo cognoſcis, quã id à me uelis audire, quod minus poſſum ſermonibus explicare. Hanc ergo tibi tanquam ſpeculum pone, & ex ipſius cõſideratione, quid tibi iam inſit, uel quid adhuc deſit, ſanctorum ſtudiorum operumqúe cognoſce. Et licet illa egregio præcellat uirginitatis munere, comitem te debet in cæteris habere uirtutibus. Diſce igitur tu quoque nihil tibi nobilitate generis aſsignare: & licet auo, patre, ſocero, marito conſulib. pridẽ fueris inter ſeculares illuſtris, nunc in eo te

illustrē fieri cognoscere, in quo tibi uir-
tus humilitatis accrescit. Disce à domi-
no, quia mitis & humilis corde, & inue-
nies requiem animæ tuæ: Nobilitatem
carnis, quę superbiæ fomes est, abijce, &
nobilitatem spiritus perfecta cordis hu-
militate sectare. Orationib. operam da,
ieiunijs insta, & quicquid tuis apparati-
bus subtrahis esuriētibus tribue, & quic
quid tibi deducis, egenis expende. Vo-
luntarium ieiunium tuum, esuriem sub-
leuet ieiunantium, ut in fructu miseri-
cordię tuorum posit ieiuniorum fœcū-
ditas apparere. Prosit etiam tibi uilitas
uestium: & pauperum per te nuditas ue-
stiatur. Tunc enim utiliter fugies noxiū
præciosæ uestis ornatum, si nudos uesti-
as, ut uere consortem te pauperum Chri-
sti, non inanitate uerborum, nec osten-
tatione fallaci, sed testimonio sanctæ o-
perationis edoceas. Nec te illis, quos pa
scis aut uestis, superiorē credas, aut pro
eo quod tu tribuis & illi accipiunt, meri
ta tua Christi pauperib. anteponas, tan-
quam tu ideo potior sis, quod plura con
tempseris. Frustra enim contemnis fa-
culta

cultates tuas, si noxias iactantiæ teneas in corde diuitias. Non enim illi soli peccant, qui pro diuitijs quas habēt aliquā gestant in corde iactātiam, imò grauius delinquunt, qui uolunt iactantiam cordis de diuitijs habere contēptis, aut qui se propterea uolunt pauperibus præponere, eo quod plura uidentur pauperib. erogare. Non autem idē ordo est apud Deum, qui non quantitatem cōtemptæ facultatis, sed qualitatem uoluntatis attēdit. Plures diuitias pauperib. pro Christo dicit expendisse Zachæus, pro quo uilissima piscatoriæ artis instrumēta Petrus reliquit Apostolus, & tamen à Christo non Zachæus diues pauperi Petro, sed pauper Petrus diuiti Zachæo præponitur, ut diuitibus Christi nulla de cōtemptis diuitijs iactātia nasceretur. Absit autē ut aliquid tibi thesaurizes in terra, in qua non es carnis filios relictura, cum etiam illi qui ex carne filios habēt, non sine peccato thesaurizare sibi delectentur in sæculo. Cunctos enim fideles una Saluator noster dignatur ammonere sermone, dicens: Nolite thesauriza

re uobis thesauros in terra, ubi erugo &
tinea exterminat, & ubi fures effodiunt
& furantur. Thesaurizate autem uobis
in cœlo, ubi neque erugo neq; tinea ex-
terminat, & ubi fures non effodiunt nec
furantur. Multum metuenda est illa in-
crepatio domini, quam stultus diues illi-
co moriturus, audiuit: Stulte, hac nocte
animam tuam repetunt à te, quæ autem
parasti cuius erunt? Omnes ergo diui-
tias tuas ad Christum præmitte, in cœlo
tibi thesaurum reconde, quem perdere
non possis, & inæternum ualeas possi-
dere. In omnibus autem operibus bonis
caue ne laudis humanæ desiderio uenti-
leris: laudari quippe in bonis operibus
debes, sed in eo quod operaris, hominũ
laudes expectare non debes. Laudet te
quidem humana lingua, sed tu laudem
à solo deo desidera. Atq; ita fiet, ut dum
tu laudem ab hominibus non quæsieris
Deus laudetur in operib. tuis. Memẽto
qualiter nobis dominus interdicat, ne iu-
stitiam nostrã laudis humanæ faciamus
obtentu, dicens: Attendite, ne faciatis iu-
sticiam uestram corã hominib. ut uidea-
mini

mini ab eis. Alioquin mercedem nō habebitis apud patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt: Veruntamē ipſe rurſus ait: Luceat lux ueſtra corā hominib. ut uidentes ueſtra bona opera, glorificent patrē ueſtrū qui in cœlis eſt. Cū ergo dicit, ut Attendamus, ne faciamus iuſtitiam noſtrā corā hominib. ut uideamur ab eis: & iterū iubet, ut lux noſtra luceat coram hominibus, nunquid contraria præcepit? Abſit: ſed ſic iubet opera bona fieri, ut non noſipſos, ſed Deum, uelimus in noſtra operatione laudari. Nam & Apoſtolus in ſuis operib. gloriā humanam uitabat, ſed diuinam gloriam quærebat. Propter quod dicit Theſſalonicenſibus ſcribēs: Neq; enim aliquando fuimus in ſermone adulatiōis, ſicut ſcitis, neq; in occaſione auaritiæ. Deus teſtis eſt. Nec quærentes ab hominib. gloriā, neq; à uobis, neq; ab aliis. Et tamen idem in ſuæ conuerſatiōis auditu deū ab eccleſiis glorificatū, cū exultatione ſic memorat. Erā aliquando ignotus facie eccleſiis Iudeæ quæ erant in Chriſto, tantum aūt auditū habebāt, qui perſequebaẗ nos aliquādo, nūc Gal. 1. D.

euangelizat fidem, quam aliquando expugnabat, & in me glorificabant deum. Proinde manus quidem ab opere bono non desinat, nec tamen animus ita operetur, ut merces boni operis humanæ laudis intentione cassetur: Apostolus enim, sicut ipse testat̃, uult ut simus synceri & sine offensa in diem Christi, repleti fructu iustitiæ, per Iesum Christum, in gloriam & laudem Dei. In studio ergo bonorum operũ, & laudis humanæ contemptu, caue ne bonum quod facis, nõ gratiæ Dei, sed tuæ uelis asignare uirtuti: imò firmiter tene, nullam tibi facultatem inesse posse uoluntatis aut operis, nisi id gratuito munere diuinę miserationis acceperis. Scito ergo Deum in te operari & uelle & perficere pro bona uoluntate. Proinde cum timore & tremore tuam salutem operare. Humiliare in cõspectu Domini, exaltet te. Ab illo posce uoluntatis exordiũ, ab ipso postula bonæ operationis effectum, ab ipso perseuerantiæ donum pete. Nec aliquando te putes, illius adiutorio desistente, aliquid posse boni uele seu facere. Illum roga,

ga, ut auertat oculos tuos, ne uideāt uanitatem. Ipſum poſtula, ut demonſtret tibi uiam in qua ambules. Ipſum obſecra, ut greſſus tuos dirigat ſecundū uerbum ſuum, & non dominetur tibi omnis iniquitas. Illum ora, ut opera manuum tuarum dirigat ſuper te. Viriliter ergo age, & confortetur cor tuum. Iacta in Deum cogitationem tuam, & ipſe te enutriet. Nec quia dixi, nihil te debere proprię aſsignare uirtuti, ideo tibi eſt de diuina uirtute ac pietate in aliquo diffidendū. Fidelis eſt enim Deus in uerbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. Nec tibi auxilium denegat in hoc ſeculo, nec premium ſubtrahet in futuro. Qui tibi demonſtrauit rectam uiam, & ipſe tibi ductor ad patriam. Spera ergo in Domino, & fac bonitatem, nec te putes poſſe deficere, ſi te ille dignatus fuerit cuſtodire. Scriptum eſt enim: Quis ſperauit in Domino, & confuſus eſt? Aut quis permanſit in mādatis eius, & derelictus eſt? Aut quis inuocauit, & deſpexit illum? Ne igitur amittas confidentiam tuam, quæ magnam habet remunerationem.

Esto stabilis, & immobilis, sciens, quòd labor tuus non erit inanis in Domino. Potiora semper appete, & animũ tuum ad incrementa uirtutis extende. Nunquam cesses à diuinis eloquijs, & totam delectationem cordis tui scripturis sanctis indulge. Non tenearis nexibus humanæ delectationis, & de diabolo prospere triumphabis. Et ut sanctæ scripturæ testimonio atq; admonitiõe præsens tibi terminetur epistola, cunctis quæ superius dicta sunt hoc quoq; subnectam In mansuetudine opera tua perfice, & super omnium gloria diligeris. Quanto magis magna es humilia te in omnibus coram Deo inuenies gratiam. Dominus te in uia uirtutis suæ dirigat, & ad regni cœlestis promissa perducat, Domina illustris filia.

BEATI

BEATI FVLGENTII DE VIRGINITATE SIMVL atque humilitate ad Probam. Epistola tertia.

SPiritali Desiderio atq; instituto tuo, Sancta famula Dei Proba quantum congratuler atq; congaudeam, uellem competenter uerbis exprimere, si pari modo cogitationem loquutio posset ęquare. Neq; enim parui propositi debet indicium æstimari, quod cum te constet (illo in te operante à quo est omne datum optimum & omne donum perfectum) spiritalibus uirtutibus præditum, arbitraris te tanquam expertem de uirtutibus ammonendam. Hoc itaque studium, quo me sancto fratre nostro Tuto scilicet Dei seruo scriptis frequentibus insistente, uehementer instigas, ut tibi exhibeam sermonem de uirginitate atque humilitate aliquid continentem in Deo in quo laudanda est anima tua, multum laudo: sed quantum laudare debeo, laudare

non

non ualeo. Et quantum me huic deside-
rio digne laudando imparem cerno, tan
to magis in te Deum, seu dura negatio-
ne, siue diuturna dilatione offendere ti-
meo. Quippe Christus offenditur, seu
quando debita seruitus membris ipsius
denegatur: cũ non ob aliud ipse uoluerit
male quõdam liberos à peccati seruitio
liberare, nisi ut nos duceret nos inuicem
libera charitate seruire. Quos enim com
pressos inuenit iugo seruilis ac pessimæ
libertatis, subleuauit dono liberalis atq;
optimæ seruitutis. Illius deniq; noxiæ li-
bertatis, in qua magis libet peccato ser-
uire quàm Deo. Apostolico nobis inti-
matam tenemus sermone lætitiam. Di-
cit nanq;: Cum enim serui essetis pecca-
ti, liberi fuistis iustitiæ. Et adijciens, ait:
Quem ergo fructum habuistis tunc, in
quibus nunc erubescitis? Nam finis illo
rum mors est. Illam quoq; seruitutem,
quam liberati accepimus, ut liberatori
deo liberaliter seruiremus, in subsequen
tibus eiusdem doctrinæ sermonibus in-
uenimus, cum dicit: Nunc autẽ liberati
à peccato, serui autem facti Deo habe-
tis

tis fructum uestrum in sanctificatione, finem uerò uitam æternam. Ecce quò ducit ac perducit hæc sancta seruitus? in qua ueræ libertatis est munus: ad uitam scilicet æternam, in qua semper uiuitur, semperque regnatur: In qua nemo tamen hominũ uiuet, nisi qui mortificatur huic mundo: in qua nemo regnabit, nisi qui humilis perseueret in Deo. Illa nanque uita huic mortificationi promittitur, & illa celsitudo huic humilitati seruatur. Ipsi humilitati, quam scilicet efficaciter sectaris, & in qua sanctam uirginitatem, Deo custodiente, custodis, me quoque deuote libenterque seruire compellis. Et ego quidem. Sancta filia, in quantum me charitas Dei, quæ diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis, tam delectabiliter quàm liberaliter seruire Chrsti membris instigat, uolo, quod iniunxisti, competenter implere, sciens illum uerè Christo seruire, qui per illam charitatem Christi membris seruit per quam ut eiusdẽ Christi membrum fieret, prior pro eo Christus ipse seruiuit. Propter quod Apostolus, ut ad liberta-

tem perueniamus æternam, seruitutem liberam inuicem Christi membris imperat exhibendã, dicens: Vos enim in libertatem uocati estis fratres tantum, ne libertatem in occasionem carnis detis, sed per charitatem seruite inuicem. Quanto magis igitur reddere, quod exigis huius seruitutis præcepta compellor, tanto magis uirium mearum consideratione deterreor. Est enim talis utriusque uirtutis copula, de qua mihi est aliquid, in quantũ Deus donauerit, disputandum ut in presenti uita ipsa sit omnium perfectio culmenq; uirtutũ. Quia nec in corpore est aliquid integritate melius, nec in anima est aliquid fideli humilitate sublimius. Est mihi tamen confidentia diuinæ opitulationis, in eo quòd adiuuor orationibus uestris. Ob hoc enim Deus sancti desiderij seruorem filijs filiabusq; suis inspirat, ut cum à conseruis suis spiritale debitum flagitant, ipsi quoq; pro eis orare Dominum non quiescant: atque, ita mutuæ charitatis officio sic debitum, quob sic debetur, exigant ut debitoribus quod exigunt reddant. Nemo

Gal. 5. B.

est

est enim fidelium, qui sic sibi charitatem flagitet reddi ut ipse non illam suo debeat reddere debitori. Quæ licet in diuersis donationibus, secundum gratiam quæ data est nobis, differentibus, diuerso reddi uideatur effectu, in adiutorio tamen mutuæ orationis omnes facit unius debiti participes, in qua facit singulos omnibus debitores. Vide qualiter ille, qui se debitorem sapientibus, & insipientibus profitetur, debitum orationis & cunctis reddat & ab omnibus exigat. Romanis ait: reddens hoc dabit: Testis enim est Deus, cui seruio in spiritu meo, in Euangelio filij eius, quod sine intermissione memoriam uestri facio semper in orationib. meis. Sed huius debiti, cuius est deuotus redditor, uide quā sit auarus exactor. isdem denuo ait: Obsecro igitur uos fratres per dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem spiritus, ut adiuuetis me in orationib. pro me ad dominū. In hoc debito quod exigitis à nobis & redditis nobis adiuuari me nō dubito: ut deus, qui operat̃ in suis & uelle & pficere, pro bona uoluntate ipse Rom. 1, B.
do-

donet quod digne cogitem, dignè dicã. In bonis enim cogitationib. non sumus idonei cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Et ob hoc nõ deficimus indigẽtia, quia gratuito munere ab illo sufficientia nostra est, in quo indigentia ulla non est. Qui sicut bonorum nostrorum non eget, sic semper abũdat ut donet. Nec donando fit indigus, quia hoc donat quo semper est plenus. Nec est quod illi à nobis afferatur cogitationis, sermonis, aut operis placitum munus, quod ipse non fuerit gratuita benignitate largitus. Idcirco autem gratuita semper est Dei sancta largitio, quia humanorũ meritorum nulla unquam præcedit exactio. Quia etsi quod est bonum cuiuslibet hominis meritum, ab ipso est utiq;, à quo est omne datum optimum, & omne donũ perfectum. Quod nec habere potest homo nisi ab ipso fuerit datum: nec perseueranter habere, nisi fuerit ipso custode seruatum. Ab ipso igitur posco reddi huius debiti facultatem, à quo reddendi uolũtatem accepi. Neq; enim uel reddere aliqua-

quatenus, uellē, nisi misericors ipse donaret ut uellē. Si quid itaq; in hoc opere dixero q̄d placeat & sufficiat, uel si non sufficiat, saltem placeat sancto desiderio tuo, non est meæ indigentiæ, sed diuinæ sufficientię. Si quid uerò forsitan ita dixero, ut nec sufficere tuo sancto desiderio posit, nec placere, non est sufficientiæ diuinæ, sed indigentię meę. Proinde Christiana charitas utrobique operis sui patres exhibeat & sufficientiam Dei humiliter agnoscat, & indigentię seruili patienter ignoscat. Virginem sacram te sibi munere gratuito fecit, qui omnia quę cunq; uoluit fecit, à quo ideo gratia nullis præcedentibus meritis datur illi semper gratiarum actio pura cordis humilitate reddatur. Hic est autem unigenitus Dei filius, unigenitus etiam uirginis filius, unus omnium sacrarũ uirginũ sponsus, sanctæ uirginitatis fructus decus & munus, quem corporaliter sancta uirginitas peperit, cui spiritaliter sancta uirginitas nubit, à quo sancta uirginitas fœcũdatur, ut perseueret intacta: à quo decoratur, ut permaneat pulchra: à quo co

ronatur, ut regnet perenniter gloriosa.
Quapropter bonum depositum custo-
di, & meritum tanti boni, quod ut habe
res Deus dedit, & ut Deo uoueres, ipse
fecit, ex nominis ipsius significatiõe per
pende. Tam magnum quippe Deus uo
luit esse bonum uirginitatis, ut illud nõ
aliunde, sed ex uocabulo dignaretur no
minare uirtutis. Virginis itaq; si quis ue
lit diligenter considerare uocabulum, ex
uirtutis inueniet nomine deriuatũ. Vir-
go enim dicitur, quasi uirago. Viraginẽ
uero scriptura sancta non ob aliud uoca
tam dicit, nisi quia de uiro sumpta est.
Hoc autem à S. Hieronymo secundum
Hebraicam proprietatem libri Geneseos
os docet expressa translatio, in qua sic
habetur: Immmisit ergo dominus deus
soporem in Adam, cumq; obdormisset,
tulit unam de costis eius, & repleuit car-
nem pro ea, & ædificauit dominus deus
costam quam tulerat de Adam in mulie
rem, & adduxit eam ad Adam, dixitq́ue
Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, &
caro de carne mea. Hæc uocabitur uira-
go, quoniam de uiro sumpta est. Itaq; cũ
in

in uirginis nomẽ ex nomine uiri descen
derit, quis dubitet quòd uir à uirtute uo,
catus sit? Et quia sicut Paulus docet, illa
omnia in figura facta sunt nostri, profe-
cto in illa uirgine quæ ex uiri fiebat co-
sta, futura iam tunc præfigurabatur ec-
clesia, quę uere de uiro sumpta, & de quo
sumpta illi coniuncta, inde habet in ue-
ritate uirtutem, unde habet uerum uir-
ginis nomen. Propter quod hanc uira
ginem, id est, uirginem, quæ de uiro sum
pta est, non solum uirginis, sed etiam ui-
ri nomine Paulus non dubitat appella-
re: ait enim fidelibus: De spõdi enim uos
uni uiro uirginem castã exhibere Chri-
sto. Christus est quippe uir de quo hęc
uirgo sumpta est. Ipsis denuo fidelibus
Apostolus dicit: Donec occurramus o-
mnes in unitatem fidei & agnitionis fi-
lij Dei in uirum perfectum, in mẽsuram
ætatis plenitudinis Christi. Per sanctum
quoque Dauid tam uiris quàm mulieri-
bus in communione spiritalis huiusce-
modi ꝓmulgatur hortatio: Viriliter agi
te, & cõfortetur cor uestrũ, ꝗ speratis in
Domino. Typice itaq; à uiro dicit̃ uir-

ginis uocabulum, quia nomē à Christo ducitur Christianum. Christus enim dei uirtus est & Dei sapientia, ex quo est ecclesia, quæ uirgo in fide & charitate persistens, & sapientiam possidet & uirtutem. Ideo nec seductione decipitur, nec uiolentia uincitur, quia internæ uirginitatis integritate fulcitur. Huic uirgini Esaias dicit: Quoniam complacuit domino in te, & terra tua inhabitabit. Habitabit enim iuuenis cum uirgine, & habitabunt in te filij tui. Et ut ostenderet non alium esse iuuenem quam sponsum, nec aliam esse uirginem quam sponsam, sponsum autem & sponsam Christum & ecclesiam, sequutus adiunxit: Et gaudebit sponsus super sponsam. Et gaudebit super te Deus tuus. Hæc uirgo mater est, cui dicitur: Habitabunt in te filij tui. Et hæc mater uirgo est, de qua dicitur. Habitauit enim iuuenis cū uirgine. Hęc uirgo sponsa est de qua dicitur: Et gaudebit super sponsam suam. Hæc igitur ecclesia una & uera catholica spōsa est, quia inhæret Christo. Mater est, quia fœcundatur à Christo. Virgo est, quia incorru-

corrupta perſeuerat in Chriſto. Huius ſpōſæ nec fœcūditate uirginitas corrūpitur, nec uirginitate fœcunditas impeditur. Tale nanq; iſtius eſt uiri uirginisque connubium, ut idcirco ab hoc uiro fœcundetur hæc uirgo, quia in hoc connubio nulla unquam poteſt eſſe corruptio. Et tanta in hac matre uirginitatis perſeuerat integritas, ut niſi uirgo ſemper eſſet, mater eſſe non poſſet. Iſtius matris ac uirginis nomen nouum ita pronunciat Eſaias: Et uocabitur tibi nomen nouum quod os domini nominauit. Ergo quia Chriſtus uirtus eſt, ſicut eccleſia uocabulum uirginis à uirtute ſumpſit, ſic à Chriſto Chriſtianum nomen accepit. Quæ cum in diuerſis membris ſuis habeat donationes ſecundum gratiam quæ data eſt ei differenter, maiorem tamen gratiā donationis in illis membris accepit, in quibus ſpiritaliter uirgo dicitur, ut etiam corporeæ uirginitatis integritate potiatur. Nam in cæteris fidelibus membris, quæ in Deum ſecundum fidei catholicę regulam recte credunt, & pudicitiam coniugalē uidualemue cuſtodiunt quæ

scilicet nec actualis sunt fornicationis colluuioue respersa, & ab omni stupro manent infidelitatis immunia, spiritali tãtum uirginitate potitur ecclesia: in his uerò membris in quibus sic fidem custodit rectam, ut etiam carnem ab omni cõcubitu reseruet intactam, quanto pleniorem habet uirginitatem, tanto plenius & perfectius eiusdem uirginitatis possidet nomẽ. In illa quippe nihil minus habet ad uitam: in hac autem amplius aliquid acquirit ad gloriã. Quia sicut Paulus ait. Alia est gloria solis, & alia gloria lunæ, & alia gloria stellarum: stella enim à stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorum. Denique sub spadonum nomine, quos etiam in euangelio propter regnum cœlorum seipsos castrasse Saluator affirmat, meliorẽ locum in domo sua, & in muro suo dominus per Esaiam uirginibus repromittit. Sic enim scriptũ est: Hæc dicit dominus spadonibus: Qui cunque custodierint præcepta mea, & elegerint quæ ego uolo, & amplectuntur testamentum meum, dabo illis in domo mea & in muro meo locũ nominatum

me-

meliorem filiorum & filiarum, nomen esectum dabo illis, & non deficiet. In apocalypsi quoque S. Ioannis illi sunt qui sequuntur agnum quocunque ierit, qui uirgines permanserũt. Claret itaque inter cæteras ecclesiæ donationes, illius præcipuum munus spiritalis esse charismatis, ubi uirtus ipsa integritatis perfecto meretur uocabulo censeri uirtutis. Quamuis enim sit Prophetia secundum rationem fidei, siue ministerium in ministrando, siue qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui pręest in solicitudine: hęc dona diuersa proprijs inueniunt appellari nominib. Integritas autem carnis Deo fideliter consecrata, & in cordis uirginitate Deo iuuante & protegente, seruata, idcirco proprie uirginitas dicitur, ut ibi perfectio ueræ uirtutis inesse monstretur. Melior est igitur cæteris actualib. donis intemerata sanctitas uirginalis, quę diuini gratia muneris uirtute uidetur originẽ uocabuli trahere, ut ex ipso nomine semper se ammoneri cognoscat, ea q̃ uirtutis sunt debere seruare. Vnde nõ im

merito doctor gentium ad uas electiõis coelibem coniugalemq; uitam tali definitione discernit, ut istam solicitã, quæ dei sunt, in sanctificationem corporis & spiritus Deo placere, illam uerò mundanis cogitationibus deditam placendi uiro studium gestare confirmet: Qui sine uxore est, inquiens, solicitus est, quæ dei sunt, quomodo placeat deo. Qui autem cũ uxore est, solicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & diuisus est. Et mulier innupta & uirgo cogitat, quę sunt domini, ut sit sancta corpore & spiritu: quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat uiro. Veruntamen hoc Apostolus dicens, non sic ascripsit uirginibus sanctitatem corporis & spiritus, ut illam uel coniugatis demeret uel uiduis abnegaret, præcipuè, qui superiori loco eiusdem epistolę fideliũ corpora membra Christi & templũ appellet Spiritus sancti. Dicit enim Nescitis quia corpora uestra membra Christi sunt? Et paulo post. An nescitis, quia membra uestra templum est spiritus sancti, qui in uobis est, quem habetis

1. Cor. 7. F.

à Deo

à Deo, & non eſtis ueſtri? Empti enim eſtis præcio magno. Glorificate & portate Deum in corpore ueſtro. Et ut ſe coniugatis quoq; ſcribere demõſtraret, cõtinuo ſubiunxit: De quibus autem ſcripſiſtis: Bonum eſt homini mulierẽ non tangere, propter fornicationes autem unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquæq; ſuum uirum habeat. In epiſtola quoq; ad Epheſios cõiugatis utique loquebatur, quibus dicebat: Viri diligite uxores ueſtras, ſicut & Chriſtus dilexit eccleſiam. Et paulò poſt: Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus eccleſiã, quia membra ſumus corporis de carne eius, & de oſsib. eius. Petrus quoque Apoſtolus coniugatas fideles ſanctas non ambigat appellare, dicens: Sic enim aliquando mulieres ſanctæ ſperantes in Deo ornabãt ſe, ſubiectę uiris ſuis ſicut Sara obſequebatur Abrahæ, dominum eum uocans. Nõ ergo Apoſtolus Paulus à ſanctificatione corporis & ſpiritus fideles coniugatas ſeparat, ſed hoc

Ephe. 4. E.

1. Pet. 3. a.

eas cogitare dicit, ubi earum cogitationem amplius teneri cognoscit. Quis enim nesciat sanctam uirginum cogitationem magis ad spiritalia recurrere, & sanctarum coniugatarū cogitationem magis coniugali necessitati seruire? Scimus ergo nuptias nō esse peccatum, sed Dei opus & Dei donum quas ipse dominus connexuit fidei uinculo, gratificauit benedictionis dono, multiplicauit propagationis augmēto. Nouimus honorabile connubium in omnibus, & thorum immaculatum, nouimus à Deo non coniugia, sed fornicationes & adulteria iudicanda. Fornicatores enim & adulteros iudicabit deus. Fatemur enim à Deo esse nuptiarum fidem, coniugum charitatem, naturę fœcunditatē: sed quia unusquisq; proprium habet donū à deo alius quidem sic, alius autē sic. Nos quoque sic utriusq; doni gradum discernimus, ut utrunq; donum à Deo tribui fidelibus non negemus. Non igitur inferius donum Dei deuocamus in culpam: cum potioris doni præferimus gratiam: nec cum primum pudicitiæ donum præpo-

prǫponimus, ſecundum tertiumue damnamus, nec in eo quod integritatis uirginalis agnoſcimus culmen, pudicitiæ cōiugalis aſſerimus crimen: neq; ſic uirginitatem frumentis adſcribimus, ut coniugium inter zizaniam deputemus. Nō eſt coniugium nocturni ſeminis fructus quia hoc in agro dominico nō ſator inuidus ſuper ſeminauit, ſed dominus bonus inſtituit. Veruntamen utriuſque rei congrua diſcretione momenta penſantes, tantum dicimus à ſanctis nuptijs, ubi nubunt qui ſe continere non poſſunt ſanctam uirginitatem merito potiore diſtare, quantū diſtant à bonis meliora, ab humilib. celſa, à terrēis cœleſtia, à beatis beatiora, à ſanctis ſanctiora, à mūdis mūdiora, à mortali cōnubio immortale cōnubium, â carne ſpiritus, ab infirmitate uirtus, à fœtu tranſititię ꝓlis permāſuri germinis fructus, à tribulatiōe ſecuritas, à perturbatione tranquilitas, à bono q̄d eſt cum anguſtia momētaneū, melius ꝙ eſt cū lęticia ſempiternū. Nec dubitamus dicere, tātū à ſancta uirginitate carnis & ſpiritus, fideliū coniugatorū (licet à Deo con-

conceſſum (infirmæ mortaliſq́ue carnis huius diſtare concubitum, quantum ſimilitudo pecorum ab imitatione diſcernitur angelorum. In uno quippe ad terrã ſpiritus, terrena carnis uoluptate deprimitur: in altero autem terrena caro, cœleſti delectatione ſpiritus, ad cœleſtia ſubleuatur. Ad placendum quippe carnali coniugio ſæpe mundana mente cura ſolicitat: ad placendum uerò ſpiritali connubio, mens dulcedini cœleſtis cogitationis intenta, corpus ſuum ſpiritali pingueſcens delectatione caſtigat. In opere corporalium nuptiarũ uirginitas carnalis amittitur, ut ad carnis fœcunditatem ueniatur, ubi tamen nonnunquã ſic incertę ſpei fructu fraudatur humana delectatio, ut quæ uirgo eſſe deſtitit, mater eſſe non poſsit, & ſterilitatis obſtaculo coërcita, nec in corpore queat reparare quod perdidit, nec ex corpore ualeat habere quod cupit: plerunque (quod eſt grauius) grauiore dolore fœtus carnis perdit, quos graui dolore ſuſcepit: & ad hoc pariens pericula gemituſq́; tolerat, ut amittens quos cũ gemitu pepererat, dete-

deterius gemat. In copula uerò matrimonij spiritalis cum sponso Christo sic coniugatur anima, ut etiam caro seruetur intacta: quanto magis uirginalis integritas uiget, tanto magis immortalis fœcũditas pollet. Sic enim ibi non est mortalis fructus ex corpore, ut immortalis fœtus nõ desit ex corde: ibi maritalis accessus non uitiat corpus, quia Christi spiritalis amplexus, & animam seruat & corpus: in tali connubio nullus effectus æstuanti cupiditati conceditur, quia sanctæ charitatis feruore refrigerio spiritali nutritur. O angelicę imitationis non humana in hominibus uirtus. O ineffabile superni sempiternique muneris decus. Quod qui accipiunt hoc meditantur in carne mortali, quod sunt in immortalitate sumpturi. Eligunt enim bonam patrẽ, quæ non auferetur ab eis, sed perficietur in eis. Quod enim ab eis nunc inuiolatum seruatur in opere, hoc eis gloria immortalitatis cumulatum reddetur in munere. Quocirca, quæ non est sæculi uirgo sed Christi, sicut non debet monilibus, ita debet uirtutibus adornari. Orna

tus autem uirginis est, uirginitatis bonũ non minus mente quàm carne seruare. Vt scilicet semetipsam tanto muneri cõdignam semper exhibeat, & sic ueritatis teneat uiam, ut non diuertat ad dextram uel sinistram. Sinistram quippe obsidet carnalium turba uitiorum: dextram tenet spiritaliũ iactatio superba uirtutum. Illa carnem publicis delectamentis oblectare contemnit: hęc menti laudem propriæ ueritatis immurmurare nõ desinit. Illa nanque blandiens uirgini persuadere conatur, ut tantum carnis integritate seruata quicquid pertinet ad delicias ciborum, nitorem uestium, fomenta balnearum, somniorum lenitatem, iocorum hilaritatem, sub specie uitandę infirmitatis & custodiendæ corporeæ sospitatis diligat, appetat, teneat. Et quasi molliori cliuo deuexum latioris uiæ mõstrat gradienti descensum, quia non conscendat ad cœlum, sed deuoluatur in Tartarum, insinuat uitandum itineris angusti laborem, ne perueniatur ad requiem. Est alia quanto occultius tanto periculosius parat uirgini præcipitium, dum callide col laudat

laudat ascensum. Etenim si teneatur in cibis abstinentia, uestis nõ sit nitida, sed despecta, buxeum pallorem, rubore sublato, corpori ieiunia generent, candorem carnis lauãdi contemptus obfuscet, lasso corpori somnus stratis durioribus detur, cutis lenitas despectis asperetur unguentis, contractior uultus risui semper obsistat & ioco: hæc omnia non diuino adiutorio deputat, sed uiribus humanæ posibilitatis assignat. Proinde ad exteriorem uirginitatem interioremq́ seruandam, solicita debet uirgo semper exultare cautela, delicias carnis & oblectamenta corporis (quæ sibi non tam necessitas exigit quàm uoluptas) omnino sacra uirgo refugiat. Spiritalis enim uirginum sponsus nõ quęrit in uirgine carnem delicijs accuratam, sed ieiunijs castigatam. Hoc Doctor gentium cum facere dicit, nobis quoque insinuat faciendum. Castigo, inquiens, corpus meũ, & seruituti subijcio. Et rursus: In uigilijs multis: in fame & siti, in ieiunijs multis. De uidua uerò dicit. Quę autem in delitijs est, uiuens mortua est. Nõ 1.Cor.9 D. 2.Cor.11.F.

quæ

1. Tim. 5. A. querat ergo Christi uirgo carnis delicias
quas nec uiduæ uidet esse cōcessas. Insa
Gen. 19. E. turitate cibi, uiuēs Sodoma, cibus ignis
effici meruit. Et Niniuiticus populus di
Ionæ. 3. B. uinum furorem, cunctorum iam ceruici
bus imminentem, ieiunio lachrymisq;
submouit. Igit̃ si uisibilis cupiditas uin
dicatur in corpore, inimica, inuisibilis
potestas non dominatur in corde. Illam
fœliciter uincimus, si fortiter cū ista cer
temus: & de illa triumphus acquiritur,
cū ista calcatur. Porrò ieiunijs sic est ad
hibenda temperies, ut corpus nostrum
nec saturitas excitet, nec inedia immo
derata debilitet. Talis igitur tantaq; uir
ginis ieiunium refectio subsequatur, ut
nec suauitate corpus illiciat, nec saturi
tate succendat. Suauitate quippe minu
itur eleemosyna pauperum, saturitate
corpus efficitur bellicosum. Illic fratri
bus debitum inuaditur, hic hosti auxi
lium subrogatur. Volentibus enim no
bis concupiscentiam gulę diuersis ob
lectare pigmentis, quod æ genus accipe
re debuit, uoluptas insumit. Proinde ie
iunium nec debilitas præripiat, nec satu
ritas

ritas extollat. Vtraq; enim nostris aduersarijs militat, quia una utilitatem ieiunij præcedentis adimit, altera facultati ieiunij subsequentis obsistit. Saturitas facit, ut inaniter ieiunemus: debilitas facit, ne ieiunare possimus. Vestis quoq; talis sit sacræ uirginis, quæ testis existat intimæ castitatis. Nihil nitoris in habitu exterioris hominis quæratur, ne interioris hominis habitu sordidetur. Virgo, quæ ornatum corpore uestis affectat, animam suam uirtutum splendore despoliat: nec habet castitatem ueram, quæ intuentib. parat illecebram: nec fidem seruat Christo, quæ populo quærit magis placere quàm sponso. Consequenter autem necesse est, ut quæ humano conspectui cõcupiscentiam seminat, in diuino conspectu iracundiam metat. Qui enim seminat in carne sua, de carne metet corruptionem: qui uerò seminat de spiritu, de spiritu metet uitam æternam. Verum de his atq; horum similibus, quæ ad curam pertinent carnis, & animam faciunt sub uirginitatis nomine in concupiscentijs dormitare, illæ potius admonendæ sunt Galat. 6. B.

uirgines, quæ delitiosæ, quæ uagæ, quæ iocis deditæ. Nobis autem nunc ad spiritalem uirginem loquentibus, de illis est laqueis euitandis aliquid memorãdum, quos (ut ita dicam) non terrenis rebus, sed in ipsis cœlestibus aduersarius tendit: nec à uia manifesto seducit errore, sed (sicut ait Propheta: In uia hac qua ambulabam, absconderunt laqueos mihi,) ubi bene ambulantes perspicit in operibus bonis, ibi uehementius & periculosius sub colore simulatæ pacis occultis repugnat insidijs, & non ualens uirginitatem carnis in carne perdere, uirginitatem spiritus conatur auferre. Propter quod non est Christi uirginibus negligentius intuendum, quãtum cordis uirginitas carnis uirginitati præponderet. Hæc enim si à fidelibus coniugatis ac uiduis in fide (quæ per dilectionem operatur) etiam sine uirginitate corporea in hac uita fuerit custodita, in futuro nec carnis uirginitate priuabitur & regni cœlestis beatitudine perfruet. Corporalis uerò uirginitas, etiam deo dicata, si uirginitatem non seruauerit cordis, nihil proderit

derit in corpore custodita, si spiritalis ca stitas fuerit in mente corrupta. Vtranq; Diabolus persequitur, utranq; callidis consilijs insectatur. Sed uirginitatẽ carnis per hominẽ nititur præripere, cordis uero uirginitatem per seipsum conatur auferre. Nam plerunq; ad hoc carnis uirginitatem (quæ inferior est) non impugnat, ut illius, quę potior est, fundamenta suffodiat, & tãquã diuersis machinis, sic innumeris utit argumẽtis: & cũ certamini manifesto cedit, ad hoc se uictũ demõstrat, ut uincat: ad hoc fugam simulat, ut persequentem, missis post tergum sagittis, occidat. Euidentib. quippe uitijs prouocat, dũ uirginitatẽ cordis impugnat, in quib. si palã superetur, illico superbiam perniciosissime iaculatur, & uitiorũ author, in eo quod uincere nõ potest uitijs suis, uincit uirtutibus alienis. Armis, quib. eliditur, surgit, & uirtute, qua deijcitur, deijcit. Laudat, qua se perspicit superari uirtutẽ, ut uictus possit captiuare uincentem. Inijcit enim cordi iactantiã, ut grauiori lapsu de alto possit deijcere si q̃s in humilibus uidet gradu firmiore pu

 gnare.

gnare. Nam (uerbi gratia) cum gulæ delectamenta porrigit, ſi ſuſcipiatur, fomitem libidinis ſubminiſtrat: ſi reſpuatur, iactantiam de abſtinentia ſeminat, inſinuat dilectionem pecuniæ, ſi tenuerit aſſenſum, auaritiæ gladio animam confodit incautam: ſi autem fuerit repulſus, inſidias, quas per tenacitatem tendere nō potuit, per liberalitatē nequiſsimus tendit, & in opere miſericordiæ facit cordis ſuperbiam pullulare, ut eò quòd egenti largitur, magna ſibi habere merita uideatur. In multis hæc facit, ut maxime ſic repugnare ſpiritales Dei famulos & famulas aſſueuit, ut ſi quis reb. noxijs mortiferisq; nō uincitur, uitalibus remedijs occidatur. Bonis operatur mala, ſalubribus noxia, iuſtis iniuſta, & commodis præſtat incommoda. Hoc in ſeipſo primum operatus eſt, qui non ex conditione habuit originem criminis, ſed ex elatione uirtutis ueritatem per iniuſtitiam detinere uoluit, & per iniuſtitiā lapſus, in ueritate non ſtetit. Quomodo enim ſtare potuit, cui pro ſuperbia reſtitit ille qui nunquam cadit? Initiū enim omnis pec-

peccati ſuperbia, propter quod Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Hæc autem ſuperbia ideo initium omnis peccati dicitur, ut omne peccatũ de ipſa, tanquã de radice, pullulare monſtretur, quæ multiplici modo miſeris inferens mortem, publico certamine carnales deijcit, ſpiritales uerò, ſiquos incautos inuenerit, occultiore conflictu proſternit. Quis enim neſciat, fornicarios, idolis ſeruientes, adulteros, molles, maſculorum cõcubitores, fures, auaros, ebrios, maledicos, rapaces, ſuperbos, aduerſus deum ceruices erigere, & nequiſſimis operibus magis diabolo militare? Sunt alij, quos in conſpectu hominum ſuperbia tanquam ſuos demonſtrat hoſtes, & intrinſecus habet nequiſsimos milites. Ab his iniquitas callide geritur, ut humanis obtutibus iuſtitia fallaciter oſtendatur. Hos dominus noſter ſic increpat: Vos eſtis, qui iuſtificatis uos coram hominibus. Deus autem nouit corda ueſtra. Quos aut ſuperbos euidenter oſtenderet, ſequutus adiunxit: q̃a quod hominibus altum eſt, abominatio eſt an

te Dominũ. Ad eos etiam, qui ſub Chri-
ſtiana profeſsione uiuunt, & Chriſti prę
cepta manifeſte peccando contemnunt
ſic ipſe Chriſtus loquitur: Quid aũt uo-
Luc. 6. G. catis me Domine Domine, & nõ facitis
quæ dico? Tales gentiũ quoq; Doctor
his uerbis obiurgat: Confitẽtur ſe noſſe
Deum, factis aũt negant, cum ſint abomi
nati & incredibiles, & ad omne opus bo
num reprobi. Nã & Beatus Iacobus di-
cit: Quid proderit fratres mei, ſi fidem
quis dicat ſe habere, opera aũt non habe
at? Nunquid poteſt fides ſaluare eum?
Humilitas ergo (quã docuit Chriſtus di-
cens: Diſcite à me, quia mitis & humilis
corde,) non in ſola conſiſtit fide, ſed in fi-
de ſimul & opere. Nã ſcriptũ eſt: Quia &
Mat. 2. D. dæmones credunt & contremiſcũt, qui
tamẽ deo humiles nõ ſunt. Vnde etiam
Apoſtolus Paulus aſſerit: Quia ſapiẽtia
carnis inimica eſt Deo. Legi enim Dei
non ſubijcitur. Nec enim poteſt, quæ ſa-
pientia ſecundũ Iacobi ſententiã nõ eſt,
deſurſum deſcendẽs, ſed terrena, anima-
lis, diabolica. Manifeſta igitur ſuperbia
deprehenditur, cum manifeſte peccatur

Atta-

Attamen cum fuco iuſtitiæ iniquitas te-
gitur illa ſupbiæ peſtilentia uenenoſius
ſerpit, illa periculoſius irrepit cũ ab his,
qui iuſtitiæ ſtudiũ gerũt, uel aliorum ui-
ta tanquam indigna deſpicitur, uel in o-
peribus bonis aliquid humanis uiribus
aſsignatur. Illa deniqꝫ ſuperbia, quæ cæ-
teri ab his qui ſibi iuſti uidenť uelut pec
catores deſpiciũtur, in Phariſęo cõdem-
natur, ſicut etiã ſanctus Euãgeliſta teſta-
tur, dicens; Dixit aũt & ad quoſdã, qui in
ſe confitebant tanquã iuſti, & aſpernan-
tur cæteros, parabolam iſtã: Duo homi-
nes aſcenderunt in templũ, ut orarẽt, u-
nus phariſæus, & alter publicanus. Pha-
riſæus ſtãs, hęc apud ſe orabat: Deus gra
tias ago tibi, quia nõ ſum ſicut cęteri ho
mines, rapaces, iniuſti, adulteri, ſicut etiã
hic publicanus. Ieiuno bis in ſabato, de
cimas do omniũ quæ poſsideo. Publica
nus aũt à longe ſtans, nolebat oculos ad
cœlũ leuare, ſed percutiebat pectus ſu-
um, dicens: Deus propitius eſto mihi
peccatori. Dico uobis: Deſcendit hic iu
ſticatus in domum ſuam ab illo. Quia o-
mnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui

se humiliat, exaltabitur. In conspectu iudicis misericordis & iusti, non est accepta superba iactatio bonorum operum, sed humilis confessio peccatorum. Illi etiam, qui uirtutem bonæ uolūtatis aut bonę operationis suis nituntur superbię

Rom.10.A. uirib. assignare, ab Apostolo taliter denotantur: Quia ignorantes Dei iustitiā, & suam quærentes statuere, iustitiæ dei non sunt subiecti. In sua igitur iniustitia profecto deficit, qui iustitiæ Dei superba colla non subijcit. In his itaq; quatuor superbiæ generibus, quibus diabolus uelut quadrigis uehitur, & ad gehēnam miserorū, quibus insidet, mortifero cursu raptatur, duobus animas opprimit, quas in carne iacētes perspicit, alijs duobus animas deijcit, quas de carne uolare cognoscit, istas captiuat delectatione uitiorum, illas circunuenit elatione uirtutum. Illarum sic uirginitatem præripit, ut se fornicari nō dubitent, istas sic constuprat & maculat, ut se conculcari non estimēt. Proinde, ut integra permaneat Deo dicata uirginitas, sicut custoditur integritas corporis, multo amplius custo-

ſtodienda eſt humilitas cordis. Si qua enim uerò uirgo eſt Chriſti, non poteſt Chriſto niſi cordis humilitate coniungi. Filij Dei thalamus elatas non recipit, & humilis ſponſus à connubio ſuo ſuperbos expellit. Sit igitur ſtudium tuum (ſicut decet uirginem ſacram) ſectari iuſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, manſuetudinem. Non tamen, ut conſideratiõe tui quaslibet Chriſtianas etiam in inferiori poſitas profeſsione, deſpicias, aut te in bonis operibus, præſumptione propriæ uirtutis, extollas. Quicquid enim ſpiritaliũ donorũ plus habueris quàm habent aliæ, non parua eſt iactura uirtutis, ſi in ipſa principali uirtute (quæ eſt humilitas) non alias antecellas: cum non neſcias ſcriptũ: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Attende igitur in te ſponſi tui amorem, conſidera domini pietatem. Pius eſt dominus, qui te ſibi fecit ancillam, ſpecioſus ſponſus, qui te caſtificauit ſponſam. Idem tamen, quia uerus eſt dominus & ſponſus eſt, uerus utriuſque poteſtatis partes ex-

equitur. Exigit de ancilla humilem serui
uitutem, in sponsa quærit integram casti
tatem. Serui ergo domino cum timore,
& exulta sponso cum tremore. Nā quia
dominus est, territat: & quia sponsus est,
zelat. Timens igitur custodi domini ter
rentis imperium, & tremens dilige spon
si zelantis affectum. In ancilla domini ni
hil suum prædo reperiat, in sponsa Chri
sti nihil suum adulter agnoscat. Sicut in
corpore uirginis non dominatur libido
sic in corde uirginis nulla dominetur e
latio. Cum timore & tremore tuam sa
lutem operare, Deus est enim qui opera
tur in te & uelle & conficere, pro bona
Philip. 2. B. uoluntate. Quotiens cogitas de perfe
ctione uirtutum, noli considerare, quid
aliæ minus habeant quàm tu habes, sed
quid tu minus habeas, quàm habere
iam debes: nec ideo te putes uirtutibus
perfectam, si quamlibet aliam uideas cri
minibus deditam: nec propterea tibi a
liquid uelocitatis assignes, si quaslibet,
aut retro redeuntes, aut segniter uideas
ambulantes. Neque enim idcirco sa
nos oculos habere pronunciandus est

lippus, quia uidetur cæcus à lumine penitus alienus: nec ideo sanus dicendus est, qui graui iacet uulnere semiuiuus, si alius grauiore uulnere reperiatur occisus: nec ibi debet tanquam uictor uindicare gloriam, quisquis, licet ab hoste non sit occisus, tenetur tamen ab hoste captiuus. Noli ergo alijs te comparare, sed tibi. Audi Apostolum hoc facientem, & ut hoc faciamus, salubriter ammonentem: ad Corinthios quippe scribens, dicit: Non enim audemus inserere aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant, sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis. Si ergo semetipsam comparet uirgo Christi, & ut ad perfectam perueniat sanitatem, non debet de aliorum sibi periculo grauiore blandiri, sed de sua curet infirmitate tristari. De qua ille tristabatur iugiter, qui dicebat: Tota die contristatus ingrediebar, quoniam anima mea impleta est illusionibus, & non est sanitas in carne mea. Et ut ostenderet, huic tristitiæ humilitatem debere coniungi, statim sequu-

ſequutus adiũxit: Incarnatus ſum, & humiliatus ſum nimis. Et ut deſiderio ſanitatis hoc à ſe fieri perdoceret, adiunxit: Rugiebam à gemitu cordis mei, & ante te eſt omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſcõditus. Iſte autem qui hoc dicebat, fatetur ſe aliquando tanquam de uirtute ſanitatis elatum, & in eo ſe periculum grauiſsimæ infirmitatis expertũ. Dicit enim in alio pſalmo: Ego dixi in abundãtia mea, non mo-
Pſal. 29. uebor in æternum. Et quia hoc dicens, adiutorio diuinæ gratiæ fuerat deſertus, & in ſua defecerat infirmitate, turbatus ſequitur dicens: Domine in bona uolũtate tua præſtitiſti decori meo uirtutem, auertiſti faciẽ tuam à me, & factus ſum conturbatus. Et ut oſtenderet adiutoriũ diuinæ gratiæ, quamuis iam habitũ, humiliter eſſe ſine intermiſsione poſcendum, hoc quoque ſubnectit: Ad te domine clamabo, & ad Deũ meum deprecabor. Nemo autem deprecatur, & rogat, qui non aliquid ſe cognoſcit minus habere, aut quod habet, ſua tantum uirtute poteſt ſeruare. Quiſquis igitur & bene-

beneficium rogat, & adiutorium flagitat, necesse est, ut & euidentiam suæ imbecillitatis & egestatis agnoscat. Et ideo egestas nostra dari sibi quod non habet poscit, & imbecillitas nostra custodiri sibi postulat quod accepit. Egestas audit, quid enim habes, quod non accepisti? Et nō potest homo accipere quicquam, nisi datum fuerit ei de cælo. Imbecillitas audit: Reuela ad dominum uiam tuam, & spera in eum, & ipse faciet. Audit etiam ab ipsa uirtute: Sine me nihil potestis facere. Audit à Propheta: Nisi Deus custodierit ciuitatem, in uanū uigilant qui custodiunt eam. Psal. 126. Dicat ergo egestas illi, qui propter nos pauper factus est, cum esset diues, ut illius paupertate nos diuites essemus. Dicat: Da mihi intellectum ut discam mandata tua. Dicat etiam imbecillitas illi, qui pro nobis crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute dei. Et qui sic infirmatus est propter peccata nostra, ut semper ipse sit Dei uirtus & Dei sapientia. Dicat ergò illi imbecillitas humana: Custodi me Domine, ut pupillam oculi, sub umbra alarum tuarum

pro-

protege me, à facie impiorum, qui me afflixerunt. Grauiter hic affliguntur animæ omnium iam iustificatorum ex fide uiuentium, imo solæ animæ intelligunt, in qua sint afflictione positæ, quibus se infundit lumen uerum, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Vident enim, quia licet sint gratiæ dono ab operum malorum contagione liberę, teneantur tamen cogitationũ uarietate captiuæ. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse à peccatis? Attendamus qualis quantusq; iustus dixerit, in multis enim offẽdimus omnes. Et ille qui dixit: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Ille etiã qui condelectabatur legi Dei secundum interiorẽ hominem, uidebat autẽ aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, & captiuantem eum in lege peccati, quæ erat in membris eius donec eum suę infœlicitatis conscium, de corpore mortis huius liberaret gratia Dei per Iesum Christum dominũ nostrũ. Ab

hac

hac ergo lege peccati, quæ eſt in mẽbris noſtris, non uirtus cuiuslibet hominis fortis, non induſtria ſapientis, ſed ſola liberat gratia ſaluatoris, quæ nõ niſi humilibus gratis daẽ. Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilib. autem dat gratiã. Veruntamen hæc gratia, ſicut nõ niſi humilib. datur, ſic humilis homo eſſe non poteſt, niſi detur. Datur enim ut humiles eſſe incipiãt, & datur, ut humiles eſſe nõ deſinãt. Gratia igitur Dei facit, & ut humiles ſimus, & humiles perſeuerare poſsimus. Qui enim potuit quod non habuimus dare, ipſe poteſt, quod accepimus cuſtodire. Proinde, ut in te ſit uera humilitas, quæ uirginitatis eſt interna uirginitas, non ignoras, quanta ſacræ uirgini debeat paupertas ſpiritus ineſſe, ut regnum cœlorũ mereatur accipere: quanta manſuetudo, ut illa poſsideat uiuentium terram, in qua ſe Dauid bona domini uiſurum plena credulitate confidit, quanta etiam cautione uirgini luctuoſa ſit præſentis ſæculi lætìcia fugiẽda, cui ſemper in hac uita præſtolanti ſpõſi cœleſtis aduentum, magis ſit ex deſiderio ſpiritali

lugen-

lugendum, ut adipiscatur intimum certumque solatium: quantam quoque uirgo Christi debeat esuriem sitimque iustitiæ perpeti, ut plena mereatur æternæ dulcedinis sacietate lætari: qualibus etiam sit induenda uisceribus misericordiæ, ut in conspectu Dei misericordiam ualeat inuenire: mundandique cordis quantum debeat inesse sacræ uirgini studium, ut illũ uidere mereatur fœlicib. oculis sponsum, speciosum forma pre filijs hominũ, ad quem carnis uirginitas non potest peruenire, nisi humili corde fulciatur uirtute uirginitatis internę: quantam etiam pacificæ quietis uirgo posside re uirtutem debeat, ut desideriorum carnalium tela spiritalibus armis induta cõpescat. Talibus te sponsus tuus uti fruique monilibus cupit, qui te sibi fide desponditspe firmauit, charitate coniunxit. Neque uerò fidei ueritate carnisque integritate spiritaliter tali sponso nupsisses, si non eum, cõtempta uanitate sæculi dilexisses, nec tamẽ eum fuisses aliquatenus dilectura, nisi fuisses gratuita spõsi dilectione preuenta. Dixi autem te præuentam, non so-

solū dilectione, qua ille te dilexit, sed etiam dilectione, quam tibi gratis, ut à te diligeretur infudit. Totū ergo quicquid in te sanctæ dilectionis erga sponsum tuum habes, in te quidem habes, sed ex tè non habes. Pauperem te accepit ditissimus sponsus, quicquit in te boni habes, non ex tè sed ex ipso habes, & quicquid nondum habes tunc habebis, si sponsus dederit, qui omnia bona quæ habet, gratuita largitate iam dedit. Ipsi ergo de acceptis humiliter gratias age, ipsum de accipiendis humiliter posce. Sic enim diuitē sponsum habes, ut nec egeat his quæ dedit, & abundet ad largiendum multo meliora quàm dedit. Hęc humili semper compunctione considera, & uirginitatem, quàm Deo uouisti, non solum carnis integritate, sed & cordis humilitatè conserua. Ab illo tibi semper custodiam uirginitatis & humilitatis exposcēs qui non dormitauit neq; obdormiet custodiens Israel. Ecce sancta filia, in quātum Dominus dedit, breuem ad te libellum de uirginitate & humilitate conscripsi, magis eligēs, pauca tibi desiderāti trans-

mittere, quàm debitę seruitutis officium sponsæ Domini denegare.

BEATI FVLGENTII AD PROBAM DE ORATIONE ad Deum, & compunctione cordis Epistola quarta.

DOMINAE in Christo plurimū uenerabili, & cum omni honorificentia nominandę famulæ dei, filiæ Probæ. Fulgentius seruorum Christi famulus, in Domino salutem. Epistolam sanctitatis tuę, cum tota cordis gratulatione, suscepi, non solum studium boni operis, sed etiam humilitatem cordis tui certis indicijs præferentem. Bene igitur, sancta filia, in laudem Dei, nō de bonis operibus superbię uēto extolleris, sed ad implenda Domini præcepta infirmitatē inualidamq; testaris. Ita debet sentiri, quisquis uerbi Dei non auditor obliuiosus, sed factor operis esse desiderat, qui non hic ab hominib. recipere mercedem suam, sed à Deo in die

retributionis expectat, qui nõ in præsenti tempore inanis gloriæ uanitate raptatur, sed sancto igne diuini amoris accenditur. Hunc enim Christus uenit mittere in terram, ut omne superbiæ germen exurat, & humiliatio cordi feruorem sanctæ compunctionis inijciat. Sic fit ut in nostris peccatis nosmetipsos ueraciter accusemus, & in bonis operibus nostris Deum uera cordis humilitate laudemus. Illi afsignemus, quæ nobis eius pietas donat: nobis imputemus, in quibus eũ nostra infirmitas exacerbat. Et quia frequenter à nobis offenditur, necessarium est, ut frequens oratione, & iugi cordis cõpunctione mitigetur. Compũctio enim cordis excitat oratiõis affectũ, oratio humilis diuinũ promeretur auxiliũ. Cõpunctio cordis uulnera sua respicit, oratio uerò medelam sanitatis exposcit. Et ad hæc quis idoneus? Quis enim uel orare competenter ualeat, nisi medicus ipse nobis initium desiderij spiritalis infundat? Aut quis perseuerare in oratione queat, nisi Deus in nobis hoc quod cœpit augeat, quod seminauit enutriat, Luc. 12. F.

& quod, misericordia præcedente, gratis donauit indignis, ad effectum perfectionis, misericordia subsequente, perducat? Sic enim à nobis poterit boni operis meritum nõ perire, si Deus author atq; adiutor semper glorificetur in opere, nec putemus, sic eum authorem boni operis existimandum, tanquam in ipso tantum creationis exordio sic Deus naturæ humanæ boni operis facultatẽ dederit, ut ipsius adiutorio desistente, sola per seipsas possit humana natura quodcunq; bonum uelle seu facere, cum hoc nec in ipso primo homine potuerit sola implere conatu proprio, quando necdũ fuit uitiata peccato. Quomodo ergo infirma, sine iuuamine medici, sospitatem suam reparare potuerit? quæ dum sana esset sospitatẽ suam custodire nequiuit. Non ergo glorietur terra & cinis, quia in uita sua proiecit intima sua, nec uulneratus, de hoc, quod in se sanũ existimat, tanquam sanus exultet, sed suorum uulnerum putredinem compuncti cordis humilitate consideret, ut clamans cum propheta (Computruerunt & deterioratæ

ratæ sunt cicatrices meæ, à facie insipien- Psal.:6.
tiæ meæ) possit medelam, non suo meri-
to, sed gratuito munere diuinæ pietatis
accipere. Quid enim habet homo, quod
non accepit? Si autem accepit, quid glo-
riatur, quasi non acceperit? Solus igitur
Deus potest omnibus, quibus uoluerit,
dare, unde uera salus acquiri possit: & i-
deo solus potest in accipiente custodire
quod dederit. Nisi enim dominus custo-
dierit ciuitatem, in uanum uigilant qui
custodiunt eam. Ille itaq; non patietur
furtiuum nequissimi prædonis ingres-
sum, cui non defuerit domini uigilantis
auxilium. Ipse enim non dormitauit, ne-
que obdormiet, qui custodit Israel. Sicut
autem, qui ad patriam tēdit, donec per-
ueniat, semper habet ubi ambulet, sic e-
tiam nos, quamdiu in hoc mortali cor-
pore constituti peregrinamur à domino
pręsens uita nobis est uia, in qua semper
habemus ubi possimus proficere, do-
nec Deo perducente, ad illam ualeamus
beatæ immortalitatis æternam patriam
peruenire. Magnæ igitur beatitudinis
est, si in pręsenti uiuere sæculo, ut profe-

ctui spiritali omnis fidelis operam dei,
nec tamen hoc suis aliquando uiribus
superbus assignet, sed humili corde à
deo poscat iugẽ custodiã accepti mune
ris à quo emanat totius bonæ, non tan-
tum principium, sed etiam perfectio uo
luntatis Neq; enim Iacobi Apostoli prę
dicatio, aliqua potest argumentatione
cassari, dicens: Omne datum optimum,
& omne donũ perfectum desursum est
descendens à patre luminum. Nec quis-
quam hominum, siue ad cogitandum,
siue ad operandum quodcunq; bonum,
potest esse idoneus, nisi fuerit munere
gratuito diuinæ opitulationis adiutus.
Deus est enim qui operatur in suis & uel
le & perficere pro bona uoluntate, sicut
Vas electionis affirmat: quo etiam do-
cente cognouimus: Quia non sumus i-
donei, cogitare aliquid à nobis, quasi ex
nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.
Ille igitur nobis omnem boni sufficien-
tiã subministrat, cuius non minuitur ple
nitudo cum donat, qui nobis omne bo-
num benigne largitur, ut habeamus. &
in seipso sine diminutiõe permanet ple-
nus

nus: quod nec angelica poteſt, nec hu-
mana præſtare natura, ac ſic, nulla, licet
ſpiritalis, tamen creata ſubſtãtia: quia o-
mne quod creatum eſt, ſicut antequam
crearetur non fuit, ſic antequam accipe-
ret habere non potuit, & ſicut ſubſiſtere
non poteſt ſine illius operatione qui fe-
cit, ſic bonum nõ poteſt uelle ſeu facere,
niſi Deus dignetur iugiter adiuuare. Ab
ipſo nanq; eſt initium bonæ uoluntatis
ab ipſo facultas boni operis, ab ipſo per
ſeuerantia bonæ conuerſationis, ab ipſo
datur in præſenti ſæculo uera cordis hu-
militas, & in futuro retributionis æternę
fœlicitas, ut ipſi ſint ſine fine fœlices, qui
nunc ſine fictione ſunt humiles. Nec ſe
inflatione uana ſeducunt in qua ſic non
poteſt eſſe bonis plena ſecuritas, ut tunc
facilius aduerſitas ſubrepat, cum ſe pro-
ſperitas fraudulenter oſtendat. Nec eſt
aliquod huius uitæ tempus, in quo non
hominibus muſcipulam tendat inimi-
cus, cuius laqueos nemo poteſt pro-
prijs uiribus euadere, niſi quẽ Deus gra-
tia ſua per Ieſum Chriſtum dominum
noſtrum dignatus fuerit liberare. Ideo

Vas electionis, cum captiuari se in lege peccati sentiret, exclamabat dicens: Infelix homo ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Propterea etiam propheta, non sua uirtute, sed diuino munere, pedes suos è laqueo prædicat euellendos, dicens: Oculi mei semper ad dominum, quoniam ipse euellet de iaqueo pedes meos. Et alio loco, ex persona sanctorum, quos de huius sæculi laqueo liberatos, ad æternam dignatus est dominus securitatem lætitiamq; transferre, sic dicitur: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Veruntamen, ut suam animam unusquisque nostrum inter aduersitates & laqueos inimici uersari cognoscat, nec in hoc seculo noxia unquam securitate torpescat, idem propheta dicit: Tota die contristatus ingrediebar. Quoniam anima mea impleta est illusionib. & non est sanitas in carne mea. Quid est autem: Tota die contristatus ingredi, nisi totius huius uitæ tēpore, peccatorum re-

Psal. 122.

recordatione triſtari? in quo enim anima illuſionibus impletur, niſi cum concupiſcentiarum carnalium frequenti tentatione concutitur? Quibus etſi conſenſione nõ cedit, fatigatione laſſeſcit. Quãuis enim ſubinde ſuis dominus in certamine, ne deficiant, adiutorium tribuat, permittitur tamen fatigari propriæ infirmitatis onere prægrauata mortalitas, ſed cum in ſeipſa nullum uirtutis inuenit firmamentum, ad poſcendum diuinæ pietatis cito recurrat auxilium. Hic ergo tunc aduerſarium uincimus, ſi lachrymis & orationibus & continua cordis humilitate pugnemus: Scriptum eſt autem, quia oratio humilium nubes penetrat, & non elongat dominus, donec exaudiat. Humilium ergo fletus, magnus eſt concupiſcentię carnalis interitus. Lachrymæ, quæ ex compunctione cordis ueniunt, & inimicum uincunt, & nobis donum lętitiæ triumphalis acquirunt. Qui enim euntes eunt & flent, mittentes ſemina ſua, ipſi uenientes uenient in exultatione, portãtes manipulos ſuos. Quã bene autem ſanctos propheta ſemina Eccle.35.

Ii 5 bo-

bonorum operum riganda docet flumi
ne lachrymarum. Omnia etenim ſemina
non germinant, niſi fuerint irrigata, nec
de ſemine procedit fructus, ſi fuerit a-
quarum iuuamine deſtitutus. Proinde
nos quoque, ſi uolumus fructus noſtro-
rum ſeminum capere, non deſinamus
ſemina noſtra lachrymis irrigare, quæ
magis corde ſunt fundendæ quàm cor-
pore. Ideo nanq; nobis dicitur per pro-
phetam, ut ſcindamus noſtra corda, &
non ueſtimenta noſtra, quod tunc face-
re poſſumus, cum ſcilicet recordamur
noſmetipſos, & ſi nõ in opere, ſaltem in
Sapient. 9. D. cogitatiõe frequẽter delinquere. Quia
terrena inhabitatio ſenſum multa cogi-
tantem deprimit, & terra noſtra germi-
nare ſpinas nobis & tribulos non quie-
ſcit, nec poſſumus peruenire ad eſum pa-
nis noſtri, niſi fuerimus ſudore uultus &
fatigatione confecti. Fatigamur enim
ſudoribus, dum proprijs cupiditatibus
repugnamus. In quibus uincendis, ideir-
co maior eſt certaminis difficultas, quia
non extrinſecus ex altero, ſed intrinſe-
cus ex ſeipſo certanti homini concupi-
ſcentiæ

scentiæ carnalis generatur aduersitas, quæ fatigationem ingerit humanæ imbecillitati dum nascitur, quamuis diuinæ uirtutis opitulatione uincatur. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Hæc enim inuicem aduersantur, ut non quæcunque uolumus illa faciamus. Hinc est, quod nondum deo sumus omnino subiecti, quia ex nobis nascitur, quod diuinæ renititur iussioni. Nam licet ex gratia dei sit uoluntas nobis bona, quę nos Deo reddat humiles, non nobis tamen deest prauę cupiditatis exortus, qui nos faciat contumaces. Per Dei ergo gratiam sumus iam deo ex patre subiecti, per culpam uerò nostram sumus adhuc ex patre non subditi. Propter quod ad Hebræos dicitur, necdum omnia Christo esse subiecta. Sic enim ait: In eo enim quod ei subijcit omnia, nihil dimisit nō subiectnm ei. Nūc aūt necdum uidemus omnia subiecta ei, Subiecti sumus igitur deo, ex eo quod ipso nobis operante cō delectamur legi Dei secundum interiorem hominem: Necdum autem sumus

sub-

ſubiecti ex eo quod uidemus aliam le-
gem in membris noſtris, repugnantem
legi mentis noſtræ, & captiuantem nos
in lege peccati, quæ eſt in membris no-
ſtris. Subiecti ſumus Deo, quia ipſius
miſeratione eripimur à tentatione: (ipſi
Pſal. 17. enim cantamus: A te eripiar à tentatio-
ne,) ſed necdum ſumus omnino ſubie-
2. Cor. 10. A. cti, quia tentatio eſt uita hominis ſuper
terram. Subiecti ſumus Deo, in quo
greſſus noſtros dirigit ſecundum uer-
bum ſuum, ut non dominetur nobis o-
mnis iniquitas, ſed necdum ſumus om-
nino ſubiecti, quia in multis offendi-
mus omnes. Subiecti ſumus, inquan-
tum ipſo donante, in carne ambulantes,
non ſecundum carnem militamus: ſed
necdum ſumus omnino ſubiecti, quia
etſi habemus ex dono Dei, ut mente ſer-
uiamus legi Dei, habemus tamen ex re-
liquijs peccati, ut carne ſeruiamus legi
Rom. 7. D. peccati. Propter quod Apoſtolus dicit:
Igitur ipſe ego mente ſeruio legi Dei,
carne autem legi peccati. Omnis enim
qui nunc iuſte uiuit, carne quidem ſer-
uit legi peccati, dum in ſe naſci carnalem
con-

concupiſcentiam ſentit, mente autem ſeruit legi Dei, quia eidem carnali concupiſcentiæ non conſentit. Carne ſeruimus legi peccati, dum filij Babylonis naſcentes, inquietant animam noſtram: ſed mente ſeruimus legi Dei, cum ijdem paruuli Babylonis eliduntur ad petram. Babylon enim confuſio interpretatur, cuius filia eſt omnis carnalis cupiditas, quam cordis confuſio generat. Quamdiu autem in corpore peregrinamur à domino, partus ſuos nobis integerit iſta confuſio. Ex ipſa quippe confuſione omnis praua cogitatio naſcitur, quæ paruula tunc ad petram eliditur, dum celeri recordatione atque opitulatione Chriſti ſuperata calcatur. Igitur liceat habeamus, unde gratias agere Deo debeamus, quia nos ſibi gratuita miſeratione ſubiecit, ut humiles ſimus: habemus tamen, unde continuis præcibus diuinas aures pulſare debeamus, quia quamdiu in hoc mortali corpore ſumus ſicut non poſſumus ſine peccato eſſe, ſic necdum ualemus perfectam humilitatē diuinis iuſsionibus exhibere. Pro-

pter

BEATI FVLGENTII AD EVGYPIVM ABBATEM de charitate & eius dilectione, Epistola quinta.

Domino beatissimo, & plurimum uenerabili, ac toto charitatis affectu desiderabili, sancto fratri & cōpresbytero Eugypio, Fulgentius seruorum Christi famulus, in Domino salutem. Vtinam sancte frater, tanta meo facultas suffragaretur eloquio, ut ad explicādam spiritalem, quam ex tuarum literarum lectione percepi, dulcedinem uerba sufficientia reperirem, quod dum uolo, nec ualeo, mirū mihi aliquid euenisse cognosco, uidens gaudiū, quod ex tuis sermonibus sumpsi, non posse meis sermonibus explicare. Nempe, quod mihi scripsisti, postquam cogitatione inuentum dispositumq́ʒ est, sic in literas digessisti, ut aut ipse manu scriberes, aut ore dictares. Vnde igitur factum est, ut os meum dilectionem dictando pa-

parere nõ possit, quam cor meum ex tui oris dictatione concepit, quæ est inops opulentia, uel opulenta inopia, ut eo minus mihi sermo sufficiat, quo me magis affectus instigat? Et quod ideo loquor, quia delector, minus eloquar quàm delector. Quid rogo est hoc quod eloquio significare uolo, nec ualeo? Nimirum aliquid est, quod sic corporali eloquio stiloue significatur, ut tamen non corporaliter, sed spiritaliter habeatur. In spiritalibus autem donis, primus fructus est charitas. Vnde non inordinatè eam Vas electionis ita posuit, fructus autem spiritus est Charitas, gaudium, pax & cætera. Alio quoque loco, præcipuum quidam cœlestium uoluit significare charismatum, cum diceret: Quia charitas diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Hæc charitas, quàm spiritus sancti dono, cum indigni essemus, accepimus, tam bona, tam sancta, tam immensa est, ut eam etiã qui habet in corde, nunquam possit sermonibus explicare. O qualis charitas multum miranda, multum laudanda, mul-

tumq́ diligenda. Veruntamen non omnes, qui charitatem mirantur & laudant, ſtatim diligunt charitatem. Et ideo niſi eam quiſq; diligat, nihil ei proderit, quòd eam miratur & laudat. Tunc autem fructuoſa eſt admiratio charitatis & laudatio, ſi non deſit in admirante atque laudante dilectio. Sed nunquid, ſicut eam poſſunt admirari atque laudare, qui eam non habent, ita poſſunt eam diligere, qui eam necdum habent? Nequaquam Charitas quippe ipſa eſt dilectio. Quomodo autem dilectionē iam diligit, qui dilectionem habere non cœpit? Nam ecce multa uiſu corporeo uidemus, ubi non hoc eſt ipſe uiſus, quod eſt illud quod eo uidemus, quia illud eſt ſenſus, quo uidemus, illud autem ſenſibile, quod uidemus. Et cum illud, quod uidetur, ab oculis tollitur, ſi ſanitas ineſt oculis, ſic illud quod uidebatur, à ſenſu uidentis aufertur, ut ipſe ſenſus à uidente nullatenus auferatur. Ita fit, ut uidendi ſenſus in homine maneat, quāuis ab eo quod uidebatur uiſus ipſe diſcedat. At cũ charitas diligitur, quia non niſi dilectione

ctione diligitur, non potest homo, tanquam oculum corporis à quacunque re inuisibili, sic à charitate intentionem auertere dilectionis, ut possit & charitatem non diligere, & dilectionẽ habere. Charitas quippe, id est, dilectio, nullatenus diligitur, nisi dilectio habeatur, qua ipsa dilectio diligatur. A seipsa igitur dilectio diligitur, quia tunc diligitur, cũ habetur, nec diligitur nisi habeatur. Equidem potest diligi à nobis etiam cum petimus, ut augeatur in nobis, sed non diligit eius augmentum, qui non habet initium, Non ergo sic charitas diligitur, sicut nummus aut aliquid eiusmodi. Potest enim quisque unũ non habere nummum, & multitudinem diligere ac desirare nummorum. Diligit ergo iste nummorum multitudinem, cũ ne unius quidẽ nũmi habeat facultatẽ. Apud se unũ nummum non inuenit, & foris nũmos innumerabiles quærit. Hoc & in cæteris rebus corporis inuenimus, ut aliquid eorũ possit diligi, ita, ut hoc ipsum quod diligitur, nulla ex patre habeatur. Est tale quiddam & in plerisque spirita-

libus donis. Velut, ſi quis diligat (uerbi gratia) ut habeat prophetandi donum, quod nullus negat, inter dona ſpiritalia literis Apoſtolicis contineri. Alij quippe datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, (ſicut Vas electionis affirmat) alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alij gratia ſanitatum in uno ſpiritu, alij prophetia, alij dijudicatio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout uult. Cum igitur, ut de cæteris taceamus ſpiritalibus donis, poſsit diligi prophetia nec haberi: charitas tamē non habetur, ſi non diligatur, nec diligitur, ſi non habeatur. Ideo cæterea ſancti ſpiritus dona, id eſt linguæ, prophetia, ſacramentorum ſcientia, fides, facultatem in pauperes diſtributio, corporis quoque ipſius exuſtio, poſſunt hæc haberi ſine uoluntate bona, ad hoc ſcilicet, ut habētem onerent, non honorent. Charitas uerò ſine bona uoluntate non poteſt haberi, quia uoluntatem, in qua charitas fuerit,

rit, malam fieri non permittit. Charitas enim nec agit perperam, nec cogitat malum. Et quia non gaudet ſuper iniquitate, neceſſe eſt, ut in qua eſt, bonam faciat uoluntatē. Maleuolus ergo animus non impendit charitatem alteri, quia non habet ſibi. Cum autem cœperit habere exordium, ut ita dixerim, charitatis nec maleuolus poteſt eſſe nec ſterilis. Et quia donec permanet in charitate, in Deo permanet, & Deus in illo manet, ſemper habebit, ſi eam ſemper impenderit, Quando autem eam non impenderit, non habebit. Propriū eſt enim charitatis, quod ad curſum præſentis attinet uitæ, ut in eo qui eam erogat, creſcat ab eo autem, qui ſibi tantum habere uoluerit, ſine dilatione diſcedat. Ille igitur eam magis habebit, qui libenter impenderit. Quia ſicut eam nec impendere poteſt nec habere maleuolus, ſic nec habet eā quiſquam nec impendit inuitus. Homo ergo beneuolus eſt domicilium charitatis. Hoc autem nomen, ideſt, beneuolus, ex bene & uelle compoſitum eſt. Si ergo alteri quiſquam male uelit, inquantum male

uelit, inquantum male uult, beneuolus non est: ac per hoc maleuolus est. In maleuolam autem animam non introibit sapientia. Maleuolus autem homo ille proprie dicitur, non omnis qui uel sibi uel alteri contrarium aliquid cupit aut poscit, sed qui nocendi uoluntatem gerit, siue bonũ siue malũ possit esse quod cupit. Voluntas autem uel bona uel noxia, non ex officio, sed ex fine, ei est cuiusque pensanda, quia non ex eo quod facit, sed ex eo propter quod facit, qualitatem suæ quisque uoluntatis ostendit. Nam & Paulus contrarium sibi aliquid uolebat, cum posceret, ut ab eo stimulus auferretur, quem salubriter aduersus uitium elationis acceperat, nec tamen habuit maleuolam mentem, quamuis utilitati suæ contrariam gereret uoluntatem. Vt enim à se stimulũ, quo colaphi- 2. Corint. 12. B.
sabatur, rogaret auferri, salutẽ corporis sui plus uolebat prædicationi prodesse quàm sibi, non quærens, quod sibi utile esset, sed quod multis, ut salui fierent. Illis ergo uolebat prodesse sospitatem suam, quibus suam prodesse sciebat & uitam.

uitam. Denique cum deſiderium haberet diſſolui, & eſſe cum Chriſto, quod eſſet multo melius, ſciebat tamen manere in carne, neceſſarium eſſe, propter illos, in quibus Apoſtolatus miniſtrabat officium. Charitas ergo eum Chriſti urgebat, ſiue cum à ſe ſtimulum rogaret auferri, ſiue cum in carne, quamuis aliud deſiderans, cuperet immorari. Coarctabatur enim latitudine Charitatis, ut & cum Chriſto deſideraret eſſe, & officiũ uellet piæ neceſsitatis implere. Charitatem igitur utrobique dilexit, quam ſemper bona uoluntate ſperauit. Quiſquis itaque ſecundum charitatem (quæ Deus eſt) diligit fratrem, ipſam in eo quammaxime diligit charitatem: Ideo cum ſaluator noſter Apoſtolos ſuos nouo dignaretur innouare mandato, dicens: Mandatum nouum do uobis, ut inuicem diligatis: iubens per ſe fraternitatem diligi, ipſam quoque charitatem fraternitatis per Apoſtolum Paulum præcipit diligendam. Chriſto enim in ſe loquente, gentium Magiſter uult nos dilectionem habere ſine Rom.12.C.

ſimulatione, odientes malum, adhærentes bono, charitatem fraternitatis inuicem diligentes. Hinc eſt, quòd in undecimo confeſsionum libro egregius ille doctor, Beatus ſcilicet Auguſtinus, cum deo amorem ſuum, quem ut eum diligeret, ab ipſo acceperat, cõfiteretur, ait: Iam dixi & dicam, amore amoris tui facio iſtuc. Pſalmum quoq; centeſimum duodeuigeſimumq; exponens, cum illius loci intelligentiam explanaret, ubi dicitur: Incola ego ſum in terra, ne abſcondas à me mandata tua: poſt aliqua ſic ait: Quid autem diligendum diligitur, ſi ipſa dilectio non diligatur? Vnde conſequenter iſte incola in terra, cũ Dei mandata, ne abſconderentur, oraſſet, in quibus dilectio præcipitur, uel ſola, uel maxime ipſius dilectionis dilectionem ſe uelle habere proclamat, dicens: Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tẽpore. Nónne tibi uidetur aperte propheticis atq; Apoſtolicis dictis tracta Beati Auguſtini de diligenda dilectione ſententia? Quocirca dilectio Dei & proximi, quæ plenitudo legis

Pſal. 11. 8. C.

legis, finisq́ præcepti eſt, & in Deo charitatem diligit, quæ Deus eſt, & in proximo charitatem diligit, quæ ex deo eſt. Tunc enim recte Deus proximusq́ diligitur, ſi & in Deo & in proximo ipſa charitas diligatur. Ita fit, ut & in Deo ipſum Deum, & in proximo Deum, ſine dubio diligamus. Neq; enim fruſtra poſt dilectionem Dei, non alia niſi proximi ſola nobis eſt mandata dilectio: ſcilicet, ut agnoſcamus, illam creaturam nos debere diligere, ubi charitatē ipſam poſſumus inuenire. Omne nanq; animal irrationale, ſicut non habet rationem, ſic non habet charitatem. Nec aliud mihi uidetur eſſe ratio præcipua, quàm competens atque ordinata dilectio, quæ ab homine ſoli Deo debetur & proximo. Vide ſancte frater, quàm prolixum tecum conſerui de charitate ſermonem, dum nimis in te, ipſam diligo Charitatem. Quam utiq; ipſe quoq; in nobis diligis. Nec ob aliud, niſi quia hanc in nobis ſic amas, quia dono Dei plenus es, ut etiam quos diligis, ſimiliter plenos eſſe deſideres. Hoc ergo ſupereſt, ut quia nos pure di-

ligis, instanter pro nobis orare digneris, ut Deus qui nos prior dilexit, & dedit nobis charitatem, qua diligatur à nobis sicut non habentibus, ipse eam, gratia præueniente, largitur, sic in nobis omnes reliquias mundanæ cupiditatis absumat, & nos spiritu seruientes in charitate perficiat. Illiusq; nos faciat beatitudinis cōpotes, in qua sicut nulla est delectatio praua, sic nulla mors timetur ex pœna, ubi nihil quisquam ex carnis fragilitate perpetitur, sed ab omnibus sanctis Dei & proximi perfecta semper charitate regnatur. Orantem pro nobis sanctitatem suam, clementia diuina custodiat, quod opto domine sancte ac beatissime frater. Dominus Ianuarius sanctitatem tuam toto salutat puritatis, & plenæ rationis affectu. Benedictionem à uobis directam, tota cum exultatione suscepi, Libros sicut præcepisti, ad Moniimum datos, in quaternionibus destinaui, in quibus, si aliquid placuerit, utinam ueritatis, & non solum amoris esse cognoscam: Hi sunt igitur meæ paruitatis oblatio, quam uobis faciet puritatis ue-

stri

ſtri cordis acceptam. Suggeſtione fratris communis accepta, quæſo, ut adiutrix adſit ueſtrę charitatis induſtria. Obſecro ut libros quos opus habemus, ſerui tui deſcribant de codicibus ueſtris.

BEATI FVLGENTII AD THEODORVM SENAtorem, de conuerſione à ſæculo Epiſtola ſexta.

DOMINO illuſtri, & merito inſigni, ac pręſtantiſsimo filio Theodoro, Fulgentius ſeruorum Chriſti famulus, in Domino ſalutem. Vt ignotus corpore uidear epiſtolari tibi meam notitiam inferre ſermone, quæſo ne impudẽtię deputes, neúe importunitati opus charitatis aſsignes. Ad ſcribẽdum nãq; primũ ſancti fratris Romuli dulcis epiſtola, deinde fratrũ exinde uenientiũ qui à uobis in Domino benigne ſuſcepti ſunt, eò me magis ſuaſio compulit, quo

quo uestri spiritalis propositi cognitio libentius inuitauit. Retulerunt quippe quòd Christi compulsus affectus, nostri nominis in colloquio benigne feceris mentionem, dicẽs te nostra epistola delectari. Libens igitur feci, quod te uelle libenter agnoui, malens incultus uideri sermone, quàm esse frigidus charitate, Domine illustris & merito insignis ac præstantissime filij. Itaque multum gaudeo, quòd iam sæcularis dilexionis nexibus non teneris, & mundum contemnendo calcas, à quo cum eum diligeres, calcabaris. Nunc uerò consulatu proueheris, nũc felici triumpho certissime sublimaris, non cui populus Romanus applaudat, sed cui angelicus cœtus adgaudeat. Beatus es quia hoc non caro & sanguis reuelauit tibi, sed ille pater qui est in cœlis, inter quos cœlos & tu factus es cœlum. Quantum putas inesse luctum diabolo, quòd à te contemptum perspicit mundum, & te conuersum cognoscit ad Christum, quòd te uidet ea, in quibus uideris esse, deserere, & ab amore temporalium terrenarumq; rerũ, ad illa cœlesti-

leſtia & ęterna, iã corde migrare? Quamuis enim Chriſtus æqualiter ſit pro cunctis fidelibus mortuus, & æquale cunctis beneficium redemptionis impenderit (dicente Apoſtolo: Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Nõ eſt ſeruus neq; liber, non eſt maſculus neq; fœmina, omnes enim uos unum eſtis in Chriſto Ieſu,) tamen conuerſio potentium ſæculi multum militat acquiſitionibus Chriſti. Sicut enim multi fratres & amici, clientes & ſubditi, noti pariter & ignoti, talium authoritate, ad mundanæ dilectionis excitantur ardorem, & eo magis igne ſæcularis concupiſcentiæ ſuccẽduntur, quo ſublimes ſæculi dilectione mundana libenter captiuos teneri conſpicunt: ita quotiens ille, qui reſpicit in terram, & facit eam tremere, qui tangit montes, & fumigabũt, dum terrenis rebus intenta corda miſericorditer reſpicit, & conſideratione iudicij ſui tremere compellit, dumq; contingit ſuperba corda ſublimiũ, uelut altitudines montium, ut confeſsione fumigent peccatorum, in talium tremore plurimi Gal. 3. D.

rimi contremiſcunt, & in talium conuer
ſione multi ad ſubſidium miſerationis
diuinæ confugiunt. Ita fit, ut qui ſunt in
ſæculi culmine conſtituti, aut plurimis
ſecum perdant, aut ſecum multos in uia
ſalutis acquirant. Magna tales, aũt pœ-
nas manet, ſi multis præbeant malæ imi-
tationis laqueum, aut gloria, ſi multis o-
ſtendant ſanctæ conuerſationis exem-
plum. Quis enim non paruam deſpiciat
cellam, quando ſenator domum deſpi-
cit marmoratam? Quis non terrena con
temnens ad acquirenda cęleſtia ſibi con
ſulat, quando ad cœlum Romanus con
ſul terrenorum contemptu feſtinat? Ve
re in te illud, quod Propheta cecinit, ope
re uidemus impleri. Hæc eſt mutatio
dextra excelſi. Quis enim in te hoc ope-
rari potuit, niſi ille, qui ordinem mutabi
lium rerum, ſecundum incommutabile
nouit regere ac diſpenſare conſilium?
Quia ut ſingula pro opportunitate tem
porum, pro uarietate cauſarum, uel in
deterius uel in melius commutentur, il-
lius incommutabili conſilio fit, qui nec
melioríb. rebus nec deterioribus cõmu-
tatur

tatur. Neq; enim habet ubi proficiat ipse in melius, aut unde in deterius deficiat. Ille quod est, semper est: & sicut est, ita est: nō in se habet nō esse posse, quod est: quia nec in se habet esse posse, quod non est. Et hoc quod sic est, nō initio preuenitur, non fine concluditur, non temporibus uoluitur, non locis continetur, non ætatibus uariatur. Nihil ibi deest, quia totum in illo est. Nihil ibi superest, quia nihil preter illum est Si qui ergo rerum temporalium & mutabilium amore contempto, in illius dilectionem trāseunt, in ipso erunt pleni, in quo nihil indigetur: in eo securi, in quo nihil metuitur: in eo uere semperq; gloriosi, cuius uera & sempiterna gloria nec aufertur, nec minuitur, nec augetur. Quis non illius uitæ desiderio, presentem uitā despiciat? Quis non illius abundantie delectamento, diuitias temporis labentis exhorreat? Quis non illius regni dilectione, omnia terrena regna contemnat? Illā ergo uitam tunc accipiemus, si huic nos uitæ mortuos æstimemus & illas diuitias tūc posidebimus, si hic pauperes spiritu

tu uiuamus, & ad illius regni culmē tūc peruenіemus, si hic humilitatem, quam Deus ille Magister docuit, uero corde teneamus. Talibus mortuis dicit Beatus Apostolus: Mortui enim estis, & uita uestra, abscondita est cum Christo in deo, cum Christus apparuerit, uita uestra, tunc & uos apparebitis cum illo in gloria. De talibus etiam pauperibus ipse dominus loquitur, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorū est regnum cœlorum. De talibus quoque humilibus dicit: Quoniam qui se humilitauerit, exaltabitur. Et alio loco: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Hanc humilitatem nō habent, siue qui mundum diligunt, seu qui suis uiribus asignant, cum ea quæ sunt in mundo contemnūt. Hæc duo superbiæ genera uno uersiculo spiritus sanctus designauit in psal. dicente Dauid: Qui confidunt in uirtute, quique in abūdantia diuitiarum suarum gloriantur. In abundantia enim diuitiarum suarum gloriantur, qui sic diuitias suas diligunt, ut in ipsis summam beatitudi-

tudinis collocent. In ſua uerò uirtute cō fidunt, qui ſic contemnunt diuitias, ut ipſum contemptū uiribus ſuis aſsignent. Ac per hoc utriq; ſuperbi ſunt. Illi, quia in diuitijs confidunt, non in Deo: Illi autem, quia quod diuitias ſpernūt, ſibi uolunt aſsignare, non Deo. Illi, quia quod bene diligi nō poteſt, male diligunt: iſti, quia quod bene ſperni poteſt, non bene ſpernunt. Ac per hoc, illi malum male faciunt: iſti bonum male operantur. Proinde, quoniam domino in te miſericorditer operante, iam didiciſti, in abundātia diuitiarum tuarum non gloriari, hoc ſupereſt, ut non confidas in uirtute tua, id eſt, ne deputes uiribus tuis, quòd ſæculi facultates diuitiasq; cōtemnis, quod honores mundi prò nihilo ducis, quod deſiderio regni cœleſtis accenderis, quòd uiam mandatorum Dei currere delectaris. Hęc enim omnia nullatenus haberes, niſi à Deo munere gratuitæ donationis acciperes. Non hoc homini dat natura, ſed gratia. Non hoc ex qualitate conditionis humanæ habetur, ſed ex benignitate diuinæ illuminationis acquiritur.

Homo quidem sic à Deo factus est, ut hæc habere posſit, ſed habere nō poteſt, niſi dono dei miſerantis acceperit. Nam & oculus ſic factus eſt, ut uidere lumen poſſit, ſed uidere non poteſt, niſi ſe illi lumen infuderit. Quod ergo uidet oculus beneficium eſt luminis, quo ſi caruerit, cæcus remanebit in tenebris. Nō omne, quod aliquid eſſe poteſt, iam hoc eſt q̊d eſſe poteſt, cui naturaliter hoc eſt eſſe poſſe quod ſemper eſt. Hic autem unus Deus ipſa Trinitas eſt, id eſt pater & filius & ſpiritus ſanctus, qui ſolus eſt omnium rerum creator, quia ſolus à nullo creatus eſt. Omnia uerò, quoniam ab illo creata ſunt, non de illo, naturaliter & detrimento ſubiacent & cremento. Vt ergo quædam in deteriora non recidant gratia eius gubernat: & ut quædam ad meliora conſcendant, gratia ipſius eleuat: & ut in æternum permaneant, ipſa gratia uiuificat & conſeruat. Huius gratiæ adiutorium ſemper eſt nobis à Deo poſcendum, ſed ne ipſum quod poſcimus noſtris uiribus aſsignemus: neque enim haberi poteſt ipſe ſaltem orationis affe-

affectus, niſi diuinitus fuerit attributus. Vt ergo deſideremus adiutorium gratię hoc ipſum quoque opus eſt gratiæ. Ipſa nanq; incipit infundi, ut incipiat poſci: ipſa quoque amplius infunditur, cũ poſcentibus datur. Quis uerò poteſt gratiam poſcere, niſi uelit? Sed niſi in eo Deus ipſam uoluntatem operetur, uelle nullatenus poterit. Propter quod Beatus Apoſtolus, non ſolum bona opera hominum, ſed etiam bonam uoluntatem Deum in nobis operari teſtatur, dicens: Deus eſt enim qui operatur in uobis & uelle & perficere pro bona uoluntate. *Philip. 2. B.* Hoc eſt quod ſolicitudinem fidelibus humilitatemq; commendans, permiſit dicens: Cum timore & tremore ueſtram ſalutem operamini. Et ibi adiecit: Deus eſt enim qui operatur in nobis & uelle & perficere ꝑ bona uoluntate. Vt ad eũ quoq; ueniamus, currimus: & ideo currimus, quia currere uolumus. Sed ne uel uoluntatẽ uel ipſum curſum aſsignemus uirib. noſtris, idẽ nos informat Apoſtolus, dicens: Non uolentis, neq; currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Quocirca,

ut in his bonis quæ à Deo accepisti, permaneas & proficias, ut nec in uia remaneas, nec retro redeas, nec in dextram siniſtramúe diuertas, quicquid habes bonæ uolũtatis uel bonæ operationis deo aſsigna qui dedit: & ipſum humiliter roga, ut & conſeruet & augeat quod donauit. Nihil tibi boni tanquam tuum aſsignes, ne non accipias, quod accipere poteras, & quod acceperas, perdas. Deteſtabilis eſt enim cordis humani ſuperbia qua facit homo, quod Deus in hominibus damnat: ſed illa deteſtabilior, qua ſibi tribuit homo, quod Deus hominibus donat. Tanto enim deterioris tenetur iſte ſuperbiæ reus, quanto in melioribus donis exiſtit ingratus. Damnabilis eſt, qui ſubſtãtia ſeculi male utitur, ſed damnabilior, qui ſpiritalib. donis ſuperbus effertur. Creſcat igitur in te humilitas animi, quæ uera eſt & integra ſublimitas Chriſtiani, & tãto magis in te cognoſce Dei gratiã creſcere, quãto magis tibi humilitatẽ cordis uideris abundare. Quam ut ſemper habeas, in qua ut ſemper proficias, cũ timore & tremore tuã ſalutem operare.

operare. Nec lectio desit operib. bonis, nec bona opera desint studio lectionis. Bona coram Deo & hominib. prouide. In scripturis sanctis studiũ tui cordis impende. Et ibi si fueris, qui sis, quæq; debeas esse cognosce. Ad has si humilis & mitis accesseris, ibi profecto inuenies, & p̃uenientem gratiã, qua potest elisus surgere, & comitãtem, qua uiam recti queat itineris currere, & subsequentem, qua ualeat ad regni cœlestis beatitudinẽ peruenire. Sanctam multumq; in Christo uenerabilem matrẽ uestram, quę tuo spiritali studio Christiana fide, & uere materna charitate concordat, sed & uenerabilem sororem tibi iam in Christo coniugem tuam, obsecro, salutare digneris. Inseparabilis Trinitas protectione uos uirtutis suæ custodiat, quod opto,

Domine illustris

fili.

BEATI FVLGENTII AD VENANTIAM, DE REcta pœnitentia, & futura retributione, Epistola septima.

DOMINAE illustri & merito uenerabili, filiæ Venantiæ, Fulgentius seruorum Christi famulus, in Domino salutem. Sicut uera lux nullatenus obscuratur, ita nũquam ueritas æterna mentitur. Lux autem & ueritas Deus est, de quo scriptum est: Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Ipsa quoque lux & ueritas dicit: Ego sum lux mundi. Et rursus de se ait: Ego sum uia, ueritas, & uita Ipsius ergo doctrina monemur, quia arbor bona bonos facit fructus. Et quia ex fructibus arbor agnoscitur, in ipso te, domina illustris & merito uenerabilis filia, cum sis ignota, iam scio in ipso tibi, cum sis tam procul constituta, congaudeo. Per epistolam siquidem clarissimi filij mei Iunilli, propositum simul

mul & studiũ tuæ Christianitatis agnoui, qui mihi gratiam, quam tibi largitus est Deus, intantum significari curauit, ut in suis literis tuæ quoq; salutationis mihi demonstraret indicium. Hoc proculdubio nõ fecisses, nisi Christum tota puritate mentis in suis famulis dilexisses: nec incognitum seruum tam benigne in Domino salutares, nisi Dominum pro corde gestares. Gratias illi, qui multiplicat gaudium nostrum de charitate fidelium. Ipse est charitas, quæ credẽtes perducit ad Deum, quia ipsa charitas est deus. Vnde Ioãnes Apostolus dicit: Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo manet. Hæc ubi habitare cœperit, non permittit dominari peccatum, sed cooperit multitudinem peccatorũ. Nec solum præsentia peccata facit uitari, quinetiam præterita omnia relaxari. Hanc superbi contumacesq; repudiãt, qui de peccatorũ remissione desperant. Et nõ solum salutis suæ curã miseranda cæcitate reijciunt, quinetiã fideles animas, si peruertere nequeunt, perturbare mortiferis sermonibus

 non

non quiescunt. His etenim plerunque aut peccatorũ immanitas, aut ætatis nequiter peractæ longæuitas, spem salutis adimit, & ad deteriora perpetranda cōpellit: ita ut in talibus illa sanctæ scripturæ sententia compleatur: Peccator cum in profundum malorum uenerit, contemnit. Et uere malorum profunditas necat, si quos desperatio indulgentiæ detestanda cordis obduratione preiudicat. Quis enim non uideat, quàm sit impiũ, quamque sacrilegum, si homini per pœnitentiam præteritorum malorũ ad bona conuerso credatur cuiusquam peccati dari non posse remissio? Quid autem aliud his uerbis agitur, nisi ut omnipotentis medici manus, sub humanæ salutis effectu, desperationis uitio repellatur? Ipse quippe medicus ait: Non indigent, qui sani sunt, medico, sed qui male habent. Si peritus est medicus noster, omines potest infirmitates sanare. Si misericors est Deus noster, uniuersa potest peccata dimittere. Non est perfecta bonitas, à qua non omnis malitia uincitur, nec est perfecta medicina, cui morbus aliquis incurabi-

Prou. 18. A.

rabilis inuenitur: scriptum uerò tenetur in literis sacris: sapientiam autem nõ uincit malitia. Et omnipotentia medici nostri talibus in Psalmo sermonibus intimatur: Benedic anima mea dominum. & omnia interiora mea nomen sanctum eius. Benedic anima mea dominum, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Psal.10.. Qui propitius sit omnibus iniquitatib. tuis, qui sanat omnes lãguores tuos, qui redimet de interitu uitam tuã, qui satiat in bonis desideriũ tuum, qui coronat te in miseratione & misericordia, renouabitur sicut aquila iuuentus tua. Quid rogo nobis putemus remitti non posse, cũ propitius sit dominus omnibus iniquitatibus nostris? Aut quid in nobis æstimamus sanari non posse, cum dominus sanet omnes languores nostros? Aut quomodo sanato & iustificato, indigentiæ aliquid relinquid, cuius desiderium in nobis satiatur? Vel quatenus plenę remissionis beneficio potiri non creditur, cui etiam corona in miseratione & misericordia condonatur? Nemo igitur de medico desperans, in infirmitate rema-

neat, nemo misericordiam Dei minorans, in iniquitatibus contabescat. Apostolus clamat: Quia Christus pro impiis mortuus est. Ipse itidem dicit: Quia Christus Iesus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere. Sed forsitan dicitur, illos peccatores posse saluos fieri, qui post peccata merentur Baptismatis ablutione mundari, deinceps autem, peccata, quæ uidetur baptisatus admittere, irremissibilia permanere. Nunquid non baptizatis loquebatur Ioannes Apostolus, quibus dicebat: Filioli mei, hæc scribo uobis, ut non peccetis. Et si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est exoratio pro peccatis nostris. Qualecunque sit ergo peccatum, à Deo quidem potest remitti cõuerso, sed ille sibi remitti non sinit, qui desperando, contra se indulgentiæ ostium clauserit. Cæterum ueritas non mẽtitur, quæ dixit: Quærite & inuenietis, petite & accipietis, pulsate & aperietur uobis: omnis enim qui quærit inueniet: qui petit, accipiet & pulsanti aperiet. Unde & propheta sanctissimus Esaias

Rom. 5. A.

Eſaias, ad remiſsionem peccatorum nullatenus deſperãdam impios & iniquos hortatur, dicens: Quærite dominũ, dum inueniri poteſt, inuocate eum, dum prope eſt. Derelinquat ergo impius uiã ſuam, & uir iniquus cogitationem ſuam, & conuertatur ad dominum, quia multus eſt ad ignoſcendum. Relinquat ergo impius uiam ſuam, qua peccat, relinquat iniquus cogitationem ſuã, qua de peccatorum remiſsione deſperat, & ſecundũ prophetæ dictũ, conuertatᷣ ad dominum, quia multus eſt ad ignoſcendũ. In hoc multo nihil deeſt, in q̃ eſt omnipotẽs miſericordia, & omnipotentia miſericors eſt. Tanta eſt aũt & benignitas omnipotentiæ & omnipotẽtia benignitatis in Deo, ut nihil ſit quod nolit aut non poſsit relaxare conuerſo. Salubris autem conuerſio duplici ratione conſiſtit, ſi nec pœnitẽtia ſperantem, nec ſpes deſerat pœnitentem: ac per hoc, ſi ex toto corde quiſquã renũciet peccato ſuo; & toto corde ſpem ponat remiſsionis in Deo. Etenim nonnunquam aut ſpẽ pœnitenti homini diabolus adimit, aut ſperanti

Matt. 7. F.

Eſaiæ. 55. B.

ranti pœnitentiam tollit. Vnum, dum o-
nerat, comprimit: alterum, dum eleuat,
deijcit. Iudas qui Christum tradidit, pec
cati sui pœnitentiam gessit, sed salutem
perdidit, quia indulgentiam non spera-
uit. Denique sic de illo Euangelista loqui-
tur: Tunc uidens Iudas, qui eum tradidit,
quia damnatus est, pœnitentia ductus,
retulit triginta argenteos principibus sa
cerdotum & senioribus, dicens: Peccaui
tradens sanguinem iustum. At illi dixe-
runt: Quid ad nos? tu uideris. Et proie-
ctis argenteis in templo, secessit, & abi-
ens, laqueo se suspendit. Digne quidem
pœnitentiam gessit, quia peccauit, tra-
dens sanguinem iustũ: sed ideo sibi fru-
ctum pœnitentiæ denegauit, quia pec-
catum traditionis suæ ipso, quem tradi-
dit, diluendum sanguine non sperauit.
39.12 Plerosque sub una spe indulgentiæ in pec
catis diabolus tenet, & cõpellit eos Dei
iustitiam non metuere, quos inaniter su-
adet de Dei bonitate gaudere. Tales di-
cunt secũdum Apostoli obiurgationem:
Faciamus mala, ut ueniant bona, quo-
rum damnatio iusta est. His indicijs euie
dente

denter agnoſcimus, inaniter hominem pœnitere, ſi dum pœnitentia geritur, indulgētia deſperatur: & fruſtra indulgentiam ſperari ſine peccatorum pœnitentia. Ac per hoc, nec ſub ſpe remiſsionis debet aliquis peccare ſecurus, nec peccatorum ſuorum conſiderans multitudinem, remanere cathena deſperatiōis obſtrictus. Hortatur enim nos ſcriptura ſancta, ut peccare iā deſinamus, nec deſperemus nobis remittēda quę fecimus. Dicit quippe: Fili peccaſti, ne adijcias iterum, ſed & de præteritis deprecare, ut tibi dimittantur. Vtranq; ſancta ſcriptura præmonuit, & oſtendit, quòd nec in peccato debeamus remanere, nec de remiſsione cuiuslibet iniquitatis ambigere. Cur enim iubetur, ne adijciamus peccata peccatis, ſi eſt in peccato manendum? Aut cur iubetur, ut de præteritis deprecemur, ut nobis dimittātur, ſi ſunt aliqua, quæ deprecantibus dimitti nullatenus poſſunt? An forſitan temporum cuiquam prodeſſe longæuitas, ut ſicut peracto tricennali ſpacio nullus ſinitur legibus humanis ablata repetere, ſic legibus

Eccle. 21. A. 39. 12.

gibus diuinis, post lõga peccãdi spacia:
non liceat indulgentiam postulare? Ab-
sit, ut hoc sit in Deo nostro, quod in liti-
bus habet humana conditio. Deus ete-
nim noster sic est misericors & bonus,
sicut infinitus est & inuictus: proinde
bonitas inuicti non uincitur, & infiniti
misericordia non finitur. Deniq; omne
uitæ præsentis tempus conuersioni de-
monstrat aptissimũ. dices: Iniquus, si se
conuertat ab omnibus iniquitatibus su-
is quas fecit, & custodierit omnia man-
data mea, & faciat iustitiam & misericor-
diam, uita uiuet & nõ morietur. Omnia
delicta eius, quæcunq; fecit, non erunt
in memoria. In sua iustitia, quam fecit, ui-
uet. Nunquid uoluntate uolo mortem
peccatoris, dicit Dominus, quàm ut a-
uertatur de uia sua mala, & uiuere eum?
Cum se aũt auerterit iustus à iustitia sua
& fecerit iniquitatem, secũdum omnes
iniquitates quas fecit ille iniquus, om-
nes iustitiæ eius, quas fecit, non erunt in
memoria. In delicto suo, quo deliquit, &
in peccatis suis, quibus peccauit, in ipsis
morietur. Et infra dicit: In eo cum cõuer-
tat

tat se iustus à sua iustitia, & faciat delictũ & moriatur in suo delicto quod fecit, in ipso morietur. Et in eo quod auertatur iniquus ab iniquitate sua quam fecit, & faciat iudicium & iustitiam, hic animam suã custodiuit, & auertit se ab omnibus iniquitatib suis quas fecit, uita uiuet & non morietur. Vtraq; sententia uera est, quia utraq; diuina est, siue iustum, cũ auersus fuerit à iustitia sua, omnes iustitias eius obliuioni tradendas: siue iniquum, cum ab iniquitate fuerit cõuersus ad iustitiam, ipsum saluandum, & omnes iniquitates eius in memoria non futuras. Iniquũ uerò est, si putemus iniquũ quandoque conuersum, non posse saluari. Iustus est Deus & misericors. Sicut ergo potest per iustitiam damnare auersum, sic potest per misericordiã semper saluare cõuersum. Nulla prolixitas temporis uel æquitati diuinæ uel pietati præiudicat. Pœnitentia nunquã est apud deũ sera, in cuius cõspectu semper pro presentibus habẽtur, tam præterita quàm futura. Si diuturnitas peccatorum Dei uinceret misericordiã, nõ in ętate mundi nouissima

uiſsima Chriſtus ueniret, ut peccatum mundi pereuntis auferret. De quo dicit Ioannes: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Et ipſe ſaluator de ſe: Venit enim filius hominis quærere & ſaluare quod perierat. Samaritanus noſter nunquam uulneratum ad ſtabulum miſericorditer impoſitum iumento perduceret, ſi aliquod in eo uulnus inſanabile iudicaret. Nunquam duobus denarijs datis, redditurum ſe, quicquid ſuper erogaret, ſtabulario ſpopōdiſſet, ſi ſu pererogationem illam non plenæ ſanitati prænoſceret profuturam. Vt quid enim ſtabularius aliquid ſupererogat, ſi eſt in ſaucio uulnus, quod curari non ualeat. Sicut ergo medico noſtro nulla eſt incurabilis plaga, ita nec in aliquo tempore, cœleſtis poteſt deficere medicina. Ideo ipſe medicus, ſemper ſe poſſe conuerſo ſalutem donare teſtatur, dicens: Cum conuerſus fueris, & ingemueris, ſaluus eris. Propter quod duritiam quorundam ſic per Hieremiam deus nō deſinit increpare: Nunquid qui cadit non reſurget, aut qui conuerſus eſt nō reuer-

tetur? Quare ergo auerſus eſt populus iſte in Hieruſalem auerſione contentioſa? Indurauerunt ceruices ſuas, noluerunt reuerti. Non punit Deus in peccatore peccata, ſi peccatoris ceruix non fuerit indurata. Bonum nobis eſt igitur, ſi ad eius miſericordiam cōfugiamus, cuius effugere iuſtitiam non ualemus. Ipſa enim iuſtitia Dei talis eſt, ut auerſos damnet, conuerſos ſaluet, Propter quod dicit: Conuertimini ad me, & ſaluabo uos. Semper aūt delectatur conuerſione noſtra, nec tempus huiuſmodi, quā diu in hac uita eſt, poſuit, quo propitiari conuerſo non poſſit. Imò tempus omne præſentis uitæ conuerſioni noſtræ cognoſcitur deputaſſe. Beatus enim Petrus dicit: Non tardat dominus promiſſum ſuum, ſicut quidam tarditatem exiſtimant, ſed patienter fert propter uos, nolens aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam conuerti. Si aliquam ætatem iudicaret dominus conuerſionis remedio ineptam, non diuerſis temporibus operarios uocaret ad uineam. In diuerſitate quippe horarum non incongruè

accipiatˉ in mane, pubertas in tertia, iuuẽtus in sexta, grauitas declinantis ætatis in nona, & in undecima ſenilis ætas ipſa nouiſsima. In quacunq; igitur quis ætate uocatus, ſi benignitatem uocantis domini non ſpernat, neceſſe eſt denariũ uitæ perennis accipiat. Neq; enim non ſemper delectatur conuerſione noſtra: de q̃ nobis clamat Iohel propheta: Hæc dicit dominus deus ueſter. Conuertimini ad me ex toto corde ueſtro, in ieiunio & in fletu, & in planctu & diſrumpite corda ueſtra, & non ueſtimenta ueſtra, & conuertimini ad dominũ Deum ueſtrum, quia miſericors & patiens eſt, & magnanimis, & multũ miſericors, & patientiam habens in malis. Propter quod Apoſtolus Paulus, duritiã cordis increpat in his qui pœnitentiam ſuorum negligunt agere peccatorum. Dicit enim: Propter quod inexcuſabilis es ò homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterũ, teipſum cõdemnas. Eadem enim agis quæ iudicas. Scimus aũt, quoniã iudiciũ dei eſt ſecundũ ueritatẽ in eos qui talia agũt: exiſtimas aũt hoc ò homo, omnis

mnis qui iudicas eos qui talia agunt, &
facis ea, quia tu effugies iudiciũ dei? An
diuitias bonitatis eius & patiẽtiæ & lon
ganimitatis cõtemnis ignorans, quoniã
benignitas Dei ad pœnitentiã te addu-
cit? Secundũ duritiam aũt tuã & impœ-
nitens cor thesaurizas tibi irã in die iræ,
& reuelationis iusti iudicij dei, q reddet
unicuiq; secundũ opera sua. Alio quoq;
loco non tã plangit qui peccare grauiter
uidebanť, quàm eos qui peccatorũ suo-
rum pœnitentiã gerere noluerunt. Deni
que dicit Corinthijs: Ne iterũ cũ uenero
humiliet me deus apud uos, & lugeam
multos ex his qui ante peccauerũt, & nõ
egerunt pœnitentiã super immũditia &
fornicatiõe & impudicitia quã gesserũt.
Nec immerito luget apostolus, qui pœ-
nitentiã nõ agũt. Scit enim plus esse gau
diũ corã angelis dei super uno peccatore Luc 16.B.
pœnitentiã agente, quã super nonagin-
tanouẽ iustis, quibus nõ est opus pœni-
nitentia. Digne igiť illos pro impœnitẽ-
tia cordis luget beatus apostolus, ꝓ qui-
bus nõ gaudet angelicꝰ chorus. Benigni
tas ergo dei ad pœnitentiã nos adducit,

ideo nos tribulationibus affligit, infirmitatibus corripit, angustijs eripit, ut qui in sanitate corporis peccauimus, in infirmitate peccatis abstinere discamus. Qui in lætitia misericordiã dei contempsimus, correpti flagello tristitię, iustitiã ipsius formidemus. Ita fit, ut quæ nobis, abutendo sanitate, infirmitatem peperimus, per infirmitatem sanitatis beneficia reparemus. Et qui per lætitiam in tribulationes incidimus, per tribulationes ad lętitiam recurramus. Deniquæ magis erga nos dilectionem dei flagellis & correptionibus scriptura sancta testatur ostendi. Dicit enim: Fili, ne deficias in disciplina Domini, neque fatigeris, cum ab eo increparis. Quem enim diligit dominus, corripit. Flagellat aũt omnem filium quem recipit. Nam & ipse saluator illos se dicit amare quos arguit. Ego, inquiens, quos amo arguo & castigo. Et apostolorum doctrina prædicare non cessat, quia oportet nos per multas tribulationes introire in regnum Dei. Ipse quoque dominus arctam uiam, & angustam dicit esse portam, quæ ducit ad ui-

uitam. Vt autem nouerimus illos qui gaudijs temporalibus oblectantur, & iussa diuina contemnunt, æternis ignibus concremandos, illos uerò, qui mala temporalia cum timore Dei patienter tollerant, æterna quiete potituros. Attendamus diuitem purpuratum, & pauperē Lazarum: illum post epulas flammis perennibus traditum, istum post ærumnas in æterna sinus Abrahæ quiete securum: Vbi cum stillam diues ardens digito beati pauperis linguæ suæ posceret irrorari, hæc ad eum beati Abrahæ protinus est directa responsio: Fili recordare, quia recipisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem cruciaris, hic uerò requiescit. Non fuit alia causa, qua diues pœnas lueret, pauper gaudio potiretur ac requie, nisi quia ille bona recepit in uita sua, ille autem mala. Non omnes autem, qui bona præsentis uitæ habent, bona præsentis uitæ recipiunt: nec omnes, qui mala huius uitæ patiuntur, mala huius uitę recipiunt: sed illi recipiunt bona in uita sua, qui in gaudio & delitijs uitæ præsentis exul-

tant, & in eo se beatos credunt; quòd se
nulla concuti aduersitate conspiciunt: il
li autem mala recipiunt in uita sua, qui
pressuras & tribulationes præsentis uitę
cum timore Dei tolerant, & in corde cō
trito & humiliato non temporalia gau-
dia, sed æterna suspirant, nec transitura
bona, sed permansura desiderant. Deni-
que illis, qui in bonis præsentium rerum
Psal. 4. uolunt habere lætitiam, dicit psalmus:
Filij hominum usq; quo graues corde,
ut quid diligitis uanitatem, & quæritis
Psalm. 51. mendacium? Et alio loco: Nolite spera-
re iniquitatem, & in rapina nolite cōcu-
piscere. Diuitiæ si affluāt, nolite cor ap-
ponere. Tales etiā beatus Iacobus incre
Iacob. 5. A. pare non cessat, dicens: Agite nunc diui
tes, plorate, ululātes in miserijs, quæ ad-
uenient uobis. Diuitiæ uestræ putrefa-
ctæ sunt, & uestimenta uestra à tineis co
mesta sunt. Aurum & argentum ue-
strum eruginauit, & erugo eorum in te-
stimonium uobis erit, & mãducauit car-
nes uestras sicut ignis. Thesaurisastis in
nouissimis diebus. Ecce merces opera-
riorum, qui messuri erunt regiones ue-
stras,

ſtras, qui fraudatus eſt à uobis, clamant. & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit. Epulati eſtis ſuper terram & luxurijs enutriſtis corda ueſtra. Talium quoque riſum & gaudium in luctum conuerti præcipit & mærorem, dicens: Emundate manus peccatores, & purificate corda duplices animo, miſeri eſtote, & lugete, & plorate. Riſus ueſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit uos. Neq; uerò putemus triſtitiam humilium, & lætitiã ſuperborum luctum piorum, & gaudium impiorum, futura poſſe retributione priuari: manet utriuſque cõdigna merces, diuino reddenda iudicio. Quam iudex ipſe tali cognoſcitur decreuiſſe ſentẽtia: Ve uobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Ve uobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Beati, qui nunc eſurietis, quia ſaturabimini. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Beati qui lugẽt, quoniam ipſi conſolabuntur. Tales etiam Dauid, ſemina quidem dicit in fletibus iacere, nec tamen ſilet cum gaudio

Iaco.4.D.

Pſal.125.

& exultatione messuros. Sic enim ait: Qui seminant in lachrymis, in gaudio metent. Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem uenient in exultatione, portantes manipulos suos. Talibus etiã nunc asserit dominum

Psal. 33. D.

propinquare, dicẽs: Prope est Dominus his qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluos faciet. Intantum uerò prodest tribulatio Christianis, ut per hãc spiritus noster Deo sacrificiũ fiat. Scriptum nanq; cõtinetur in Psalmo: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. His & innumeris huiuscemodi testimonijs informati, principaliter ad Deũ conuerti, quanto citius festinemus. Dicit enim scriptura: Ne tardaueris conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem, ne subito ueniat ira eius, & in tempore uindictę disperdat te. Cõuersi autem, de remissione peccatorum, nullatenus desperemus, timẽtes domini fidele promissum, quo ait: Cum conuersus fueris & ingemueris, saluus eris. Pressuras tribulationesq; pręsentis temporis longani-

nimiter toleremus, & â timore Dei nullatenus diſcedamus. Præcipit enim nos 1.Cor.2.G
Apoſtolus eſſe in tribulatione patiẽtes. Qui etiam correptionem præſentis temporis, ad euitandã futuri iudicij pœnam, multum nobis prodeſſe teſtatur, dicens: Cum iudicamur autem, à domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Verum in ipſis tribulationibus gratias agamus domino. Et hoc quod ſanctus Azarias dixit in fornace, nos in tribulatione dicamus: Benedictus es domine Deus patrum noſtrorum, & laudabilis, & glorioſum nomen tuum in ſæcula, quoniam iuſtus es in omnibus quę feciſti nobis, & omnia opera tua uera, & rectæ uiæ tuæ, & omnia iudicia tua ueritas, & iudicium ueritatis feciſti, ſecundum omnia quæ induxiſti nobis, & ſuper ciuitatem ſanctam patrum noſtrorum Hieruſalem. Quoniam in ueritate Dan.3.C.
& iudicio induxiſti hæc omnia, propter peccata noſtra. Quoniam peccauimus & iniquè egimus, diſcedẽtes à te, & multum peccauimus in omnibus, & mandatis tuis non obediuimus, nec conſer-

uauimus,necp fecimus, ficut præcepisti nobis esset. Et omnia, quæ induxisti nobis, & omnia quæcunque fecisti nobis ut bene nobis, in uero iudicio fecisti. Et paulo post ait: Et nunc sequimur in toto corde, & timemus faciem tuam, ne confundas nos.

Plura ex Fulgentio Codex ille uetustus non habuit. Quæ uero sequuntur, aliunde sunt exscripta, ex Bibliothecis S. Laurentij & S. Aegydij Norinbergæ.

REVERENDAE MAtri ac Dominę, Charitati Pirckheimerin abbatissæ uirginum sanctæ Claræ, Norinbergę, Dominę suę omni honorificentia præcolendæ, Ioannes Cochlæus.

DVM pestis Francofortiana me hic spe diutius distineret, Mater obseruandissima, ne illuc, ubi residere debeo, irẽ, allatus est ad fratrem tuũ (quo non est hic alius, uel fama notior, uel omnijuga literarũ, eruditione

ne clarior (codex quidam peruetuſtus, Longobardicis & inſuetis, atq; adeò in-cognitis huic ſæculo literis, perſcriptus, in quo continebantur opera Beati Fulgentij, Theologi undecunq; ſuſpiciendi non ſolum honore antiquitatis, uerum etiam ubertate doctrinæ, elegantiaq; ſtyli & copia dicendi. Continuo igitur perſuaſit Germanus ille tuus & Kobergero noſtro, Bibliopolæ inquã famatiſsimo, ut Calchographię impenſas miniſtraret & mihi antiquo ſuo clientulo ut codicẽ, dũ hic eſſem, exſcriberem. Fuit is mihi labor haud quaquã facilis, non ſolũ quòd oculi mihi ſint alioq; hebetiores, languidioresq;, quàm ut facile percurrant ſcripta uetuſtiora, ſitu blattisq; ſqualẽtia, uerum etiã, quòd totũ uolumẽ adeo inſolitis ſcriptũ erat characterib. ut neceſſe fuerit, me uelut à nouo Alphabetariũ (fratri tuo literas quaſdã præmonſtrãte) fieri. Vltra hãc moleſtiam ſuberant difficultates non paucæ. Erat enim opus admodum informe, nõ ſententię punctis, non uerba ſpacijs, non titulis libri erant diſtincti, ſed perpetua quædã textura, ſeu ua-

uastum aliquod mare, desertumúe campestre, ubi nescit ignotus, aut quousque pergat, aut quo retro cedat. Eo tædio totum perscribendum fuit opus, non enim poteram insolitam eiusmodi scripturam cito relegere, ut sensum Authoris ueluti scopum certum intenderem. Itaqꝫ licet essem perquam cupidus intelligendi singulorum librorum argumenta, nihil tamen commode consequi potui, donec omnia perscripsissem, ut meã deinceps scripturam, utpote notiorem mihi oculisqꝫ meis magis peruiam, cito perspicerem, quid sibi uelit author intellecturus. Veruntamen non statim, nacto transcribendi fine, omnis est labor finitus. Erant adhuc sine frontibus titulorum libri, cõtextus uerborum sine punctis flaccidi & indistincti, sine annotationibus scripturarum loca, imagines nudi, & id genus defectus plurimi, quibus ad implendis, frequenter fuit totum opus reuoluendum. Supra omnes uerò molestias fuit inquisitio locorum, quibus frequentissime (quæ illius erat copia ingenijqꝫ uis) usus est author. Nã eo tempore ita erat sacra

ſacra ſcriptura omnibus Theologiæ ſtudioſis nota, ut inter allegandum non foret opus neq; authoris neq; libri, multo minus capitis nomine. Satis tum erat dixiſſe, ſcriptum eſt, aut dicit ſcriptura, ſeu propheta. Quemadmodum & antea uſque ab initio Chriſtianę doctrinæ obſeruatum fuerat, primum à ſaluatore ipſo & Apoſtolis eius, deinde à patribus, quotquot ſacris literis operam dederāt, antequā Barbarorum immanitate temporumqúe iniuria omnis recta interiret eruditio. At noſtris temporibus adeo neglectui fuerunt literæ diuinæ, ut non ſatis ſit, ſi notus fieri debeat locus quiſpiam allegatus, nomen uel Authoris, uel libri, capitisúe indicaſſe, niſi & certa capituli portio, per alphabeti literas diſtributa, demonſtretur. Laborioſum itaque fuit, tot allegata perquirere, ſuisqúe libris & capitulis reddere, literis demum certis, uelut digitis oſtendere. Accedebat alia quoque difficultas, quòd author alia, quàm nos, uſus eſt interpretatione latina, ut non raro mihi opus fuerit, non tam uerba quàm ſenſum

allegatum perquirere. Volui tamē unus tot importunitates perferre, ut omnibus per Calcographiam facilis & absoluta cōmunicetur tanti lectio authoris, qui ante mille iam annos tam præclare literas sacras edocuit. Ideo & amplioribus in marginibus breues extraxi sententiarum summas, ut uel per transennam inspicienti peruia sit mens Authoris. In titulis item librorum argumenta cōprehendi, singulosq́ suis præfixi libris, atq́ uniuersos in primam cōgressi paginam, ut in promptu habeat lector ubi summā huius operis agnoscat absque foliorum reuolutione. Nec uerò lectori quippiam in Authore quęrenti, opus foret semper ad caput libri recurrere, singulis paginis & argumentum & librū affixi. At ut opus auctius fieret, multas hic bibliothecas, & publicas & priuatas, locupletes sanè ac neutiquam uulgares, discussi, ex quibus, quæ Fulgentij essent, huic operi adiungerem. Nihil autem inueni usquam, nisi in curia diui Laurentij, ubi præpositus (ut est tam uita, quàm doctrina insignis Theologus) ostendit mihi

mihi unum Fulgentij ad Donatum libellum, aliquotque eius ſermones in uetuſto uolumine contentos. Sed eorum quatuor iam antea tranſcripſeram ex libro quodam, quem Abbas Sancti Egidij inquirenti mihi benigne communicauerat. Inueni item tres libros Mythologiarum, & unum de abſtruſis ſermonibus, qui itidem adſcribuntur Fulgentio. Quia uerò aliena ineſt illis materia magis grammaticæ quàm theologiæ conueniens, non libuit, præſertim ex fratris tui cõſilio, eos libros huic albo Theologico inſerere. Accipe igitur, reuerenda mater, hanc meam, quantulacunque eſt, operam, eo, quo tibi offertur, animo. Nempe ut tuo ſub nomine (quod doctiſsimis pleriſque iampridem celebre eſt & uenerabile) bonis omnibus communicentur tam præclari Theologi (qui tot ſæculis latuit) opera, tam eloquẽtia quàm eruditione referta. Adiecissem alicubi ſcholia, niſi acceleratum fuiſſet, non ſolum ab impreſſore, ſed à meipſo, nam iter mihi nunc maxime ſuadent, non ſolum literæ amicorum,

uerumetiam pestis ipsa, quæ illic placata in his nunc regionibus sæuire occipit, & gelu diuturnum ita uias explanauit, ut commodissimum sit nunc iter arripere. Bene uale mater doctissima, cum studioso uirginum choro. Ex Norinberga undecimo calendas Ianuarij. Anno salutis M.D.XIX.

BEATI FVLGENTII de Fide orthodoxa, & diuersis erroribus hæreticorum, ad Donatum, liber unus.

DOmino eximio & in Christi charitate plurimum desiderabili filio Donato, Fulgentius, seruorum dei famulus, in domino salutē. Multis benedico Dominum, dilectissime fili, cuius gratia talis es, ut cum sis ætate iunior, nō quæ sunt carnis, sed quæ sunt spiritus, concupiscas: & de fidei feruore succensus, illa laudabiliter iam incipias me-

meditari, quib. nõ uoluptas carnē damnabiliter nutriat, ſed agnita ueritas animum ſpiritaliter paſcat. Ipſius enim factum inſpiratione non dubito, ut cũ ſtudijs inſiſtere ſoleas ſæcularium literarũ, diuinis eloquijs affectum impendas. Illud utique uolens magis apprehendere non unde tumida eloquentia diſcitur, ſed unde uitæ perennitas comparatur. Quiſquis enim fidem uerã tenet, uitam poſsidet, iuſtus enim ex fide uiuit. Et quiſquis in eiuſdem fidei myſterio cupit inſtrui uitæ ſcientiam deſiderat adipiſci. In qua tamen quiſque creſcit, quãto magis, quod uerũ & ſalutare eſt, diſcit. Huius ſcientiæ qui tenuerit indubitanter initium, perueniet ad perfectum, & qui nõ ſpreuerit lac Apoſtolici ſermonis humiliter accipere, ipſe merebitur ſolidi cibi perceptione gaudere. Siue autē quis intra eccleſiam catholicam lacte nutriatur, ſiue cibo paſcatur, tamen à ſinu matris eccleſiæ nõ receſſerit, uitæ particeps permanebit, quia tenens fidei iuſtitiam, poſsidebit & uitam. Quam uitam nec ille poſsidebit, qui permanet in fidelita-

te,nec ille q̃ perſeuerat in crimine, quo-
niam de illis eſſe conuincitur, qui ſecun-
dum Apoſtoli ſententiam ueram, ambu-
lant in uanitate ſenſus ſui, tenebris ob-
ſcuratum habentes intellectum, aliena-
ti à uia Dei per ignorantiam, quæ eſt in
illis propter cæcitatem cordis ipſorum.
Ipſa enim cordis cæcitas, & quid credat,
& quid agat, ignorat. Dicis itaq;, à qui-
buſdam Arrianis de patre & filio propo-
ſitam quæſtionem, in qua patrem maio-
rem, & minorem filiũ aſſerebant. Te ue-
rò, propter diuinarum ignorantiam lite-
rarum, quibus minus inſtructus es, non
inueniſſe, quid eis in defenſionem ueræ
fidei reſponderes. Hoc in te itaq; primi-
tus in nomine domini laudo, quia ſi tibi
non fuit tanta reſpõdendi facultas, per-
manſit tamen in corde tuo ueritatis fir-
ma credulitas. Nõ enim omnes qui Chri-
ſti participes ſunt, etiam reſpondendo
poſſunt defenſare quod credunt, ſed eti-
am illa pars eſt ꝑfecto uictoriæ, ut quã-
diu quis ſermone non poteſt defendere
ueritatem, fideli tamen corde deuitet er-
rorem. Expedit autem, ut ſaluberrima
Petri

Petri Apoſtoli uerba ſectemur, præcipientis, ut ſimus parati ſemper ad reſpõdendum omni poſcenti nos rationem de fide & ſpe, quæ in nobis eſt. Volens ergo ad reſpondendum paratior inueniri, petis, ut noſtro inſtructus ſermone, agnoſcas, quemadmodum Hęreticis fidem noſtram impugnare uolentibus, diuinis ualeas armatus eloquijs obuiare. Proinde illud admoneo, principaliter teneas ſanctam Trinitatem, id eſt, patrem & filium & ſpiritum ſanctum, naturaliter uerum eſſe Deum, ſummum, uerum, & bonum, unius naturæ, unius eſſentię, unius omnipotentiæ, unius bonitatis, unius æternitatis, unius immenſitatis. Ac ſic, cum unum Deum audis, patrem & filium & ſpiritum ſanctum, unam naturam ſummę illius Trinitatis intellige. Et cum Trinitatem audis, patrem & filium & ſpiritum ſanctum, tres perſonas unius ſummę illius diuinitatis agnoſce. Tres enim perſonæ ſunt, pater & filius & ſpiritus ſanctus, ideo trinitas dicitur. Sed una ſubſtantia eſt patris & filij & ſpiritus ſancti, ideo ipſa Trinitas unus

Deus ueraciter à fidelibus prædicatur. Tres itaqꝫ personas esse, patrẽ & filium & spiritum sanctum, ostendunt ipsius eloquia ueritatis. Vnde Saluator noster ait: Non sum solus, sed ego & qui misit me pater. De spiritu sancto quoqꝫ dicit: Ego rogabo patrẽ & alium paracletum dabit uobis spiritum ueritatis. Præcepit etiam baptizari gẽtes, in nomine patris & filij & spiritus sancti. His itaqꝫ huiusmodi testimonijs ostenditur, patrẽ & filium & spiritum sanctum, tres esse personas, sed non tres esse naturas. Vnde Trinitas illa sancta digne creditur in personis. Tres autem Deos dici, patrem & filium & spiritum sanctum, non permittit unitas naturalis. Et quia in una natura Trinitatis, nulla potest esse diuersitas, ideo in tribus personis manet incõfusa proprietas, & in unitate naturæ regnat incommutabiliter substantialis æqualitas. Ideo de filio dicitur: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse

Philip. 2. A. se se æqualem Deo. Et quia non solum soluebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens deo.

Ad

Ad hanc æqualitatem naturæ uirtutisq́;
etiam illud pertinet, quod ipse filius ait:
Quia quæcunq; pater facit, hæc eadem
& filius similiter facit. Et sicut pater su-
scitat mortuos & uiuificat, & filius quos
uult uiuificat. In illa Trinitatis natura, sic
totum unum est, ut nihil ibi possit sepa-
rari uel diuidi: sic totum æquale est, ut ni
hil ibi maius aut minus ualeat inueniri.
Istum nobis unum Deum, noui & uete-
ris testamenti ueridica demonstrat Au-
thoritas. De hoc enim uno Deo Beatus
Moyses dicit: Audi Israel, Dominus de-
us tuus, Deus unus est, & dominũ De-
um tuum adorabis, & illi soli seruies. Et
ipse dominus Deus de se: Videte quòd
ego sum solus, & nõ est alius Deus prę-
ter me. De hoc & Beatus Dauid dicit:
Quis Deus, præter dominum, aut quis
Deus, præter Deum nostrum. Sanctus
quoq; Iacobus apostolus, istum unum
Deum prædicans, ait: Tu credis, quia u-
nus est Deus, bene facis. Dæmones cre-
dunt, & contremiscunt. Veruntamen
non ignoramus ista testimonia, & si qua
similia in diuinis reperiuntur eloquijs,

quibus unus & solus asseritur Deus, nō ipsi sanctæ trinitati, sed uni tantum personæ, id est, soli Deo patri, ab hæreticis assignari. Proinde illorum, quæ proposuimus testimonia, id est, illius, quo dicitur: Audi Israel, Dominus deus tuus, deus unus est: & alterius, quo legitur: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies: inquantum, ipso domino deo donante, possumus, intelligentiam requiramus. Primum quippe nos testimonium posuisse meminimus illud, quod dicitur: Audi Israel, dominus Deus tuus, Deus unus est. Hoc itaqꝫ sic utrinqꝫ fatemur esse firmissimum, ut ab hoc testimonio nullus existimet aliquatenus recedendum. Proinde quoniam duos à fidelibus coli, regula præcepti huius nulla ratione permittit, aut patrem & filium credant unum naturaliter Deum, si uolunt sine huius transgressione mandati unum Deum sic colere, aut nec patrem colant sine filio, nec filium sine patre. At quia Deus maior & Deus minor, Deus unus esse non possunt, necesse est, ut aut patrem solum dominum deum suum dicant,

tant, & filium dominum Deum ſuum
omnimodis negent: aut ſolum filiũ, do-
minum Deum aſſerant, & à Dei patris
cultura recedant. Sed Deum patrem do
minum Deũ ſuum negare non poſſunt,
quem uſq; adeo dominum Deum om-
nium eſſe confirmant, ut etiam ei diuini-
tatem filij tanquam minoris Dei inuitæ
ſeruitutis ſubiugare cõtendunt. Filium
uerò, ſi dominum deũ ſuũ negare uolue-
rint, ipſius paternę uocis teſtimonio pro
tinus arguuntur. Per os enim Prophe-
tæ, ex perſona dei patris dicit: Et domus
Iudæ miſerebor, & ſaluabo eos in domi
no Deo ſuo. Ipſum dominum eſſe Deũ
noſtrũ Euangelicæ quoq; ueritatis com
mẽdat authoritas, ubi beati Thomæ A-
poſtoli cõfeſsio prauitati hæreticæ prorſus contra dicit, exclamantis atq; dicen-
tis: Dominus meus & Deus meus. Ergo
quãdo & patrem dominum ſine dubio
confitentur, & filium dominum Deum
fateri Prophetica atq; Euangelica ueri-
tate coguntur, aut patrem & filium, per-
ſonarum proprietate ſeruata, unũ domi
num Deũ naturaliter dicant, aut confi-

tentes solum patrem suum dominū Deum, consequenter dicant filium hæc dominum suum esse nec deum. Quod cum dixerint, nunquam se audebūt asserere Christianos, cum utique Christianus à Christo nomen accepit: Christianus autē nullatenus esse posit, quisquis ipsum Christum dominum Deū suum esse non dixerit. Fateantur ergo patrem & filium non duos dominos Deos, sed unum dominum Deum suum, si uolūt ueritatem tenere fidei, & nolunt rebelles preceptis legalibus atq; Euangelicis inueniri. Sic enim poterunt & illius testimonij quo dictum est: dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies: intellectum pariter officiumq; seruare. Neque enim fas est, sic adorare Deum patrem, ut Deum filium non adoret, cum utiq; de ipso filio scriptum sit in Deuteronomio: Lætamini cœli cum eo simul, & adorent eum omnes angeli Dei. De ipso quoque Beatus Dauid in Psalmo dicit: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei. Quia si filius secundum diuinitatem unus Deus cum patre nō esset unius

uuius cum eo naturæ utique non fuisset
& si naturę alterius esset, creatura sine du
bio esset. Si autem creatura esset, seruien
dum ei, sanctarum scripturarum autho-
ritas non iuberet, sed potius prohiberet.
In primo enim decalogi mandato sicut
unius Dei cultura seruitusq́; manifestis-
sime præcipitur, ita omni creaturæ ado-
ratio ac seruitus à fidelibus exhibenda,
uehementissime prohibetur: Ibi enim di
citur: Ego enim sum dominus Deus tu-
us, qui eduxi te de terra Aegypti, de do- Exod.20.A.
mo seruitutis, non erunt tibi dij absque
me. Sed si hoc simul à patre & filio dictũ
accipitur, unus dominus Deus credatur
pater & filius. Sed si hoc aut pater sine
filio aut sine patre creditur dixisse filius,
necesse est, ut aut pater dominus nege-
tur, aut filius. De illo enim qui dixit: E-
go sum dominus Deus tuus, qui eduxi
te de terra Aegypti, de domo seruitutis,
non erunt tibi dij absq; me: de ipso san-
ctus Moyses ait: Audi Israel, Dominus Deut.6.A.
Deus tuus Deus unus est. Et quia ipse
Deus sibi soli præcipiens tantummodo
seruiendum, seq́; iubens à fidelibus ado

randum, prorsus interdixit, ne quis au-
deret creaturam adorare, creaturæq; ser-
uire, propterea in fine illius primi præce-
pti, de omnibus quæ creauit ita loquitur
Non adorabis ea nec seruies eis: ego e-
nim sum dominus Deus tuus. Quod u-
tiq; sciens beatus apostolus, iram Dei re-
uelari pronunciat super omnem impie-
tatem & iniustitiam eorum, qui commu-
tauerunt ueritatem Dei in mendacium,
& coluerunt & seruierunt creaturæ po-
tius quàm creatori, qui est benedictus
in sæcula. Veritatem Dei tenere, est unũ
Deum colere. Veritatem Dei in menda-
cium conuertere, est creaturæ seruire. Ve-
ra enim religio in unius constat ueri dei
seruitio. Ipsa nanq; ueritas unus est deus
& sicut excepta una ueritate non est alia
ueritas, sic absq; uno Deo uero non est
alius uerus Deus. Ipsa enim una ueritas,
est naturaliter una uera diuinitas. Et ita
non possent duo ueri dij ueraciter dici,
sicut ipsa una ueritas, naturaliter non po-
test diuidi: Sãcta uerò scriptura, quæ no-
bis unum dominum Deum ueraciter sa-
lubriterq; commendat, sicut patrem ue-
rum

rum Deum, sic & filium uerum Deum,
fidelibus cũctis insinuat. De patre quip-
pe dicit beatus Paulus Apostolus Thes-
salonicensibus scribens: Conuersi estis
ad dominum à simulacris, seruire Deo
uiuo & uero, expectare filiũ eius de cœ-
lis, quem suscitauit à mortuis Iesum, qui
eripuit nos ab ira uẽtura. Hic Iesus Chri
stus non sic est Dei patris filius, sicut nos
sumus. Ille est enim proprius. nos redem
pti: ille natus, nos facti: ille uerus, nos ad-
optiui: ille autem, qui uerus est filius, ip-
se etiam uerus est Deus, non adoptione
generatus, sed de patre naturaliter na-
tus. In quo uero Deo ueróq; filio idcirco
est uera diuinitas, quia naturalis est illi
de patre natiuitas. Propter quod cum ue
rum patris filium, uerum Deum uitam-
qúe æternam, beatus Iohannes in episto
la sua profitetur: Scimus, quia filius Dei
uenit, & dedit nobis intellectum. ut scia
mus uerum. Et scimus in uero filio eius
Iesu Christo, Hic est uerus Deus, & uita 1. Ioan. ult.
æterna. Verum itaque Deum colere, ue-
roqúe Deo seruire, non est utique ueri-
tatem Dei in mendacium commutare.
Ille

Ille ueritatem Dei commutat in menda-
cium qui Deo non uero existimat serui-
endum. Ille autem Deum non uerũ co-
lit, & Deo non uero seruit, qui creaturæ
seruierit, creaturamq́ coluerit. Quia ubi
Deus non uerus colitur, & Deo non ue-
ro seruitur, ibi Dei ueritas in mẽdacium
commutatur. Quoniam ergo, & Deum
patrem Deum uerum, & Deum filium
Deum uerum, cælestium eloquiorum
attestatione cognoscimus, aut unum ue-
rum Deum naturaliter patrem & filium
cum catholicis asserant, aut duos ueros
Deos à se coli contra ueritatem sanctæ
fidei dicãt, aut creaturæ cultores seipsos
profiteri non metuant, ut ueritatem Dei
se in mendaciũ commutasse, ipsa rerum
manifestatione cognoscant. Vna quip-
pe ueritas, unius ueri Dei, imò una ueri-
tas, unus uerus Deus, non permittit ser-
uitutem atque culturam ueri Dei, Deo
creaturæq́ coniungi: uera quoq́ religio
excepto uno uero Deo, nulli Deo simil
culturæ ac seruitutis obsequium à natu-
ra dei patris, sine dubio creata natura est.
Quid est autẽ creata natura, nisi creatu-
ra?

tāq; Omnis porrò creatura, quoniam opus est ueritatis, est quidem creatura uera, non tamen est ueritas. Sola autem naturaliter est ueritas, quæ naturaliter est uera diuinitas. Illi ergo ueritatem Dei non commutant in mendacium sed ueræ fidei tenent salutare mysterium, qui nec solum patrem nec solum filium, sed simul patrem & filium, unum dominum deum suum, corde credunt ad iustitiam, & ore confitentur ad salutem. Quia non solum pater Deus, sed etiam filius Deus naturaliter & uerax Deus, ueritas Deus permanens cum patre naturaliter, unus uerax, unus uerus, unaq; ueritas. Quia duos Deos credi uel dici, omnino prohibet una ueritas, quæ sola uera est diuinitas. Proinde, secundum diuinam naturā non est minor patre, sed æqualis est patri, quia filius ita uerus Deus dicitur, ut pater Deus uerior non dicatur. In Deo enim uero, nihil minus existimari sinit ipsa ueritatis agnitio. Permanet itaq; in patre & filio naturaliter una ueræ diuinitatis æqualitas, & una incommutabilis ac sempiterna maiestas. Sic autem filium

lium patri æqualem ueraciter dicimus, ut etiam minorem ueraciter non negemus. Scimus enim Deum filium natum de natura Dei patris, natum etiam de natura uirginis matris. Ac per hoc uerum Deum ueritatem paternæ naturæ, uerũ Deum hominẽ de ueritate maternę substantiæ, quem diuinitatis ęternitas ostendit sine initio natum, & temporalis susceptio carnis docet sine dubio minoratum. Aequalis est filius patri, & minor est filius patre, æqualis uera diuinitate, minor uera humanitate. Aequalis, quia in principio erat uerbũ, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, minor autem, quia uerbum caro factũ est, & habitauit in nobis. Aequalis, quia cũ in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: minor autem, quia semetipsum exinaniuit, formã serui accipiens. Aequalis est patri filius, quia de domino natus est dominus: minor est autem patre filius, quia de ancilla factus est seruus. Inde est, quod dicit: De uẽtre matris meæ, Deus meus es tu. Et iterum: O Domine, ego seruus tuus, &

Iohan. 1. A.

& filius ancillæ tuæ. Aequalis eſt patri filius, quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Minor eſt autem patre filius, quia factus eſt ex muliere, factus ſub lege. Et ideo, ſicut ueraciter Dei filius Deo patri coęternus agnoſcitur, ſic ueraciter matre poſterior inuenitur. Primam quippe natiuitatem filij, nullatenus præceſsit æternitas patris, cuius tamen ſecũdum nàtiuitatem precesſit temporalis natiuitas matris. In illa quippe natura Dei patris, quæ eſſe non cœpit, de æterno patre, coęternus eſt filius, inenarrabiliter natus: in natura uirginis, quę eſſe cœpit ex tẽporali matre tẽporaliter eſt idem filius miſericorditer generatus. In ea natura dei filius equalis eſt patri, qua ante omnia coęternus eſt patri: & in ea natura eſt filius patre minor, in qua eſt & matre poſterior. In ea natura patri ęqualis eſt filius, in qua creator eſt angelorũ: in ea natura patre minor eſt idẽ filius, in qua ab initio creaturę adoratur & laudatur ab angelis. Apoſtolica quippe authoritas, huius minorationis nõ deſtitit demonſtrare myſterium, dicens:
Eum

Eum autem, qui modico quam angeli minoratus est, uidemus Iesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum. Superius autem, cuius naturę sit hæc assignanda minoratio, euidenter ostensum est, quãdo illud testimonium prophetæ probatum est, in quo dicitur: Domine quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis quoniam uisitas eum? Minorasti eum paulò minus ab angelis. Dei ergo filius, ante susceptionem carnis, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, quia in illa forma Dei filius æqualis est patri. Quia si minor esset, in eadem forma Dei non esset. Sed in forma Dei filium esse, Apostolica dicit authoritas. Ideo ergo æqualem Deo esse, non illi rapina fuerat, sed natura, quæ in forma ueri Dei non nisi uerus esse potuit Deus. Et diuinæ formæ unitas, ipsa est diuinitatis huius naturalis æqualitas. Vbi ergo formæ unitas in natura erat, æqualitas rapina non erat. Naturalis autem diuinitatis æqualitas, quæ in forma Dei erat, auferri Deo uero non poterat.

Philip. 2. A.

Inde

Inde eſt, quòd retinens ueritatem diuinitatis, & ueritatem accipiens carnis, unus idemq́ Dei & hominis filius, & patre factus eſt minor, & patri permanſit æqualis. Ideo utrunq; ueraciter ipſa ueritas dixit: Et pater maior me eſt, & ego & pater unum ſumus. Vere ergo Deo patre minor eſt Chriſtus, quia naturaliter ex patribus eſt ſecundum carnem. Et uere Deo patri æqualis eſt Chriſtus, quia naturaliter eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. Proinde uera fides, quæ in uno eódemq́ Chriſto, utriuſq; credit & confitetur ſubſtantiæ ueritatem, unũ eundemq́ Chriſtum Dei filium, & ſecundum ueritatem carnis factum, prædicat minorem, & ſecundum ueritatem diuinitatis patri Deo credit & confitetur æqualem. Sic ueraciter unum Deum cum patre filium, uera fides adorat, quę ſic uni Deo nouit à creaturis omnibus ſeruiendum, ut nouerit creaturæ non debere ſeruitutis obſequiũ. Inde eſt, quòd etiam ſpiritum ſanctum creatorem uera fides aſſerit, non creaturam. Quomodo enim creator eſſe negetur, à quo firmata

cœlorum uirtus ostenditur, dicente Dauid: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Et alio loco: Emitte spiritum tuum & creabuntur. Creator quippe est omnium rerum, qui factor est omnium. De quo beatus Iob dicit: Spiritus diuinus, qui fecit me. Spiritus ergo sanctus, sicut omnia creauit, sic omnia replet immensus. Et quia omnia replet naturaliter est uerus Deus. Scriptum est enim: Quia spiritus domini repleuit orbem terrarum. Nam & Beatus Dauid, ubiq; esse spiritum dei testatur, dicens ipse de eo: Quò ibo à spiritu tuo, aut à facie tua quò fugiã? Quomodo autem negãt Arriani, Deum esse spiritum sanctum, cum ita simus tẽplum spiritus sancti, sicut sumus templum patris & filij. Apostolus enim dicit: Nescitis, qui templũ Dei estis? & spiritus Dei habitat in uobis? Siquis autẽ templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis uos. Sic autem nos Apostolus asserit esse templũ Dei, ut in eadem epistola, nos dicat etiã spiritus sancti. Dicit enim:

nim: Nescitis, quia mēbra uestra templū est, q in uobis habitat, spirit9 sancti, quē habetis à deo? Et ut ipsum spiritū sanctū Deū esse monstraret, continuo subiūxit: Glorificate & portate deū in corpore uestro. Aequalis est ergo patri & filio spiritus sanctus, quia creator est omniū rerū, sicut pater & filius. Aequalis est patri & filio spiritus sanctus, qa replet mūdū, immensus sicut pater & filius. Aequalis est patri & filio spiritus sanctus, quia omniū fideliū membra unū templū habēt, sicut pater & filius. Quis aūt negare audeat, unā esse diuinitatē patris & filij & spiritus sancti, cū corpora fideliū (quæ membra sunt Christi) ipsa sint tēplum spiritus sancti? Trinitas est itaq; unus solus creator omniū rerū Deus. Trinitas est unus solus immēsus naturaliter de9. Ad huius imaginē Trinitatis homo factus agnoscit, in cuius nomine baptizatus, denuo renouat. Baptizari aūt gētes, in nomine patris & filij & spiritus sancti Saluator noster edocuit, ut sicut trinitatis opere initiū cōditionis accepim9, sic in nomine Trinitatis, diuinę adoptionis gratia simi

 merc-

meremur. Vnus est ergo uerus Deus pater & filius & spiritus sanctus, qui omnipotentissima bonitate creat homines, & gratuita miseratione iustificat peccatores. Præter hunc unum Deum uerum nullus est Deus, quia dum dicit: Videte, quia ego sum Deus, & non est alius præter me: Docet nos & admonet, graue esse peccatum, siquis extra unum Deum alium credat. Alium sine dubio credit, quisquis in patre & filio & spiritu sancto diuersitatem diuinitatis existimat. Cum ille Deus qui solus habet ueram diuinitatem, colendi alterius Dei nullatenus tribuat facultatem. Nec sacramento redemptionis sit aliquatenus nominandus, quisquis ab unius ueri Dei natura inuenitur extraneus. Mysterium autem redemptionis humanę nulla ratione perficitur, si in baptismo uel filij uel spiritus sancti uocabulum subtrahitur. Proinde quoniam epistolaris modus sermonem nostræ disputationis non permittit extendi, dilectionis tuæ primordia, non sunt lectionis prolixitate fatiganda, sed breuitate potius excitanda: ut dum bre-

ue

ue opus delectabiliter legis, ad prolixã lectionem ardentius inflammeris. Pauca quæ dicturus sum, intentè lege, prudenter intellige, & indubitanter tene, ex quibus ualeas in assertione à falsis uera discernere, & Christianam fidem, ipsius illuminatoris nostri iuuamine retinere. Vnus Deus est sancta Trinitas, pater & filius & spiritus sanctus. Vna est patris & filij & spiritus sancti natura, sed non una persona. Proinde, ut retenta ueritate, possis refellere, uel certe respuere falsitatem, si quem uideris, ita patris & filij & spiritus sancti unam confiteri naturã, ut uelit unam asserere personam, noli Christianum catholicum putare, sed hereticum Sabellianum agnosce. Si quem uerò audieris, ita tres personas, patris & filij & spiritus sancti dicere, ut uelit tres naturas istarum trium personarum asserere, Arrianum hæreticum sine dubitatione intellige. Verum est enim quod Sabelliani de natura patris & filij & spiritus sancti credunt, sed falsum est, quod tres personas esse non credunt. Verum est etiam, quod Arriani tres personas

patris & filij & spiritus sancti dicunt, sed falsum est, quod istarũ triũ personarum tres naturas persuadere contendũt. Peruersè itaq; Arriani naturam Trinitatis diuidunt, personas Sabelliani confundunt. Cum ita sit una natura patris & filij & spiritus sancti, ut non una persona, quia alia est persona patris, alia filij, alia spiritus sancti. Siquem uerò uideris, patris quidem & filij unam conficere naturam, sed spiritus sancti alteram prędicare substantiam, ut ęqualem quidem dicat patri filium, & solum minorem asserat spiritum sanctum. iste non tenet catholicæ fidei ueritatem, sed Macedonianæ perfidiæ sectatur errorem. Proinde quia non est catholicus Christianus, sed Macedonianus hæreticus est, ab omnibus est fidelibus respuendus.

Nunc pauca de mysterio dominicæ incarnationis aduerte. Christus enim Dei filius, qui seipsum ueritatem profitetur, sicut uerus est Deus, sic uerus est homo. In quo, sicut est plenitudo diuinæ naturæ, ita est & plenitudo humanæ substantiæ. Inest enim illi naturalis ueri-

tas

tas diuinitatis, naturalis ueritas animæ rationalis, & naturalis ueritas carnis Ac per hoc naturalis diuinitas communis est illi cum patre naturalis uerò humanitas communis est illi cum uirgine matre. Si quis ergo sic in Christo ueram diuinitatem prędicat, ut eius ueram carnē negare contendat, non est Christianus catholicus, sed hæreticus Manichæus: cū ipse Christus discipulis dubitantibus diceret: Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Rursum, si quis in Christo sic ueritatem prædicat animæ & carnis, ut ueritatem in eo nolit accipere deitatis, id est, qui sic dicit Christum hominem, ut Deum neget, non est Christianus catholicus, sed Phocinianus hæreticus. Christus enim quemadmodum secundum ueram diuinitatē Deus creator est hominum, ita secundū uerã carnē mediator est dei & hominū, mediator enim nullatenus esset, si uel cum patre diuinitatis naturã, uel cū hominib. cōmunē carnis animę & substãtiã nõ haberet, & crucifixus est ex infirmitate, & uiuit ex uirtute

 dei. Hæc

Hæc tibi. Charissime fili. pro tuo sancto desiderio & dilectiõe transmisi, ex quibus tibi quidem præbeatur instructionis gustus, & ex hoc gustu crescat in te prolixioris lectionis affectus, ut tanto magis possis Deo adiuuante proficere, quanto studiosius cœperis sanctorum patrũ relicta requirere, inuenta frequentius atq; attentius recensere. Vnde tibi, Deo adiuuante, gratia scientiæ plenioris accedat, qua possis non solum ueram retinere fidem, uerumetiã hæreticorum mortiferam conuincere falsitatem, credens, & firmiter retinẽs, unam naturam & tres personas in Trinitate Deo, & unam personam duasq; naturas in unigenito Dei filio, Domino nostro Iesu Christo.

SER.

SERMO BEATI FVL-gentij, de confeſſoribus & diſpenſatoribus Domini.

Dominicus Sermo quẽ debemus omnes, non ſolum ſtudioſe, uerumetiam ſapienter audire, cui nos oportet humiliter ac delectabiliter obedire, moderationis ſuæ tenens ubiq; temperiem, ut nec ouibus deſint pabula, nec paſtoribus alimenta, quędam ſpecialiter ſolis præcepit nobis. Nobis nanq; (id eſt ſeruis, quos pater ille familiâs, rerum omnium dominus, ad hoc in ſua magna domo conſtituit, ut populo eius uerbum gratię miniſtremus) ſpecialiter iniungitur ſanctæ prędicationis officium, generaliter uerò nobis & uobis, ſaluatoris indicitur obedientia mandatorum. In quibus denuo mandatis, tanquã ditiſsimis ferculis, ſic cæleſtium deliciarum copia ſpiritalis exuberat, ut in uerbo Dei abundet, quod perfectus comedat, abũdet etiam, quod paruulus

sugat. Ibi est enim simul & lacteus potus, quo tenera fidelium nutriatur infantia, & solidus cibus, quo robusta perfectorum iuuentus, spiritalia sanctæ uirtutis accipiat incrementa. Ibi prorsus ad salutem consulitur uniuersis, Quos dominus saluare dignatur: ibi est, quod omni ætati congruat: ibi, quod omni professioni conueniat, ibi audiuimus præcepta quæ faciamus, ibi cognoscimus premia quæ speremus, ibi est iussio, quę nos per literam doceat & instruat scientiam, ibi promissio quæ per gratiam trahat, perducat ad gloriam. Seruorum igitur quos populo suo præposuit Dominus, speciale uolens officium demonstrare, ait quod ex Euangelio modò audiuimus Quisputas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram. Beatus ille seruus, quem, cum uenerit Dominus, inuenerit uigilantem. Quis est iste Dominus fratres? Christus sine dubio, qui suis discipulis ait: Vos me uocatis Magister & domine, & bene dicitis, sum etenim. Quæ est

est etiam huius Domini familia? Nimirum illa est, quam ipse Dominus de manu inimici redemit, & suo domino mancipauit. Hæc autem familia est catholica ecclesia, quæ per orbem terræ copiosa fertilitate diffunditur, & redemptam se præcioso sui domini sanguine gloriatur. Filius enim hominis, sicut ipse ait, uenit, non manifestari, sed manifestare, & dare animam suam redemptionem, pro multis. Grex ergo boni pastoris ipsa est familia redemptoris. Dispēsator uerò qui sit, quem oportet esse fidelem pariter & prudentem, Paulus nobis ostendit Apostolus, qui de se suisq; socijs loquens, ait: Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorū Dei. Hic iam quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inueniatur. Ne quis autem nostrum solos Apostolos dispensatores factos existimet, neglectoq; militię spiritalis officio, seruus piger infideliter imprudenterq; dormitet, ipse beatus Apostolus, Episcopus quoq; dispensatores esse ostendens, ait: Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispēsatorem.

torem. Serui autem patrisfamiliás sumus, dispensatores Domini sumus, mensuram tritici quam uobis erogemus, accepimus. Quæ uerò sit ista mensura tritici, si quæramus, ipsam quoque nobis beatus Paulus Apostolus ostendit, dicens: unicuique sic Deus diuisit mensuram fidei. Quam ergo mensuram tritici Christus nuncupat, ipsam mensuram fidei Paulus appellat, ut agnoscamus, non aliud esse spiritale triticum, quã Christianæ fidei uenerabile sacramentum. Huius tritici mẽsuram uobis in nomine domini damus, quotiens illuminati dono gratiæ spiritalis, secundum regulam ueræ fidei disputamus, & eandẽ tritici mensuram per dominicos dispensatores accipitis, cum quotidie per Dei famulos uerbum ueritatis auditis. De ipsa nunc ergo tritici mensura loquamur. Ex ipsa, sicut Deus diuidit, uniuersi pascamur, ut inde alimenta bonæ uitæ sumamus, ut ad æternę uitæ præmia peruenire possimus, in illum credentes, in illo sperantes illum præ omnibus & in omnibus diligentes, qui seipsum nobis, & alimẽtum præ-

præstat, nè deficiamus in uia, & premium seruat, ut gaudeamus in patria. Christus est enim alimentum nostrum, Christus erit premium nostrum, Christus est cibus & consolatio currentium uiatorum, ipse satietas & exultatio quiescentium beatorum. Ad ipsam itaque tritici mensuram pertinet, quod Dominus ait: Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam, facite uobis sacculos, qui non ueterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non appropriat neq; tinea corrumpit. Magnum bonum est, fratres charissimi, ualde congruum, ualde commodum, & maxime christianis appetendum, ut unusquisq; deficere nō delectetur in peius, sed omnes proficere studeamus in melius.

Arbores sumus, fratres, in agro dominico constitutæ: Deus autem noster agricola. Ille nos compluit, ille colit, ipse fœcunditatem donat, ipse fructificandi gratiam subministrat. Pluuia Dei est sermo sanctæ prædicationis, cultura Dei est infusio gratiæ spiritalis. Deus igitur præcepto nos compluit, adiutorio colit.

Dum

Dum compluit, aufert à nobis ignorantiæ ſiccitatem: dum colit, bene uiuendi condonat ubertatem: dum pluit, terram noſtri cordis irrigat: dum uerò colit, de ipſa terra ſpinas & tribulos, mũdanæ cupiditatis extirpat. Debemus itaq; fœcundari cæleſtibus pluuijs, debemus congrua fructificatiõe manibus ſuperni reſpondere cultoris. Et ſi non poſſunt omnes arbores æquales fructus afferre, nulla tamen debet in agro dominico ſterilis permanere. Multũ metuenda eſt nobis fratres illa ſententia cõminantis, qua dicitur: Omnis arbor, quę non facit fructum bonum, excidetur, & in ignẽ mittetur. Quòd ſi ſterilitas in ignem mittitur, rapacitas quid meretur? ut quid recipiet, qui alienum tulerit, ſi ſemper ardebit qui de ſuo non dederit? Et ſi iudicium ſine miſericordia erit illi, qui nõ facit miſericordiam, quale iudicium erit illi, qui fecerit & rapinam? Timeamus ergo fratres, timeamus actus noſtros. Obediens Chriſto, uendat quæ poſsidet, & eleemoſynam det, ut de terra cor ad cœlum leuet, ut auaritiam calcet, ut perfectio-

ctionis culmen tota mentis intentione festinet ut non sit solicitus quę sunt mūdi, sed quæ sunt domini, ut mundum sibi crucifixum habeat, seq; mundo crucifixum exhibeat, ut sit omnino pauper in sęculo, & diues in Christo. Quis ignoret boni huius magnitudinem? Videmus autem, non omnibus uendendarum rerum suarum inesse uirtutē. Vnusquisq; enim proprium habet donum ex Deo, alius quidem sic, alius autem sic. Ecce hoc tam magnum bonum implere pauci possunt. multi non possunt. Nunquid quia paucis donatur ista perfectio, propterea debent esse pessimi, quicunq; in bono nondum possunt esse perfecti? Nunquid propterea Christianus debet uitio rapacitatis insistere, quia forte nōdum potest omnes res suas pauperibus erogare? Aut ideo debet aliena concupiscere, quia propria necdum potest omnino cōtemnere? Absit hoc fratres ab omnib. Christianis, auertat hoc deus à fidelibus suis. Apostolus enim ueraciter dicit: Quia neq; auari neq; rapaces regnum dei possidebunt. Manifestū est aūt
quia

quia omnes, qui à regno Dei alienabun
tur, in æternum ignem cum diabolo e
iusmodi angelis damnabuntur. Proinde
dilectißimi, si non omnes poßunt im
plere quod dominus ait: Vendite quæ
poßidetis: Illud tamen, quod adiecit, di
cens: Date eleemosynam: omnibus est
poßibile, si aßit bona uoluntas: omni
bus facile, si non aßit dira cupiditas: om
nibus salubre, si ferueat charitas: cunctis
debet esse commune, ut omnibus done
tur ęterna fœlicitas. Qui ergo tantam
uirtutē accipit à domino, ut omnia quæ
in mundo sunt, cælestis regni amore con
temnat, quæ habet uendat, & egenis ex
pendat: qui uerò tantę uirtutis nondum
est, de his quæ habet, inquantum habet,
eleemosynam faciat. Tantum operatur
bona uoluntas, quantum suppetit facul
tas. Perfectus poßideat primum uirtu
tis locum, imperfectus saltem perueniat
ad secundum. Efficiatur ille gloriose di
gnus, sit iste laudabiliter largus, sit ille
sanctę paupertatis ardentißimus ama
tor, sit iste sanctorum pauperum pijßi
simus consolator. Habeat iste apud De
um

ium patronos pauperes, quia cum domino iudicaturus sedeat, sit iste talis, qui ad dexteram iudicandus assistat: sit ille talis qui ad æterna tabernacula perpetuo iure possideat, sit iste talis, quem ille recipiat. Admonet enim nos dominus, dicēs: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, qui uos recipiant in æterna tabernacula. Hoc ergo fratres necessarium est omnibus nobis, ut in bonis operibus nemo sit segnis, nemo sit sterilis, nemo præsentium delectatione futura contemnat, nemo ęterna despiciens sola temporalia peruersus aspiciat, nemo spiritalibus corporalia præferat, nemo terram cœlestibus anteponat. Thesaurum nostrum, fratres, in cœlis ponamus, ut etiam cor nostrum in cœlis habere possimus. Necesse est enim ut quo processerit dilectionis thesaurus, illuc etiam cogitationis sequatur affectus. Ideo ueritas ait: Vbi enim thesaurus uester est, ibi & cor uestrum erit. Vt ergo in cælis thesaurizemus, cœlestia diligamus. Vis nosse, ubi thesaurizas? Attende quod amas. Vis nosse quod amas? attende quid cogitas.

gitas. Ita fiet, ut thesaurum tuum ex toto amore cognoscas, & amorem tuum indicium tuæ cogitationis intelligas. Ostendens autem dominus, quomodo in cœlis thesaurizare possimus, ait: Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes. Si istum. Domini sermonem secundum literam uelimus accipere, nihil in eo commodi spiritalis possimus inuenire. Quid enim profuit ad animæ salutē, si aliquis corporaliter aut lumbos præcingat, aut lucernam accendat? Alia ergo in præcinctis lumbis, & lucernis ardentibus, quęrenda est intelligentia spiritalis, quæ scilicet diuino sit præcepto condigna, quæ nostræ saluti congrua reperiatur & commoda. Neq; enim frustra quodam loco ipse dominus ait: Verba quæ ego loqutus sum uobis, spiritus & uita sunt. In lumbis itaq; concupiscentia carnalis ostenditur, in lucernis uerò fides & charitas Christiana monstratur. Iubens dominus lumbos nostros præcingi, concupiscentias carnis sine dubio præcepit refrenari. Imperans autem, ut lucernas ardentes habeamus, hoc utique iubet, ut & lumine

mine ueræ fidei splendeamus, & sanctæ charitatis operibus ferueamus. Iubens, ut sint lumbi nostri præcincti, mandat, ut mala desideria atq; opera fugiamus. Iubens, ut sint lucernæ nostræ ardentes, monet ut bona diligamus atque faciamus. Ista quæ de Euangelio proposuimus cum propheticis sermonibus conferamus. Vtrunque enim testamentum Deus instituit, unus Dominus dedit, & si sunt utriusque testamenti diuersa pro temporibus sacramenta, concordat tamen in utroq; salutis humanæ sententia qua præcipitur, ut non peccemus, & iubetur, ut bonis operibus insistamus. Precepit itaq; dominus per beatum Dauid dicens: Declina à malo, & fac bonum. Per Esaiam quoq; omnes his admonet uerbis: Auferte malum cogitationum ūestrarum ab oculis meis, quiescite peruerse agere, discite benefacere. Hoc ergo nunc dominus per seipsum præcipit, q̃d nobis per sanctos etiam patriarchas prophetasq; mandauit. Quid est enim: Sint lumbi uestri precincti, nisi declinate à malo? Quid est: Sint lucernæ ardentes,

nisi facite bonum? Quid est: Sint lumbi uestri præcincti, nisi quiescite agere peruerse? Quid est: sint lucernæ ardentes, nisi discite benefacere? Præcinguntur enim fidelium lumbi, dum concupiscentia mala comprimitur, dum iniqua cogitatio cohibetur, dum libidini resistitur animus, dum lasciuię denegatur effectus, dum calcatur luxuria, dum auaritia contemnitur & rapina, dum proximi læsio deuitatur, dum superbia uincitur, dum inuidia superatur. Ardent uerò lucernæ fidelium, dum rectæ fidei regulam seruant, dum in sinu matris ecclesiæ longanimiter perseuerant, dum terrena contemnunt, & cœlestia concupiscunt, dum solliciti pacem custodiunt, dum se inuicem pure diligunt, dum mutuo se honore præueniunt, dum mansuetudine cordis & humilitate proficiunt, dum misericordiæ opera libenter atque hilariter faciunt, dumque in operibus bonis non hominibus sed Deo placere contendunt. Omnis ergo Christianus præcinctos habeat lumbos, ut fugiat libidinē. Ardentem habeat lucernam, ut custodiat castitatem.

tatem. Præcinctos habeat lumbos, ut aliquid alienum nec rapiat nec furetur. Ardentem habeat lucernam, ut de suo misericorditer operetur. Pręcinctos habeat lumbos, ut minorem non opprimat. Ardentem habeat lucernam, ut oppresso uelaminis iustitiæ duntaxat defensionis auxilium impendat, præcinctos habeat lumbos, ut habenti non auferat cibum. Ardentem habeat lucernam, ut esurienti tribuat alimentum. Præcinctos habeat lumbos, ut non spoliet uestitum. Ardentem habeat lucernam, ut uestiat nudum. Præcinctos habeat lumbos, ut domum nullius inuadat. Ardentem habeat lucernam, ut peregrinos Christi libenter excipiat. Pręcinctos habeat lumbos, ut fugiat elationem. Ardentem habeat lucernam, ut seruet humilitatem. Pręcinctos habeat lumbos, ut expellat à se inuidiam & liuorem. Ardentem habeat lucernam, ut puram cunctis exhibeat charitatem. Præcinctos habeat lumbos, ut non exhibeat membra sua arma iniquitatis peccato. Ardentem habeat lucernam, ut exhibeat membra sua arma iusti

tiæ Deo. Hæc est, Fratres, catholicæ fi-
dei uera sanaq; doctrina. Hæc est men-
sura tritici, de qua domini redemptoris
est pascenda familia. Ex hac nobis, quan
tum dominus tribuit, damus, ipsumq;
dominum iugiter exoramus, ut & nos
& uos in timore gratiæ suæ pascere dig-
netur auxilio. Auferat à nobis domina-
tionem prauæ cupiditatis, donet omni-
bus profectum & perseuerantiam chari
tatis. Lumbos uestros ipse præcingat.
Lucernas nostras ipse ardere faciat, ar-
dentesq; custodiat, ut nec refrigescat no-
stra charitas, nec aliqua nobis domine-
tur iniquitas. Sed dominus ac redẽptor
noster omnibus tribuat, uniuersis donũ
sanctæ illuminationis ac uirtutis infun
dat: nobis donet, ut quod ab illo audi-
mus, recte intelligamus, & sicut oportet
faciamus, uobisq; faciendum, sermone
sufficienti & congruo prædicemus: uo-
bis quoq; donet, ut quod ab illo per ser-
uos eius auditis, & corde intelligatis, &
opere faciatis. Hoc ergo diuina miseri-
cordia operetur in omnib. nobis, ut nos
quos uoluit esse dispensatores, fideles sa
cias

ciat & prudentes: uos quoq; faciat obedientes & humiles, ut menſuram tritici dominici, quam uobis damus, communem uobiſcum ſalubriter atq; utiliter habeamus.

SERMO BEATI FVLgentij, de duplici natiuitate Chriſti, una æterna ex Patre, altera temporali ex Virgine.

CVpientes aliquid de huius diei ſolennitate narrare, ſimulqúe conſiderantes illud unum Verbum, de quo dicere uolumus, nulla inuenimus uerba, quibus ſufficiẽter aliquid dicere ualeamus. Eſt enim hoc Verbum, non quod deſinit prolatum, ſed quod permanet natum, non tranſitorium, ſed æternum, non factum à Deo patre, ſed genitum, nec ſolum genitum, ſed etiam unigenitum. Vnum quippe uerbum, Deus pater genuit de ſe ipſo, per quod anima creauit ex nihilo. In

principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. In hoc autē quod per illud uerbum Deus pater omnia fecit, ostenditur quia hoc uerbum genuit ipse, non fecit. Illud igitur uerbum de Deo Deus est, de creatore creator est. Unde hoc in se naturaliter habet esse, quod pater est. Natus est itaq; de patre Deo filius Deus, alter in persona, non alius in natura, semper apud patrem, semper cum patre, semper de patre, semper in patre. Semper apud patrem, cū quo illi est naturalis immensitas. Semper cum patre, cum quo illi una est naturalis ęternitas. Semper de patre, de quo illi est naturaliter æterna natiuitas Semper in patre, cum quo illi est una naturaliter æqualisq; diuinitas. Et alter quidem ille pater est, alter ille qui filius est: neuter tamen alter Deus, quia pater & filius unus est Deus. Quapropter quoniam de patre Deo & filio Deo nascitur sermo, digne dicimus alterum esse patrem, & alterum filium, & nihilominus,

minus, digne dicimus unum Deum esse patrem & filium. Cum enim dicimus alterum esse patrem, alterum filium, discretas personas genitoris genitiq; monstramus: dum uerò dicimus unum deum esse patrem & filium, ipsam unam naturam indiscretæ diuinitatis ostendimus: altera est enim persona genitoris & geniti, sed una est natura genitoris & geniti. Quomodo uerò sufficiẽter aut digne loqui poterit quis? de quo? Homo de Deo, mortalis de immortali, uisibilis de inuisibili, mutabilis de incommutabili, opus de opifice, de creatore creatura, de factore factura, paruus de immẽso, temporalis de æterno, humilis de altissimo, plasmatus è limo de illo qui omnia creauit ex nihilo. Cuius est inenarrabilis omnipotentia, qua nos gratuita bonitate fecit: nec minus tamen inenarrabilis gratia, qua nos omnipotensima miseratione saluauit, qui & opus creatricis omnipotentiæ gratis fecit, & opus gratiæ saluatricis omnipotenter impleuit. Illic habens potestatem condendi & regendi creaturam suam, hic habens potestatem

 ponen-

ponendi & ſumendi pro nobis animam ſuam. Omnipotentiam uerò nunc dici‑mus, qua uerbum, quod in principio e‑rat, & apud Deum erat, & Deus erat, fe‑cit omne quod nouerat, gratiam uerò, qua uerbum caro factum, uenit quære‑re & saluum facere, quod perierat. Om‑nipotentiam, qua fecit omnem diē: gra‑tiam, qua certo die concipi, & certo die dignatus eſt naſci. Idem igitur minora‑tus paulò minus ab angelis, in die factus eſt hominum, qui coæternus & æqualis Deo patri, dies ſanctorum ſemper eſt an‑gelorum. De ipſo quippe propheta di‑cit: Bene nunciate diem de die, ſalutare eius. Quid eſt diem de die, niſi filium de patre? Eſt igitur de patre filius, de die di‑es, ſed tamen pater & filius non duo di‑es, ſed unus eſt dies. Eſt de patre filius, de Deo Deus, pater tamen & filius nō duo dij, ſed unus eſt Deus. Vnus igitur dies æternitatis ſimul pater & filius à nobis agnoſcitur, in die autem temporis ſolus filius inuenitur. Dies etenim ęternus, pa‑ter & filius, noſtrum corpus & animam fecit: in die uerò temporis, ſolus filius no‑ſtrum

ſtrum corpus animamq́ ſuſcepit. Chriſtus dies æternus, unigenitus, in forma Dei manens: Chriſtus in die temporis unigenitus, formã ſerui accipiens. Chriſtus dies æternus, diues permanens, ut conderet nos: Chriſtus in die temporis, pauper factus, ut redimeret nos. Dies æternus Chriſtus deus de Deo patre: Chriſtus in die temporis Deus homo, de uirgine matre. Chriſtus dies æternus, uerbum eructauit de corde patris: Chriſtus in die temporis, uerbum caro factum, de utero uirginis matris. Chriſtus dies æternus, Deus uerus de Deo uero: Chriſtus in die temporis, ſponſus, procedẽs de Thalamo ſuo. Dies æternitatis Chriſtus, angelos ſanctos creãs. Dies in tempore Chriſtus homines ſaluans. Dies æternitatis Chriſtus, in cœlo ſanctos angelos paſcens: Dies temporis Chriſtus homines in terra reficiens. Vt enim panem angelorum manducaret homo, creator angelorum factus eſt homo, utroſque paſcens, & integer permanens. Quam bonus panis, qui & angelos paſcit per ſpem, ut de ipſo ſatientur in patria

patri, & nos pascit per fidem, ne deficiamus in uia. Ille panis, qui seipsum dat angelis gaudium stabilitatis, seipsum dedit hominibus ad remedium sanitatis. Et qui est angelorum esca, nobis factus est medicina. Veruntamen hic, dilectissimi fratres, attendite magnitudinem gratiæ, & agnoscite, quid Deus hominem dignatus est prærogare. Christus enim Dei filius, de uero Deo Deus uerus, & unus cum patre naturaliter Deus, semper ex seipso sanctos angelos pascit, sed tamen angelicam naturam Dei filius non accepit. Vt autem suam charitatem deus commendaret in nobis, filius eius naturam nostram suscepit ex nobis, & Deus unigenitus, qui panis est angelorum, ut etiam hominem seipsum faceret panem, simul hominis & animam suscepit & carnem. Accepit utranque ueram, utranque sanctam, utranque mundam. Accepit animam nostram sine iniquitate, accepit animam nostram cum mortalitate, accepit animam iustam, per quam nostris animabus iustitiam redderet: carnem uerò propterea dignatus est habere

re mortalem, ut ſecundum ipſam moriens, mortem uinceret, ſecundum ipſam etiam reſurgeret, per quam noſtra corpora ſuſcitaret Magnum mysterium, dilectiſsimi fratres, magnum diuinæ dilectionis indicium. Homo Deum contennẽs, à Deo diſceſsit, Deus hominem diligens, ad homines uenit. Dilexit impium, ut faceret iuſtũ: dilexit infirmum ut faceret ſanum: dilexit peruerſum, ut faceret rectum: dilexit mortuum, ut faceret uiuum. Et quid amplius dicam? quandoquidem Deus unigenitus humanam naturam tantum dilexit ut eam non ſolum à poteſtate mali angeli liberet uerumetiam in ſeipſo ſuper omnes bonos angelos, in patris dextra collocaret. Natura enim quæ in primo homine mundum peccato polluit, ipſa in ſecundo homine mundum à peccato mundauit. Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis. Primum hominẽ mulier corrupta mente decepit, ſecundum hominem uirgo incorrupta uirginitate concepit. In primi hominis coniuge, nequitia diaboli ſedu-

seductam deprauauit mentem: in secundi autem hominis matre, gratia Dei & mentem integram seruauit & carnem. Menti contulit firmissimam fidem, carni abstulit omnino libidinē. Quoniam igitur miserabiliter pro peccato damnatus est homo, ideo sine peccato mirabiliter natus est Deus homo. Attendite, fratres, medicinalis gratiæ lineas, diuina nobis benignitate monstratas. Tunc ad Euam angelus malus accessit, ut per eam homo, quem Deus fecerat, à Deo separaretur: Nunc autem ad Mariam bonus angelus uenit, ut in ea, humanæ naturę deus unigenitus uniretur. Venit ad Euam diabolus, ut uitam nobis malignus auferret: uenit ad Mariam Gabriel, ut uitam reddendam hominibus nunciaret. Per primi hominis culpam, cœpit diabolus homini dominari: per secundi hominis gratiam, cœpit ab homine superari. Super primum superbus: sub secundo captiuus. Per illum nos captiuatos tenuit: per istum nos liberatos amisit. Primus Adam nobis author extitit culpæ: nouissimus Adam nobis author ex-

titit gratiæ. Ille de limo plasmatus, terre-
nos protulit: iste de Spiritu sancto natus
cœlestes effecit. Per illum perdidimus
gratiam priorem: per istum recepimus
ampliorem. Ille quippe nobis intulit
peccati maculam, cum qua nasceremur
ad supplicium: iste nobis contulit iustifi
cationis gratiam, ut renasceremur ad re-
gnum. Per illum nos filios sæculi gene-
ratio carnalis effecit: per istum nos filios
Dei generatio spiritalis exhibuit. Ille
nos uitijs subdidit: iste nos florere uir-
tutibus fecit. Ille nos per uitia deiecit,
quò primus cecidit: iste nos per uirtutes
eleuat, quò primus ascendit. Ille quippe
primus cecidit in infernum: iste primus
conscendit in cœlum. Interea fratres,
dignum est, ut in die dominicæ natiui-
tatis diem quoque dominicæ resurre-
ctionis solenniter audiatis. Vnigeni-
tus enim Deus, sicut pro nobis digna-
tus est nasci, sic pro nobis secundum car
nem dignatus est mori, dignatus est su-
scitari. Iste dies est uisitationis, ille
redemptionis. Opus enim gratiæ, qua
nos Deus unigenitus saluos fecit, con-
ceptus

ceptus in utero cœpit, ipſumq́; opus grà tiæ de ſepulchro reſuſcitatus impleuit. Conceptus in utero, factus eſt particeps mortis noſtræ: reſurgens de ſepulchro, fecit nos participes uitæ ſuæ. Nunc ita que omnes Dominum exoremus, ut ſi cut in iſto die gaudium ſuo populo tri buit, ad illum quoque diem omnes cum gaudio & pace perducat populumq́; ſuum in fide & charitate cuſto diat. Amen.

SERMO BEATI FVL-gentij, de laudibus Mariæ ex partu ſaluatoris.

NAtiuitas Domini noſtri leſu Christi, totum mundum noua aduentus ſui luce hodie perfudit. Hodie de cœlo Deus deſcendit ad hominem, ut in cœlo homini præpararet aſcenſum. Hodie accepimus natum Dei, uirginis filium, omnium credentium ſaluatorem, deus de patre, homo de matre: Deus

Deus occultus, homo manifestus. Et quoniam diabolus per serpentem Euæ loquutus, per Euæ aures mundo intulit mortem: Deus per angelum ad Mariam pertulit uerbum, & cunctis sæculis uitā effudit. Angelos sermone eiecit, & Christum uirgo concepit. O coniunctio sine sordibus facta, ubi maritus sermo est, & uxor auricula. Hoc splendore concipitur Dei filius, hac mundicia generatur. Nulla fieri grauedo potuit concipienti, nulla tristitia parturienti. Qui enim uenerat triste lætificare sæculum, uentris non cōtristauit hospitium. De cœlis medicus transiens per uirginem post transitum suum illæsam fecit uirginem permanere. Qui enim disrupta corporum membra in aliis poterat integrare tangendo, quāto magis in sua matre, quod inuenit integrum, potuit nō uiolare nascendo? Creuit enim eius partu integritas corporis potius quàm decreuit. Et uirginitas ampliata est potius quam fugata. In augusto corporis membro sustinuit, quicquid sustinent cœli. Plena sunt uiscera, & nullum nouit contagium uirgi-

ginis conſcientia. Cum eſſet grauida,ſa
lubri leuitate plaudebat, Lumen enim
quod intra ſe habebat,põdus habere nõ
poterat. Facta eſt Maria feneſtra cœli,
quia per ipſam,Deus uerum fudit ſecu-
lis lumen,Facta eſt Maria ſcala cœleſtis,
quia per ipſam Deus deſcendit ad ter-
ras,ut per ipſam homines aſcendere me
reãtur ad cœlos. Ipſis enim licebit aſcen
dere illuc, qui Deum crediderint ad ter-
ras per uirginem Mariã deſcendiſſe. Fa-
cta eſt Maria reſtauratio fœminarũ,quia
per ipſam à ruina patriæ maledictionis
probantur eſſe ſubtractæ. Tria denique
mala Euæ à tribus bonis Mariæ proban
tur excluſa. Nam Euæ dictum eſt:In do
loribus & triſticia paries,& ad uirũ con-
uerſatio tua,& ipſe dominabitur tui. Tri
bus ergo his malis ſe ſubiungant fœmi-
næ, quæ Mariam non ſequuntur, dolo-
ri, triſticiæ, ſeruituti. Maria autem econ-
trario,quam pręclariſsimis tribus bonis
ſublimetur, auſculta ſalutationis ange-
licæ,benedictionis diuinæ, & plenitudi
nis gratiæ. Sic enim eam legitur ſalutaſ-
ſe: Aue Maria gratia plena, benedicta
tu

tu inter mulieres. Cum dixit, aue, salutationem illi cœlestem exhibuit. Cum dixit, gratia plena, ostendit ex integro iram exclusam primæ sententiæ, & plenam benedictionis gratiam restitutam. Cum dixit, benedicta tu inter mulieres, uirginitatis eius benedictum fructum expressit, ut ex eo benedicta dicatur inter mulieres, quæcunque perseuerauit uirgo. Maledicta enim Eua fuerat, quam nunc credimus per Mariam ab benedictionem gloriæ remeasse. Venite uirgines ad uirginem, & lętamini, ponite maledictionem preuaricationis, & benedictionē restaurationis assumite. Proiicite dolores, quos Eua per serpentem accepit, & quos per angelum Maria suscepit honores, assumite. Pellite tristitiam, concipientes, gemitus parturientis abiicite, ut solus uobis iste uirginis filius dominetur. Venite uirgines ad uirginem, uenite concipientes ad concipientem, uenite parturientes ad parturientem, uenite matres ad matrem, uenite lactantes ad lactantem, uenite iuuenculæ ad iuuenculam. Ideo omnes

istos cursus naturæ uirgo Maria in Domino nostro Iesu Christo suscepit, ut omnibus ad se confugiẽtibus fœminis subueniret, & sic restauraret omne genus fœminarum ad se uenientium, noua Eua seruando uirginitatem, sicut omne genus uirorum Adam nouus recuperat Dominus Iesus Christus, qui cum patre & spiritu sancto uiuit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum Amen.

SERMO BEATI FVLgentij, de sancto Stephano protomartyre, & conuersione beati Pauli.

HEri celebrauimus temporalem sempiterni regis nostri Natalẽ: hodie celebramus triumphalẽ militis passionem. Heri enim rex noster, trabea carnis indutus, de aula uteri uirginalis egrediens, uisitare dignatus est mundum: hodie miles de tabernaculo cor

corporis exiens, triumphator migrauit ad cœlum. Ille ſempiternæ deitatis maieſtate ſeruata,ſeruile cinctorium carnis aſſumens,in huius ſeculi campum pugnaturus intrauit:iſte depoſitis corruptibilibus corporis indumentis, ad cœli palatium,perenniter regnaturus, aſcendit. Ille deſcendit, carne uelatus , iſte aſcendit,ſanguine laureatus.Aſcendit iſte,lapidantibus Iudæis:quia ille deſcendit, lætantibus angelis.Gloria in excelſis deo, heri ſancti angeli exultãtes cantauerũt: hodie Stephanum lætantes, in ſuũ conſortium ſuſceperunt. Heri dominus exiuit de utero uirginis:hodie miles egreſſus eſt de ergaſtulo carnis.Heri Chriſtus pro nobis pannis eſt inuolutus hodie Stephanus ſtola eſt ab eo immortalitatis indutus. Heri præſepis anguſtia Chriſtum portauit infantem: hodie immenſitas cœli ſuſcepit Stephanum triumphantem. Solus Dominus deſcendit,ut multos eleuaret:humiliauit ſe rex noſter, ut ſuos milites exaltaret. Qui enim corpori ſuo uirginis præparauit uterum,ipſe martyri ſuo aperire dignatus

est cœlũ. Dominus Christus angustias intrare non dedignatus est uteri, ut animam Stephani latitudo susciperet cœli. Necessarium tamẽ nobis est, fratres charissimi, agnoscere, quibus armis præcinctus Stephanus, sæuitiam Iudæorum potuit superare, ut ita meruisset fœliciter triumphare. Neq; enim paruipendenda sunt, talis uirtus talisq; triũphus. Haud uerò uilibus armis potuit præmuniri, qui à multis non potuit superari. Inuictæ nanq; in eo enituit insigne uirtutis, quæ nec frequentium sæuitiam formidauit, nec lapidantium ictibus deuicta succubuit. Vsq; adeo enim inter frementes permansit interritus, & inter lapidum fuit cruciamenta securus, ut incredulitatem Iudæorum fidenter argueret, & benignus pro lapidantibus exoraret. Quod est ergo tam magnum atq; insuperabile genus armorum, quo munitus, sæuientes argueret, lapidantes nõ repercutiens, sed patiens superaret, insuper & occisus, aulam cœlestis regni, uiuus & coronatus intraret? Procul dubio munimine regio septus, nullatenus est

est ab aduersariis separatus. Quoniam rex noster, cum sit altissimus, pro nobis humilis uenit: sed inanis uenire non potuit. Magnum quippe donatiuum suis militibus attulit, quo eos non solum copiose ditauit, sed etiam ad certandum inuictissime confortauit. Attulit nanque donum charitatis, quę perduceret homines ad consortium deitatis. Quod ergo attulit, erogauit, nec sibi aliquid minuit, sed mirabiliter & suorum pauperiem ditauit, & indeficientibus thesauris plenus ipse permansit. Charitas ergo, quæ de cœlo ad terras deposuit Christum, ipsa Stephanũ de terra eleuauit ad cœlum. Charitas quæ præcessit in rege, ipsa subsequenter refulsit in milite. O admirunda ubique potentia saluatoris, O prędicanda indesinenter gratia redemptoris. Ostendit in matre uirginitatis æternæ miraculum, demonstrauit in martyre inuictæ charitatis indiciũ. Integritas quippe intemerata permansit in uirgine, dilectiõis uirtus inuicta pseuerauit in martyre. Et sicut in matre domini nõ potuit uirginitas uiolari, sic in martyris mẽte non

potuit Christi charitas tanto sæuiētium agmine superari. Stephanus ergo, ut nominis sui coronam meruisset accipere, charitatem pro armis habebat, & per ipsam ubiq; uincebat. Per charitatem Dei, sæuientibus Iudæis non cessit, per charitatem proximi, pro lapidantibus intercessit. Per charitatem arguebat errantes ut corrigerentur: per charitatem pro lapidantibus orabat, ne punirentur. Charitatis uirtute subnixus, uicit Saulum crudeliter sæuientem, & quem habuit in terra persequutorem, in cœlo meruit habere consortem. Ipsa sancta & indefessa charitas desiderauit orando acquirere, quos nequiuit monēdo cōuertere. Neque enim, fratres, existimandus est Stephanus tunc inimicos dilexisse, cū pro eis oraret, & non dilexisse, cum eorum incredulitatē arguēdo corriperet. Absit hoc ab anima martyris ad cœli palatium festinantis. Ipsa enim sancta charitas firmam seruauit in oratione patientiam, quæ rigidam tenuit in correctione censuram. Et ideo in oratione audiri meruit lenitas, quia sine charitate non fuit in

corre-

correctione seueritas. Ac per hoc, siue orando, siue corripiendo, charitatem beatus Stephanus reseruauit, quia utrobiq; salutem errantium cogitauit: & indicio sanctę orationis ostēdit, increpationem illam nō fuisse odij, sed amoris. Hoc autem faciens, & præsentibus charitatem beatus martyr exhibuit, & utile nimis exemplum posteris reliquit. Demōstrauit enim geminam ecclesiastici dispensatoris industriam, ut ad corrigēdum cuiuslibet peccantis errorem, & non desit in ore correptio, & ad Deum pro eo supplex effundatur oratio, ut qui malum fecit, per increpatiōem de malis operibus confundatur, & per orationē apud Deum adiuuetur. Ac sic, ipsa charitas, & in ore iustitiam sonet, ut errātem corrigat, & in corde patientiā seruet, ut pro errante orationem puro affectu dilectionis effundat. Qui enim errantem non corripuerit de negligentia iudicatur: qui aūt pro eo nō orauerit, de pernicie condemnatur. Quocirca fratres, si quando aliquis pro animæ salute corripitur non aspernanter accipiat monita charitatis,

nec præsentem tristitiam suæ uoluntatis attendat, sed considere tquæ lucra utilitatis acquirat. Idcirco enim arguitur, ut à prauis operibus corrigatur. Nec tamẽ uidet correptionem aliqua uerborum austeritate feruere, existimet charitatem in corde frigescere. Sic enim uigilet in ore correptio, ut in corde non dormitet oratio. Ac per hoc, in utroq; peccãti, cõsulte prospicitur, ut dũ homo correptus de peccato confunditur, & à malis operibus separaretur, & per orationem (deo miserante) saluetur. Nam & sancta scriptura dicit. Quoniam quem diligit dominus, corripit. Flagellat autẽ omnem filium quem recipit. Christi ergo Charitate compulsi, & bonos hortamur, ut in bono permaneant: & malos compellimus, ut à malo discedãt. Præsertim quoniam in istis duobus sanctis, geminum nobis monstratur salutis indicium. Vt si quis bonus est, imitetur perseuerantiam charitatis in Stephano: qui autẽ malus est, sectetur exemplum conuersionis in Paulo. Et qui bonus est, æquitatem usque ad finẽ teneat: qui autem malus est, quan-

quantotius à sua peruersitate discedat. Nec bonum hominem præsumptio iustitiæ faciat negligentem, nec malum iniquitas faciat desperantem, sed ille bonum fortiter teneat, iste malum celeriter deserat. Bonus timeat ne cadat, malus conetur ut surgat. Quisquis ergo malus est cũ Paulo prosternatur in malo, ut cũ eo erigatur in bono. Quoniam & ille cecidit malus, & surrexit bonꝰ. Prostratus est iniquus, & erectus iustus. Cecidit sæuissimus ꝑsecutor, & surrexit ueridicus p̃dicator. Cadens lumẽ corporis impius perdit, surgens aũt lumen cordis iustificatus accepit. Coniunctus est itaq; Stephano, factus ouis ex lupo. Et ecce nũc Paulus cum Stephano lætat̃, cũ Stephano Christi claritate perfruitur, cum Stephano exultat, cum Stephano regnat. Quò enim præcessit Stephanus, trucidatus lapidibus Pauli, illuc sequutus est Paulus, adiutus orationibus Stephani. Quàm uera uita, fratres mei, ubi non Paulus de Stephani occisione confunditur, sed Stephanus de Pauli consortio gratulatur, quoniam charitas in utro

que lætatur. Charitas quippe in Stephano superauit sæuitiam Iudæorum, charitatis in Paulo cooperuit multitudinem peccatorū, charitas in utroq; pariter regnum meruit poßidere cœlorum. Charitas igitur est omnium fons & origo bonorum, munimen egregium, uia quę ducit ad cœlum. In charitate qui ambulat, nec errare poterit, nec timere. Ipsa dirigit, ipsa protegit, ipsa perducit. Quocirca fratres, quoniam scalam charitatis cōstituit Christus, per quam ad cœlum omnis poßit conscendere Christianus, ipsam puram charitatē fortiter retinete, ipsam uobis inuicem exhibete, & in ea proficiendo conscendite, insistite operibus bonis, ut ad pręmia ęterna peruenire poßitis, adiuti gratia saluatoris. Qui uiuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SER.

SERMO BEATI FVLgentij, de Epiphania, deq; innocentium nece, & muneribus Magorum.

NOstis fratres charissimi, q̃a dies iste, qui nobis in honorem Domini, per annos singulos celebratur, ore cunctorum fidelium Epiphania uenerabiliter nuncupatur. Et quia Grecum probatur esse uocabulum, multis latinis est incognitum. Inde est, quòd nomen istud omnes quidē latini dicunt, sed non omnes inueniuntur nosse quod dicunt. Proinde bonū est, ut cuncti, qui diem hodiernum Epiphaniam nuncupant, & cur hoc dicatur ignorant, sacramentum diei huius nominis interpretatione cognoscant. Debet enim diei huius solennitas à fidelibus celebrari, & ideo solennitatis causa non debet ignorari. Hunc ergo diem, sicut diximus, Epiphaniam uocat Christiana religio. Epiphania uerò interpretatur manifestatio.

Tra-

Traditum autem tenemus à patribus quod unigenitus Dei, postquàm est secundum carnem temporaliter natus, in isto die est Magis uenientibns manifestatus, à quibus oblatis muneribus, suppliciter est adoratus. Nam quia ipse est Deus, qui sibi in ueteri testamento, primitias offerri mandauit: idem Deus homo natus, gentium primitias suo cultui dedicauit. Apostolica uerò testatur authoritas, quia unus est Deus, qui iustificat circũcisionem ex fide, & præputium per fidem. Circũcisionis nomine Iudęos præputij nomine gentes indubitanter ostendens. Isti sunt duo parietes, qui ex diuerso uenerunt, & in lapidem, qui factus est in caput anguli, in unitate fidei conuenerunt. Vnus paries uenit ex Iudæis, alter ex gentibus. Longe à se diuersi erant, quando diuersa credebant. Positus est in medio lapis angularis, qui ad se utrunque parietem duceret, & utrunque uno nomine nuncuparet, essentque unum communione uocabuli, qui fierent una gratia sacramẽti. Per Christum enim qui est pax nostra, faciens utraque

unum, Iudæi & gẽtiles facti sunt unum, quibus fidei unitas unum indidit nominis Christiani uocabulum. Ad lapidem ergo angularẽ uterq; paries uenit, & uerum angulum fidei unitas fecit. Horum duorũ parietũ unus adductus est, quando pastoribus Iudæis Christum natum angelus nõciauit: alter paries adductus est, quando gentilibus Magis nouum sydus apparuit. Illi fuerunt primitiæ Iudæorum, isti facti sunt primitiæ gentium. Illi de proximo adducti, isti de lõginquo reducti. Prope enim erãt Iudęi, qui Deũ colebant: longe erant gentes, quę idolis seruiebant. Hoc utiq; significabant pastores, qui nascente Christo propè sunt infanti, & Magi, qui sunt de longinquis partibus adducti. Qui tamen uenientes, cum ipsi Iudæi non essent, regem Iudæorum se quærere professi sunt, & ad ipsum adorandum, se uenisse dixerunt. Ait enim Euangelista: Quia Magi ab oriente uenerunt Hierosolymam dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in oriente, & uenimus adorare eum. Quid est,

eſt, dulciſsimi fratres, ut iſti magi regem
Iudęorum adorandum quærerent, cum
ipſi Iudæi nō eſſent. Et quem regem? V
tiq; non Herodem, ſed Chriſtum. Volūt
adorare regem nuper natum, nec ado-
rant regem ante annos aliquot ordina-
tum. Adorare cupiunt infantem lactan-
tem, nec adorant regem populis impe-
rantem. Nam & de Herode rege Iudæo-
rum filij iam fuerant nati, qui erant patre
mortuo regnaturi. Mortuo enim iſto He
rode, Archęlaus in Iudæa regnauit, &
Galileæ principatum iunior Herodes
obtinuit. Archęlaus natus eſt in palatio,
Chriſtus in diuerſorio. Archelaus natus
eſt in lecto argēteo poſitus, Chriſtus au
tem natus, in præſepio eſt breuiſsimo
collocatus. Ille forſitan præcioſis inuolu
tus eſt ſericis, iſte uiliſsimis inuolutus
eſt pannis. Et tamen ille natus in palatio
contēnitur, iſte natus in diuerſorio quę-
ritur. Ille à Magis nullatenus nomina-
tur, iſte inuentus, ſuppliciter adoratur.
Omnino ſpernitur primogenitus regis,
& muneribus adoratur primogenitus
pauperculæ mulieris. Quis eſt iſte rex
Iu-

Iudæorum? Pauper & diues, humilis & sublimis. Quis est iste rex Iudæorũ, qui portatur ut paruulus, adoratur ut Deus? paruus in præsepio, immensus in cœlo, uilis in pannis, praeciosus in stellis, cuius natiuitate comperta, Herodes turbatus est, & omnis Hierosolyma cũ illo. Quid est, quod sic turbaris Herodes? Quoniã natum regem Iudæorum audisti, turbaris, suspicionibus agitaris, inuidiæ stimulis inflammaris: & ob hoc natum regem occidere conaris. Inanis est ista turbatio tua, & uana prorsus cogitatio tua. Rex iste, qui natus est, nõ uenit reges pugnando superare, sed moriendo mirabiliter subiugare. Nec ideo natus est, ut tibi succedat, sed ut in eum mundus fideliter credat. Venit ergo, nõ ut pugnet uiuus, sed ut triumphet occisus. Nec ut sibi de alijs gentibus auro exercitum quærat, sed ut pro saluandis gentibus præciosum sanguinem fundat. Inaniter inuidendo timuisti successorem, quem credendo debuisti quærere saluatorẽ. Quia si in eum crederes, cum eo regnares: & sicut ab illo accepisti temporale regnum, accipe-

res etiam sempiternum. Huius enim pu-
eri regnum non est de hoc mundo, sed
per ipsum regnatur in mundo. Ipse est e-
nim sapientia Dei, quæ dicit in prouer-
Prouerb. 8. E. bijs: Per me reges regnant. Puer iste uer-
bum Dei est, puer iste uirtus & sapien-
tia Dei est. Si potes contra Dei sapien-
tiam, cogita. In tuam perniciem uersa-
ris, & nescis. Tu enim regnum nullate-
nus habuisses, nisi ab isto puero, qui tũc
natus est, accepisses. Puer, qui nũc à Ma-
gis dicitur rex Iudæorum, idem creator
& dominus angelorum. Quapropter,
cuius times infantiam nascentis, magis
timere debes omnipotentiam iudican-
tis. Noli eum timere regni tui successo-
rem, sed time infidelitatis tuæ iustissimũ
damnatorem. Vtinam eum, Magis ad-
orantibus, etiam tu pariter adorares, &
non ad eum Magos, fraudulenta callidi-
tate mandares: Ite, inquit, & interrogate
diligenter de puero, & cum inueneritis,
renunciate mihi, ut ego ueniens, ado-
rem. O calliditas ficta O incredulitas im-
pia. O nequitia fraudulenta. Si adorare
istum puerum certissime disponebas,
quare

quare ꝑ illo multos pueros occidebas?
Sanguis innocentum, quem crudeliter
effudisti, attestat̃, quid de hoc puero uo-
luisti. Et tamen non solum istũ puerum
nõ inuenisti, sed nec illis pueris aut q̃d
nocuisti, imò inscius, quod illis proderat
hoc egisti. Per sæuitiam quippe tuam fa-
cti sunt martyres, qui per infantiã suam
fuerant innocẽtes: quando per gratiam
huius pueri, pro eo meruerũt mori, pri-
usquam eum possent coram hominibus
confiteri. Iste itaq; puer, qui mundũ cre-
auit, qui mundum regit, qui omnia quę-
cunq; uult facit, qui cuncta mirabili atq;
insuperabili ordine disponit, hoc ordina-
uit, hoc egit, ut per tuã inuidiã furiosam,
illi pueri mortem susciperẽt pręciosam:
& quod eis ad salutẽ tuam præstare non
possis amicus, hoc ad damnationem tu-
am faceres inimicus. Ad hoc ergo te
permisit infantes occidere, ut illos de te
faceret triumphare. Te ergo permisit ad
nequitiam, illos perduxit ad palmam.
Vnus enim idemq; est dominus omni-
potens, qui paruulus uagiens: unus i-
demq; est, qui tuam crudelitatem digna

tus est fugere, cuius maiestatem non po
tes effugere. Fugit enim non formidine
humana, sed dispensatione diuina. Fu-
git non necessitate, sed potestate. Ideo
autem dignatus est in Aegyptum fuge-
re, ut postea crucem dignaretur ascende
re. Et illa potestate puer latuit in Aegy-
pto, qua potestate iuuenis pependit in
ligno. Vnus enim idemq́ mortis susce-
ptor, uitæq́ largitor, unus idemq́ immor-
talis ex patre, mortalis ex matre, propria
potestate moriens, propria potestate re-
surgens. Iste itaque puer, qui natus est, i-
deo non inuenitur in numero paruulo-
rum morientium, quia ipse expectatio
gentium. Sanguis huius proinde pro-
pterea non cum istorum sanguine fun-
ditur puerorum, quia solus in remissio-
nem fundendus est peccatorum. Et illi
omnes pueri inaniter morerentur, nisi
huius sanguine saluarentur. Et iste qui-
dem puer certissime morietur, quia si
mori nolet, nullatenus nasceretur. Mori
etur autem, non ut impleat sæuitiam tu-
am, sed ut perficiat mansuetudinē suam.
Faciet enim eum mori benignitas pro-
pria,

pria, non malignitas aliena. Morietur, non ut tu infidelis regnes in sæculo, sed ut sæcum regnare faciat fideles in cœlo. Morietur, non ut perdat breuem uitam, sed ut conferat sempiternam. Morietur, nõ ut seruus iniquitatis, sed ut dominus maiestatis. Morietur, nõ uinculo necessitatis, sed proposito uoluntatis. Morietur mirabiliter, morietur misericorditer, morietur singulariter, morietur per propriam potestatem, ut suam in omnibus adimpleat uoluntatem. Adhoc enim misericorditer morietur, ut resurgens cunctis gẽtibus dominetur. Morietur ergo sicut unus, & quidem, quem Deum hominem concepit fides uirginis, & Deum hominem peperit fœcunditas uirginalis. Si nescis ueram huius pueri deitatem attende stellam in cœlo fulgentem. Magos præcedentem, & iter ignorantibus ostendentem. Hęc stella nunquam ante apparuit, quia nunc eam puer iste creauit, & Magis ad se uenientibus pręuiam deputauit. Iste puer in præsepi quidem paruulus collocatũ, sed magnus in cœlo mirabiliter operatur. Permittit se mani-

bus in terra portari, sed præcepit sibi cœ
lestia famulari. Quid ergo quod infanti
lem attendis ætatem, & eius diuinã non
intelligis potestatem? Sic fuit ueraciter
intimanda pueri huius naturalis diuini-
tas, & naturalis humanitas, utraq; natu-
raliter uera, utraque unita, nec in se inui-
cem confusa, nec à se inuicem separata.
Ipsum enim habuit Maria filiũ de se na-
tum, cui stella debitæ seruitutis exhibuit
famulatum: Ipsum eundemq; Maria in
Bethlehem dominum hominem pepe-
rit, quem stella magis in oriente positis
nunciauit. Magi ergo uenerũt & filium
uirginis unum eundemq; dominum ho
minem cognouerunt. Deniq; attende,
quid obtulerunt, & agnosce, quid credi-
derunt. Refert enim Euãgelista, quia in-
trantes domum inuenerunt puerũ cum
Maria matre eius, & procidentes, adora
uerunt eum, & apertis thesauris istis, ob-
tulerunt ei munera, aurum thus & myr-
ham. Per ista tria munerum genera, in u-
no eodemque Christo, & diuina maie-
stas, & regia potestas, & humana mor-
talitas intimatur. Thus enim ad sacrifici-
um,

um, aurum pertinet ad tributum, myrrha ad sepulturam pertinet mortuorum. Omnia hæc sancta fides Christo ueraciter offerre non desinit, dum unum eundemque uerum Deum, uerum regem, uerumque hominem credit, ut uere pro nobis mortuum, ueraciter recognoscat. In oblatione thuris, confunditur Arrianus, qui soli patri sacrificium deberi contendit. In oblatione myrrhæ confunditur Manichæus, qui Christũ uere mortuum pro nostra salute nõ credit. In auro uerò simul uterque confunditur, quia & Manichæus de semine Dauid secundum carnem natum non credit regem, & Arrianus de unigenito naturalem aſsignare nititur seruitutem. Proinde uterque non experietur regem, à quo per fidem regatur: sed à quo pro infidelitatis crimine puniatur. Quia ab uno diuinitatis, ab altero carnis ueritas denegatur. In hisdem muneribus confunditur etiam Nestorius, qui nititur Christum in duas personas diuidere, cum uideat Magos, non alia Deo & alia homini, sed uni Deo homini eadem munera obtulisse

 sup-

ſuppliciter. Non ergo diuidatur in perſonis, qui non inuenitur diuiſus in donis. Propterea quippe unus idemq; iſtis muneribus honoratur, ut unus idemq; Deus & homo cognoſcatur. Iſta Magorum oblatio confundit etiam Eutychetis inſaniam, qui non uult in Chriſto utranq; ueram prędicare naturam. Veritatem quippe iſtorum munerum tollit, dũ in Chriſto unam naturam prędicare cõtempit. Nos itaq; dilectiſsimi fratres, offeramus Chriſto indubitanter in fide, qđ Magi obtuliſſe cognoſcuntur in munere, ut uere diuinitatis humanitatisq; cõfeſsio ipſa ſit apud Chriſtũ noſtra fidelis oblatio. Hæc munera cum Magis unanimiter offeramus, & ad regionẽ ſanctorũ tota cordis deuotione tendamus. Nec teneamus uiam ueteris uitæ, ſed diuinis mandatis humiliter obſequentes, uiam mutemus, & in quà præcepit dominus, ambulemus, ut ad patriam perueníre ualeamus, ubi ſine fine cum ipſo gaudeamus. Via enim hominis eſt uita eius. Qui male uiuit, uiam tenet erroris. Qui bene uiuit, per uiam graditur ueritatis.

tatis. Quapropter qui ambulat uiam fornicationis, uiam teneat castitatis. Qui uiam tenebat auaritiæ, teneat uiam uitę. Qui ambulabat per uiã fictionis, uiam teneat nunc puritatis. Ambulemus bene per fidem, ut perueniamus ad spem, ubi plenũ erit gaudium nostrum: quia implebitur in nobis desiderium nostrum. Per eum, qui uiuit & regnat in sæcula sæculorum Amen.

D. FVLGENTII RVSPENSIS EPISCOPI ET aliorum quindecim Episcoporum Africæ de incarnatione & gratia domini nostri Iesu Christi, seu de gratia & libero arbitrio, ad Petrum diaconum & alios qui ex Oriente in causa fidei Romam missi sunt, Liber unus.

Quòd recta in Deum fides in hac uita, salus hominum est. Cap. I.

Dilectissimi, & in Christi fide atq; gratia plurimùm amplectendis, sanctis fratribus Petro Diacono, Iohãni Leontio, & alio Iohanni, cæterisq; fratribus, quos unà uobiscum in causa fidei Romam directos literis intimastis: Dacianus, Fortunatus, Boëthus, Victor, Scholasticus, Vorontius, Vindicianus, Victor, Ianuarius, Victorianus, Fotinus, quod uult Deus, Fulgentius, Fœlix, & Ianuarius in domino salutem.

Beatus

Beatus frater noster Iohannnes Diaco-
nus à ueſtra ſocietate directus, literas no
bis quas miſiſtis habuit, quibus recenſi-
tis, ueſtram ſimul alacres & fidem cog-
nouimus & ſalutem, imò in agnitione
fidei ueſtra nobis ſalus innotuit. Quę e-
nim uera in hac uita ſalus eſt hominum,
niſi recta in Deum fides? quæ per chari-
tatem operatur, perquam nos gratia di-
uina ſaluatos apoſtolica teſtatur autho
ritas, dicens: Gratia ſalui facti eſtis per
fidem, & hoc non ex uobis, Dei enim
donum eſt, non ex operibus, ut nequis
extollatur. Et quia charitas, rectæ fidei
debet iugiter adhærere, quæ ſtudio atq;
efficacia bonorũ operum cooperit mul-
titudinem peccatorum, ideo doctor gē-
tium in fide & ueritate, ne quid ſibi hu-
mani tumoris auderet arrogantia uen-
dicare, poſt commendationem fidei per
quam gratis ſalui facti ſumus, operum
quoq; bonorum gratiam, muneribus di
uinę benignitatis aſsignans ſubſequen
ter adiunxit: Ipſius enim ſumus factura,
creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis,
quæ præparauit deus ut in illis ambule-
mus:

Ep[illegible]

Ephe. 2.

lemus. In eis nos Deo dirigente ambu-
lare, ipso rerum gaudemus effectu. Soli-
Rom. 12. citudine quippe non pigri, & spiritu fer-
uentes, quò deuotione laudabiliore do-
mino seruitis, eò charitas de corde pu-
ro, & conscientia bona, & fide non ficta
nos instigat, pro fidei communione ple-
nius agnoscēda uestri exilij secreta per-
2. Tim. 2. quirere. Quia igitur sermo Dei nō est al-
ligatus, qui uiuus est & efficax, idcirco
nos quoq; ea quę de incarnatione ac di-
spensatione domini nostri Iesu Christi,
& de gratia (quæ gratis indignis ita tri-
buitur, ut ipsa in nobis & exordium &
profectum bonæ uoluntatis operetur)
canonicorum sancta authoritate uolu-
minum, paternorum quoq; dictorum
doctrina, atque institutione percipimus
& tenemus, uestræ charitati rescripto in-
dice demōstrauimus, confidentes in do-
mino (à quo & fides infunditur, ut cor-
de credamus ad iustitiam, & sermo da-
tur, ut ore cōfiteamur ad salutem) quod
nostrum pariter & sensum gubernauit
& stylum, ut uestræ interrogationi talis
reddatur nostra responsio, in qua & de
incar-

incarnatione domini ea dicamus, quæ nostræ redemptionis continet ueritas, & de gratia Dei ea loquamur, quæ nobis ipsa gratis infundit superna maiestas.

Quòd in Christo confiteri oporteat duas naturas, & unam personam, Deum scilicet & hominem, de Maria Virgine pro nostra salute ueraciter natum. Cap. II.

Dicitis itaque uos iuxta sanctorũ patrum traditionem, dominum nostrum Iesum Christum in duabus naturis unitis & inconfusis, id est, diuinitatis & humanitatis in una persona siue substantia confiteri. Vnde consequenter beatam quoque Mariam propriè & secundùm ueritatem, uos credere asseritis genitricem Dei, eò quòd scilicet peperit uerè & propriè Deũ uerbum incarnatum & hominem factum, atque essentialiter siue naturaliter carni unitum. Hæc ex epistolæ uestræ tenore posuisse sufficiat. Ex his enim pendent cætera, quæ de incarnatione domini sermonis uestri professio comprehendit. Siquis igitur in domino nostro Iesu Christo, aut duas naturas

aut

aut unam noluerit siue dubitauerit cre-
dere ac prædicare personam: Vel si quis
noluerit confiteri eundem Deum atque
hominem, id est, uerbum incarnatum,
de Maria uirgine, pro nostra salute uera-
citer natũ, tãtũ à catholica fide deprehen
ditur ac demonstrat̃ extraneus, quãtũ sa-
cramento, redẽptionis humanæ resistit
ingratus. Hoc enim est illud magnũ pie
tatis cõmendatum fidelibus cũctis ore
apostolica sacramentũ, quod manifesta-
tum est in carne, iustificatũ est in spiritu,
apparuit Angelis, prædicatũ est gentib.
creditum est in hoc mundo, assumptum
est in gloria. Quia scilicet uerbum quod
in principio erat, & apud Deum erat, &
Deus uerbum erat, id est, Dei unigeni-
tus filius, deiq́ue uirtus & sapientia, per
quem & in quo facta sunt omnia, & sine
quo factum est nihil, id est, Deus unige-
nitus cum in forma Dei esset, id est, cum
æqualẽ per omnia genitori unitatẽ cum
eo naturalis essentiæ possideret, & in ea
natura quã sempiternus habet ex patre,
hoc quod naturaliter pater est, id est, de-
us uerus summus incõmutabilisq; esset,
ne

neq; alter à patre Deus, sed manente per sonali discretione, unus naturaliter cum patre Deus esset, nec minor scilicet nec necposterior patre, nec diuersę potestatis, nec alterius essentię: (non enim rapinã arbitratus est esse se æqualem Deo) tamen semetipsum exinaniuit formã serui accipiens, id est, in similitudine hominũ factus, idem habitu inuẽtus ut homo in q̊ nulla potuit esse rapinæ arbitratio, quia de substãtia patris ineffabili ac sempiterna natiuitate genita naturalis ęqualitatis in eo permanet plenitudo. Semetipsum igitur exinaniuit formã serui accipiens. In eo quippe deus homo esse naturaliter uoluit, & dominus omniũ rerum, seruilẽ naturã sine amissione ꝓpriæ dominationis assumpsit, in quo serui formam misericorditer exinanitus accepit. Quã bene aũt sanctus Apostolus noui testamẽti, sicut ipse testatur factus à deo ministeri doneus, ne quisquàm nostrum exinanitum Dei filiũ audiens, amissam uel diminutam ęqualitatem paternę formæ in deo unigenito noxia cogitatione cõciperet, & obliquos sequẽs serpẽtinæ
dece-

deceptionis anfractus, rectæ fidei tramitem non teneret, illa exinanitione submotis reseruauit ambagibus, quado subsequenter adiecit, formã serui accipiens. Illa igitur exinanitio unigeniti Dei, acceptio fuit formæ seruilis, non amissio uel diminutio deitatis. Diuina quippe natura nec minui potest aliquatenus nec augeri, quia incommutabilis manẽs hoc habet semper esse, quod est. Nam si Deus ille uerus & summus, qui propter nos egenus factus est, cùm esset diues, ut illius paupertate nos diuites essemus,

2.Cor.8. plenitudinem suam (quod nefas est) exinanitus amitteret, aut aliquid mutabilitatis in illa formæ seruilis acceptione sentiret: non dixisset beatus Iohãnes E-

Iohan.1. uangelista de uerbo incarnato: Et uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratiæ & ueritatis. Verbum itaq; caro factũ, in ueritate humana caro esse cœpit, sed in ueritate diuina uerbum esse non destitit. Et susceptionis ac redemptionis humanę mysterium ideo efficaciter peregit redemptoris admiranda benignitas, quia nec muta-

tabilitatis, nec diminutionis unquam re
ceptrix esse potuit diuina maiestas. Ver-
bum igitur Dei, idemq́; uerbum Deus,
humanam carnem de carne matris acci-
piens, sic utique formam serui accepit,
ut permanens in forma Dei æternus at-
que incommutabilis deus per unitatem
personæ, in quam formam serui accepit,
fieri dignaretur ipse, quod fecit. In simi-
litudinem quippe hominum factus, ha-
bitu est inuentus ut homo, & incommu
tabilem habens de natura patris per o-
mnia deitatem, creari dignatus est non
creatus, & fieri uoluit ex muliere, non fa
ctus à patre, sed genitus. Atque ita uer-
bum caro factum est, ut esset unus medi
ator dei & hominum homo Christus Ie-
sus, qui est sup. omnia Deus benedictus
in sæcula, unus & uerus Dei atq; homi-
nis filius, unus idemq́; de patre sine ini-
tio Deus semper genitus, de matre uerò
Deus secundum carnem temporaliter
conceptus & natus. Quam carnem non
conceptam accepit unigenitus deus, sed
in ea est Deus ipse altissima humilitate
conceptus. Idem quippe Deus creatus

est in uirgine, & de uirgine secūdū carnem, qui sibi, de qua, & in qua creauerat genitricem.

Quòd uerbum non solū in uirgine caro factum est, sed etiam ex Virgine.

Cap. III.

Sl aūt Deus uerbum sic in uirgine caro fieret, ut ex ea nō fieret, proculdubio non de carne matris idem Deus haberet substātiam carnis, essetq; eius per uirginem transitus, atq; ita nec mediatoris sacramentum nobis proficeret ad salutem, nec humanæ diuinæq́ue plenam in se Christus Dei filius inconfusibiliter uniret substantiæ ueritatem. Hoc ergo medicinaliter usa est bonitas diuina remedio, ut ille unigenitus Deus, qui est in sinu patris, non solum in muliere, sed etiam ex muliere fieret homo. Quod indubitanter diuinis credere atq; iubemur oraculis. In ea quippe Deum hominem factum propheta non tacuit, dicens: Mater Syō dicet homo, & homo factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus.
Psal. 86.
Esaias quoq; spiritu sancto plenus, futuræ incarnationis filij Dei sic prænunciat
Esa. 7.
sa-

sacramentum: Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuel, quod interpretatur, nobiscum Deus. Quia ergo ille, quē in utero uirgo concepit & peperit nobiscum Deus uocatur. Deus utiq; in utero uirginis cōceptus natusq; cognoscitur. In Euangelio quoq; dicitur de Maria: Inuenta est in utero habens de spiritu sancto. Etiam Ioseph quē uirum Maria non ad concubitum corruptelamq; carnis, sed ad testimonium custodiamq; sacræ uirginitatis & castissimæ fœcunditatis habuit, angelico sic admonetur oraculo: Ioseph, fili Dauid, ne timeas accipere Mariam cōiugem tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Ex ipsa quoq; factus cœlestibus demonstratur eloquijs. Dicit enim Apostolus Galatis: Postquam autem uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factū ex muliere, factum sub lege. Romanis etiam scribens, ut uerum firmumq; ponere se demonstraret fundamentum fidei epistolæ suæ tale collocauit exordium: Paulus seruus Iesu Christi, uocatus

Math. 1.

Gal. 4.

Rom. 1.

Apoſtolus ſegregatus in Euangelium Dei, quod antè promiſerat per prophetas ſuos, in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid, ſecundum carnem. Timotheo quoque dilecto filio in fide, principaliter huius fidei ſollicita commēdat affectione memoriam, dicens: Memor eſto Chriſtum Ieſum reſurrexiſſe à mortuis, ex ſemine Dauid ſecundum Euangelium meum. Ad ipſam quoque beatam uirginem futuram ſcilicet creatoris ſui, imò rerum omnium genitricem, Gabriel Angelus hoc uſus inuenitur alloquio: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obumbrabit tibi: Ideo quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius Dei. Ad hoc pertinet ſalutis noſtrę myſterium, quod pater noſter Abraham diſpēſatorem domus ſuæ præcepit, ſub eius femore manum ponere, & iurare per Deum cœli. Quod non niſi ſpiritu feciſſe credendus eſt, tunc ſcilicet quando omnia in figura contigiſſe uas electionis inſinuat. Illud igitur ideo ſanctus Abraham, pater gentium, fecit, nō quia carni ſuę credebat aliquod iam eſſe

2. Tim. 2.

Lucæ. 1. d.

Geneſ. 24.

1. Cor. 10.

esse cum Deo cœli naturale consortium sed ut ostenderet Deum cœli ex ea carne nasciturum hominem, quæ de semine ipsius Abrahæ propaginis duceret ueritatem. Vnus est igitur Christus Dei filius, in natura diuinitatis & carnis in quo singularitas personalis non confundit humanam diuinamq́ naturam, & inconfusa unitio naturarum non facit geminam inesse personam. Veritas enim propterea nostræ reconciliationis permanet & salutis, quia & Deus unigenitus uerus homo pro nobis est factus, & idem homo non alius conceptus & natus est, quàm unigenirus Deus. Beata igitur Maria Deum uerbum, secundum quod caro factum est, & concepit & peperit. Cuius utero uerbum Deus nõ carnem, in qua conciperetur intulit, nec ex ea materiam conceptæ siue formatæ carnis non ipse deus concipiendus, sed tantùm nasciturus assumpsit: sed ex ea & in eadem uirgine humanæ carnis naturam secundum quam temporaliter deus sempiternus conciperetur & nasceretur, accepit. Ipsa quippe acceptio carnis, fuit

conceptio uirginalis, neq; enim in utero sanctæ illius & matris & uirginis, illa spiritualis & ex Deo Patre sine initio genita uerbi Dei natura, poterat absq; carne temporaliter concipi, sicut nec caro sine uerbi Dei unitione potuit aliquatenus nullius uiri coitu seminata, in intimo uuluæ uirginalis innasci. Hanc ergo carnem tunc ex se natura uirginis concipientis exhibuit, cum in eam Deus concipiendus aduenit. Non est igitur aliquod interuallum temporis æstimandum inter conceptæ carnis initium & concipiendæ maiestatis aduentum. Vna quippe fuit in utero Mariæ uirginis conceptio diuinitatis & carnis, & unus est Christus Dei filius, in utraq; natura conceptus, ut maculam uiciatæ propaginis inde inciperet abolere, unde in unoquoque nascentium uidebatur existere.

Quòd ad delendum peccatum originis, Dei filius sibi humanam naturam immaculatus, immaculatam uniuit.

Cap. IIII

NAm quia omnes homines ex coitu maris fœminæq́ꝫ naſcentes, ipſius conceptionis exordium originalis peccati habent contagione reſperſum, quia peccatū quod primus homo cum eſſet natura bonus, diabolica malignitate ſeductus admiſit, in poſteros quoque cū pœna ac cū morte tranſiuit. Qđ in ueritate ſanctus Dauid enunciat dicēs: Ecce enim in iniquitatib. cōceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. neceſſarium utiq; admodū fuit, ut miſericors dominus & iuſtus, iniquitatibus humanę ueſtigia deleturus, in ipſo cōceptu ſibi humanā naturā dignaretur immaculatā, immaculat9 unire, ubi eā conſueuerat ꝑ inflictā peccati originalis maculā, ſuæ parti dominioq́ꝫ diabolus uēdicare. Naturæ igit̃ humanę cuius ueritatē plenitudinēq́ꝫ deus unigenit9 aſſumere uoluit, cōceptū quoq; eius natiuitatēq́ꝫ ſuſcepit. Abſit em̄ ut quiſquam catholicus credat aut dicat, ꝙ unigenitus deus ſuo nos ſāguine redēpturus, in ea carne qua idē deus fact9 eſt homo, reſpuerit humanæ conceptionis initia, cum in eadem

carne Deus ipse immortalis permanēsq; humanæ mortalitatis fuisset passurus extrema. Sicut enim carne moriens incommutabilem atq; inamissibilē naturalem sui statum Deus uerus uiuusq; non perdidit, sic idem Deus uniuersus naturaliter & æternus cum parua carne conciperetur, uniuersitate naturali nō caruit. Et cum temporaliter carne nasceretur, æternitatem naturalem in qua de patre atq; in patre sempiternus Deus est, non amisit, quia uita illa suum uoluit esse, quem in carne suscepit, obitum, & æternitas illa suum habuit in matre conceptū. Verbum igitur Deus, id est, unigenitus Dei filius qui est in omnibus (sicut ipse testatur) alpha & ω, initium & finis, sic initialiter secundum humanam naturam concipi carne nō abnuit, sicut eadem carne moriens, deus humanę naturę debitum finale persoluit. Nullatenus namq; humana natura ad auferendum peccatum mundi sufficiens atq; idonea fieret, nisi unione uerbi Dei, non naturali confusione, sed solum personali unitate transiret. Verbum quippe cum caro fieret unitione

Apoc.1.

tione mirabili ſuam naturam fecit, quam ex nobis accepit. In qua tamen unitione deifica, & omnino mirabili, uerbi diuinitas mutata non eſt in carnem, ueraq́ue uerbi humanitas naturalem prorſus tenuit noſtri generis ueritatem. Virgo igitur, quod ſæpe commemorandum, ipſum Deum uerbum ſecundum hoc quod in ea caro factum eſt, & concepit & peperit, & illum unigenitũ Deum, uirtutem ſcilicet & ſapientiam Dei, candorem lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula dei maieſtatis, & imaginem bonitatis illius, ſplendorem gloriæ, figuram ſubſtantiæ eius, quem ſine ullo initio de ſua natura ſempiternum atque incommutabilem genuit incommutabilis ac ſempiterna diuinitas patris: eundem humana natura totum plenumqúe Deum & hominem initialiter concepit & peperit uterus uirginalis.

Quòd Deus & homo in Chriſto, non duas perſonas, ſed duas naturas ſine confuſione unitas ſignificant. Cap. V.

CVm autem dominum Chriſtum Deũ hominemq́ue dicimus, nõ per-

 ſonalem

sonalem dualitatem, sed utriusque naturæ unitionem uerissimam sine ulla facta confusione monstramus. Idem quippe Deus q homo, idem homo q deus est, quia sic deo uerbo mirabiliter unita est humana natura, ut ipse uerus Deus, uerus homo fieret, alteram uerò personam incarnati uerbi, uera humanitas nō haberet. Accessit enim Deo humana substantia, non persona. Deus itaque cum sua carne, unus est Christus, filius Dei & filius hominis, idem uerbum simul & caro, imò idem uerbū caro, quia idem deus homo.

Quòd Deus non sit in Christo, sicut in patriarchis aut prophetis. Cap VI.

NOn autem sic Deus uerbum carnem accepit, ut caro non fieret, cū euangelista dicat. Verbum caro factum est. Neque naturā carnis ita deus summus atque uniuersus assumpsit, ut tanquam in uno de patriarchis aut prophetis, in illo quidem homine deus esset, sed idē deus homo nō esset. Absit ut hoc Christiana conscientia teneat, aut se quisquā fidelium pfanari tanta impietate pmittat. Cū enim uerbū caro factum est, sic diuinitas hu-

humanitatem ſibi mirabiliter unire dignata eſt, ut utriuſq; naturę ueritate ſeruata, in uno eodemque Deo atq; homine Chriſto, pro uita mundi diuina fieret illa eius humanitas. Deus enim non continens in ira miſericordias ſuas, ad hoc homo factus eſt, ut quicquid in homine creauerat integrum, idē deus in ſe totū redintegraret aſſumptum. Hoc itaq; habuit dei hominisq; mirabilis quidem, ſed uerus ille ſecundum carnem conceptus & partus, quo Deum cœli uirgo ineffabiliter cōcepit & peperit, & uirgo genitrix inuiolata permāſit, illa ſcilicet gratia plena, & beata in mulieribus, ueraciter ab angelo nuncupata, quòd gratiæ præuenientis ope, atque opere ſpiritu ſancto ſuperueniente in ſe, & uirtute altiſsimi obumbrante ſibi, Deum Dei filium conceptura, uiri coitū nec pertulit omnino nec uoluit, ſed uirginitatem retinens & mētis & corporis, ab eo quē conceptura & paritura fuerat, donum incorruptę fœcunditatis & fœcundę intregritatis accepit. Ita deū uerbū ſecundū quod caro factū eſt uirgo ſancta cōcepit, angelorum homi-

hominumq́ factorem, eundemq́ nihilominus uirgo peperit hominū redemptorem. Neq; enim sancta uirgo Maria Deum sine carnis assumptione, nec carnem sine unitione cōcepit, quia ille conceptus uirginis Deo fuit carniq́ cōmunis. Hæc est gratia, qua factū est, ut deus qui uenit peccata tollere, quia peccatum in eo nō est, homo conciperet atq; nasceretur in similitudine carnis peccati, de carne peccati. Caro quippe Mariæ, quæ in iniquitatib. fuerat humana solennitate concepta, caro fuit utiq; peccati, quæ filium Dei genuit in similitudinem carnis peccati. Testatur enim Apostolus,
Rom. 8. Quia misit deus filium suū in similitudinem carnis peccati, illū scilicet qui cū in
Philip. 2. forma Dei esset, nō rapinā arbitratus est, esse se æqualem Deo, & semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudine hominū factus. Propterea uerò in similitudine carnis peccati missus est dei filius, idem qui in similitudine hominum factus, ut & similis hominib. fieret in ueritate carnis quā ipse creauerat, & dissimilitudinē nostrā deus in carne sine pec-

peccato creatus auferret, quã nostræ carni non ex opere suo, sed ex nostro peccato inesse cernebat. In similitudine igitur carnis peccati Dei filius missus apparuit quia in eius uera humana carne non iniquitas hominis, sed mortalitas fuit. Similitudo uerò carnis peccati cũ in Dei filio uel potius Dei filius in similitudine carnis peccati cum dicitur, credendum est unigenitum Deum de uirginis carne mortalis nõ traxisse peccati sordem, sed accepisse naturæ integram ueritatem, ut ueritatis ortus de terra existeret, quem prophetali sermone beatus Dauid insinuat dicens, Veritas de terra orta est. Verè igitur Deum uerbum Maria concepit, quod incarnatum peperit quem Deus accepit.

Quòd beata uirgo, Deum & hominem concipere, non humanis meritis, sed Dei dignatione promeruit. Cap. VII.

SEd ipsum Deum hominem factũ & concipere & parere, nõ humanis meritis, sed concepti nascentisq; ex ea summi dei dignatione promeruit. Nisi enim uerbum deus humanã sibi uniens singulariter

lariter naturam, ex uirgine homo uerus
nasceretur, & plenus: nunquã nobis car
naliter natis, spiritualiter nascendi cõfer
retur exortus. Sed ut carnalibus donare-
tur diuina natiuitas, prius cõcepta & na
ta est in ueritate carnis unigeniti filij diui
na maiestas. Longè enim fuit à peccatori
bus salus, & iniqtates nostrę magna nos
Esaiæ.59. à Deo separatione disiunxerant. Et quia
in ipsa natiuitate carnis nostræ, mortis
uinculo tenebamur obstricti, à quo soli-
us beneficio spiritualis natiuitatis posse
mus absolui, Deus natus est ex homine,
ut ex deo homines nascerentur. Ideo nã-
que Christus filius, dei, id est, deus uerus
& uita ęterna natus & mortuus est in ue
Rom.6. ritate carnis, ut nos spiritualiter in uno
trinitatis nomine renasceremur in sacra-
mento baptismatis. Hoc docet aposto-
lus dicens: Quicunq; baptizati sumus
in Christo Iesu, in morte ipsius baptiza-
ti sumus. Christi ergo filij Dei prima na-
tiuitas ex Deo, secunda ex homine: no-
stra uerò prima natiuitas ex homine, se-
cunda ex Deo. Et quia Deus nascitu-
rus ex utero ueritatem carnis accepit, i-
deo

deo nobis renatis in baptismo, spiritum adoptionis indulsit Ille quod ex prima natiuitate natura non fuit, secunda natiuitate per gratiā factus est, ut nos quod primæ natiuitatis natura non fuimus, gratia secundæ natiuitatis essemus. Sed Deus ut ex homine nasceretur, gratiam nobis attulit: nos autem gratiam gratis accipimus, ut diuinæ consortes naturæ, dei ex carne nascentis munere fieremus. Quia ergo filius Dei, factus filius hominis, propterea quotquot receperunt eum (sicut beatus Iohannes Euangelista testatur) dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt. Si uerò unigenitus filius, qui est in sinu patris, post æternā natiuitatem, quam ex æterno patre filius coæternus habet, secūdam natiuitatem sanctificandi hominis gratia non susciperet, homo in iniquitatibus conceptus primæ natiuitatis nexibus non careret. Sed quia secundum beati Iohannis eloquium in hoc apparuit filius Dei,

ut soluat opera diaboli, ille qui in prima natiuitate qua de patris natura uerus Deus est, & uita æterna nullum haberet
1. Ioan 3. natiuitatis initium, idem Deus ex uirgine temporaliter sumpsit secundæ natiuitatis exordium.

Quòd mors Christi secundum carnem, utramque mortem in nobis destruxerit.

Cap. VIII.

ILle itaque uiuus sermo Dei, uitæ suæ statu incommutabiliter permanente, post primam natiuitatem cum patre, de quo natus, unà naturaliter uita est, quia sicut habet pater uitam in semetipso, sic dedit & filio uitam habere in semetipso. Idem ipse Dei filius, in natura carnis per gratiã pro mortuis natus est ad mortem, ut nos post mortem primæ natiuitatis quam habemus ex carne, in gratia spiritus renasceremur ad uitam. Sed Deus uerus & uiuus, imò Deus ueritas & uita æterna, nisi idem uerus homo fieret, mortem gustare non posset. Et idem homo, qui mortem gustauit, si uerus Deus & uita æterna non esset, mortem uincere non ualeret. Excepto illo qui sic homo est, ut idem

idẽ sit Deus, quis est homo qui destruxerit mortem, aut quis eruet animam suam de manu inferi? Proinde unigenitus Deus uiuus & uerus, secũdum carnem quam ex nobis accepit, sicut conceptus & natus est, ita etiam mortuus resurrexit quia ueniens quærere & saluum facere quod perierat, traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Rom. 4. d. Mors autem filij Dei quam sola carne suscepit, utramque in nobis mortem, animæ scilicet carnisque destruxit; & resurrectio carnis eius, gratiã nobis & spiritualis & corporalis resurrectionis attribuit, ut prius iustificati per fidem mortis resurrectionis filij Dei, resuscitaremur ab infidelitatis morte, qua cũ naturaliter essemus filij iræ sicut & cæteri, tenebamur obstricti, Ephes. 2. & post primam resurrectionem, scilicet animarum, quæ nobis in fide collata est, etiam ista carne in qua nunc uiuimus resurgamus, nunquam denuò morituri. Nec ob aliud deus uerus, & uita æterna, mortẽ nostram dignatus est accipere destruendam, nisi ut nobis in eius resurrectione credenti-

bus, uitam suam donaret sine fine man-
suram. Dominus quoque gloriæ, ideo cō-
tumeliam sustinuit crucis, ut gloriam su-
am donaret fidelibus suis sicut ipse te-
status est dicens: Et ego claritatem, quā
Ioā 17.d. dedisti mihi, dedi illis. Verbum igitur ca-
ro factum, unus & plenus est Christus.
Carnis autem nomine, totus hic accipi-
endus est homo, idem anima rationalis
& caro. Christus enim Dei filius, sicut
ueram sine peccato accepit carnem no-
stram sic ueram sine peccato accepit ani-
mam suam. Et carnem quidem nostram
cum conditione humanæ mortalitatis
induit, animam quoque nostram cum
infirmitatibus sine macula humanæ in-
firmitatis accepit, ut diuinitas Christi
per suam uirtutem in anima sua infirmi-
tates nostras portans, sine peccato iusti-
tiam custodiret, & per eam etiam ab i-
psa carne sua mortalitatis supplicium,
dono resurrectionis auferret. Ideo Chri-
Rom.6. stus surgens à mortuis, iam non moritur
& mors illi ultrà non dominabitur.
Quòd

Quòd secundum scripturæ consuetudinem, nomine carnis aut animæ, sæpe totus homo intelligatur. Cap. IX.

QVia uerò familiare est diuinis eloquijs, uocabulo carnis simul in homine carnem atque animam nuncupare, sicut scriptum est: Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Et, Videbit omnis caro salutare Dei. Et, sicut dedisti ei potestatem omnis carnis. Et, Nisi breuiati fuissent dies illi, nõ salua fieret omnis caro. Ex hac utique consuetudine, sic in scripturis sanctis totus homo carnis appellatione dicitur, sicut ibidem rursus homo totus solius animæ nuncupatione monstratur. Abraham nanque patriarcha de terra sua, & de cognatione sua, & de domo patris sui, præcepto atque auxilio Dei uocantis egrediens, (neque enim ille quod Deus iubebat, ullatenus implere posset, nisi cum ille, q præceperat, adiuuisset) cum secũ homines, quos amauit, duceret exiturus, Animas quas acquisierat in Carrha secũ tulisse narratur. Iacob quoque in Aegyptum descẽdente septuaginta quinque animas in eius comitatu

Ioel. 2. Ioel 1. Ioan 17. Mat. 24. Genes. 12.

Tt 1 fuisse,

1.Pet.3. fuisse, sancta scriptura commemorat. Be-
atus etiam Petrus octo animas dicit di-
luuij tempore per aquam fuisse saluatas.
In actibus quoque Apostolorum, cum fu-
issent Iudæi repentina mirandaque eius-
dem beati Petri prædicatione compuncti,
cti, & immutatione dexteræ excelsi ad fi-
dem fuissent ex infidelitate conuersi, scri-
Act.2. ptum est: Quia applicatæ sunt in illa die,
animæ circiter tria milia. His itaque testi-
monijs agnoscimus, & carnis solius &
animæ nomine, plerunque naturæ huma-
næ plenitudinem nuncupari. Verbũ er-
go caro factum, unus & plenus est Chri-
stus, unus ex utraque atque in utraque, id
est, in humana diuinaque natura: in quo
sic utriusque naturæ prorsus unitio glori-
osa persistit, ut siue diuinitati Christi hu-
manitatem quis demat, siue humanitati
diuinitatem detrahat, Christum sacrile-
ga infidelitate, & blasphema prædicatio-
ne dissoluat. Ioannes autem Apostolus,
plenus ueritate testatur. Quia omnis spi-
1.Ioan.4. ritus qui soluit Iesum, ex Deo non est: &
hic antichristus. Quod

Quòd uerbum priusquam caro fieret, non erat Christus. Cap. X.

ILlud uerò quis facilè Christianus aut ignoret aut dubitet, quod uerbũ Deus priusquam caro fieret, non fuit Christus, sed tantũ Deus? Tunc autem idem Deus uerbũ, quod semper in forma Dei erat, Christus esse cœpit, cum Deus semetipsum exinaniẽs, formam serui absque diminutione plenitudinis naturalis accepit. Deus ergo factus est Christus, ut Christus esset Deus homoq́ue perfectus: quia uerbum dignatum est caro fieri, ut caro posset uerbi, hoc est, dei nomine nuncupari. Neq; enim caro Christi, priusquam uerbo susciperetur eadẽ caro, Christus fuit. Neq; ipsa caro, id est, ipse homo in se formam Dei uiuentis accepit: sed Deus, qui in forma Dei erat, formam serui accepit. Et Deus æqualis patri, in similitudine hominũ factus, habitu est inuentus ut homo: & qui diues fuit, propter nos pauper factus est, ut illius paupertate nos ditaremur. Verbum itaq; caro factum, unus est Christus. Sed uerbum illud sine carne Deus æternus

Philip. 2.
1. Cor. 8.

fuit, caro autem Christi sine uerbo non
solum Christus aliquando non fuit, sed
nec personaliter concepta fuit. Verbum
ergo quod caro factum est, antequā ca-
ro fieret, mansit æternum: caro autē uer-
bi, in ipsum Deum uerbum, personale
sumpsit initium. Sed quia uerbum caro
factum, unus Christus est dei & hominis
filius, nec alter est uerbum, alter est caro,
sed idē unus uerbum caro, propterea i-
dem unus est, qui initium non habet æ-
ternus deus, generatus ex patre, & qui i-
nitiū habet tēporaliter secūdum carnem
idem deus homo, creatus ex uirgine. V-
nus unigenitus Dei filius ex æternitate
diuinitatis, & ex initio carnis. Ex æterni-
tate scilicet diuinitatis, creator uisibiliū
inuisibiliumq; rerum: ex initio autē car-
nis saluum faciēs populum suum à pec-
catis eorum. Ex æternitate diuinitatis i-
dem coëternus patri, de quo natus est,
semper uiuus: ex initio autem carnis i-
dem posterior matre, de qua temporali-
ter natus est, in tempore moriturus. Te-
Rom. 5. statur enim apostolus, quia Christus se-
cundum tēpus pro impijs mortuus est.

Igitur

Igitur non trinitas, id est, non simul pater & filius & spiritus sanctus, nec solus pater aut solus spiritus sanctus, id est, nō ille qui filium genuit, nec ille qui de patre ꝓcedit: sed solus filius, id est, ille quē in unitate naturæ pater coæternum sibi filium & coæqualem genuit, id est, una ex trinitate persona Christus Dei filius unicus, ut nos saluos faceret, carne conceptus, & natus est de uentre uirginis matris. Qui uerus & summus Deus est ex utero Dei patris, non trinitas, sed unigenitus à Patre Christus dei filius, carne paruulus fuit, & carne creuit. Quē perfectus atq; uniuersus pater per unitatem diuinitatis, æqualem suæ perfectioni atque uniuersitati cognoscit. Non trinitas sed uia, ueritas, & uita, Christus Dei filius per curricula temporum ab infantia usque ad perfectam iuuentutem, humanas ætates carne misericorditer transcurrit, qui permanens in unitate paternę naturæ sempiternus, sæcula mirabiliter fecit, & incōmutabilis, temporū mutabilitates instituit. Non trinitas, sed splēdor paternæ gloriæ Christus, est pro nobis

passus carne, qui de patre Deo solus natus est impassibilis Deus. Ipsum utique quod dubitandum non est, Christum filium Dei pro nobis mortem carne gustasse, salua immortalitate diuinitatis eius, ueraciter credimus, quem uerum dei patris filium, uerumque deum, & uitā æternam prædicatione ueridica sancti Apo-
1. Ioan. 5. stoli Ioannis audimus. Non trinitas, sed uerbum caro factū, Christus Dei filius, eadē carne qua crucifigi & mori dignatus est, resurrexit, qui de sepulchro eandem carnem suam, uita permanēs, suscitauit. Christus qui est super omnia Deus, uidentibus eū discipulis, carne in cœlum, carne de cœlo uenturus, ascendit: qui nec deseruit cœlum cum in terra carnem accepit, & carne conscendēs in cœlum, suos in terra diuinitate non deserit.
Mat. 28. Hoc enim promisit dicens: Ecce ego uobiscum omnibus diebus usque ad cōsum-
Baruch. 3. mationem seculi: Deus ergo ille, qui in forma Dei secundum beati Ieremiæ uaticinium, magnus est & nō habet finem, excelsus & uniuersus, de quo etiam paulò post idem propheta dicit: Hic est Deus

pus noster, & non æstimabitur alius ad eum: adinuenit omnem uiam disciplinæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Ipse secundum formam serui, in qua minoratus est paulò minus ab angelis. Post hæc (sicut idem propheta dicit) in terris uisus est, & cum hominibus cõuersatus. Ipsum hominem mortalem atq; mutabilem infideles uiderũt, quem Deum naturaliter immortalem atq; incommutabilem, illi mundo corde uisuri sunt, qui nunc in eum ueraciter credunt. Fides enim uera nunc corda hominum mundat, quæ corda capacia uidẽdo, deo gloriam futuræ resurrectionis exhibeat.

Quòd uera fides unum eundemq; Christum, uerum Deum & uerum hominem credat.

Caput. XI.

QVæ est autẽ uera fides, nisi unum eundemq; Christum, uerũ Deum uerũq; hominem, sine aliqua hæsitatione credere, unũ eundemq; de patre Deo secundum diuinitatẽ, & de uirgine Maria secundum carnẽ Deum genitum prędicare? Apostolica quippe testat͂ authoritas:

ritas: quia unus idemque est Christus ex patribus secundum carnē, qui est super omnia deus benedictus in secula. Vnus
Rom. 9. idemq; crucifixus ex infirmitate, sed uiuens ex uirtute dei. Vnus idēq; est faciens in hominib. uirtutes, & sustinēs pro
2. Cor. 13 hominib. passiones, quia, cum miracula secundum diuinitatem faceret Christus dei filius, in eodē deo fuit passibilis humanitas sua, & cū pateret secundū carnē idem Christus dei filius, in eo dem homine fuit impassibilis diuinitas sua. Quia igit in Christo dei unigenito filio, personam non diuidunt propria naturarū, neque unitas personæ potest utriusq; naturæ propria confundere uel auferre, quia ille qui se esse ueritatem naturaliter dicit utrunq; in se uno, manente naturali ueritate seruauit Propterea neq; in passionibus ad illa humanitate Christi, diuinitatem suam impassibilem seiungimus: neque ab illa diuinitate humanitatē suā ullatenus separandā in uirtutibus æstimamus. Neq; ergo diuidimus neq; cōfundimus in uirtutibus & passionib. Christū, quē filium dei uiui reuelante patre B. Petrus

trus confessus est, cum se tamen filiũ hominis ueraciter Christus ipse dixisset. Ideo, Verum Christum in paßionib. atq; uirtutibus, nec confundit fides uera nec diuidit, quia personalis unitas in eo diuisionẽ non recipit, & utriusq; naturę ueritas inconfusa persistit. Traditus est enim deus Christus propter delicta nostra, qa uerus homo est: & resurrexit idem homo Christus propter iustificationẽ nostram quia Deus uerus est Nisi enim idem homo uerus esset, tradi moriq; non posset. Et idem uerus homo, si uerus Deus non esset, resuscitare semetipsum solutis inferni dolorib. nequiuisset. Sed quia non est alter Deus, alter homo, sed idem unus est Christus Deus & homo, profecto idem deus Christus est, qui mortem sua carne suscepit, & idem homo Christus est, qui mortẽ sua diuinitate destruxit. Idem quippe Christus Dei filius qui diuinitate mori nõ potuit, carne mortuus est, quã mortalẽ deus immortalis accepit. Et idem Christus dei filius carne mortuus resurrexit, quia immortalitatẽ suæ diuinitatis carne mortuus non amisit.

ſit. Hinc eſt, quòd etiam poſt reſurrectio nem ſuam, ſicut in cicatricibus ueris, & in uera comeſtione piſcis & mellis, ſoliditatem in ſe uerę carnis edocuit: ita clauſis foribus ingrediens, ueram in ſe uirtutem ſempiternæ diuinitatis oſtendit, ut agnoſceretur, & naturalis fuiſſe Chriſti morientis infirmitas, & eidem reſurgenti naturalis ineſſe maieſtas. Inde Thomas dum iniecta manu iubetur in latere mortui ac reſurgentis Chriſti ueritatem uulneris experiri, ueram in illis cicatricibus patientis ac reſurgentis uirtutem diuinitatis agnoſcēs, in quo iubetur ut clauorum loca digitis tangat, ipſum dominum ac Deum ſuum fideli confeſsione pronunciat, dicens: Dominus meus, &

Ioan. 20. Deus meus. Agnouit enim nō alterum per naturalem diuinitatis ſuæ uirtutem reſurrexiſſe carne ſua, niſi eum qui de natura Dei patris Deus uerus eſt & uita ęterna. Huius fidei nobis intimans ueritatem, ipſe humani generis conditor & redemptor, opifex, noſtræ particeps & naturæ, poſtquàm ueram in ſe carnem cicatricibus ueris, ueramq; diuinitatem uir-

tu-

tute resurrectionis ostendit, ut unũ eundemqúe se Deum & hominem credendum prædicandumqúe monstraret, simul in se diuinam humanamqúe naturam unius filij nomine nuncupauit, dicens Apostolis: Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Doctor igit̃ & largitor æternæ salutis, hanc ideo formam sancti baptismatis dedit, ne quis in eodẽ Dei filio naturas diuidens, mortifero illaquearetur errore, si aut humanam filij dei naturam, ab opere redemptionis humanæ alienam, in sacramento baptismatis crederet, aut duas in Christo confitendo personas, nõ iam uerax trinitatis cultor, sed nefarius esset quaternitatis assertor, ac per hoc cum patre & spiritu sancto nõ filium, sed filios coleret, quisquis in Christo unius personæ repudiandam fidem aliquatenus æstimaret: cum idem si unus filius in trinitate cum patre, cum spiritu sancto Christus Iesus, qui mundũ creauit, & pro nobis sanguinem fudit. Propterea omnis qui in nomine patris & filij & spiritus sancti sacramento sancte Matt. 28.

ctæ

ctæ regenerationis abluitur, non nisi in Christi morte ac nomine baptizatur, ut euidenter appareat, illi nos consepultos esse per baptismum in morte, in cuius uno cum patris & spiritus sancti constat nomine baptizatos. Quòd duorum magnorum luminarium, Petri scilicet Paulíque uerbis, tanquam splendētibus radijs illustrata, eorumque decorata corporibus Romana (quę mundi cacumen est) tenet & docet Ecclesia, totusque cum ea Christianus orbis, & ad iustitiam nihil hæsitans credit, & ad salutem nō dubitat cōfiteri. Nam B. Petri Iudæis filium dei prędicantis hæc uerba sunt: Pœnitentiā agite, & baptizetur unusquisque uestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorū. Beatus quoque Paulus ut in morte nos Christi baptizatos firmissime crederemus, in ea quam Romanis scribit epistola hoc salutis nostræ mysteriū tanquam in eminentissima cunctis uidendum specula, collocauit dicens: Quicunque in Christo baptizati sumus, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cū illo p baptismū in morte.

Quisquis igitur duas asserere nititur in Christo psonas, & tamē secundū regulā ore atq; imperio domini constituā, in uno se patris & filij & spiritus sancti baptizatum nomine cōfitetur, aut euidentissima blasphemia se in morte Christi baptizatū neget, ut inimicus apostolicę pdicationis appareat: aut cultorē se non trinitatis, sed quaternitatis agnosc. at. Si uerò utriusq; metuit impietatis abruptū, rectam catholicę fidei teneat toto corde sententiam, nec se dubitet in Christi baptizatum morte, in cuius baptizatus est nomine. Vnū quoq; patris & filij & spiritus sancti naturale nomen agnoscens, seq; in illius morte ac nomine baptizatū esse cōsiderans, de cuius latere sacramētū fontis & calicis manauit, pēdentis in cruce, illum pro nobis crucifixum agnoscat, quem Dei uirtutem deiq; sapiētiam Paulus & credit & prædicat, dicēs Nos autem prædicamus Christū crucifixum. Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam: ipsis autē uocatis Iudæis atq; Græcis, Christum Dei uirtutem & Dei sapientiam. Hoc est magnum pietatis

1.Cor.1. tatis ſacramentum,quo ſcilicet Vnigenitus Deus uerus, homo uerus dignatus eſt fieri,& ęternus temporaliter naſci,& impaſsibilis pati,&incomprehenſibilis crucifigi,& immortalis mori, & immenſus non ſolum pręſepis cum naſceretur, uerumetiam ſepulchri cum moreretur paruitate concludi. Quæ omnia ſecundum ueritatem carnis, uera ſunt in Dei filio, quia manente in eo inconfuſibiliter atq; inſeparabiliter humana diuinaq́ue natura, una eſt filij Dei Ieſu Chriſti in utriuſque naturæ ueritate perſona.

Quód per Chriſtum non ſolum deletur iniquitas, ſed etiam cogitationis ſanctæ recipitur facultas,quam Deus primo homini in ſua creatione contulerat.

Cap. XII.

SIc humano generi gratuitã gratiam diuina bonitas cõtulit, per quam in hominibus non ſolum propaginis obligatione contracta, & uicio propriæ uoluntatis adiecta,deleretur omnis iniquitas,quin etiã cogitationis ſænctæ amiſſa pridem in homine primo,per hominem ſecundum reciperetur facultas,ac ſic

sic homine Deo, carne pro hominibus mortuo ac resurgente, captiuaretur, quę in nostro corpore regnāte peccato, consueuerat dominari captiuitas, & ubi abundauit peccatum delinquentis hominis, superabundaret gratia redemptoris, atq; ita hominis arbitrium, quòd sub ditione peccati male liberum fuit, ueræ salubrisque libertatis reciperet denuo statum, præuenientis gratiæ munere liberatum: de qua gratia Dei, non qua homines nascimur, sed cuius opere per eundem mediatoris uinculis peccati originalis atq; actualis absoluimur, quātum possumus epistolari breuitate (ut etiam in hac quæstione interrogationi, uel potius professioni uestrę responsio non desit) ipsius gratiæ fulti iuuamine differemus. Quisquis igitur Christianæ religionis non uult inaniter imò damnabiliter portare uocabulum, credat firmissimè Deum nostrum, id est, sanctam trinitatem, quę unus summus & uerus est deus, primo homini quem ad suam imaginem gratuita bonitate bonum fecit, cum facultatem quoq; suæ cognitionis ac di-

lectionis inseruit, non solum bonę uolũtatis donũ, quin etiam ad habendã custodiendamq; iustitiam, integrum sanumq; creasse libertatis arbitriũ, ut facultas atq; motus inditæ libertatis, si iuuantẽ se gratiam Dei non desereret, præmiũ uitæ æternę tribueret dei bonitas homini: si aũt iustitiã diuinam cõtemnens, à gratia excidisset, supplicia retribueret iustitia peccatori. Proinde à bono iustoq; creatore illi homini, quem in corpore animali cõditum, ditauit intelligẽtiæ ac iustitiæ dono, iusta est utrinq; statuta cõditio, ut scilicet si obedientiã, quæ prima uirtus est, custodiret, ex animali in qua creatus erat corporis qualitate, ad spiritualem immortalemq; statum sine corporis morte (quia sine animæ iniquitate) trãsiret, acceptissetq; diuino munere, si pcepta seruasset, nõ solũ pfectam atq; inamissibilẽ corporis immortalitatẽ, uerumetiã in anima talẽ gratiã sanctè iusteq; uiuẽdi, ut peccare deinceps omnino non pòsset, si non peccaret, donec peccare potuisset. Creatus ergo prim9 homo de terra terrenus, accepit qdem gratiã, qua nõ posset peccare,

peccare, si peccare nollet, nōdū tamē tantā acceperat gratiā, qua nec peccare uellet omnino nec posset, ut scilicet à bono iustoq; domino, pòst esset illud munere largiendū, si uoluntariè fuisset, hoc à seruo pri9 in opere custoditū. Qđ si bono iustoq; neglexisset obedire mandato, post mortē animæ, quā delinquendo ipse sibi noxius intulisset, etiā per corporis mortem uitæ præsentis mutaretur incōmodo, nec tenere sineretur iugiter in carne peccati damnabilē uitam, qui noluisset in corde seruare iustitiam, essetq; pœnaliter etiam corpore mortis deinceps necessitate constrictus, qui contumaciter salubria iussa transgrediēs, spirituali morte spōte fuisset obnoxius. Nisi enim pcessisset in peccato mors animæ, nunquam corporis mors in supplicio sequeretur. Hoc apostolica docet authoritas, quæ ait: Corpus quidē mortuū propter peccatum. Ideo post peccatū uoluntaria præuaricatione cōmissum, sententiā dei puniētis hoc audire meruit sermone peccator, terra es & in terram ibis. Homo igitur in terram carne non iret, si terra

Rom. 8.

Gene. 3.

peccando non fieret.

Quòd homo per peccatũ facultatem bonæ cogitatio nis perdidit, & bonæ uoluntatis. Cap. XIII.

PEccans itaq; ille, qui sine peccandi necessitate creatus est, in eo q̃d animę sanitatẽ delinquendo perdidit etiã illa cogitandi, quę ad Deũ ptinent, amisit
Psal.141. protinus facultatẽ. Oblitus est enim mãducare panẽ suũ, & expoliatus uestimento fidei, carnaliumq; cõcupiscentiarum uulnerib. sauciatus, sic iacuit oppressus ditiõe peccati, ut nullatenus aliq̃d bonę uoluntatis initium habere potuisset, nisi hoc deo gratis donãte sumpsisset seruus quippe factus peccati, liber fact9 iustitię,
Rom.6. & ideo à iustitia factus est alienus, q spõte dominio est iniquitatis addictus. Venundatus ergo sub peccato, cunctam in se prolẽ de carnis cõcubitu nasciturã, nexibus mortiferæ seruitutis obstrinxit. Qd' beatus Paulus euidẽter his uerbis insinuat, Per unũ hominem peccatũ in
Rom.5. hũc mũdũ intrauit, & per peccatũ mors & ita in omnes homines mors ptransiit in quo omnes peccauerunt, hoc in illo q primus factus est, patre orbis terrarũ uni uersi

uersi pertulimus, in quo omnes peccaue
runt, antequã nati essent, qui per seipsos
peccare non potuerunt. Hinc factũ est
ut iam filios iræ propagaret massa dam-
nata, quæ in illius hominis posteros, &
iniquitatem simul transfudit & mortẽ,
ut omnis qui per legem peccati, (quam
certum est mortalibus usq; ad mortẽ in-
esse corporib.) de peccatoris semine na-
sciturus, in ipso conceptionis exordio
excepisse peccati parentalis maculã, ex-
inde sub iugo graui, quod est super fili-
os Adam, à die exitus de uentre matris
eorũ, usq; in diem sepulturæ in matrẽ o- Eccle. 40.
mnium, ducturus esset ęrũnosam infeli-
citer uitã, breuitati scilicet, peccato, mor
tiq; subiectã. Scriptum est enim: Homo
natus de muliere breuis uitæ, & plenus Iob. 14.
irę: quę ad secundã quoq; mortẽ natum
mortaliter traheret, siquem alienum à
gratia Dei redemptoris uitæ huius mi-
serabilis obitus inueniret. Vt ergo pec-
cati originalis uinculo, quo per hominẽ
primum tenebamur obstricti, miserãtis
Dei gratia solueremur, unus extitit me-
diator dei & hominum homo Christus
 Iesus.

Iesus. Nam q̃a deus immortalis & iustus est, nos aũt iniquos & mortales primi hominis transgresśio fecerat, ut cõgrua nostris adhiberetur medela uulneribus: natus est de homine homo, unigenitus deus, q̃ de patre natus est immortalis & iustus. Hic in humana natura in qua mediator dei & hominũ factus est, iustitiam habuit ex patre, mortẽ ex matre, ut per ipsum liberaremur ab omni peccato, qui peccatũ nec nascendo, nec uiuendo contraxit, & ab ipso acciperemus iustitiam, per quam mortis æternæ uinculo solueremur, ut per eum & in hac uita iusti, & post hanc uitam immortales esse possemus. Ipse igitur in similitudine carnis peccati mirabiliter, quia singulariter natus, solus est masculus adaperiẽs uuluã, qui in ueritate sanctus domino uocaretur. Vuluã quippe matris eius, non concupiscentia mariti concũbentis, sed omnipotentia filij nascentis apperuit. Ideo solus est, in quo princeps mundi huius ueniens nihil inuenit: solus homo, sine adiutorio inter mortuos liber: solus qui non nouerat peccatum, & ob hoc sufficit, ut pro

pro nobis peccatũ fieret, id est, sacrificiũ pro peccatis, ut nos essemus iustitia dei in ipso: solus panis qui de cœlo descẽdit & dat uitam mundo, panis autem quem dat, caro eius pro mundi uita. Caro utiq; iusti atq; immortalis Dei, cuius acceptione iustitia confertur illi carni, quæ nascatur cum pœna mortis & pollutione peccati.

Quòd ex peccato primi hominis non tantum pœnam, sed etiam culpam trahamus.

Cap. XIIII.

SI qui ergo mortem solã, ut non etiam peccatum ex homine primo transisse in genus humanum nitũtur asserere: mirũ si non intelligunt, quibus sentẽtiæ suæ laqueis obligentur. Primo quia deum dicunt iniustũ, in eo quòd mori facit paruulos, quos nulla uolunt isti originalis peccati contagione pollutos, quosq; manifestè constat infantili ætate aliquid actualis peccati, propria non posse uolũtate contrahere, cũ mortem stipendiũ Apostolus esse peccati definiat, & rursum, aculeũ mortis dicat esse peccatũ, quo uti que pũgẽte, mors illigata est homini. Sic

enim peccatũ aculeus mortis dicitur, nõ quia peccatum per mortẽ, sed quia per peccatum mors in mundũ intrauit: sicut uirulentum poculum mortis poculũ dicimus, non quòd à morte poculũ detur, sed quòd mors, poculo illi comparetur. Qua igitur iustitia paruulus subijcitur peccati stipendio, si nulla est in eo peccati pollutio? uel quomodo uidemus morte punctum, si non sensit aculeũ? Et cum non sit iniquitas apud Deũ, qui fecit hominẽ ad imaginẽ suam, quæ iustitia est, ut imago Dei, quę nihil potuit per seipsam delinquere, si non redimatur sanguine filij Dei, in regnum dei nõ permittatur intrare? quo utiq; quisquis nõ ingredit, interminabilibus ignis æterni cruciabitur pœnis. Qua igitur iustitia deus iustus infantib. sine peccato nascentib. ingerit pœnam, in quibus pœnę non inuenit causam? Hęc ne est creatoris dei benignitas, ut imaginẽ suã creet, eamq; sine ulla iniquitate condemnet, cum non sit iniquus deus, qui infert iram? Si ergo nolunt, in ipsius Dei contumeliam mortifera impietate uersari, fateantur hominem pri-

primum in omnes homines cum morte transmisisse peccatum.

Quæ absurda sequantur eos qui negant, infantes habere peccatum. Cap. XV.

ALiam rursus impietatem debẽt in hac sua uidere ac uitare sententia. Dicentes enim paruulos ex Adã nõ trahere originale peccatum, negãt eos profectò habere carnẽ peccati, quos tamen humanam carnem habere non negant. Ex eo uerò quòd eos sic humanã carnẽ habere non negant, ut eam esse carnem peccati negent, consequẽs est, ut humanam carnẽ negent carnẽ esse peccati. Fatentur Apostolũ compellentẽ, quia deus misit filium suum in similitudine carnis peccati. Ad hoc igitũ istos cæcitas impiæ professionis impellit, ut qui carnem humanam negant carnẽ esse peccati, Christum autem in similitudinem carnis peccati uenisse nõ negant: ipsam Christi carnem non humanã esse, sed alterius naturæ sacrilega infidelitate cõfingant. Isti enim carnẽ in qua paruuli nascuntur, humanã dicũt esse carnẽ, quã tamẽ esse carnem peccati negare contendunt: Chri- *Rom. 8.*

ſtum autem in ſimilitudine carnis pecca
ti ueniſſe, pariter nobiſcum profeſsione
conſentiunt. Aut igitur carnem Chriſti
humanam eſſe non dicant, aut omnium
hominum carnē in cuius ſimilitudinem
Deus filium ſuum miſit, carnem peccati
eſſe conſentiant. Quod cum conſenſe-
rint, nullus remanebit labor, quo eis pec
catum carni paruulorum ineſſe mōſtre-
tur. Si enim caro peccati non mendaci-
ter dicitur, habet in ſe caro ipſa peccatū:
ſi uerò peccatum non habet, falſum por
tat carnis peccati uocabulum. Sed eam
de qua loquimur, carnem peccati uerax
diſcipulus ueritatis Paulus appellat. Re
ſtat igitur ut ſicut uerè caro eſt, cum ca-
ro dicitur: ita uerè in ſe peccatum habe-
at cum caro peccati ore apoſtolico nun-
cupatur. Sed forſitan dicent in illius car-
nis peccati ſimilitudine miſſum filium
Dei, qualem habent homines, qui pro-
pria uoluntate peccare iam poſſunt, un-
de caro eorum, caro peccati non imme-
ritò nuncupatur, non in quali carne par
uuli ſine aliqua peccandi uoluntate na-
ſcuntur. Vbi non attendunt, quia ſi caro
par-

paruulorum à carne maiorum diuersa qualitate fuisset, non nisi in similitudine carnis paruulorum, (quos nullum originaliter dicunt habere peccatum) Deus aduenisset. Magis enim similis esset caro Christi carni paruulorum, cum qua ueritatem habere, substantiæ qualitatisque communem, quàm carni hominum maiorum, cum quibus illi communis esset sola carnis natura, non macula. Sed hoc illi forsitan uolunt, ut caro Christi cũ carne hominum maiorũ solam habuerit naturæ similitudinem, cum carne uerò paruulorum, munditiam quoq; potuerit habere communem. Fateantur ergo paruulos in similitudine carnis peccati, quos asserunt nasci quidem in carne humana, sed originalis peccati negant contagione pollutos. Quibus ostendẽdum est, quanta eos etiã hic sequatur absurditas, negãtes enim in paruulis nascentib. originale peccatũ, humanã eos carnẽ habere non negãt, filiũ aũt dei carne humanã de uirgine sine peccato accepisse cõcedũt: cõsequẽs igĩ est, ut inter carnẽ nascentis ex uirgine unigeniti, dei & cuiuslibet

libet alterius paruuli, nihil distare fateantur. Vnde cõficitur, ut omnes paruulos quos nasci asserunt sine peccato, dicant non egere saluatoris auxilio, atque ita laqueum Pelagiani erroris incurrũt, dum fidei catholicæ infideliter contradicunt. Si enim sine peccato infantes nasci asserunt, qd restat, nisi ut dicant, nihil esse in eis, qđ debeat spirituali regeneratione mundari? Et si remouẽt peccati originalis maculã à nascentib. paruulis, quid aliud nitũtur nisi diuinæ ueritati succẽsere mendaciũ quando eos in remissionem peccatorum uident baptismatis accipere sacramentum? Quod ideo uniformiter infantib. maioribusque cõfertur, ut omnibus originalis inesse peccati macula cognoscatur. Quisquis igitur salutẽ ueram sempiternãque desiderat adipisci, sensum hæreticæ prauitatis abijciens, quos cũ pœna peccati natos uidet, cum peccato quoque natos non dubitet, audiatque beatum Iob dicentẽ: Quia non est mundus
Iob.15. à sorde, nec infans cuius unius diei uita est super terram. Beati quoque Dauid fluctus pij cordis humilitate cõsideret, dicentis: Ecce

Ecce in iniquitatib. conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Sancto quoq; Abrahæ uideat circuncisionis ſacramentũ, non ſine tremẽda paruuli cõminatione mandatũ. Ibi quippe deus fidelis & iuſtus, qui non infert irã, ubi culpã nõ inuenit, Patri noſtro Abrahę ſic loquitur, Maſculus q non fuerit circũciſus carnẽ pręputij ſui octauo die, exterminabitur anima illa de populo ſuo, quia teſtamentũ meũ trãsgreſſus eſt. Quiſquis itaq; negat in paruulis ſecundũ carnẽ naſcẽtibus originale peccatũ, dicat in q̊ potuit infans octo dierũ teſtamentum Dei tranſgredi, ſi non in illo trãſgreſſus eſt, in quo omnes peccauerũt: cũ & antequã naſcerẽtur, aſſerat Apoſtol9 infantes nihil egiſſe boni uel mali, & uideamus iam natos nõ ſolũ intra octauũ diẽ natiuitatis ſuę: quo tũc tẽpore circũcidi iubebãtur infantes, ſed etiã poſt ipſum diẽ toto infantiæ ſuę tẽpore, intantũ non poſſe teſtamentũ dei trãsgredi, ut eis nec eiuſdẽ teſtamẽti cognitio ualeat intimari. An illo quiſquã B. Pauli ſermone, in paruulis euacuare nititur originale peccatũ, quo dicit

Pſal. 50.

Geneſ. 17.

Rom. 9.

dicit regnasse mortem ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccauerunt, in similitudinem præuaricationis Adæ? Cui si fuerit illud è contrario replicatum, quod idē Apost. ait: Per unius delictū in omnes homines in cōdemnationem, quod paulò post exponēs ait: Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi. Et cū de Iudæis atque Græcis loqueretur generaliter intulit: Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis, per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Nonne illico in magnas trudetur angustias, si non utrunque sensum secundū professionem catholicæ credulitatis acceperit, ut scilicet infantes proprijs quidē operibus nihil deliquisse dicat, in illo autem primo homine omnes homines generaliter peccasse cognoscat?

Rom. 3.

Quòd à peccato originis non liberet, nisi fides redemptoris. Cap. XVI.

AB hoc peccato qd' originaliter carnalis natiuitas trahit, neminem facultas naturalis, neminem litera sanctæ legis

legis, sed sola fides eripit Iesu Christi filij dei, qui uenit quærere & saluum facere, quod perierat. Pro impijs mortuus est, offerens semetipsum pro nobis, sicut Apostolus dicit, oblationem & hostiam deo, in odorem suauitatis. In hoc mediatore dei & hominum, & humanæ naturæ status reparatus est, & implendæ legis est consummatus effectus, quia nec sibi ad uirtutē sufficere ullatenus potuit natura dies defecerunt, & in ira dei defecimus, lumine simul & uirtute priuata, intātum natura cœca sine lege peccat, ut peccare se nesciat. Propter quod dicitur: Concupiscentiā nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces. Legalis quoque auditus nō solum neminem de potestate tenebrarū eripuit quin etiam peccatoribus cumulum præuaricationis adiecit. Sine gratia quippe fidei grauius lex agnita, quā ignota cōdemnat. Vbi quantum ignorantia peccati minuitur, tantum reatus peccatoris augetur. Ideo apostolus ait: Lex enim iram operatur, ubi enim non est lex, nec præuaricatio. Idem quoque dicit: Ephe. 5.

Quia

Gala.3. Quia lex propter transgreſsionem posi-ta eſt. Et quia concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, ut iuſtificatio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Quomodo igitur de poſsibilitate ſolius liberi arbitrij (ſi non præueniatur adiutorio gratiæ dei, per quam bona uoluntas reparatur, & ſeruatur in homine natura tantò magis ſuperba, quantò magis domino peccati mortiqúe ſubiecta) quantulumcunque ſibi bonæ uoluntatis & operis exordium repromittit, quæ nec ſana potuit Dei ſeruare mandatum, nec uulnerata quantulumcunque curationis ſumſit de lege remedium, ſed inſuper auxit peccatum cognitione mãdati? Lex enim ſubintrauit, ut abundaret peccatum, de quo liberari nemo poteſt, niſi per agnũ Dei, qui tollit peccata mundi. De corpore enim mortis huius, nõ liberum hominis arbitrium, neque legis ſanctum iuſtum bonumqúe mandatum: ſed ſola nos liberat gratia Dei per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrum. Lex enim ſpiritus uitæ in Chri-

Rom.8. ſto Ieſu, liberauit nos à lege peccati & mortis.

Quod

Quod Christus hominem liberet, non inueniendo fidem sed dando. Cap. XVII.

LIberauit autem non in quolibet homine fidem inueniendo sed dādo. Deus enim qui impium iustificat, ipse in fideli fidem quæ per charitatem operatur, gratia suæ bonæ uoluntatis inspirat. Vndè quod ad bene cogitandi attinet facultatem, testatur Apostolus: Quia non sumus idonei cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficiētia nostra ex deo. Re uera enim secūdum eiusdem Apostoli dictum, deus quibus uoluerit dat pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, ut resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius uoluntatem. Vndè ille apostolorum primus, & dignè beatus ueritatis eloquio nuncupatus, de credulitate gētium loquens Deum dixit fide mandasse corda eorum. Rursus ait: eandem gratiam diuinitus datam gentibus quam & ipsis, ut crederent, ubi gratuitum gratiæ donum apostoli & maiores natu in doctrina sancti spiritus agnouerunt, omnesq́ unanimes uno ore in beati Petri sententiam, transie-

2 Cor. 3.

2. Timo. 2

Acto. 15

Act.11. transierunt, dicentes: Ergo & gentibus
Deus pœnitentiam ad uitam dedit: nem
pe cum ipse saluator noster propriæ uo-
cis imperio humanam conuertit uolun-
tatem dicēs: Pœnitemini & credite euā-
gelio. Claret tamen quia ut homo in de-
um credere incipiat, à Deo accipit pœni
tentiā ad uitā, ita ut omnino credere non
possit, nisi pœnitentiam dono dei mise-
rantis acceperit. Quæ est autē pœniten-
tia hominis, nisi mutatio uolūtatis? De-
us ergo qui homini pœnitentiā dat, ipse
mutat hominis uoluntatem. Proinde si
quis dicit, meū est uelle credere, dei autē
gratię est adiuuare: mutet igit̃ dictorum
ordinem, imò non mutet sed seruet, nec
q̃d posterius est in priore loco, nec quod
est prius in loco posteriori cōstituat. Ma
lè enim gratiam Dei suæ uoluntati post-
ponit, cū ista bona esse non possit, si illa
defuerit. Nō enim dicat meum esse uel-
le credere, dei autem gratię est adiuuare.
Sed dicat, gratiæ Dei est adiuuare, ut sit
meum uelle credere. Tunc enim uerè re-
ctèq; ait eius hoc uelle, cum enim gratia
præueniens cœperit adiuuare. Fides e-
nim

nim quæ per charitatem operatur, humilem facit eum, cui datur, quia charitas non inflatur. Adiutorio igitur atq; munere gratiæ sibi fidem dari unusquisque non dubitet, nedũ initium sibi fidei nititur assignare. Pœnitentiam quoque quam deus ad uitam dat, sibi homo non sanitate ualidus, sed infirmitate præiudicatus assignet, tantiq; medicaminis beneficio careat, cuius gratiam contumax atq; ingratus oppugnat, cum cordis humilitas diuinis sit eloquijs admonenda, ubi principaliter ipsa bona uolũtas, qua incipimus uelle credere, à domino præparari demõstratur ac dirigi, Salomone dicente: Preparatur uoluntas à domino. Et Dauid canit in Psalmis, A domino gressus hominis dirigẽtur, & uiam eius cupiet nimis. Rom. 3. Psal. 36.

Quòd si uelle credere ex nobis sit, tunc fides non est gratia, sed merces bonæ uoluntatis

Cap. XVIII.

SI uerò secundum opinionem illorũ, nostrũ est uelle credere, priusquàm nos Dei gratia incipiat adiuuare, iniustè gratia dicitur, quia non gratis datur

 homi-

hominis, sed bonæ retribuitur uoluntati.
Hanc enim (sicut illi uolunt) gratia in no
bis inuenit, quam ipsa nos dedit, imo si
sic est, non priores deo uoluntatem da-
mus, atque ita gratiam nõ miseratione tri-
Rom.11. buentis, sed æquitate dei retribuentis ac
cipimus: Veruntamen quis prior dedit
illi & retribuetur ei? Nemo utique, quia
non potest homo accipere quicquam ni
1.Cor.4. si datum fuerit de cœlo: Quid enim
habet, quod non accepit? Si autem
accepit, quid gloriatur quasi non acce-
perit? Non autem misericordia Dei
aliquando præuenit hominem, si nun-
quam bonam fecit, sed expectat ut inue
niat uoluntatem. Et ubi est, quod Dauid
Psal.58. dicit: Deus meus misericordia eius præ
ueniet me. In quo autem dei nos miseri-
cordia præueniat, uel præueniens qua-
les inueniat, non in quolibet alio, sed in
se nobis ipso gentium magister ostendit
1.Timo.7. dicens: Qui prius fui blasphemus & per-
secutor & contumeliosus, sed misericor
diam consecutus sum, quia ignorans fe-
ci in incredulitate. Quomodo ergo ali-
quam credendi uoluntatem ex seipso
Paulus

Paulus habere poterat, qui blasphemũ
se, & persecutorem, & contumeliosum
cœcus atq; incredulus ignorabat. Quod
humili corde considerans, alio loco di-
cit: Non sum dignus uocari Apostolus,
quia persecutus sum ecclesiam dei. Sta- 1. Cor. 15.
timq; fidem suam non propriæ uolunta
ti, sed gratiæ Dei miserantis asignans,
dicit: Gratia autẽ dei sum, id quod sum.
Quid autem iam fuit nisi fidelis? Quod
ut esset, misericordiam est utique conse-
cutus sicut ipse testatur dicens: Consili-
um do, tanquam misericordiam conse- 1. Cor. 7.
cutus à Domino, ut sim fidelis. Nam &
cum se priùs blasphemum & persecuto-
rem, & contumeliosum fuisse fateretur,
fidem suam & charitatem gratiæ desig- 1. Timo. 1.
nare non desistit, statim subijciens: Su-
perabundauit autem gratia dei in fide
& dilectione, quæ est in Christo Iesu do 1. Timo. 1.
mino nostro. Si ergo fidem Paulo gra-
tia dei non dedit, nec charitatem ei de-
disse credenda est. Ergo quod absit men
titus est Paulus, qui ait: Quia charitas Rom. 5.
dei diffusa est in cordibus nostris per spi
ritum sanctum, qui datus est nobis. Sed

quia Paulus Christo in se loquēte metiri non potuit, ipso spiritu nobis tribui fidē firmissimè fateamur, per quem, charitatem dei in nostris diffundi cordibus negare nequimus. Cum ergo Paulus esset blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, non ideo est adiutus Dei gratia, quia credere uoluit: sed ut credere uellet donum gratiæ præueniētis accepit, quæ in eius uoluntate non aliquid credulitatis initiū, sed blasphemiam, sęuitiam, contumelias, & ignorantiam in incredulitate reperit. Cuius usque adeò cæca fuit uoluntas, ut nō solū nō posset credere, sed nec ipsum suæ credulitatis posset initiū præuidere. Non enim ignorans fecisset, si suam in se ignorantiā præuidisset. Digne igitur in Paulo assignatur præuenientis misericordiæ dono, nō solū credulitatis initiū, sed etiam ipsius incredulitatis agnitio. Quam ei propterea dei misericordia contulit, ut incredulitatem suam illuminatus atque adiutus & agnosceret & uitaret. Domin⁹ enim est illuminatio nostra, & salus nostra: qui nos illuminat ut peccata nostra cognoscamus, & sanat, ut à pecca-

à peccatis nostris separati cum iustitia uiuamus. Ob hoc ipse, qui ut fidelis esset, fatetur se misericordiam consecutũ, salubriter nos instruit dicens: Igitur non uolentis neq; currẽtis, sed miserẽtis est dei. Rom. 9. Quia re uera & ut uelimus misericordiæ p̃uenientis illuminamur dono, & ut curramus, misericordiæ subsequentis fulcimur auxilio. Vt ergo sibi quisq; tribuat bonam uolũtatem, qua uelle incipit credere, non uiuẽtis animæ uigor, sed mortuæ carnis est tumor.

Quod liberum hominis arbitrium post peccatum, sine adiutorio gratiæ, non nisi ad seruiendum peccato reperitur idoneum.

Cap. XIX.

EX quo enim primus homo naturã suam uolũtarie uiciauit, atq; opressit infirmitas, nisi diuinæ gratiæ medicamento præuentum, in unoquoq; homine sanetur atq; adiuuetur liberum indesinenter arbitrium, est quidem liberũ non tamen bonum, est liberũ non tamen rectum, est liberũ nõ tamen sanũ, est liberũ non tamen iustum. Et quanto magis à bonitate, rectitudine, sanitate, iustitiaq;

liberum, tanto magis malitiæ, peruersitatis, infirmitatis, atque iniquitatis, mortifera seruitute captiuum. Qui enim facit
Iohan.8. peccatũ, seruus est peccati, & à quo quis
2.Petri.2. deuictus est, huic & seruus addictus est.
Regnãte igitur peccato habet liberum arbitrium, sed liberum sine Deo, non liberum sub Deo, id est liberum iustitia, non liberum sub gratia, & ob hoc pessimè atque seruiliter liberum, quia non gratuito miserentis Dei munere liberatum. Hoc Apostolus euidenter insinuat di-
Rom.6. cens; Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Seruire igitur iustitiæ non potest, q iustitiæ liber est: quia quãdiu est peccati seruus, non nisi ad seruiendum peccato reperitur idoneus. Ab ista seruitude peccati nemo liber efficitur, nisi qui liberatoris Christi gratia liberatur, ut scilicet liberatus à peccato, seruus fiat Deo. Hoc autem quemadmodum fiat, ipse liberator noster ostendit:
Iohan.8. Si uos, inquiens, filius liberauerit, uerè liberi eritis. Ideo uas electionis beneficium nobis gratiæ liberatricis insinuans, non solum liberos, sed etiam liberatos nos

nos esse testatur his uerbis: Nunc autem liberati à peccato, serui facti Deo, habetis fructum uestrũ in sanctificationem, finem uerò uitam æternam. Hæc uerò libertas quæ non ex humano atbitrio nascitur, sed gratuita Dei miseratione confertur, à bona uolũtate sumit exordium, & per fructum sanctificationis in uita ęterna plenum sui sortitur effectum. Sed sicut in natiuitate carnali, omnẽ nascentis hominis uoluntatem præcedit operis diuini formatio: sic in spirituali natiuitate (qua ueterẽ hominem qui corrumpitur secundum desideria erroris, deponere incipimus, ut nouum qui in iustitia & sanctitate ueritatis creatus est induamus) nemo potest habere bonam uoluntatem motu proprio, nisi mẽs ipsa, id est, interior homo noster reformetũ ex Deo. Ideo nos beatus Paulus pręcipit nõ conformari huic seculo, sed reformari in nouitate sensus nostri. Cuius reformatiõis initium ne nostræ facultati assignare aliquatenus deberemus, dominus per prophetam seipsum formatorẽ lucis ostendit dicens: Ego dominus formans lucẽ,

Rom. 6.

Esaiæ. 45.
2. Cor. 4.

& creãs tenebras. Quod & beatus Apo
stolus sua prædicatione confirmat dicẽs
Deus qui dixit de tenebris lucem splen-
descere, illuxit in cordibus nostris. Eidẽ
luci, quam iam formauerat deus, alio lo-
co dicit: Eratis enim aliquãdo tenebræ,
nunc autem lux in domino. Quibusdam
uerò ex illa lucis formatione laudabili,
ad uituperabilem tenebrarum informi-
tatem relapsis, affectũ piæ mentis osten-
dens, ita loquitur: Filioli mei, quos iterũ
parturio, donec formetur Christus in uo
bis. Quomodo autem Christus in suis
formari potest, nisi quomodo in eis ha-
bitare incipit, id est, per fidem? Quod be
atus Paulus ita confirmat: In interiore,
inquiens, homine habitare Christũ per
fidem in cordibus nostris. Dum ergo re-
formamur, renouamur, & in eo quo re-
nouamur uiuificamur.

Quòd uita sancta à fide sumit initium. Cap. XX.

VIta autẽ nostra à fide sumit initium
quia iustus ex fide uiuit. Quam fi-
dem non ex uoluntate nostra nasci, sed
per spiritum sanctum unicuique dari,
beatus Paulus ostendit dicens: Alij qui
dem

dem datur per spiritum sermo sapiẽtiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodẽ spiritu. Non ergo spiritum sanctum, quia credimus, sed ut crederem⁹ accepimus. Forma enim præcessit in carne Christi, quã in nostra fide spiritualiter agnoscamus. Nam Christus filius Dei secundum carnem de spiritu sancto conceptus & natus est: carnem autem illam, nec concipere uirgo posset aliquãdo nec parere, nisi eiusdem carnis spiritus sanctus operaretur exortum. Sic ergo in hominis corde nec concipi fides poterit nec augeri, nisi eam spiritus sanctus effundat & nutriat. Ex eodẽ nanque spiritu renati sumus ex quo natus est Christus. Eodem igitur spiritu Christus formatur secũdũ fidem in corde uniuscuiusque credẽtis, quo spiritu secundum carnem formatus est in utero uirginis. Ideo propheta ex persona fidelium clamat ad dominum: Propter timorem tuũ domine in utero concepimus, & parturiuimus spiritum salutis tuę: iusticiã nõ fecimus super terram. Esa. 26. Sicut autẽ non solum priusquam uirgo

Maria Christum conciperet, sed etiam
priusquam se concepturam agnosceret,
gratia plena angeli uoce nuncupata est,
cum nulla eius præcederet concipiendi
filij Dei uel cognitio uel uoluntas, ut ag-
nosceretur ex gratia dei esse, tam ipsa ob
ediens uoluntas uirginis, quàm conce-
ptio domini saluatoris: Sic homo prius-
quàm credere uelle inciperet, gratia do-
nãtis infunditur cordi, ut incipiat in ho-
mine per fidem Christus formari. Cum
autem Christus in unoquoq; formatur,
ipse se format, quia ipse fidem in corde
uniuscuiusq; credentis initiat. Propterea
Heb.12. in epistola quæ ad Hebræos scripta est
admonemur, ut aspiciamus in authorẽ
fidei & consummatorem Iesum: qui pro
culdubio sic est author fidei nostræ, cum
ipse fidem non habentibus donat, sicut
est eiusdem fidei consummator, cũ eam
in habentibus augendo multiplicat, &
sancta operatione consummat. Dicit e-
nim beatus apostolus Iacobus: quia fi-
Iacobi.2. des Abrahę patris nostri ex operibus cõ-
summata est. Author est ergo fidei no-
stræ consummatorq; Iesus, quia ipse o-
pera-

peratur in nobis & uelle & pficere, pro
bona uoluntate. Quòd si in eo tantũ est
auctor fidei nostrę, quia nostram uolun
tatem expectat, ut ex nobis esse fides in=
cipiat: consequens est, ut etiam consum.
mator fidei nostræ ideo dicatur, quia ex-
pectat ut nostro tantum conatu ad con-
summationem fides, quę à nobis exorta
est, perueniat. Ac sic totũ Deo adimitur,
si & initiũ & consummatio fidei nostræ
humani arbitrij uiribus applicetur. Qđ
quia ualde impium est, si scripturarum
sanctarum eloquijs salutaribus nos resi-
stimus, omnia quæ pertinent ad bonæ
uoluntatis initium uel profectum, De-
um in nobis & incipere & perficere sine
aliqua hæsitatione credamus. Ipse est e-
nim qui operatur in nobis & uelle & per
ficere, pro bona uoluntate. Clamemus i-
gitur in humilitate cordis & ueritate fi-
dei cum propheta: Scio domine, quia
non est in homine uia eius, neq; uiri est,
ut corrigat uiam suam. Non est itaq; in Ierem.10.
homine uia eius, quam habet ex deo ne
que uiri est ut corrigat uiam suam, quam
habet ex seipso. Viam ergo suam nõ ha-
bet

bet in se, nec uiam suã corrigit, nisi cum
rectitudine cordis donũ gratiæ spiritua-
Prouer.21. lis acceperit. Ideo Salomõ dicit: Dirigit
autem corda dominus. Beatus quoque
Iaco.1. apostolus Iacobus testatur: Quia omne
datum optimum, & omne donum perfe
ctum desursum est, descẽdens à patre lu
minum, eorum scilicet luminum quibus
Eze.11. per Ezechielẽ noui cordis gratiã repro-
mittit dicens: Dabo uobis cor nouum,
& spiritum nouum ponam in medio ue
stri, & auferetur cor lapideum de carne
uestra, & dabo uobis cor carneum, & spi
ritum meum dabo in uobis, & faciam ut
in iustificationib. meis ambuletis, & iu-
dicia mea obseruetis & faciatis. Beatus
quoq; Paulus humanæ cõprimẽs p̃sum
tionis audaciã, dicit: Quis enim te discer
nit? Quid autem habes, quod non acce-
pisti? Si autem accepisti, quid gloriaris
quasi non acceperis? Cũ quo nos opor-
tet humiliter salubriterq; cognoscere pa
riter & fateri, gratia dei nos esse quod su
mus, si tamẽ aliquid sumus. Qua gratia
humanũ nõ aufertur, sed sanatur: nõ ad-
imitur, sed corrigitur: nõ remouetur, sed

illu-

luminatur: nõ euacuatur, sed adiuuatur atq; seruatur arbitriũ: ut in quo infirmitatẽ homo habuit, in eo habere incipiat sanitatẽ: quo errabat, eodẽ in uia redeat: in quo cæcus fuit, in eo accipiat lumẽ & ubi fuit iniquꝰ, seruiens immũditię & iniquitati ad iniqtatẽ, ibi gratia p̃uẽtus atq; adiutus seruiat iustitię in sanctificationẽ

Quòd deus non sit acceptor personarum, quos uult credentes faciens. Cap. XXI.

Miramur aũt quasdã dicere: Si uolẽtes deꝰ facit, ut uelint credere, nullus aũt est, q naturaliter posit credere in filio Dei, aut aliqd boni uelle, qđ ptinet ad uitã æternã, cur ergo non facit omnes uelle, cũ nõ sit personarũ acceptor deus? Ex quibus uerbis quę uestris literis indita sunt, apparet eos minus considerare quod dicunt: Personarũ acceptio apud deum tunc esset, si (quemadmodũ isti uolunt) in quolibet hominũ aliquod inueniret bonæ uolũtatis initiũ. Cum aũt in nullo bonã uolũtatem inuenit, sed eam gratis cũ uoluerit ipse concedit: agnoscitur nulla esse personarũ acceptio, quãdo gratuita est donantis in unũquodq; largitio.

Quod

Quod autem dicunt, cur non facit omnes uelle? Itáne uerò in nemine hoc facit quia non in omnibus facit? An non habet potestatem figulus luti, ex eadē massa facere aliud uas in honorē, aliud, quidem in contumeliam? aut culpari potest iustitia in uasis irę, quæ iustè pro meritis aptauit in interitum: uel misericordia in uasis misericordiæ, quæ sine ullis meritis solo gratiæ dono præparauit in gloriam? Quibus ipsam quoque præparari uoluntatem à domino scriptura teste docuimus. Quæ si non à Deo datur, sed in homine inuenitur, falsum est, quòd ea in scriptura præparari dicit à domino. Omnis autem scriptura diuinitus inspirata, cuncta quę dicit uera dicit, quia ex ueritate sunt uniuersa, quæ dicit. Eloquia enim domini, eloquia casta. Deus ergo qui uoluntatem præparat, ipse donat.
Psal. 11. Quam si Deus per suam gratiam homini non dederit, nunquam potest homo in Deum uelle credere: quia ipsam uoluntatem gratia non inuenit, sed operatur in homine.

Quòd

Quòd credendi facultas humanæ possit inesse naturæ, quia Deus potest eam sanare.

Cap. XXII.

CVm autẽ dicimus neminem posse in Deum credere, nisi per gratiam Dei cor illuminetur ut credat, nò credendi possibilitatem humanæ naturæ omnino inesse non posse dicimus, sed ut habeat ipsum posse, unde debet sperare ac poscere, demonstramus. Nam utique naturaliter homini, cum cœperit in Dei filium credere, si posse credere in conditione primi hominis datũ non esset, nunquam peccatum de infidelitate contraheret, neq; ulli naturæ credendi facultas insita est, quam rationalem non fecit deus. Nunquid enim de bobus cura est Deo? In quibus nec punitur impietas, nec pietas coronatur. De hominibus autem omnibus curam esse Deo cœlestib. eloquijs edocemur. Naturæ igitur humanæ competit fides, cuius tantam curam creator habere dignatur, ut etiã capillos capitis nostri numeratos ueritas dicat, ut scilicet dum se tantum à Deo diligi humana natura cognoscit, diligen- i. Cor. 9.

tem se Deum diligat, eiq; per fidem puri cordis inhæreat, cui ad beatitudinem fides est uia, cui est infidelitas magna miseria: & ideo dignè punitur, cum in Dei filium non credit, quia uitium eius est, eius infidelitas: sicut uirtus est fides, non qualis in dæmonibus inuenitur, sed qualem Deus sanctis suis donat, quos ex impietate iustificat. Ipsa est fides, quæ per charitatem operatur. Nam & dæmones credunt & contremiscunt, sed non diligunt eum, à quo per superbiam recesserunt. In quam superbiam, quia primus homo diabolica est persuasione deiectus, in quo perdidit humilitatem, perdidit fidem: perdens autem fidē, perdidit diuinam protectionem. Scriptum est enim: Qui nō credit Deo, à Deo non protegitur. Exinde cœpit superbire terra & cinis, quia in uita sua proiecit intima sua. Ad ipsa intima ut homines redeant, diuinus non desinit sermo clamare dicens: Redite præuaricatores ad cor. Esa.46.
uerum, quia illi caro sunt spiritus uadēs & non rediens, nec unquam redire uel- Psal.77.
le potest ouis errans, nisi fuerit boni pa-

storis

storis, inquisitione præuenta, & humeris reportata: Propterea pastor bonus uenit quærere & saluam facere ouē perditam, quæ pastorem suum quærere nō potest, priusquam ab eo quæratur, sed à quærēte præuenitur, ut quærat: Pastor autem eā frurstra quæreret, si quærere ipsa pastorem quæsita non posset. Sed hic ei quęrentis pastoris bonitas donat, ut etiam ipsa quęrendi pastoris habeat uoluntatem. Quæritur autem ut quærat, quando illuminatur ut credat. Hoc igitur in homine diuinitus agitur, cui fidem deus infundit, ut gratiæ dono uirtutē credendi natura recipiat quam amisit, & quod non poterat uiciata per culpam, incipiat poscere formata per gratiā, ac sic operante illo medico, qui non est opus sanis sed malè habentibus, infirmitas expellatur, natura sanetur. Quam sanitatem poscebat qui dicebat, Ego dixi domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccaui. Nullus autē sanctorum sanitatem posceret, si humana natura sana esset. Et frustra sanitatem quisque posceret, si sanari humana natura nō posset. Natura igi- Psal. 40.

tur humana sanari potest: sed illius gratia, sanitatis accipit donum, ex quo creationis sumpsit initium. Nam si homo naturaliter sanari nullatenus posset, ad sanandum eum cœlestis medicus non uenisset. Rursus si se ipse sanare posset, cœlesti medico non egeret. Sanatur enim per fidem, quam si ex seipso aliquis habere posset, Deus eam homini non donaret, donat autem quoniam alteri datur fides in eodem spiritu, sicut Apostolus dicit: Deus ergo unicuique diuisit mensuram fidei.

1.Cor.12.
Rom.12.

Quòd posset homo naturaliter credere, licet ei diuinitus donetur ut credat.

Cap. XXIII.

NOn ergo propterea nō potest homo naturaliter credere, quia diuinitus ei donatur ut credat, imò in hoc maximè ad habendum fidem homo creatus agnoscitur, quia per fidem humana natura ex uetustate renouatur. Sic enim est omnis uoluntario peccato primi hominis uiciatus, ut Deus uolūtate sua bonam uoluntatem hominis posit sanare, si uelit. Creauit enim, sicut scriptum est, ut

Sap.1.

nt essent omnia, & sanabiles fecit natio-
nes orbis terrarum. Veruntamen ne ho-
mini ex seipso putaretur esse sanitatis ini
tium, mox sermo diuinus adiecit: Et nō
est in illis medicamentum exterminij.
Quamuis igitur homini primo diabo-
lus abstulerit fidem, Deo tamen redden
di quod dederat nō abstulit potestatem,
nec humanam naturam usque adeò dia-
bolus uitiare potuit, ut deinceps nō pos
set quod amiserat, Deo rursum largien-
te recipere. Omnipotens enim qui po-
tuit humanam formare, potest etiam in-
firmam sanando per gratiam reformare
& custodire naturam. A quo ipsa natura
sicut in primo homine fidem ad salutem
acceperat, ita nūc in singulis munere di-
uinæ bonitatis accepit, quos idem Deus
prædestinatos, & per fidē saluandos ex
parentibus creat. Potest igitur Deo do-
nante hòmo in Deum naturaliter crede-
re: contra naturam quippe hominis est
quòd in Deum non credit, quia incredu
litatem non habet ex creatione Dei, sed
ex uoluntaria præuaricatione mandati:
per quam sanitate priuatus & lumine,

hoc per seipsum potest, ut cæcitatem at-
que infirmitatem suam proprio arbitrio
augere posit, remouere non possit. Cu-
ius tamen illuminatio atq; sanatio intan
tum est omnipotenti creatori possibilis,
ut ad gloriam nominis eius ipso donan-
te, non solum posit infidelis credere, ue
rum etiam ad immortalem atq; incorru-
ptibilem uitæ statum, per fidei gratiam
peruenire. Vbi accipiens gratiam pro
gratia peccare omnino non possit, &
possit fœliciter uidere quod credidit.
Vndè uox illa fidei resultat in Psalmis:
Psal. 26. Credo uidere bona domini in terra ui-
uentium. Deus igitur licet non ad hoc
humanam naturam fecerit, ut uiciaretur
per culpam: ipse tamen omnipotenti bo
nitate potest uiciatam satiare per grati-
am. Arbitrium itaque hominis sanat
Deus atque illuminat, ut homo in De-
um naturaliter credat: ita fit ut homo fi-
dem habere possit, sed eam nisi ex dono
Dei habere non possit.

Quòd non omnia quæ habere possumus, ex nobis habere possimus. Cap. XXIIII.

Non

NOn enim consequens est, ut omnia quæ habere nos possumus, etiam ex nobis habere possimus. Nam & caro nostra sic à deo facta est, ut possit naturaliter uiuere, hoc ipsum tamen nõ ex se, sed ex anima possit habere quod uiuit: uita igitur ut inesse carni naturaliter incipiat, manifestũ est eam ab anima ministrari. Ac sic quidẽ potest caro nostra uiuere, sed si in ea sit anima, quæ uita eius est. Veruntamen in anima nostra & carne, non paruum nobis gratiæ dei mõstratur exemplum: Nam sicut ex seipsa caro uitam non habet, sed ab anima accipit: sic homo non potest habere fidem, nisi munere Dei donantis acceperit. Sicut etiam ut caro uiuat, solius opus est animæ: ita quoque ut homo credat, solius opus est gratiæ. Et sicut caro nihil operari potest, si eã uiuificare anima desinat: sic homo nihil bene uelle potest, si ab eo gratiæ iuuamen abcedat. Vt ergo caro & uiuere possit & operari, præsentis animæ uificatiõe fulcitur, homo quoque ut bonũ uelit aut faciat, gratiæ uiuificantis subsidio iugiter adiuuatur. In-

terest autem ut caro nostra, quantum ui-
uificatur ab anima, non solum bene, sed
etiam malè operandi accipiat facultatē.
Cum autem nos gratia uiuificat, non ni-
si ad bene uolendum, nec nisi ad bene
operandum nobis adiutorium submini-
strat. Agnoscat igitur homo in eo se na-
turaliter credere posse, in quo naturam
habet credulitatis ac fidei capacem, q̄d
animalibus irrationabilibus datum diui
nitus non est, non tamen ut se putet ad
habendum fidem usq; adeò esse idoneū,
ut ex uoluntate sua constare fidei arbi-
tretur exordium. Volēs enim homo ha-
bet fidem, sed Deus qui fidem donat, ip-
Psal. 84. se hominis mutat & dirigit uoluntatem.
Dominus dabit suauitatem, & terra no-
stra dabit fructum suum.

Quòd gentes quæ naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt, non nisi Christiani fideles intelligendi sint. Cap. XXV.

DE his igitur in quibus natura diui
no sanatur munere, ut in Deū na-
turaliter credant, quiq; gratis per fidem
iustificati etiam ad bene operandum au
xilium gratiæ subsequentis accipiūt, A-
posto-

postolus dicit: Cum enim gentes quę le Rom. 2.
gem non habent, naturaliter quæ legis
sunt faciunt, eiusmodi legem non habē-
tes, ipsi sibi sunt lex, qui ostēdunt opus
legis sciptum in cordibus suis. Quē qui-
dem apostoli locum, hi qui gratiæ con-
tradicunt, gentibus incredulis assignare
contendūt, ex hoc uidelicet quod etiam
illi, qui fidei gratiam non recipiunt, illa
quæ ad honestatem morum & humanæ
societatis uinculum pertinent, naturali
quadā lege sic seruant, ut etiam eos, qui
illa uiolare contendunt, iudiciorū æqui-
tate ac seueritate coërceant. Vbi minus
attendunt, Apostolico suam sententiam
prorsus eneruari sermone, quem superi-
us præmisit dicens: Nō enim auditores
legis iusti sunt apud Deum, sed factores
legis iustificabuntur. Iustificari autem si-
ne fide neminem posse, idem beatus A-
postolus ostendit dicens: Scientes autē,
quòd non iustificabitur homo ex operi-
bus legis, nisi per fidem Iesu Christi. Et,
Non in Christo Iesu credimus, ut iustifi- Galat. 5.
cemur ex fide Iesu Christi, & nos ex ope
ribus legis. Propter quod ex operibus le

 gis

gis iustificabitur omnis caro. Et paulo post fidei gratiā cōmendans per quam uera cōfertur unicuiq; iustitia, sic ait: Nō abijcio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est. Item, cum patrem nostrum Abraham, non ex operibus legis, sed ex fide iustificatum assereret dicens: Sicut Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, ut etiam gētes, quas semini Abrahæ diuinus sermo promisit, ex fide iustificari Paulus ostenderet secutus adiunxit: Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, hi sunt filij Abrahæ. Prouidens autem scriptura, quia ex fide iustificantur gentes, Deus prænunciauit Abrahæ dicens. Quia benedicētur in te omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham. Hunc autem patrem nostrum Abraham, non ex operib. sed ex fide iustificatum esse, confirmans alio loco sic loquit, Si enim Abrahā ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud deum. Quid enim scriptura dicit: Credit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Ei autem qui ope-

Galat.5.

Rom.4.

operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Ei uerò qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam. Cum ergo Apostolus de his gētibus loquens, quæ naturaliter ea, quæ legis sunt, facientes ostendunt, opus legis scriptum in cordibus suis, de his se loqui testetur, qui iustificantur, Abraham aūt patrem nostrum non ex operibus sed ex fide iustificatum esse commemoret: quis audeat illas in hoc loco gentes accipere, quas constat non esse iustificatas ex fide, cum ipse testetur Apostolus: quia omne quod non est ex fide, peccatum est. Et, Quia sine fide impossibile est placere Deo. Quòd si Abraham ex fide iustificatum esse constat, cuius seminis gentes Apostolus promissas esse commemorat: quisquis asserit gentes, non ex fide, sed ex operibus iustificari posse, quid superest, nisi ut eas neget ad Abrahæ semen, cui gentes promissæ sunt, pertinere? cum Abraham (sicut Apostolus dicit) pater sit omnium credentiū per præputiū, ut reputetur & Rom. 14. Heb. 11.
illis

Rom. 4. illis ad iustitiam. Quoniam igitur unus Deus, qui iustificat circuncisionem ex fide, & præputium per fidem, Apostolus autem de his qui iustificantur se loqui monstrauit, cum de gẽtibus naturaliter quæ legis sunt, facientibus, & opus legis in suo corde habentibus disputaret: ille sensus est ueritati cõueniens, quòd gentes in eodem loco accipiuntur, quas deus fidei dono iustificat, & in eo, quod eis gratiã fidei tribuit, opus legis suæ in eorum cordibus donata iustificatione conscripsit, ut sine testamenti ueteris litera, per noui testamenti gratiam natura renouata, opus legis ad hoc scriptum habeat, ut ad populum dei non operũ precedẽtium merito, sed iustificationis gratuito munere incipiat pertinere. Quod nobis ore prophetico cœlestis dignata est uulgare doctrina, sancto Ieremia dicente: Ecce dies uenient dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamẽtum nouũ. Et paulò post: Quia hoc est testamẽtum, quod disponam domui Israel, Post dies illos, dicit dominus, dabo leges meas in corda

Iere. 31.

corda eorum, & in sensibus eorum superscribam eas, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, & non docebit unusquisque proximum suũ, & unusquisque fratrem suũ dicens, cognosce deum, quoniam omnes sciẽt, me à maiore usque ad minorem eorum, quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum illorum iam non memorabor.

Quòd cognitio Dei sine dilectione nihil prosit. Cap. XXVI.

HAec autem scientia, in qua sic Deus agnoscitur, ut peccatorũ remissio diuinæ propitiationis munere tribuatur, longe aliena est ab illa cognitione illorum, qua cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerũt in cogitationib. suis, qui dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis. Isti enim quia sine gratia fidei, quæ per charitatem operatur Deum cognouerunt, ipsa sua cognitione inexcusabiles facti sunt. Hi uerò qui deum perceptione fidei cognoscũt, Rom. 1.

in-

inaccusabiles fiunt. Quis enim accusabit electos Dei? Nemo utique, diligentib. enim eis Deum, omnia cooperantur in bonum. Et ideo eos nullus accusat, quia Deos eos secundum propositum præscitos & prædestinatos uocatosque iustificat atque glorificat, ut gloriatione legis factorum, qua se homo superbus extollit, exclusa, per legem fidei, quæ per charitatem operatur, qui gloriatur, in domino glorietur. Quòd si quibusdã cognoscentibus Deum, nec tamen sicut Deum glorificantibus, cognitio illa nihil profuit ad salutem: quomodo hi potuerunt iusti esse apud Deum, qui sic in suis moribus atque operibus bonitatis aliquid seruant, ut hoc ad finẽ Christianæ fidei charitatisque nõ referant? Quibus aliqua quidẽ bona, quæ ad societatis humanæ pertinent æquitatẽ, inesse possunt: sed quia non charitate dei fiunt, prodesse nõ possunt. Etenim fieri potest, ut quisquam Deum esse credat, qui deum non diligit: ut autem quisquam Deum diligat, qui in Dẽum non credit, fieri nullatenus potest: quia potest unusquisque credere aliquid

liquid esse, quod non diligit, diligere ue
ro nemo potest, quod esse non credit. A-
postolus autem dicit, sine charitate fidẽ,
cæteraq; bona opera cuiquam prodesse
non posse, dicit enim: Si habuero omnẽ 1. Cor. 13.
fidem, ita ut montes transferam, & si di
stribuero in cibos pauperum omnes fa-
cultates meas, & tradidero corpus meũ
ut ardeam, charitatem autem non habe-
am, nihil mihi prodest. Si ergo opera cũ
fide, sine charitate prodesse non possunt
quomodo proderunt opera quæ in fide
non fiunt? Vnde non immeritò beatus
Apostolus pro Thessalonicensibus o- 2 Thes. 1.
rat, ut eis Deus impleat omnem uolun-
tatem bonitatis, & opus fidei in uirtute.
Nam & in eodem loco, ubi de gentibus
legem naturaliter facientibus loqueba-
tur, antè præmiserat dicens: Gloria au- Rom. 2.
tem & honor & pax omni operanti, bo-
num, Iudæo primum & Græco. Quomo
do autem infidelibus potest esse gloria,
quę nõ datur, nisi iustificatis? Quos eñ Rom. 8.
deus iustificauit, illos & glorificauit Iu- Rom. 3.
stitia autem dei per fidem Iesu Christi su
per omnes qui credunt. At quis honor
in-

incredulis dabitur, cum hunc nõ nisi cre
dentibus tribui, beatus Petrus edoceat
1.Pet.2. dicens: Vobis igitur honor credẽtibus.
Vel quomodo erit pax ei, qui non est re
demptus sanguine Iesu Christi, in quo
Deus pacificauit, siue quæ in terris sunt,
Ephes.2. siue quæ in cœlis: Ipse est enim pax no-
stra, qui fecit utrãq; unum. Hæc autem
Rom.5. pax sine charitate & fide Christi non po
test posſideri, quia iustificati ex fide, pa-
cem habemus ad Deum per dominum
nostrum Iesum Christum, per quem &
accessum habemus per fidem in gratia
ista, in qua stamus & gloriamur, in spe
gloriæ filiorum Dei. Quos spes ideo nõ
confundit, quia charitas Dei diffusa est
in cordibus nostris, per spiritũ sanctum,
Rom.8. qui datus est nobis. Accepimus enim
spiritum adoptionis filiorum, in quo cla
mamus Abba Pater. Vt igitur homines
filij Dei fiant, filium Dei unicum per fi-
dem recipiunt, & ipso donante hãc acci-
piunt à domino potestatẽ, ut & in eum
credant, & ad numerũ filiorum Dei per-
tineant: Quotquot enim receperunt e-
um, dedit eis potestatem filios Dei fieri,
his

his qui credunt in nomine eius. In eorum cordibus dat legem suam, & in sensibus eorum scribit eam, id est, legem fidei, quæ inspirata iustificat, non legem factorum, quæ etiam obseruatores suos sine dubitatione condemnat.

Quod lex factorum, (quæ naturaliter esse potest in cordibus infidelium) ab impietate non liberat. Cap. XXVII.

NAm illa quę lex factorum est, quę hominem iustificare non potest, quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro, potest quidem naturaliter esse & in corde gentilium, & in corde fidelium Iudæorum: Quæ tamen sine fide Christi nullatenus iustificat sectatores suos, sed eos tenet uinculo impietatis obstrictos. Hæc utique fuit in corde Pauli, quando fuit incredulus, secũdum æmulationem persequens ecclesiã dei, & secundum iustitiam, quæ in lege est, conuersatus sine querela. Quam tamen Philip. 3. quia ex Deo nõ habuit, ideo dicit: Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta: ueruntamen existimo omnia detrimentum esse

propter eminentem scientiam Iesu Chri-
sti domini, propter quem omnia detri-
mentum fecit, & arbitror ut stercora, ut
Christum lucrifaciam, & inueniar in illo
nō habens meam iustitiam, quæ ex lege
est, sed illam, quæ est ex fide Christi, quæ
ex Deo iustitia ex fide ad cognoscen-
dum illum. Quis non his uerbis a.. osto-
licis uideat, iustitiam quæ ex lege est, es-
se ex homine. iustitiam uerò quæ ex fide
Christi est, non esse nisi ex Deo? Illa est
igitur iustitia, per quam impius erigitur,
ut cadat in pœnam: ista autem est per
quam iustificatus humiliatur, ut exalte-
tur ad gloriam. Ideo cum in illa, quæ ex
lege est, sine querela conuersaretur A-
postolus, fuisse se impium non negat, di-
Rom.5. cens: Vt quid enim Christus cum ad-
huc infirmi essemus secundum tempus,
pro impijs mortuus est? Inimicum quo-
que Dei se fuisse ueraciter confitetur, di-
cens. Si enim cum inimici essemus, re-
conciliati sumus Deo, per mortem filij
eius, multò magis reconciliati, salui eri-
mus in uita ipsius ab ira per ipsum.
Quid ergo prodesset Paulo sine cogni-
tione

tione Christi, illam quæ in lege facto-
rum est, seruare iustitiam: cum ipse salua
tor noster Iudæis dicat: Nisi cognoueri- Ioh. 8.
tis, quia ego sum, moriemini in peccatis
uestris. Ergo quia iustitiam, quæ est ex
fide Christi, ad cognoscendum illum es-
se testatur Apostolus, manifestum est le
gem fidei esse, quam se Deus in corde
suorum scripturum esse promisit. Quod
eiusdem tenor euidenter ostendit. Ibi e- Iere. 31.
nim dicit Deus: Et nō docebit unusquis-
que proximum suum, & unusquisque fra
trem suum dicens. Cognosce dominum
quia omnes scient me à minore usque ad
maiorem eorum. Hæc est lex, quā Deus
scribit in cordibus eorum omnium, non
per conditionem naturæ, sed per largi-
tatem gratię: non per liberum arbitrium
hominis, sed per ministerium Euangeli
cæ prædicationis: non in lapide per lite-
ram ueteris testamenti, sed in corde per
spiritum Dei uiui. Quod beatus Paulus
euidenter insinuat dicens. Epistola estis 2.Cor. 3.
Christi, ministrata à nobis, & scripta nō
atramento, sed spiritu Dei uiui, non
in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis

 carna-

carnalibus. Hoc ergo deus scribit in cor
dibus hominum per spiritum suū, quod
exinde diaboli deleuit inuidia, per quā
mors intrauit in orbem terrarum. Scri-
bit itaq; legem fidei per quam iustificat
gentes Deus, ut dando gratiam renouet
naturam. Charitatem quippe, quę pleni
Rom. 13. tudo est legis, ad hoc per spiritum suum
diffundit, ut faciat impleri quod præci-
pit: & illuminationis gratiam per spiri-
tū fidei propterea largitur, ut quod Deo
placitum est, fides per charitatem opere-
tur. Quæ quandiu in homine non est,
quicquid sine lege fidei per legem natu
ralem scriptum remansit in homine, ope
rātem nullatenus saluat: quia neminem
Deus sine fide iustificat, nec potest ope-
ranti salutem acquirere, quia sine fide im
possibile est placere Deo. Nemo ergo
Heb. 11. naturali legi conetur assignare legem,
quam Deus non condendo naturā, sed
donando gratiam in corde gentium scri
bi. Hæc est enim lex, non qua homo so-
cietatis humanę uinculum etiam sine fi-
de custodit: sed per quam credendo De-
um cognoscit & diligit, non per quam
sibi

sibi etiam bona opera uel ipsam fidem quisquã superbus uendicat, sed qua deo in se misericorditer operante, tam fidem suam quam bona opera subiectus assignat. Hæc enim cor hominis ita componit & dirigit, ut cum homo precepta dei audit, id donari sibi quod præcipitur po scat, & cum in fide operatur, gratia Dei se iugiter adiuuari non ambigat.

Quòd Deus non faciat omnes uelle credere, pertinet ad secreta eius iudicia.

Cap. XXVIII.

QVod autem interrogãt isti de Deo dicentes, cur ergo nõ fecit omnes homines uelle credere, cum non sit personarum acceptio apud Deum? scire debent, hoc in illis altioribus positũ, à quibus sancta scriptura humanæ curiositatis exercet audaciam, dicens: Altiora te ne quæsieris, fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper. Hęc altiora ille, qui usque in tertium cœlum raptus est, eo magis terris, quò magis illuminatus expauit. Vnde magis clamare non cessat: O altitudo diuitiarum sapiẽtiæ & scientiæ Dei, quam incom- Eccl. 3. Rom. 11.

incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula. Sat est ergo nobis, & in his qui saluantur, gratuitam Dei misericordiam & in his qui condemnantur ueram Dei iustitiam sine dubitatione credere, & corde contrito atque humiliato misericordiam domino iudiciumque cantare, qui & in uasis iræ atque aptatis in interitū ostendit, iustitiæ suæ nullam iniquitatem placere, & demonstrat in uasis misericordiæ quia potest eius bonitas omnia, quibus uoluerit, peccata dimittere.

Quod fallantur qui existimāt diuinam uoluntatem, æqualiter se habere erga saluandos & damnandos. Cap. XXIX.

1.Tim.2. Illud uerò apostolicum, ubi dicitur de Deo: Qui uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire: non, sicut oportet, intelligunt, qui hanc Dei uoluntatem sicut in uasis misericordiæ, sic & in uasis iræ accipiendam exi-

existimant, minus cõsiderantes ueracissimam scripturæ sententiam, quę diuinę commendans omnipotentiam uoluntatis. Omnia, inquit, quæcunq; uoluit fecit in cœlo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Ipsi deo rursus dicit: Subest enim ubi cum uoles posse. Quomodo igitur omnia quæ uult facit, si uolens hominem saluum fieri, cuius salus non nisi à bona incipit uoluntate, ipsum uelle nõ in homine Deus inchoat, sed ut ab homine nascatur, expectat? O quã pessimum nephas asseritur, dum gratiæ Dei contumaciter repugnatur, & homines opere Dei se in bonum mutari negant, qui homines nõ essent, nisi bonitate dei operantis existerent. Itáne uerò rerũ ordo credi putarive permittitur, ut Deus qui creator est hominis, ualeat hominẽ facere, nõ mutare, & qui nullius eget adiutorio, ut hominẽ faciat, operari tamen quod uult in hominis uoluntate nõ possit, priusquàm in homine ipsum uelle reperit, & ut sit homo, habeat ex Deo ut autem melior sit, habeat ex se ipso, ac sic uoluntatem bonitatis, qua in Deum

Psal. 113.

Sapien. 12.

creditur, non diuina bonitas, sed humana prauitas operetur. Prauus est enim omnis homo priusquam in Deum credat, & quia scriptum est: Erunt praua in directa, ex prauo fit homo rectus, ex infideli fidelis efficitur. Igitur si Deus prauę uoluntati bonam non tribuit, sed ut ex se ipsa bona fiat, expectat: potest ergo praua uoluntas ex te bonitatem gignere, ita ut cum ex deo habeat ut sit, non nisi ex se habere posset, ut bona sit, ac sic omnipotēs & bonus de uoluntatibus hominum malis, bonū posit operari cum uelit: ut autem ipse uolūtates bonæ sint, uelit quidē, facere antè nullatenus possit. Quis enim nesciat malæ uoluntatis fuisse Paulum, cum persequeretur ecclesiam Dei, & expugnaret illam? Cuius tamen malitia bene usus est Deus, quando persequente Paulo beatus Stephanus est martyrio coronatus. Ergóne potuit deus Stephanum coronare per Pauli persecutoris infidelitatem, & persecutorem Paulum Deus conuertere nequiuit ad fidem? Ergóne Paulus prior uoluntatem suam Deo dedit, & sic Deus fidem

fidem Paulo uolenti retribuit? Et ubi
est, quod ipse dicit. Quis prior dedit illi,
& retribuetur ei? Quod utiq; non dixis-
set, si à se uoluntatē Deo datam, & à deo
sibi fidem cognosceret retributam. Hāc
itaq; amentiam, & à fidelibus suis arceat
& ab infidelibus auferat Deus. Ille enim
tam prophana cogitatione polluitur,
cui gratia uel obdurato non datur, uel
aufertur ingrato. Deus enim conuertēs
uiuificat, quos uult saluos fieri, Deus uo
luntates hominum mutat, ut esse bonæ
incipiant. Ideo scriptum est: Et dixi, nūc Psal. 76.
cœpi, hæc est mutatio dexteræ excelsi.
Prophetę sensus aperto sermone se prę-
buit agnoscēdum, qui utiq; non postea
quám cœpit, sed hoc ipsum quod cœpit
mutationem dexterę excelsi non tacuit.
Proinde hi qui uoluntatem Dei qua om
nes homines uult saluos fieri, æqualem
circa redimendos & damnandos existi-
mant, cum interrogati fuerint cur uelit
Deus omnes homines saluos fieri, nec
tamen omnes salui fiant, quid respon-
debunt?

Quòd Deus bonam hominis uoluntatem, non ex/ pectet sed tribuat. Cap. XXX.

AN illud: quod uestra eos dicere te statur epistola, id est, quia deus ex pectat hominis uoluntatem, ut æquum sit in uolentibus præmium, in nolenti- bus autem iusta damnatio. Sed ut proli- xitatem uitantes omittamus alia, quæ possunt pro ueritate fidei, huic prauæ sententiæ replicari, interim, testimonio confundantur atque conuincantur non loquentium hominum, sed tacentium paruulorum, in quibus ad euacuandam sapiẽtiam uerbi, multum resplenduit uir tus crucis Christi, quæ gratis in omnib. hominibus, propria utentibus uolunta- te, eandem salutẽ à se ostẽdit fieri, quàm in infantibus nullam uoluntatem habẽ- tibus dignatur operari. In eis nãq; nec bona uoluntas est, ut æquum sit in uo/ lentibus præmium: nec mala, ut sit in no lentibus iusta damnatio. Si ergo ut ad saluandos homines, sicut isti uolunt, non excitat, neque mutat, sed expectat hominum uoluntates: quomodo infan- tibus qui baptizãtur, & in eadem infan- tia

tia moriuntur donat æternam salutem, quorum bonam nec expectat, nec inuenit uoluntatem? Item alios, quomodo sine baptismate mortuos, æternis cruciatibus damnat, cum in eis nullã culpam malæ uoluntatis inueniat? Nónne istos inimicos gratiæ Dei, nec defensores humani, sed deceptores arbitrij, ad hoc sua peruersitas cogit: ut Deum putent iniquum in obitu omnium paruulorum, ubi nulla interueniente uel bonitate uel malitia uolũtatis, alios uident potiri, regno, alios interminabili deputatos incẽdio? Proinde si ita est, ut ipsi sentiunt, nullus debet paruulus mori priusquam ad ætatem perueniat, in qua possit uel bonam uoluntatem habere, uel malam, ut Deus nec baptizatos paruulos sine bona uoluntate saluet, neque non baptizatos sine mala uoluntate condemnet. Si enim Dei bonitas salutem non incipit hominis operari, nisi bonam eius inuenerit uoluntatem: iniquũ erit eum damnari uel redimi, q̃ bene nec uelle nec nolle potuerit. Sed non est iniqtas apud deum, cuius uniuersæ uiæ misericordia &
ueri-

ueritas. Igitur quia Deũ iustum bonumque, catholica ueraciter credit & confitetur ecclesia: certissime credendum est, & fiducialiter confitendum, unam eãdemque Dei gratiam in maioribus saluãdis operari bonę uoluntatis initium, quę in paruulis sine uoluntate operatus saluationis effectum. Ipsa gratia infantes neque uolentes neq; nolẽtes redimit, quæ maiores illuminando, uolẽtes ex nolentibus facit. Et hoc in paruulis salutis opus, sine propriæ uoluntatis assensu gratia Dei operante perficitur, quod bonæ uolũtatis exordio diuinitus dato in maioribus inchoatur, ut opere solius gratię uoluntas, quæ mala fuit, bona fiat, & deinceps gratiæ secum operanti seruitium obedientiæ cooperatricis exhibeat. Sic autem Deus crudelis non est in infantibus damnandis, quibus baptismatis beneficium non tribuit: sicut iniustus non est in maioribus, cum bonam nõ donat uoluntatem. Et sicut illos uoluntas sua mala, sic istos iure puniri facit origo damnata. Deus autem in hominibus nec maculam uiciatæ originis, nec malitiam con-

condidit propriæ uoluntatis. In homini bus igitur quos saluat uolũtatẽ bonam non inuenit, sed sicut ætatum exigit di- uersitas, aut in maioribus bonam uolun tatem gratis facit quam inuenit malam: aut sine uoluntate hominis uel bona uel mala, perficit in paruulis gratiam sacra- menti ille, cuius nemo potest bonæ resi- stere uoluntati.

Quos omnes homines uelit Deus saluos fieri,
Caput XXXI.

QVocirca illos omnes quos Deus uult saluos fieri, sic intelligere de- bemus, ut nec aliquem putemus saluari posse nisi uolente deo: nec existimemus uoluntatem omnipotentis Dei aut in a- liquo non impleri, aut aliquatenus im- pediri. Omnes enim quos Deus uult sal uos fieri, sine dubitatione saluantur, nec possunt saluari, nisi quos Deus uult sal- uos fieri, nec est quisquam quem Deus saluari uelit, & non saluetur, quia Deus noster omnia, quæcunq; uoluit, fecit. Ip- si omnes utique salui fiunt, quos omnes uult saluos fieri, quia hæc salus non illis ex humana uolũtate nascitur, sed ex dei bona

bona uoluntate præſtatur. Veruntamen in his omnibus hominibus, quos Deus uult ſaluos facere, nõ totum omnino genus ſignificatur hominum, ſed omnium uniuerſitas ſaluandorum. Ideo autem omnes dicti ſunt, quia ex omnibus hominibus omnes iſtos diuina bonitas ſaluat id eſt, ex omni gente, conditione, ætate, ex omni lingua, ex omni prouincia. In his omnibus ille ſermo noſtri redemptoris impletur, quo ait: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Quod non ideo dixit, quia omnes omnino trahit, ſed quia nemo ſaluus fit, niſi quem ipſe traxerit. Nam & alibi dicit: Nemo poteſt uenire ad me, niſi pater q miſit me traxerit eum. Item alibi: Omne quod dedit mihi pater, ad me ueniet. Hi ergo ſunt omnes quos uult Deus ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Eſt aũt familiare diuinis eloquijs, ut omnes nonnunquam dicant, nec tamen omne humanũ genus, in ipſis omnibus ſemper intelligi debere cõmoneãt, ſicut eſt illud, quod dicit dominus p prophetam: In nouiſsimis diebus effundam de ſpi-

Ioan. 12.

Ioan. 6.

Ioel. 2.

spiritu meo super omnem carnẽ. Quod in centum uiginti hominibus, in quos spiritus sanctus linguis igneis uenit factum, beatus Petrus ostendit. Si ergo hic omnem carnem, omnes omnino putauerimus homines intelligi, incipiet (quod absit) mẽdax estimari diuinus sermo. Est autem deus uerax, & eloquia domini eloquia casta. Super omnẽ igitur carnem sicut se deus effusurum de spiritu suo promisit, sic fecit, sic facit, sic usque in finẽ seculi facturus est. Prorsus super omnẽ carnem, id est, super omnes homines effundit de spiritu suo, scilicet super illos homines, quos uult saluos fieri. Et ut qui sint omnes isti, plenius nouerimus, eiusdẽ B. Petri sermonib. auscultemus, qui illam prædicationem suam sancto spiritu repletus, hac exhortatione conclusit: Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur unusquisque uestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum uestrorum, & accipietis donũ spiritus sancti. Vobis enim est repromissio, & filijs uestris, & omnibus qui lõge sunt, quoscunque aduocauerit dominus Deus noster

Acto. 2.
Acto. 2.

ster. Omnes itaq; dixit, sed quoscunque dominus aduocauerit. Quos etiam beatus Paulus, secundum propositum uocatos insinuat, qui alio quoq; loco ait, con-
Rom. 11. clusisse Deum omnia in incredulitate, ut omnium misereatur. Et tamen Deus non ita omniũ omnino miseretur, quos in incredulitate conclusit, ut omnibus infidelibus gratiam fidei misericorditer donet, cum tamen eandem gratiam fidei non infidelibus Deus misericors donet, sed illis proculdubio de quibus ad Moy-
Exo. 9. sen dicit: Miserebor, cui misereor, & misericordiã præstabo, cuius miserebor. Gratiam igitur uolũtariæ donationis ostendens, sicut dominus suis dignatus est loqui discipulis: Vobis datũ est nosse my-
Math. 13. sterium regni cœlorum, illis autem non est datum. Item dicit: Qui potest capere,
Matt. 19. capiat: Sed ut ipsam capacitatem diuina doceret largitate concedi, alio loco ait: Nõ omnes capiunt uerbum, sed quibus
cap. eodem. datum est. Hi sunt ergo omnes quorum deus miseretur, quia misericordia ipsius præueniuntur, ut credant & gratis salui fiant per fidem. Eorum namq; credulitas

litas non ex humana uoluntate sumit i-
nitium, sed ipsi uoluntati fides gratuita
Dei miserantis largitate donatur. Hanc
omni discretionem, quam fidelis debet
intellectus omnino seruare, beatus Pau
lus uno epistolæ suę loco sic posuit, ut o-
mnes homines sine aliqua exceptione
dicēs, statim quosdam omnes homines
exceptis aliis intimare. Ait enim: Sicut Rom. 5.
per unius delictum in omnes homines
in condemnationem, sic & per unius iu-
stitiam in omnes homines in iustificati-
onem uitæ. Nunquidnā quia in omnes
homines in condemnationem, & in om
nes homines in iustificationem aposto-
lus dicit, ideo prorsus omnes homines,
quos per peccatum Adę originaliter cō
stat esse damnatos, simul omnes eosdem
credere debemus iustificatos esse p Chri
stum? cum innumerabiles infideliū mor
tes obsistant, qui sine gratia iustificatio-
nis de hac uita transeunt, & absq; sacra-
mento baptismatis, ad sedem mortis, æ-
ternaq; supplicia rapiuntur. Restat ergo
ut non omnes omnino, quos in cōdem-
nationem ponit Apostolus, transire ad
iustifica-

iustificatiõis gratiã sentiamus, sed quosdã ex illis omnibus. Omnes istos itaque omnes per Adam in condemnationem esse filios iræ, & ex eis quosdam per Christum omnes esse filios gratiæ. Illos ergo esse omnes, quos per primum hominem propago peccatrix carnali generatione condemnat: omnes enim terreni sunt, qui terreni hominis imaginem gerunt: & omnes cœlestes, qui ad æternã uitam imaginem hominis cœlestis accipiunt.
Psal. 85. Iterum dicit propheta: Omnes gentes quascunque fecisti, uenient, & adorabunt coram te, & glorificabunt nomen tuum in æternum. Dominus autem suis fidelibus dicit: Eritis odio omnibus gentibus, propter nomen meum. Nunquid
Mat. 10. ergo contrarijs sibi repugnat scriptura diuina sententijs? Absit. Sed & illos omnes, & illos omnes ueraciter dicit, id est, & omnes fideles qui nomen domini in omnibus gentibus glorificãt, & omnes incredulos qui per easdem omnes gentes, in odio nominis Christi fideliumque eius, mortifera impietate perdurant. Tale quiddam est etiam in epistola, quam Co-

Colossensibus beatus Apostolus scribit Cap 1.
ubi dicit: Quia in Christo condita sunt
uniuersa in cœlis & in terra, uisibilia &
inuisibilia, siue throni, siue dominatio-
nes, siue principatus, siue potestates. O-
mnia per ipsum, & in ipso creata sunt, &
ipse est ante omnes, & omnia in ipso cō-
stant. Et paulò pòst ait: Quia in ipso
complacuit omnem plenitudinem in-
habitare, & per eum reconciliari omnia
in ipsum, pacificatis per sanguinem cru-
cis eius, siue quæ in terris sunt, siue quæ
in cœlis sunt. Nunquid diabolum &
angelos eius pacificare credemus? Ab-
sit, qui enim sic sentire uoluerit, bicipi-
tem laqueum geminæ impietatis incur-
ret, ut aut diabolum & angelos eius per
spiritum creatos esse neget, aut eos re-
conciliandos per sanguinem crucis e-
ius affirmet. Veruntamen quisquis ha-
rum sententiarum prauitate qualibet in-
uoluitur, caueat, ne cum ipso diabolo at-
que angelis eius æternæ combustionis
punitione damnetur. Vnius enim eius-
demq; impietatis est reus, si quis diabo-
lū aut non à Christo creatum, aut recon-

ciliationi Christi credat quandoque redi-
dendum. Cum utique si eum Christus do-
minus non creasset, eius damnabilis à
Christo discessio non esset. Et sicut Chri-
stus quandoque saluaturus esset, non ore
Christi pronunciaretur eius æterna com-
bustio. Omnia ergo per Christum, & in
Christo creata sunt, quia nihil est quod
non per filium & in filio creauerit pater.
Et omnia per ipsum atque in ipso reconci-
liantur, quia nullus est hominum qui si-
ne cruce Christi reconciliationis benefi-
cium consequatur. Ex hac ergo regula
quæ cœlestibus inserta monstratur ora-
culis, sic intelligamus omnes homines
quos uult Deus saluos fieri, ut noueri-
mus omnes qui saluantur, non nisi ex e-
ius gratuita bonitate saluari. Vt enim
quisque saluetur, nulla præcedūt huma-
næ uoluntatis bona merita, sed sola Dei
uoluntas humanæ saluationis est causa.
Psal. 29. Ira enim in indignatione eius, & uita in
uoluntate eius. Ira igitur eius nostræ ini-
quitatis est meritum, uita uerò nostra uo-
luntatis eius est donū. Sicut enim pater
Ioan 5. suscitat mortuos & uiuificat, sic & filius
quos

quos uult uiuificat: eosdẽ aũt uiuificari uult, quos uult saluos fieri. Sic ergo quos uult saluat, quemadmodum quos uult uiuificat Nihil nanq; uoluit & non fecit, qui, scriptura teste, Omnia quecunque uoluit, fecit. Proinde non indignè dicimus, aliquid Deum nolle quod fit. Nephas est autem siquis omnipotentem dicat, aliquid facere nõ posse, quod uelit, uoluntati enim eius quis resistet? Rom. 9. Nemo utiq;, quia nõ est aliqua natura, quæ ab eius creatione sit aliena. Et sicut nihil naturaliter subsistit, quod ille non fecerit: ita nihil prouenit in salutem hominum, quod ille nõ in æterna bonæ uoluntatis suæ dispositione faciendũ prædestinauerit, à quo & fides gratis infunditur, per quã bene ambulemus: & perseuerantia donatur, per quam ad spem peruenire posśimus. Hæc autem dona sua semper Deus in æterna atq; incommutabili habet uoluntate disposita, in qua præordinauit atq; pparauit, & quæ daret, & quibus daret. Ipse enim prædestinando præparauit gratiæ donum qui gratiam donando implet prædestinationis

onis effectum.

Habetis dilectissimi fratres tam de incarnatione Domini nostri Iesu Christi, quàm de gratia, paucis expressam fidei nostræ confessionisq; sententiã, qua certissimè continetur, unigenitum Deũ de Deo patre naturaliter sine initio, natum, ex uirgine naturaliter secũdum carnem progenitum. Vnus enim idemq; Deus uerbum, quem prima natiuitate coæternũ sibi genuit æternitas patris, & quem temporaliter conceptum secũda natiuitate filium hominis protulit uterus uirginalis. Cuius gratia nobis & initiũ bonæ uoluntatis donatur ad fidem, & ipsi uolũtati adiutoriũ tribuitur, ut quod bene uult, bene operetur. Deus enim qui hominem condidit, ipse prædestinatione sua & donum illuminationis ad credendum, & donũ perseuerantiæ ad proficiendum atq; permanendũ, & donum glorificationis ad regnandum, quibus dare uoluit præparauit, quiq; non aliter perficit in opere, quã in sua sempiterna atq; incommutabili habet uoluntate dispositum. Cuius prædestinationis ueritatem,

Ephe.1.

ritatem, qua nos ante mundi constituti-
onem prædestinatos in Christo testatur
Apostolus, si quis detrectat cordis cre-
dulitate recipere, uel oris cõfessione pro
ferre, si ante ultimum diem uitæ præsen-
tis, impietatis suæ cõtumaciam, qua deo
uiuo & uero rebellis obsistit, non abie-
cerit: manifestum est, eum non pertinere
ad eorum numerum, quos deus in Chri
sto, ante mundi cõstitutionem, gratis e-
legit & prædestinauit ad regnũ Pro qui-
bus tamen nec oratio fidelium debet de
sistere, nec charitas aliquando torpere,
ut Deus eis gratiam suæ illuminationis
donet, per quàm in eis semen diuini ser-
monis fructificet, qui frustra exteriorib.
auribus sonat, nisi Deus spirituali
munere auditum hominis in
terioris aperiat.

BEATI FVLGENTII Episcopi Carthaginensis Mythologiarum ad Catum Presbyterum Carthaginensem, Liber primus.

QVamuis inefficax petat studium res quę caret effectu, & ubi emolumentum deest & negocij causa cesset ingri, hoc uidelicet pacto, quia nostri temporis ærumnosa miseria non discendi petit studium, sed uiuendi flet ergastulum, nec famæ assistendum poëticæ, sed fami consulendum domesticæ, citoq́ nunc aut quod amiseris fleas, aut quod edas inquiras, quàm quod dicas inuenias. Vacat hoc tempore potētibus opprimere, prioribus rapere, priuatis perdere, miseris flere. Quia soles domine meas cachinantes sæpius nenias lepore Satyrico litas lubentius affectare, dum ludicro talia uentilans Epigrammate commœdica solita est uernulitate mulcere. Additur quia & mihi nuper imperasse dinosceris, ut feriatas affatim

tim tuarum aurium ſedes lepido quoli-
bet ſuſurro permulceam. Parumper er-
go auſculta dum tibi rugoſam ſulcis ani
libus ordior fabulam, quam nuper Atti-
ca ſoporante ſalſura nocturna præſule lu
cerna commentus ſum, ita ſomniali fig-
mento deluſam, quo non poëtam furen
tem aſpicias, ſed onirocritem ſoporis nu
gas ariolãtem aduertas. Necq; enim illas
Heroidarũ arbitreris lucernas meis præ-
ſules libris, quibus aut Sulpicillæ pro-
cacitas, aut Pſyches curioſitas declarata
eſt. Necq; illam maritum Phedriam in tu-
mulum duxit, aut Leandricus natatus in
tercepit, ſed quæ noſtrum Academicum
Rhetorem ita uſq; ad uitalem circumtu-
lit, quo penè dormiẽtem Scipionẽ cœ-
li ciuem effecerit. Verum reſpublica ui-
deat quid Cicero egerit. Me interim di-
ſcedentem à te domine dum quaſi urba-
nis extorrẽ negocijs, ruralis ocij torpor
aſtringeret, euitans ærumnoſa calamita
tum naufragia, quibus publicè inceſſa-
biliter uexantur actiones. Arbitrabar a-
greſtem ſecurè adipiſci quietem, ut pro-
cellis curarum celantibus, quo in torpo-

 rem

rem urbana tempestas exciderat, uelut Halcyone niduli placitam serenitatem uillatica semotione tranquilior agitassem, sopitisq; in fauilla silentij raucisonis iurgiorum classicis, quibus me Galgatici quassauerant impetus defecatam silentio uitam agere creditabam, ni me illuc quoq; mœrorem improbior angina sequeretur, felicitatisq; nouerca fortuna, quæ amarum quoddam humanis interserit semper negocijs, me quasi pedissequa sectaretur. Nam tributaria indies conuentio, cõpulsantium pedibus limen proprium triuerat, noua inditionum ac momentanea proferens genera, ut quasi Myda rex ex homine uerterer, ut locupletes tactus rigens auri materia sequeretur. Credo etiã Pactoli ipsius fluenta condictis frequentibus desicasse. Nec hoc tãtum miseriarum ergastulum fat erat, addebatur his, quod etiam bellici frequenter incursus pedum domi radicem infigere iusserant, quo portarum nostrarum pessulos aranearum casibus oppletos quispiam non uideret. Agrorum enim dominum gentes cœperant, nos

nos domorum. Fructus enim nostros
expectare licuit non frui. Merces quip-
pe nobis fuerat gentilis, si uel ad manen-
dum clauso reliquerent. Sed quia nun-
quam est malũ immortale mortalibus,
tandem domini Regis felicitas aduen-
tantis, uelut solis, crepusculum mundo
tenebris dehiscentibus pauores abster-
sit. Et post torpentes incessus, quæ tum
bellicum profligauerat interdictũ licuit
tandẽ arua uisere, limites circuire. Egre-
dimur nautarum in morem, quos tempe
statum flagitamento cõfractos, exopta-
ta reduces excipit ripa, & uelut parietũ
indumentis exuti post domesticas statio
nes ambulare potius discimus quã pro-
gredimur, & Maronæo uersui consimi-
miles. Tandem libere equus campo po-
titur aperto. Intuemur arua, quib. adhuc
impressæ bellantiũ plãtæ muricatos (q̊d
aiunt) sigillauerant gressus, & formidine
menti nondũ extersa, hostes in uestigijs
pauebamus. Terrorẽ enim ꝑ sui memo-
ria miles hostis hæredem reliquerat. Sed
Troadũ in morẽ ostẽtabamus alterutrũ
loca, quorũ recordationẽ aut internetio

ce.

celebrior faciebat, aut preda, tandem inter sentosa nemorum fruteta quæ agrestis olim deseruerat manus. Nam interlapedinante pauoris prolixitate, tã largo fumo lurida parietibus aratra pendebant, & laborifera boum colla iugales in uaccinam molliciem deduxerant callos. Squalebat uiduus sulcis ager, & herbidis sentibus oliuifero uertici minabatur. Ita enim nexili de syrmate meandrico gramini labrusca coibat, quo septa herbosis radicibus tellus, triptolemicũ contumax abnuerat dentem. Ergo dum huiusmodi paliuræa prata incederẽ premerem planta, & roscitos florulenti uel leris colles spatianti metirem passũ, defectum uoluntas peperit egredientis studio, sed utilitas ex labore successit. Diuertor arborei beneficiũ umbraculi præsumens, quo me erranti foliorũ intextu Phœbi à torridis defensaret obtutibus, & circumfluam ramorum umbrã quam proprijs radicibus præberet, mihi etiam concederet esse communem. Nam me auium quædam uernulitas, quæ fragili quadam dulcedine crispãtes sibilos cor-
neis

neis ædunt organulis, ad hoc opus allexerat, & laboris tã subita requies quodam carminis expectabat melos.

Thespiades, hippocrene
Qua spumanti gurgite
Tinctas haustu musico
Ferte gradum properantes
De uirectis collium,
Vbi guttas florulentæ
Mane rorat purpuræ,
Humor algens quum serenis
Astra sudant noctibus,
Verborum canistra plenis
Reserate flosculis.
Quicquid per uirecta tempe
Rapiat unda proluens
Hinnientis & recursu
Quam produxit ungula.
Quicquid Ascræus ueterna
Rupe pastor cecinit.
Quicquid ex Athlantis Gazis
Vestra promunt horrea
Quod cecinit pastorali
Maro sylua Mantuæ.
Quod Mæonius Ranarum

Cachinauit prælio.
Parrhasia candicanti
Dente lyra concrepet,
Ad meum uetusta carmen
Secla nuper confluant.

HOc itaq; sacrificali carmine Gor
gonei fontis aspergine madidas &
præpetis ungulæ riuo merulentas Pieri
das abstraxi. Astiterant itaq; syrmate ne
buloso lucidæ ternæ uiragines, hædera
largiore, circumflue, quarum familiaris
Calliope, ludibūdo palmulæ tactu me
um uaporans pectusculum, poeticę pru
riginis dulcedine spargit. Erat enim gra
uido (ut apparebat) pectore, crine negle
cto, quem margaritis prænitens diade
ma constrixerat, talo tenùs bis tinctam
recolligens uestem. Quod credo & iti
neris propter difficultatem, & ne Mæan
dricos tam subtilis elementi aliquate
nus limbos aculeati herbarum uertices
scinderent. Astiti propter ergo erectus
in cubitum, ueneratus sum uerbosam ui
raginem, olim mihi poëtico uulgatam

cur=

euidentius teſtimonio. Nec immemor cuius uerboſas fabulas propter ſcholaribus rudimentis tumidas ferulis geſtaueram palmas, & quia non mihi euidenti manifeſtatione quæ nam eſſet liquebat, cur ueniſſet inquiro. Tum illa: Vna (inquit) uirginali ſum Heliconia Deum Curiæ, & Iouis albo conſcripta, quam olim Atheneam ciuem Romanus ordo colendam exceperat, ubi nouellos ita frutices ædidi, quo eorum cacumina ſummis aſtris inſererem. Ita uitæ famam linquentes hæredem, quo magis celebriorem obitum protelarent. Aſt ubi me Romuleæ arcis conuentu bellicus uiduauit incurſus. Alexandriæ conciliabula urbis exulata poſſederam, uariis dogmatum imbutamentis laſciuia Græcorum præſtruens corda. Poſtquę Catonum rigores, Tullianasquę ſeueras inuectiones, & Varroniana ingenia, Apelleæ genti energues ſenſus aut ſatyra luſeram, aut comœdico phaſmate delectabam, aut tragica pietate mulcebam, aut Epigrammatum quoque breuitate condibam.

Libebat

Libebat me mea captiuitas, & licet no-
stræ uacuissent industriæ, inueniebat ta-
mē animus quibus inter mala arrideret,
nisi me etiam exinde bellis crudelior Ga
leni curia exclusisset, quæ penè cunctis
Alexandriæ ita est angiportus, quo Chi
rurgicę carnificinæ laniena plurior, habi
taculis numeretur. Deniq; certando ita
remittunt in mortem, quó ferant Cha-
rontem citius sopiturum, si collegio nó
donetur. Hanc orationem risus mellior
terminabit. Itaq; meis quod cueneret
culminibus impetraui. Tū illa. Non pa-
ues (inquit) musicum tuis receptare dog
ma penatibus, cum Barbarorum morem
auscultauerim, ita literarios mercatus pe
nitus abdicare, ut hos qui primis elemē-
torum figuris, uel proprium describse-
rint, cassata inquisitione in carnificinam
raptassent. Tum ego: Nō ita est (inquā)
ut audieras, sed fama fuit, nam carmina
nostra Musæ tantum ualent inter Mar-
tia tela, quantum dulcis aquæ salient
sitim restinguere riuo. Et ut suū me am-
plius familiarem rescisset, illud etiam ad
ieci Terentianum: Olim isti fuit generi
quæ-

quæstus apud seclum prius. Nunc ita-
que literæ suos, quicquid Helicon uer-
balibus horreis enthecatum possederat,
in ipsis potestatum culminibus hæredi-
tario iure transferret Catus, extendunt.
Illa exhilarata carminibus, utpote quasi
Mæonium senem uiseret recitantem, au
datorio palmulæ tactu mulsit meam Cæ
sariem, percussaq; molius ceruice quam
decuit: Eia, inquit, Fabiana, Creonticis
iam dudum nouus initiatus es mysies sa
cris. Ne quid ergo meo tibi desit tyrun-
culo, accipe parem dogmatis gratiam,
& quatenus te nostra satyra lasciuienti
uerborum rore percussit, uadatumq; te
sui retinet amoris illecebra, redde quod
sepioticon debes, & quicquid libet Ni-
liacis exarare papyris feriatis aurium se-
dibus percipe. Nec deerit historiæ ei
quilibet effectus, cuius uisceribus te in-
stringi poposceris. Tū ego: Iudex libelli
te fefellit generosa loquacitas. Nō mi-
hi cornutus adulter arripitur, nec imbre
mendaci lusa Danaë uirgo cantatur, dū
suo iudicio sibi deus prætulit pecudem,
& hanc auro decepit, quā potestate ne-

 quiuit

quiuit. Non suillo canimus morsu depa
stũ iuuenis femur, nec in libellulis meis
sub falsa alite puerilis pependit lasciuia.
Non olorinis reptantem adulterum plu
mis, oua pulligera uirginibus inculcan-
tem, uel semina puerigera uisceribus in-
fundentẽ, nec Lichnides puellas inqui-
rimus & Hero atque Psychen poëticas
garrulantes ineptias. Dum hæc lumen
quærit extinctum, illa deflet incensum.
Psyche uidendo perderet & Hero non
uidendo perisset. Nec referam uirginali
figmento Aricinam lusam uiraginem,
dum quæreret Iupiter quod magis esse
uelit quàm fuerat. Mutatas itaq; uanita-
tes manifestare cupimus, non manifesta
mutando fuscamus, ut senior Deus hin-
nitus exerceat & sol fulgoris igne depo
sito malit anilibus exarari rugis quàm
radijs. Certos itaq; nos præstolamur re-
rum effectus, quos repulsos mendacis
Græciæ fabuloso commento, quid my-
sticum in his sapere debeat cerebrum a-
gnoscamus. Tum illa: Vnde hæc tibi, in-
quit, homuncule tanta ignorantiæ scien
tia? Vnde etiã ratum ordinem ignoran-
di?

di? Dũ enim ſæculis intacta requiris, oſtendis te ſapienter ſcire quod neſcis. Cui ego: Si his quibus ignorare aliquid contigit, ne ipſum quidem neſcire ſuum ſcire contigerit, quanto ſatius eis erat etiam non naſci contingere, quàm naſci inefficaciter uiuere. Primũ itaq; ego ſcientiæ ueſtibulũ puto, ſcire quod neſcias. Ad hæc illa: Tam ſecretis myſticisq; rebus uicaciter pertractandis, ampliora ſunt autoritatũ quærenda ſuffragia. Neque eñ quippiam ludicrũ quęritur, quo ludibundo pede metrica uerborũ compaleſtrãtis ingenij, ne tã magnifici aſſumpta moles operis ipſo ferè medico conaminis impetu, uiuaciſsimis deſtituta tractatib. ergo erũt nobis Philoſophia atq; urania cœleſtis adiutrices operis aſciſcendæ. Nec enim deerit tuis laſciuiens amica ſolatijs ut dũ te myſticæ artes anhelum tractando reddiderint, tu te tua ſatyra ludentem excipiat. Quæſo, in quam, munifica largitas ne tu iſtã tuam ſatyrã, cuius me dudum uadatum amore prædixeras temere credas noſtris pena-

tibus. Tam etenim libens zelo ſortitus ſum ex affectu coniugium, ut hanc ſuis oblucentem ut pellicem uoluptatibus domo repererit, ita ſulcatis ungue genis in Heliconẽ remittat neceſſe eſt, quo eius diluendis uulneribus Gorgonei ipſius fontis nequaquam fluenta ſufficiāt. Tum illa cachinnũ quaſſans fragile, colliſo bis terq́; pulſu palmulæ femore, neſcis (inquit) Fulgenti rudis accola Pierii dum: quantum ſatyram matronæ formidant.. Licet mulierum uerbalibus undis & cauſidici cedant, nec grammatici mutiant, rhetor taceat, & clamorem præco compeſcat, ſola eſt quæ modum imponat furentibus, licet Petroniana ſubit Albutia, hac etenim alludente, & Plautinæ ſatyrę dominatus obdormit, & Sulpicillæ Auſonianæ loquacitas deperit, Saluſtianæq́ue Symphonicæ, quamuis præſens ſit cantilena, melos cantandi raucesſit.

Soluerat igniuomus mundi regione peracta
Quadrupedes, gelidamq; rodis tepefecerat orbem
Rector, & auratis colla ſpoliabat habenis. iam

Iam Phœbus disiungit equos, iam Cinthia iungit,
Quasq; soror liquit, frater pede temperat undas.
Tum nox stellato mundo circunlita peplo,
Cerula rorigenis pigrescere iusserat alis,
Astrigeroq; nitent diademate Luna bicornis
Bullatum bijugis conscenderat æthera tauris
Iam simulacra modis mentis fallentia plastis,
Mollia falsidicis replebant stramina signis.

Et ut in uerba paucissima conferam, nox erat. Cuius nomen noctis iam dudum oblitus, ut insanus uates uersibus delirabã, dum subito agrestis illa, quam dudum uideram hospita oborto impetu cubicularias impulsu fores irrupit, inopinanterq; me iacentem reperiẽs, marcentia languore somni lepido lumina, rapido atq; admodum splendifice internicanti quodam sui uultus coruscamine pepulit. Erat enim ultra solitum eminens mortalitatisq; aspectum, deniq; pigræ adhuc quietis indicium roratis naribus ructuantem repentina ostij crepitatione turbauit. .Hanc præibat florali lasciuiens uirguncula petulantia, hædera largiore circumflua improbi uultus & ore contumeliarum sarcinis grauido,

cuius hyronicum lumen tam rimabun-
da uernulitate currebat, quo mentes eti-
am abstrusas temulētis inscriptionibus
depinxisset. Musæ enim latera sarciebāt
altrinsecus duæ, quarū dexterior uere-
cunda quadam maiestate subnixa alta-
tæ frontis Polymnia argēteis astrorum
purgauerat margaritis, cuius phaleratū
exoticis diadema carbunculis cornicu-
lata lunæ sinuatio deprimebat, ac ceru-
lanti peplo circunlita hyalinę cauitatem
sphæræ osseo fastigatus tigillo uersabat
uisus itaq; luminis. Tam elata contem-
platiōe cœlitus erigebatur intuitus, quo
penè foribus superna intuens pollicem
illisisset. Leuicomes lateris refugo quo-
dam contemplatu secretior humanos in
tuitus uelamine quodā arcano uitabat,
huius ninguida canis albentibus nite-
bat cæsaries, rugaq; crispato multiplici
supercilio rancidum se quiddam conso-
pire promittebat. Tardior incessus erat,
& ipsa ponderationis grauedine uene-
randus. Tunc Caliope prouinciam lo-
quacitatis ingressa, his te, inquit, Fulgen
ti nutricibus spoponderam largitum.

Quarum sequax si fueris, celeriter rap/
tum ex mortali cœlestem efficient, astris·
qúe, non ut Neronem poëticis laudibus
sed, ut Platonem mysticis intersererent
rationibus. Necq; enim illos de his expe/
ctas affectus, quos aut poëma ornat, aut
deflet tragœdia, aut spumat oratio, aut
cachinnat satyra, aut ludit comœdia,
sed in quibus Carneadis resudat ellebo-
rum, & Platonis auratum eloquium &
Aristotelis syllogismaticũ uerbiloquiũ.
Nunc itaque pande mentis cubiculum
& aurium fistulis, audito nuncio menti/
bus intromitte, quod excipis, sed nerua
totum mortale, quod tibi est, ne tam sa-
crati series dogmatis scrupulosis rite nõ
resideat penetralibus. Ergo nunc de de-
orum primum natura, unde tanta malæ
credulitatis lues stultis mentibus inole-
uerit, edicamus. Quamuis enim qui/
dam sunt, qui spreta capitis generosita-
te, eretinis atque archadicis sensibus
glandium quippiam sapiant, atque eo-
rum altiori stultitiæ nubilo soporata ca-
ligentur ingenia, tamen nequaquam a-
pud humanos sensus nisi fortuitis com-
pulsa.

pulsationibus moti nascuntur errores, ut etiam Chrysippus de fato scribēs ait: Compulsationibus lubricis uoluuntur incursus: Itaque primum omisso circuitu, unde Idolum tractum sit, ediscamus.

Vnde Idolum dicatur.

Diophanes Lacedæmoniū author libros scribit antiquitatum XIIII. in quibus ait Syrophanem Aegyptium familia substantiaq; locupletem filiū genuisse, quem uelut enormis substantiæ
4.4 successorem ineffabili ultra quàm paternitas exigebat affectu erga filium dedi-
tum. Isq; dum aduersis fortunæ incursibus raperetur, patri crudele geminæ orbitatis dereliquit elogium, & ut posteritati perpetuale suffragium denegasset, & substantiæ propagandæ subitam inceptionem obijceret. Quid igitur faceret aut fœcunda paternitas hac sterilitate damnata, aut felix substantia in successione curata. Parum erat non habere, q̄d habuit, nisi etiā esset, qui obtineret quod reliquit. Denique doloris angustia, quæ semper inquirit necessitatis solatium, filij sibi simulacrum in ædibus instituit.

Dumq; tristitiæ remedium quærit, semi narium potius doloris inuenit, nesciens quod sola sit medicina miseriarum obliuio, fecerat enim ille unde luctus resurrectionis indies adquireret non in quo luctus solatium inueniret. Deniq; Idolum dictũ est idodynin, quòd nos latinè species doloris dicimus, Namq; uniuersa familia in domini adulationem, aut coronas plectere, aut flores inferre, aut odoramenta simulachro succendere consueuerat. Nonnulli etiam seruorum culpabiles, domini furiam euitantes, & ad simulacrum profugi ueniam merebantur & quasi salutis certissimo collatori, florum aut thuris offerebant munuscula, timoris potius effectu quam amoris affectu. Deniq; huius rei immemor & Petronius ait: Primus in orbe Deos fecit timor. Nam & Mintanor muncus in Cromatopoion libro musicę artis quem scripsit, ait: dominum doloris quem prima compunctio humani uinxit generis, exin inueteratus error humanis pedetẽtim consertis disciplinis baratro quodã sæuæ crudelitatis prolabitur.

Fabula Saturni.

SAturnus Pollucis filius dicitur, Opis maritus senior, uelato capite falcem gerēs cuius uirilia abscissa & in mare proiecta Venerē genuere. Itaq; quid sibi de hac philosophia sentiat, audiamus. Tum illa Saturnus primus in Italia regnum obtinuit, hicq; per annonæ prærogationem ad se populos attrahens à saturādo dictus est Saturnus: Opis quoque eius uxor. eò quòd opem esurientibus ferret, edicta est. Pollucis etiam filium siue à pollendo, siue à pollucibilitate, quam nos humanitatem dicimus, unde & Plautus in comœdia Epidici ait: Bibite, pergræcamini pollucibiliter. Velato uerò capite ideo fingitur, quod omnes fructus foliorum obnupti tegantur umbraculo. Filios uerò suos comedisse fertur, quod omne tempus quodcunq; gignit consumit. Falcē etiā fert non immerito, siue quòd omne tempus in se uergat ut curuamina falciū, siue propter fructum. Vnde etiā & castratus dicitur, quòd omnes fructuū uires abscissę, atque in humorib. uiscerum uelut in mare piectæ, sicut illic Vene.

Venerem, ita & libidinẽ gignant neces-
se est. Nam & Apollophanes in Epico
carmine scribit, Saturnum quasi sacrum
νοῦν, νοῦς enim Græcè sensus dicitur, aut sa
torem νοῦ, quasi diuinum sensum crean-
tem omnia, cui etiã quatuor filios subñ-
ciunt, id est, primum Iouem, secundũ Iu-
nonem, tertium Neptunum, quartũ Plu
tonem, & quasi Poli filium quatuor ele-
menta gignentem, id est, primum Iouem
ignem, unde & ζεὺς Græcè dicitur. ζεὺς
enim Græca significatione siue uita siue
calor dici potest, siue quod igne uitali a-
nimata omnia dicerentur, ut Heraclitus
uult, siue quòd hoc elemẽtũ caleat. Secũ
dum Iunonẽ quasi aërẽ, unde ἥρα Græcẽ
dicitur, & quamuis aërẽ masculũ ponere
debuerint, tamen deo soror est Iouis, quæ
hæc duo elementa sibi sunt ualde cõsor-
tia. Ideo Iouis & coniugem quod mari-
tatus aër igne feruescat. Nã & Theopõ-
pus in Cypriaco carmine & Hellanicus
in DiosPhilogia, quam descripsit ait: Iu
nonem ab Ioue uinctam cathenis aureis
& deprauatã incudibus ferreis. Illud ni-
hilominus dicere uolẽtes quod aër igni

cæ-

cœlesti coniunctior duobus deorsum e-
lementis misceatur, id est, aquę & terrę
quę elementa duobus superioribus gra
uiora sunt.

Fabula Neptuni.

NEptunum uero tertium aquarum
uoluere elementum, quem ideò
gręci etiam Posidona nuncupant quasi,
ποιῶν τὶ εἴδην, quod nos latinè facientem
imaginē dicimus, illa uidelicet ratione
quod hoc solum imagines in se formet
spectantium, quod nulli aliȷ ex quatuor
competat elementis. Tridentem uerò
ob hanc rem ferre pingitur, quod aqua-
rum natura triplici uirtute fungatur, id
est, liquida, fœcūda, potabili, hinc & Ne-
ptuno Amphitritem in coniugium de-
putant, ἀμφὶ enim gręcè circumcirca di-
cimus, eò quod omnibus tribus elemen
tis aqua conclusa sit, id est, sit in cœlo, sit
in aëre, id est, in nubibus, & in terra, ut
sunt fontes & putei.

Fabula Plutonis.

QVarum etiam Plutonem dicunt
terrarum pręsulem. Plutos enim
gręcè diuitię dicūtur, solis terris creden-
tes

tes diuitias deputari. Hunc etiam tenebris addictũ dixere, quod sola terrę materia sit cunctis elementis obscurior. Sceptrũ quoq; in manu gestat, quod regna solis competant terris.

Fabula de Tricerbero.

TRicerberũ uerò canem eius subijciunt pedibus, quod mortalium iurgiorum inuidię ternario conflentur statu id est, naturali, causali, accidentali. Naturale est odium, ut canum, leporum, luporum & pecudum, hominũ & serpentum. Causale est, ut amoris zelus atq; inuidiæ. Accidens est, quod aut uerbis casualiter oboritur, ut hominibus, aut comestiones propter, ut iumentis.

Fabula de Furijs.

HVic quoq; etiam tres furias deseruire dicunt, quarum prima est Alecto. Alecto enim Græcè impausibilis dicitur. Alia Tisiphone, Tisiphone autẽ quasi τούτων φόνη, id est, istarum uox. Tertia Megera, Megera enim est, quasi μεγάλη ἔρις, id est, magna contentio. Primum est ergo non pausando furiam concipere. Secundum est in uocem erumpere.

Ter-

Tertium iurgium protelare.

Fabula de Fatis.

TRia etiam ipsi Plutoni destinant fa
ta, quarum prima Clotho, secunda
Lachesis, tertia Atropos. Clotho enim
Græcè uocatio dicit. Lachesis uerò sors
nuncupatur. Atropos quoque sine ordi-
ne dicitur. Hoc uidelicet sentire uolen-
tes, quod prima sit natiuitatis euocatio.
Secunda uitæ sors, quemadmodũ quis
uiuere poßit. Tertia mortis cōditio, quę
sine lege uenit.

Fabula de Harpijs.

HArpias etiam tres inferis Virgilius
deputat, quarum prima Aello, se-
cunda Ocypite, tertia Celęno. Harpia e-
nim Græcè rapina dicitur. Ideo uirgines
quod omnis rapina arida sit & sterilis. I-
deo plumis circumdatæ, quia quicquid
rapina inuaserat celat. Ideo uilatiles, quia
omnis rapina ad uolãdum sit celerrima.
Aello enim Gręcè, quasi ἔλλαφ ἄλλωφ, id
est, alienum tollens. Ocypite, id est, citi-
us auferens. Celænum uerò Græcè ni-
grum, unde & Homerus prima Iliados
rapsodia ἄιψα τοὶ ἄῖμα κελαινὸν ἐρωήσει πε-
ρὶ

ρὶ δόρυ, id est, statim niger tuus sanguis emanabit per meam hastam. Hoc igitur signare uolentes, quod primum sit alienum concupisci, secundum concupita inuadere tertium celare quod inuadit.

Fabula de Proserpina.

PLutoni quoq; nuptam uolunt Proserpinam Cereris filiam. Ceres enim Græcè dicitur gaudium, & ideò illam frumenti deã esse uoluerunt, quod ubi plenitudo fructuum sit, gaudia semper superabundent necesse est. Proserpinam uerò quasi segetem uoluerũt, id est, terram radicib. proserpentem, ut & Hecate Græcè dicitur. Hecaton enim Grecè centum sunt, & ideò hoc illi nomen imponunt, quia centuplicatum Cereri proferat fructum.

Fabula Cereris.

HAnc etiam mater cũ lampadibus raptã quęrere dicitur, unde & lampadum dies Cereri dedicatus est, illa uidelicet ratione quod hoc tempore cum lampadibus, id est, cũ solis feruore seges ad metendum cum gaudio requiratur.

Fa-

Fabula Apollinis.

APollinem solem dici uoluerũt. Apollon enim Græcè perdens dicitur, quod feruore suo omnem succũ uirentium decoquendo perdat herbarum. Hunc etiam diuinationis Deum uoluerunt, siue quod sol omnia obscura manifestat in lucem, seu quòd in suo processu & occasu eius orbita, multimodos significationum monstret effectus. Sol uerò dicitur aut ex eo, quod solus sit, aut q̃d solitè per dies surgat & occidat. Huic quoq; quadrigam scribunt illam ob causam, quod aut quadripartitis temporum uarietatibus anni circulum peragat, aut quod quadrifido limite diei metiat̃ spacium, unde & ipsius equis condigna sic nomina posuerũt, id est, Eritreus. Acteon, Lampos, Philogæus. Eritreus Græcè rubens dicitur, quod à matutino sol lumine rubicũdus exurgat. Acteon splẽdens dicitur, quod tertię horę momentis uehemẽs insistetur, lucidior fulgeat. Lampos uerò cum ad umbilicũ diei centratum conscenderit circulum. Philogeus Grçcè terram amans dicitur, quod ho

ra nona procliuior uergens occasibus pronus incumbat.

Fabula de coruo.

IN huius etiam tutelam coruum ponunt, siue quod solus contra rerũ naturam, in medijs ipsis æstiuis feruoribus ouiperos pullulet fœtus. Vnde & Petronius.

Sic contra rerum naturæ munera notæ,
Coruus maturis frugibus oua refert.

Siue quod in Horoscopis libris secundum Anaximandrum, siue etiam secundum Pindarum solus inter omnes aues, significationes habeat uocum.

Fabula de Lauro.

IN huius etiam tutelam Laurum ascribunt, unde etiam eum amasse Daphnen dicunt Peni fluminis filiam, & unde laurus nasci posset, nisi de fluuialibus undis? Maximè quia eiusdem Penei fluminis ripæ lauro abundare dicuntur. At uerò amica Apollinis ob hanc rem uocitata est, quia illi, qui de interpretatione somniorũ scripserunt, ut Antiphon Philocrus, & Artemon, & Serapion Ascalonites promitant in libris suis laurum si

dormiétibus ad caput posueris, uera so
mnia esse uisuros.

Fabula de nouem Musis.

HVic etiam Apollini nouem depu-
tant musas, ipsumq; decimum Mu
sis adijciũt, Illa uidelicet causa, quod hu-
manæ uocis decẽ sint modulamina, un-
de cum decachorda Apollo pingitur cy
thara. Sed & lex diuina decachordon di
cit psalterium. Fit ergo uox quatuor den
tibus econtra positis, quos lingua percu
tit, e quibus si unus minus fuerit, sibilum
potius quàm uocem reddat necesse est:
Duo labia uelut cymbala uerborũ com
moda modulantia. Lingua ut plectrum
quæ curuamine quodam uocalem for-
mat spiritum: Palatum cuius cõcauitas
profert sonum: Gutturis fistula, quæ te-
reti meatum spiritalem præbet excursu:
Et pulmo, qui uelut acerruus follis cõce-
pta reddit ac reuocat. Habes ergo no-
uem Musarum uel Apollinis ipsius red-
ditam rationem, sicut in libris suis Ana-
ximander Lampsacenus, & Leophãtes
Heracleopolites exponunt, quod & alij
fir-

firmant, ut Pisander Physicus, & Euxe-
menes in libro Theologomenon. Nos
uerò nouem Musas doctrinæ atque scien-
tiæ dicimus nodos, hoc est prima Clio,
quasi prima cogitatio discendi, Cleos e-
nim Græcè fama dicitur, unde & Hom.
ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν, id
est, solam famam audiuimus. Et in alio
loco τοῦ κλέος εὐρὺ καθ' ἑλλάδα καὶ μέσον
ἄργος. Et quoniam nullus scientiam
quærit nisi in qua famæ suæ protelet di-
gnitatem, ob hanc rem prima Clio ap-
pellata est, id est, cogitatio quærendæ sci-
entiæ. Secundæ Euterpe, quod nos la-
tinè bene delectans, dicimus, quod pri-
mum sit scientiam quærere, secundum
sit delectari quod quæras. Tertia Mel-
pomene quasi meletenpoiomene, id est,
meditationẽ faciẽs permanere, ut primũ
uelle, secundũ desiderare, ut primũ
tiũ instare meditãdo ad id q̃d desideras.
Quarta Thalia, id est, capacitas, uelut si
dicatur, τιθεὶς θάλλειν, id est, ponens germi-
na. Vnde & Epicarmus Comicus in Di-
pholo comœdia, ait: θάλλον ὡς οὐ βλέπει βε-
λιμος ἐπετάξεν, id est, germẽ dũ nõ uidet

fames consumit. Quinta Polymnia, quasi πολύ μνήμην, id est, multam memoriam faciens dicimus, quia post capacitatem est necessaria. Sexta Eratò, εὕρων ὅμοιον quod nos Latinè inueniens simile dicimus, quia post scientiam & memoriam iustum est, ut aliquid simile & de suo inueniat. Septima Terpsicore, id est, delectans instructionem: unde & Hermes in Opimandre libro ait ἄκτρο τροφῆς κὰι κενῶ φο σῶματος, id est, absque instructione esce & uacuo corpore, ergo post inuentionẽ oportet te etiam discernere ac dijudicare quid inuenias. Octaua Vrania, id est, cœlestis, post dijudicationem enim est, eligis quid dicas, quid despuas. Eligere enim utile, caducumque despuere cœleste ingenium est. Nona Caliope, id est, optimæ uocis, unde & Homerus ait: θεᾶς ὀπὸ φωνησάσης, id est, deæ uocem clamantis, ergo hic erit ordo. Primum est uelle doctrinam. Secundum est delectari, quod uelis. Tertium est instare, ad id quod delectatus est. Quartũ est capere id quod instas. Quintum est memorari quod capis. Sexium est inuenire de tuo simile, ad

ad id quod memineris. Septimum eſt iudicare quod inuenias. Octauum eſt eligere de quo iudicas. Nonum bene proferre quod elegeris.

Fabula Phaëtontis.

HIc etiam cũ Clymene nympha coiens Phaëtõta dicitur genuiſſe, qui paternos currus affectans ſibi atq; mundo concremationis detrimenta conflauit. Semper ergo ſol cum aqua coiens aliquos fructus gignat neceſſe eſt, qui cõ quod terris exilientes appareant Phanontes dicuntur, phænon enim Græcè apparẽs dicitur, qui quidem fructus ad maturitatem ſui, ſolis ardorem quærant neceſſe eſt, quo accepto omnia feruoris incendio conſumantur, huius etiam ſorores Arethuſa, Lampetuſa, quæ gemmeis ac translucentibus fraterna deplorant guttis incendia, ſuccinaq; diruptis iaciunt inaurata corticibus. Soror etiam totius germinis arbor eſt, quæ una eademq; feruoris humoriſq; iugalitate gignuntur. Itaq; iſtæ arbores, quæ ſuccinum ſudant, dum maturis frugibus ſolis feruor torrentibus ipſis Iunio, Iulioq;

mensibus incendiosior. Cancri atque Leo-nis tetigerit metas, tunc istæ arbores æstu ualido fissis corticibus succum sui liquoris in Eridano flumine equis durandum emittunt.

De Tripho, sagittis & Pythone.

HIs Triphum quoque Apollinis adijciunt, quod Sol & præterita nouerit, & presentia cernat, & uisurus sit futura. Arcũ uerò huic sagittasque cõscribunt, siue quod de circulo eius radij in modũ sagittarum exiliãt, seu quod suorũ radiorum manifestatione omnem dubietatis scindat caliginem, unde etiã Pythonem sagittis interemisse fertur. Pytho enim Græcè credulitas dicitur, & quia omnis falsa credulitas, sicut serpentes, luce manifestante deprimitur, Pythonem eum interemisse dicunt.

Quare sine barba dicitur cum pater dicatur.

Quia occidendo & renascendo semper est iunior, siue quod nunquam in sua uirtute deficiat, ut luna, quæ crescit & minuitur.

Fabula Mercurij.

SI furtis pręfuere dij nõ erat opus crimini-

minibus iudicem, ex quo culpæ habuere cœlestem authorem. Mercurium dicunt præfuisse negocijs uirgam ferẽtem serpentibus nexam, pennatis quoq; talaribus præditum. Hunc etiam internuntium furatrinumq; Deum. Quid sibi uerò huius nominis atq; imaginis significatio differat, edicamus. Mercurium dici uoluere quasi mercium curã. Omnis ergo negociator dici potest Mercurius.

Quare pennas.

Pennata uerò talaria quod negociantiũ pedes, ubiq; pergẽdo quasi pẽnati sunt.

Quare uirgam.

Virgã uerò serpentib. nexã ob hoc adijciunt, q̃d mercatoribus det aliquando regnum ut sceptrũ, & uulnus ut serpentiũ.

Quare Galerum & Gallum.

Galero enim cooperto capite pingitur, quod omne negociũ sit semper absconsum. Gallum quoq; in eius ponunt tutelam, siue quod omnis negociator semper inuigilet, seu quod ab eius cantu surgant ad peragenda negocia.

Quare Hermes.

Hermes quoq; dicitur Græcè ἑρμηνεῦσαι,

id est, quod nos latinè disserere dicimus, illa uidelicet causa, quod negociatori linguarum sit disertio necessaria, utraque enim regna permeare dicitur superna atque inferna, quod modo uētis in altum nauigās curat, modo demersus inferna tempestatibus appetat.

Quare fur, quare celer dicitur.

Hunc etiam Deum furti ac præsulem uolunt, quod nihil intersit inter negociantis rapinam atque periurium furantisque deierationem ac raptum. Stellam uero quæ Stilbos Græcè nuncupatur, quam ei Pagani ascribūt, ex quo etiam diei nomen inuenere, tantum celerior planetis omnibus currit, ut septima die suos permeet circulos, quod Saturnus XXIIII. annis & Iuppiter XII. possunt, unde etiam Lucanus ait: Motuque celer Cyllenius hæret.

Quare Argum occidisse dicatur.

Denique etiam Argum luminum populositate conseptum interemisse fertur dum oculorum immensam unius corporis segetem, ubique uiua circunspectione florentem singularis uulneris recur-
sum

ſum, falcifero meſſuiſſet curuamine. Quid ſibi ergo tam fabuloſum Græciæ commentum uelit? niſi quod etiam centum cuſtodes totidemq́ aſtutos ſine negociatione uagos, unde & orgas Græcè uagus dicitur, & furantis aſtutia & negociantis circumueniet aſtuta, falſatacq́ cautela. Solet igitur alludere his ſpeciebus & honeſtè mendax Græcia, & poëtica garrulitas ſemper de falſitate ornata phaleratior, ut & Danaē, hymbere aurato corrupta eſt, non pluuia, ſed pecunia.

Fabula de Ganymede.

ET raptum Ganymedē aquila non uerè uolucris ſed bellica præda. Iupiter enim ut Anacreon antiquiſsimus autor ſcripſit, dum aduerſus Titanas, id eſt, Titani filios qui frater Saturni fuerat bellum aſſumeret, & ſacrificium cœlo feciſſet in uictoriæ auſpicium, aquilæ ſibi adeſſe proſperū uidit uolatum, pro quo tam felici omine præſertim, quia & uictoria conſecuta eſt, inſignis bellicis ſibi aquilam auream fecit, tutelæq́ ſuæ uirtuti dedicauit, unde & apud Romanos hu-

iuſcemodi ſigna tractata ſunt. Ganymedem uerò bellando his ſignis præeuntitibus rapuit, ſicut Europam in tauro rapuiſſe fertur, id eſt, in nauem tauri picturam habentem, & is idem in uacca ſimiliter nauim huiuſcemodi picturæ; denique ut hoc certius eſſe cognoſcas nauigium Iſidis Aegyptus colit.

Fabula Perſei & Gorgonon.

PErſeum ferunt Meduſæ Gorgones interfectorem. Gorgones uoluere dici tres, quarum prima Stheno, Secunda Euryale, Tertia Meduſa, quarũ quia fabulam Lucanus & Liuius ſcripſerunt poëtæ grammaticorum ſcholaribus rudimentis admodum celeberrimi, hãc fabulam referre ſuperfluũ duximus. Theocritus antiquitatum hiſtoriographus refert Phorcum fuiſſe regem, qui tres filias locupletes dereliquit. Quarum Meduſa maior quæ fuerat locuples, regnũque in colendo, fructificandoque ampliauerat, unde & Gorgon dicta eſt, quaſi Georgon nam Georgi Græcè agricul

tores dicuntur. Serpentino uerò capite ideo dicta est quod astutior fuerit, cuius regnum opimum Perseus inuadens ipsam quidem interemit, ideò uolaticus dicitur, quod nauibus uenerit. Cuius capite, id est, substantia ablata ditior factus non parua regna obtinuit. Denique & Athlantis regnum inuadens, quasi per Gorgonis caput, id est, per substantiam eius eum in montem fugere compulit. Vnde in monte conuersus dicitur esse. Tamen quid hac sibi tam subtili sub imagine ornatrix Græcia sentire uoluerit edicamus: Gorgonas dici uoluerunt tres, id est, tria terroris genera. Primus quippe terror est, qui mentem debilitat, secundus qui profundo quodam terrore mentem spargit, tertius qui non solum mentis intentum, uerumetiam caliginem ingerit uisus, unde & nomina tres Gorgones accepere. Stheno enim Græcè debilitas dicitur, unde & Asteniam infirmitatem dicimus. Secunda Euryale, id est, lata profunditas, unde & Homerus πόλιν εὐρυάγυιαν, id est, Troiam latas uias habentem.

Itaque

Itaq; Medusam quasi μὴ ἰδοῦσαν, quod ui deri non possit. Hos ergo terrores Perseus adiuuante sapientia interfecit. Ideò auersus uolat quod uirtus terrorem nũquam aspicit. Speculum ergo ferre dicitur, quod omnis terror non solum in corde, sed etiam in figura transeat. De sanguine eius nasci fertur Pegasus in figurã famæ constitutus. Virtus enim dum terrorem amputauerit, famam generat, unde uolare dicitur, quia fama est uolucris. Vnde & Tiberianus: Pegasus hinniens trãsuolat æthram. Ideò & musis fontem ungula sua rupisse fertur, quod Musę ad describendum famam heroum, aut sequantur piorum dicta, aut indicent antiquorum gesta.

Fabula Admeti & Alcestes.

SIcut nihil benigna superius coniuge ita nihil infesta crudelius muliere. Quanto enim sapiens pro uiri sui salute suam opponit animã pignori, tanto maligna ad mariti mortem etiam suam reputat nihili. Ergo coniux quantum iure coniunctior, tantum est aut morũ dulcedine mellea, aut felle malitiæ toxica. Est

Est quippe aut perpetuale refugium, aut perenne tormentum Admetus rex Græciæ Alcestem in coniugio accepit, cuius pater edictũ proposuerat, ut siquis duas feras sibi dispares suo currui iungeret, ipse illam in cõiugio accepisset. Is igitur Admetus Apollinem atque Herculem petijt, & ei ad currum leonem & aprum iunxerunt. Itaq; Alcestem in coniugio accepit Cumq; in infirmitatem Admetus decidisset, & mori se comperisset. Apollinem deprecatus est. Ille uerò dixit, se ei aliquid non nosse præstare, nisi quis se, de eius propinquis ad mortem, pro eo uoluntarie obtulisset, quod uxor fecit. Itaq; Hercules, dum ad Tricerberum canem abstrahendũ descenderet, etiam ipsam de inferis leuat. Admetum posuere in modum mẽtis, ideò Admetus nuncupatus est, quasi quem adire poteritme tus. Hic itaq; in coniugio Alcestem desiderat. Alce enim Græcè præsumptio dicitur, unde & Homerus, ait: ἀλλὰ οὐκ ἐστὶ βίηφρεσὶν οὐδέ τις ἀλκὴ, non est aliqua uirtus in mentibus, neque aliqua præsumptio. Ergo mens præsumptionem sperans

rans sibi coniungi, duas feras suo curru subiungat, id est, suę uitę duas uirtutes asciscat animi, & corporis. Leonem ut uirtutem animi, aprum ut uirtutem corporis. Deniq; & Apollinem & Herculem sibi propiciet, id est, sapientiam & uirtutem. Ergo pręsumptio semetipsam ad mortem pro anima obijcit, ut Alceste, quam præsumptionem quamuis in periculo mortis deficientem, uirtus de inferis reuocat, ut Hercules fecit.

BEATI FVLGENTII Episcopi Carthaginensis Mythologiarum ad Catum Presbyterum Carthaginensem, Liber Secundus.

STudens mi domine tuo reuerendo imperio, meā stultitiam uelut naufrago commisi, iudicio bifida ambiguitate suspensus, utrumne lector quilibet laudet constructa, aut destruat, laborata, sed quia nullatenus hæc

hæc nostrum aut nomen extollunt, aut crimē officiūt, illo uidelicet pacto, quod si ab his lector melius sapit Deum præferat, qui meliora concessit. Sin uerò ab his minus aliquid desipit, ipsum præferat, qui ista contribuit, ergo & hæc non nostra sunt, sed eius donum, & quæ ampliora eueniunt, non hominis, sed diuinum est largimentū. Sicut enim liuoris nota est silere quod noueram, ita crimen est nō enarrare, quod senserā, ergo si his amplius sapis, lauda mentē purissimam quæ quod habuit nō negauit, sed si hæc ante nescieras, habes arenam nostri studij ubi tui exerceas palestram ingenij.

Fabula de iudicio Paridis.

PHilosophi tripartitam humanitatis uoluerunt esse uitam, ex quibus primam theoreticam, secundam practicam tertiam philargicam uoluere, quas nos latinè contemplatiuam, actiuam, uoluptariam nuncupamus ut etiam propheta ait: Beatus uir qui non abijt in consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit, id est, non abijt, non stetit, non

non sedit. Prima igitur contemplatiua est, quę ad sapientiam, & ueritatis inquisitionem pertinet, quam apud nos episcopi, sacerdotes, ac monachi, apud illos philosophi gesserunt. Quos nulla furoris insania, nullum liuoris toxicum, nullus uapor libidinis, sed tantum indagandæ ueritatis contemplandęq; iustitię cura macerat, fama ornat, pascit spes. Secunda actiua est, quæ tantum uitæ commodis anxia, ornatus petax, habendi insatiata, rapiendi cauta, seruãdi sollicita geritur, plus enim quod habeat cupit, quã quod sapiat quærit, nec considerat quod expediat ubi intercedit quod rapiat. Deniq; ideo non perstat stabile, quia non uenit honeste. Hanc enim uitam penes antiquos aliqui Tyrãni, penes nos mundus omnis gerit. Voluptaria uerò uita est, quæ libidini tãtummodo noxia, nullum honestum reputat bonum, sed solam uitæ appetens corruptelam, aut libidine mollitur, aut homicidijs cruẽtatur, aut rapina succẽditur, aut liuoribus rancitatur. Sed hoc penes illos Epicurei ac uoluptarij, penes uerò nos huiusmodi

uita

uita natura non crimen est. Et quia bonum nemo gerit, nec nasci bonum licet. Id itaq; considerantes Poëtæ trium dearum ponũt certamina, id est, Mineruam, Iunonem & Venerem, de formæ qualitate certantes. Ideò uerò Iouem non posse de his iudicare dixere, siue quod præfinitum mundi iudicium ignorabant, siue quia in libertate arbitrij constitutum hominem crederent. Quod itaq; si uelut Deus Iupiter iudicasset damnando duas, unam tantum modo terris uitam dimitteret. Sed ideò ad hominẽ iudicium transferunt, cui liberum deligendi debetur arbitrium. Sed bene pastor, quia non ut sagitta certus, & iaculo bonus, & uultu decorus, & ingenio sagacissimus, deniq; brutum quiddam desipiuit, & ut ferarum ac pecudũ mos est ad libidinem limaces uisus intorsit, quam ante uirtutem aut diuitias requisiuit Sed quid sibi tres Deæ de tribus uitarum ordinibus uendicent, edicamus.

Fabula Mineruæ.

PRimam uitam theoreticam, quam nos in contemplandæ sapientię honore

43 · 7

nore dicimus. Ideo de Iouis uertice na-
tam dicunt quia ingeniũ in cerebro po-
ſitum ſit. Ideò armatam quod munita ſit.
Gorgona etiam huic addunt in pectore
quaſi terroris imaginem, ut uir ſapiens
terrorem contra aduerſarios geſtet in
pectore. Criſtam cum galea ponunt ut
ſapientis cerebrum & armatum ſit & de-
corum, unde & Plaut. in Trinummo ait:
Fungino genere eſt, capite ſe totum te-
git. Triplici etiam ueſte ſubnixa eſt, ſeu
quod omnis ſapientia ſit multiplex, ſeu
etiam quod celata. Longã etiam haſtam
fert quod ſapientia longo uerbo percu-
tiat. Triplici etiam ueſte, quod omnis ſa-
pientia tecta extrinſecus rarius agnoſca-
tur. In huius tutelã etiam noctuã uolunt
quod ſapiẽtia etiã in tenebris proprium
fulgorẽ poſsideat. Inde etiam & cõditri-
cem Athenarum eam uolunt. Minerua
deniq; & ἀθηνὴ grecè dicit quaſi ἀθάνατος
παρθένος, id eſt, immortalis uirgo quia ſa-
pientia nec mori poterit, nec corrumpi.

Fabula de Iunone.

IVnonem uerò actiuæ præpoſuerunt
uitæ. Iuno enim, quaſi à iuuando di-
cta

ēta est, ideò & regnis præesse dicitur, quod
hæc uita diuitijs tantum studeat. Ideò e-
tiam cum sceptro pingitur, quod diui-
tiæ regnis sint proximæ. Velato enim ca
pite Iunonem ponunt, quod omnes di-
uitiæ sint semper absconsæ. Deã etiam
partus uolunt, quod diuitiæ sint præg-
nantes semper, & nonnunquam abor-
tiant. Huius quoq; in tutelam ponunt
pauum, quod omnis uitæ potentia pe-
tax in aspectum sui semper quærat orna
tus, sicut enim pauus stellarum caudæ
curuamen concauans anterius faciē or-
net, posterioraq́ue turpiter nudat. Vnde
& Theophrastus ait in mortalibus τὰ ἀλ
λὰ περίγνωθι, id est, reliqua considera, &
Salomon in obitu hominis nudatio o-
perum eius. Huic etiã Irim quasi arcum
pacis adiungunt, quod sicut etiam ille
ornatus uarios pingens arcuato curua-
mine momentaliter refugit. Ita etiam
fortuna quamuis ad præsens ornata ta-
men est citius fugitiua.

Fabula Veneris.

TErtiam Venerem uoluptariæ uitæ
in similitudinem posuerunt. Vene

rem dici uoluerunt, aut ſecundum Epi-
cureos bonam rem, au ſecundum Stoi-
cos uanam rem. Epicurei enim uolupta-
tem laudant. Stoici uoluptatẽ damnãt.
Iſti libidinem colunt, iſti libidinem no-
lunt. unde & ἀφροδιτὴ dicta eſt, ἀφρὸς e-
nim Græcè ſpuma dicitur, ſiue ergo q̃d
ſicut ſpuma libido momentaliter ſurgat
& in nihilum ueniat, ſiue quod concita-
tio ipſa ſeminis ſpumoſa ſit. Deniq; fe-
runt Poëtæ, quod exectis falce Saturni
uirilibus, atq; in mare proiectis, exinde
Venus nata ſit. Illud nihilominus reſpõ-
dere uolens, poëtica uanitas, quod Sa-
turnus græcè Cronos dicitur, Cronos
enim græcè tempus uocatur. Abſciſſe er-
go uires tẽporis, id eſt, fructus falce quã
maximè atq; in honoribus uiſcerum ue-
lut in mari proiectæ libidinem gignant,
neceſſe eſt. Saturitatis enim abundantia
libidinem creat, unde & Terentius ait:
Sine Cerere & Libero friget Venus.
Hanc etiam nudam pingunt, ſiue quod
nudos ſibi affectatores dimittat, ſiue
quod libidinis crimẽ nunquam celatum
ſit, ſiue quod nõ unquam niſi nudis con-
ueniat.

ueniat. Huic etiam roſas in tutelam adij ciunt, roſæ enim & rubent & pungunt, ut etiam libido rubet uerecũdiæ opprobrio, pungit etiam peccati aculeo, & ſicut roſa delectat quidem, ſed celeri motu tẽporis tollitur, ita & libido libet momentaliter, & fugit perenniter. In huius etiam tutelam columbas ponunt, illa uidelicet cauſa, quod huius generis aues ſint in coitu feruidæ. Huic etiã tres Charites adijciunt duas ad nos conuerſas, unam nobis auerſam, quod omnis gratia neſcit ſubtilem, ſed ornatum. Hanc etiam in mari natantem pingunt, quod omnis libido rerum patiatur naufragia, unde & Porphyrius in Epigrammate ait: Nudes egens Veneris naufragus in pelago. Cõcha etiam marina pingitur portari, quod huius generis anima toto corpore ſimul aperto in coitu miſceatur, ſicut Iuba in phyſiologijs refert.

Fabula Herculis & Omphales.

PArcite quæſo iudices humanis ardoribus, quid enim puerilis aut muliebris ſenſus in amore efficiat, ex quo in libidinis pugna Herculea deſudat uir

tus. Mulieris enim illecebra maior est mundo, quia quem mundi magnitudo uincere non potuit, libido compressit. Inuasit ergo uirtutem de crimine fœmina, quam mœreri non potuit de natura. Hercules enim amauit Omphalen, quæ eum persuasit, & coli delicatos eneruare contractus, & lasciuienti pollice fusi teretem rotare uertiginem. Hercules enim ἡρακλῆς græcè dicitur, id est, ἀνδρῶν κλέος: quod nos latine uirorũ fortium famam dicimus. Vnde & Homerus: κλέος οἶον ἀκούομεν: id est, solam famam audiuimus. Ideo Alcei nepos dicitur. Alce enim græcè præsumptio interpretatur. Nã & Alcmenam matrem habet, quasi ἀλμεδετερες, quod græcè salsugo dicitur. Nam ex igne igneus, ut ex Ioue, & ex præsumptione, ut ex Alceo auo, & ex salsedine sapientiæ, ut ex Alcmena, qd nascitur nisi fortitudinis gloria? & tamẽ à libidine superatur ὀμφαλος enĩ grecè dicitur umbilicus. Libido enim in umbilico dominatur mulieribus, sicut: Nõ est præcisus umbilicus, tuus. Quasi diceret: Non est peccatum tuum amputatum. Nam & ma-

matrix illic cathenata constringitur, unde & epinephridia eodem loco firmandis fœtibus opponuntur. Ostenditur ergo quod libidido quamuis etiam inuictam possit superare uirtutem.

Fabula Caci & Herculis.

Si fumum fures eructuant, q̃s inuolantem dũ negat agnoscat? ergo aut caliginẽ aut fumũ obijcit, ne agnosci possit, aut in fumũ uanescit substãtia, quod furtiue succedit, Cacus ẽm Herculis boues furatꝰ esse dicitur, quos cauda in speluca tractos abscõdit, quẽ Hercules presso gutture interfecit, κακὸν, ẽm græcè malũ dicimꝰ, ergo omnis malitia fumũ eructuat, idest, aut qđ cõtraria sit ueritati, id est luci, aut ꝙ acerba sit uidẽtib. ut fumꝰ oculis aut ꝙ semp̃ occultas obscurasq́ue cauillatiões obijciat. Ideò aũt & duplex ꝙ multiformis malitia non simplex sit. Triplici etiam modo nocet malitia, aut in euidẽti ut potẽtior, aut subtiliter ut falsus amicus, aut occultè ut imposibilis latro. Ideò etiam subtractos boues transuersis ducit uestigijs, ꝙ omnis malignus aliena ut inuadat, transuersa defensionis

utitur uia. Ideo & bona Herculis concupiscit, quia omnis malignitas contraria est uirtuti. Deniq; in spelunca absconditur, quia nunquam aperta malignitas liberiore fronte sit, sed uirtus & malos interficit, & sua uindicat,

Fabula Antæi & Herculis.

ANtæus in modum libidinis ponitur, unde & ἀντιον, Græcè contrarium dicimus. Ideò & de terra natus, qđ
7. 41 sola libido de carne concipitur. Deniq; tacta terra ualidior exurgebat. Libido enim quanto carni cõsenserit, tanto surgit iniquior. Deniq; à uirtute gloriæ quasi ab Hercule superatur: Nam denegato sibi terræ tactu moritur, altiusq; eleuatus materna non potuit mutuari suffragia, quo euidentem suæ rei fabulam demonstrasset. Omnem enim mentem dum uirtus in altum sustulerit, & carnalibus eã etiam denegauerit aspectibus, uictrix statim exurgit. Ideò etiam & diu in certamine dicitur desudasse, quia rara est pugna, quæ cum concupiscentia uitijsq; congreditur, sicut Plato in moralibus ait: Sapientes uiri maiorem cum uitijs,

tiĳs, quàm cum inimicis pugnam gerũt. Nam & Diogenes Cinicus cum dolore ramicum torqueretur, & uidiſſet homines ad amphitheatrum concurrentes dicebat: Qualis hominum ſtultitia, currũt ſpectare feris homines repugnantes, & me prætereunt cum naturali dolore certantem.

Fabula Thyreſiæ.

THyreſias duos ſerpentes concumbentes uidit, quos cũ uirga percuſſiſſet in fœminam conuerſus eſt. Iterum poſt temporis ſeriem eos concumbẽtes uidit, ſimiliterq́ percuſsis iterum eſt in priſtinam naturam conuerſus. Ideoqûe dum de amoris qualitate certamen Iuno & Iupiter habuiſſent, eum iudicem quæſierunt. Ille dixit tres uncias habere uirũ amoris, & nouem feminam. Iuno irata ei lumen ademit. Iupiter uerò ei diuinitatẽ conceſsit. Græcia enim quãtum ſtupenda mendacio, tantum eſt admirãda commento. Thyreſiam enim in modum temporis poſuere, quaſi θερινασιων, id eſt, æſtiua perennitas, θερος enim dicitur æſtas, ergo ex uerno tẽpore, quod maſculinum,

quia eodẽ tempore clausura soliditas, quę est germinum, dũ coëuntia sibi affectu animalia uiderit, eaq; uirga, id est, feruoris æstu percusserit in fœmineum sexum conuertitur, idest, ęstatis feruorem. Ideò uerò æstatem posuere in modũ fœminæ, quod omnia patefacta eodẽ tempore suis emergant folliculis, & quia cõcipiendi duo sunt tempora, ueris & autumni, iterum cõceptu prohibito ad pristinam redit imaginẽ. Autumnus enim ita masculino corpore omnia constringit, quo constrictis arborum uenis uitalis succi cõmertiales transennas interius stringens, foliorum marculentam detundat caluitatem. Denique duobus dijs, id est, duobus elementis arbiter quæritur igni atq; aëri de genuina amoris ratione certantibus. Deniq; iustum profert iudicium. In fructificãdis enim germinibus dupla aëri quàm igni materia suppetit. Aër em̃ maritat in glebis, & producit in folijs, & grauidat in folliculis, Sol enim maturare tantũ nouit in granis. Nam ut hoc certũ sit, cæçatur à Iunone illa uidelicet causa, quod hyemis tempus aëris nubilo

bilo caligante nigrescat. Iupiter uerò occultis uaporis cōceptionem statim ei futuri germinis subministrat, id est, quasi præscientiam. Nam ob hanc rem Ianus bifrons pingitur, quod & præterita, & futura respiciat.

Fabula Promethei.

NVlla quærantur ultra terris munimima, dū usq; in cœlum peruenerint furta, aut quæ securitas erit argenti & auri, ubi flamma potuit inuolari. Prometheum aiunt hominē ex luto finxisse, quem quidem inanimatum atq; insensibilem fecerat, cuius opus Minerua mirata spopōdit ei, ut si quid uellet de cœlestib. donis ad suū opus adiuuādū inquireret. Ipse nihil se scire ait, quæ bona in cœlestib. haberentur, sed si fieri posset se usq; ad superos eleuaret, atq; exinde si quid figuline congruum cerneret melius inire, id est, propter septem liberales artes, uel propter septem planetas, quæ in aëre currunt oculatus arbiter præsumpsisset. Illa inter oras septēplicis Clypei sublatum, cœlo opificē detulit. Dumq; uideret omnia cęlestia flāmatis animata

uege-

uegetare uaporibus,quã ferulam Phœbeacis applicans rotis, ignẽ furatus est, quem pectusculo hominis applicans animatum reddit corpus.Itaq; ligatum eum uulturi ferè iecur perẽne prebetem: ut Nicogoras in disthemithea libro, quem scripsit, primum illum formasse Idolum refert, ex eo quod uulturi iecur præbeat,liuoris quasi pingat imaginem unde & Petronius Arbiter ait: Cui uultur iecur ultimum pererrat, & pectus trahit,intimaq; fibras. Non est, quem tepidi uocant poëtæ, sed cordis mala, liuor atq; luxus, nam & Aristoxenes in Epimetheriorum libro, quem scripsit, similia,profert.Enimuerò Prometheum quasi προμήθειαν,quod nos Latinè prouidentiam dicimus,ex Dei prouidentia & Minerua quasi cœlesti sapientia hominem factum. Diuinum uero ignem,quem uoluere, animam monstrant diuinitus inspiratam, quæ apud Paganos dicitur de cœlis tracta.Iecur uerò Prometheũ uulturi præbentem,quod nos cor dicimus, quia in corde aliquanti philosophorum dixerunt esse sapientiam. Vnde & Iuuena-

nalis ait. Si leua in parte papillæ nil salit Arcadico iuueni. Denique uulturem in modum mundi posuere, quod mundus celeri quadam uolucritate uersetur, & cadauerum nascentium occidentiumq; perenitate depascitur. Itaq; alitur ac susten tatur diuinæ sapientiæ prouidentia, quæ nec ipsa finiri nouit, nec mundus cessare ab eius elementis aliquatenus possit. Denique Pandoram dicitur formasse. Pandora enim Græcè omnium munus dicitur, quod anima munus sit omnium generale.

Fabula de adulterio Veneris.

IVste uel Sol Veneris depalat adulterium, quatenus solet Luna eius celare secretum. Venus enim cum Marte cōcubuit, quam Sol inuenieus Vulcano prodidit. Ille adamante cathenas effecit, ambosq; religans, dijs turpiter iacentes ostendit, illa dolens quinq; filias Solis amore succendit, id est, enim Pasiphaën, Medæam, Phædram, Circem, Dircē. Quid sibi de hoc poëtica alludat garrulitas, inquiramus. Perstant nunc in nostra de hac fabula uita, certa admodum

te-

teſtimonia. Nam uirtus corrupta libidine, Sole teſte apparet, Vnde Ouidius in Methamorphoſeon ait: Videt hic Deus omnia primus. Quæ quidem uirtus corrupta libidine turpiter cathenata ſeruoris conſtructione tenetur. Hæc itaque quinque Solis filias, id eſt, quinq; humanos ſenſus luci ac ueritati deditos, quaſi ſolis fœtus hac corruptela fuſcat, ob hãc rem etiam huiuſcemodi nomina quinque ipſis Solis filiabus uoluere, primam Phaſiphaën, ut uiſum quaſi πασιφανής, quod nos Latinè omnibus apparentem dicimus. Viſus enim reliquos quatuor ſenſus inſpicit, quia & eum, qui clamat uidet, & palpando notat, & deguſtando aſpicit, & odorando intendit. Secundam Medæam quaſi auditum, hoc eſt, μηδὲν ἴδειαν, quod nos Latinè nullam uiſionem dicimus. Quarta Phedra, quaſi odoratus, uelut ſi dicat φέρος ἥδαρ, quaſi afferens ſuauitatem. Quinta Dirce ſaporis iudex, quaſi δείνα κρινὴ, quod nos Latinè acre iudicans dicimus.

Fabula Vlixis & Syrenum.

Sire-

SYrenus Grecè tractatorie dicuntur. Tribus enim modis illecebra amoris trahitur, aut cantu, aut uiſu, aut conſuetudine, Amantur enim quædã ſpeciei uenuſtate, quædam etiã lenocinãte conſuetudine. Quas Vlixis ſocij obturatis auribus tranſeunt. Ipſe uerò religatus tranſit. Vlyxes enim Græcè quaſi ὅλων ξένος, omnium peregrinus dicitur. Et quia ſapientia ab omnibus mundi rebus peregrina eſt, ideò aſtutior Vlixes dictus eſt. Deniq; Syrenas, id eſt, delectationũ illecebras & audiuit & uidit, id eſt, agnouit & iudicauit, & tamen tranſit nihilominius. Ideò quia auditæ ſunt, mortuæ ſunt. In ſenſu enim ſapientis omnis uoluptatis affectus moritur. Ideò uolatiles, quia mentes amantium permeant celeriter, inde gallinaceos pedes, quia libidinis affectus omnia, quæ habet, ſpargit. Denique & Syrenes directę ſunt, σύρω enim græcè traho dicitur.

Fabula Scyllæ.

SCyllam ferunt uirginẽ pulcherrimã, quam Glaucus Antedonis filius amauit, quem Circe Solis filia diligebat,

irataq; Scyllæ,fontem in quo lauari soli-
ta erat uenenis infecit. Vbi illa descēdēs
ab inguine lupis canibusq; marinis in-
serta est.Scylla enim Græce, quasi σκύλ-
μωρ,dicta est,quod nos Latinè confusio
nem dicimus,& quid confusio nisi libi-
do est?Quam libidinem amat Glaucus.
Glaucus enim Græcè luscitiosus dicitur
unde & glaucomata dicimus cæcitatem
ergo omnis qui luxuriā amat, cæcus est,
Nā & Antedonis filius dictus est: Ante
don enim Græcè quasi antidon, quod
nos Latinè contraria uidens,ergo lippi-
tudo ex contraria uisione nascitur. Scyl-
la enim in modum ponitur meretricis,
quia omnis libidinosa canibus lupisq;
inguina sua necesse est misceat. Iuste er-
go lupis & canibus mixta, quia nescit
sua alienigenis deuorationibus saturare
secreta. Sed hanc Circe odisse dicitur.
Circe ut antè dictum est, manus dijudi-
catio uel operatio nuncupatur, χειρῶν κρι
τὴ, laborem enim manuū & opertaio-
nem libidinosa mulier non diligit, sicut
Terentius ait: A labore procliue ad libi-
dinem accipit cōditionem, de hinc que-
stum

ſtum occipit, hanc etiam Vlyxes inno-
cuus tranſit, quia libidinem ſapiētia con
temnit.

Fabula Mydæ Regis & Pactoli Fluuij.

MYda rex Apollinem petijt ut quic
quid tetigiſſet aurum fieret. Cūq́ʒ
promeruiſſet, munus in ultionem con-
uerſum eſt, cœpitq́ʒ ſui uoti effectu tor-
tum efficiebatur. Erat ergo neceſsitas au
rea, locuplesq́ʒ penuria. Nam & cibus &
potus rigens auri materia marmorabat.
Itaq́ʒ Apollinem petijt, ut mala deſidera
ta conuerteret. Reſponſoq́ʒ accepto, ut
tertio caput ſub Pactoli fluminis undas
ſubderet. Quo facto, Pactolus deinceps
aureas arenas trahere dicitur. Sed eui-
denter Poëtæ alluſerunt argutiam, illa
uidelicet cauſa, quod omnis appetitor a-
uaritiæ, cum omnia præcio deſtinat, fa-
me moritur, quod & Myda rex erat, ſed
collecta pecuniarum ſumma, ut Soſicra
tes Cizicenus in libris hiſtoriæ ſcribit,
quod omni cenſu ſuo Myda rex Pactoli
fluuium, qui in mare currere ſolitus erat
per innumerabiles meatus ad irrigan-

dam prouinciam deriuauit, suaque expen
sa auaritia fluuium fertilem reddidit, My
da enim græcè quasi μηδὲν εἰδὼς, id est ni
hil sciens. Auarus enim tantum stultus
est, ut sibi prodesse non norit.

Fabula Vulcani & Mineruæ.

Vlcanus cum Ioui fulmen effice
ret ab Ioue promissum accepit, ut
quicquid uellet præsumeret. Ille Miner
uam in coniugium petijt Iupiter impe
trauit ut Minerua armis uirginitatē de
fendisset: Dumque cubiculum introirent
certando Vulcanus semen in pauimen
tum eiecit, unde natus est Erichthonius.
Ἔρις enim Græcè certamen dicitur, χθὼν
χθονὸς uerò terra nuncupatur, quem Mi
nerua in cista abscondit, dracone que cu
stode apposito, Aglauro & Pandoræ cō
mendauit, qui primus currum reperit.
Vulcanum dici uolucre quasi furiæ ignē
unde & Vulcanus dicitur, ueluti uolun
tatis calor, quasi βουλήκαυνος. Denique lo
ui facit fulgura, id est, furorem concitat,
ideò uerò eum Mineruæ coniungi uo
luerunt, quod furor etiam sapientibus
subrepat. Illa uerò armis uirginitatē de-
fen-

fendit, hoc est, omnis sapientia integritatem morum contra furiam uirtute animi uindicat, unde quidem Erichthonius nascitur. ἔρις enim Græcè certamen dicitur, χθὸν uerò non solum terra quantum etiam inuidia dici potest, unde & Thales Milesius ait: ὦ χθὼν δόξης κοσμικῆς στέρησις, id est, inuidia mundanæ gloriæ consumptio, & quid nam aliud surripiens sapientiæ furor generare poterat nisi certamen inuidiæ? Quod quidem sapientia, id est, Minerua abscondit in cista, id est, in corde celat, ergo Minerua draconem custodem apponit, id est, perniciem, quem quidem duabus commendat uirginibus, id est, Aglauro & Pandoræ. Pandora enim uniuersale dicitur munus. Aglauro uerò ἄχοληρον, id est, tristitiæ obliuio. Sapiens enim dolorem suum, aut benignitati commendat, quæ omnium munus est, aut obliuioni, sicut de Cæsare dictum est: Qui obliuisci nihil amplius quàm iniurias soles. Denique cum Erichthonius adolesceret, quid inuenisse dicitur? nihilominus currum; ubi inuidiæ semper certamen

est. Vnde Virgilius: Primus Erichthonius currus & quatuor ausus iungere equos. Inspicite quantum ualeat cum sapientia iūcta castitas, cui flammarū non Deus ualuit.

Fabula Dionysij.

IVpiter cum Semele cōcubuit, de qua natus est Liber pater ad quā cum fulmine ueniens crepuit, unde pater puerū tollens in femore suo misit. Maroni postea nutriendum dedit, hic Indiā debellauit, & inter Deos deputatus est. Itaq; cū Semele quatuor sorores appellatę sunt, Ino, Autonoë, Semele, & Agaue. Quid sibi hęc fabula sentiat, exquiramus. Quatuor sunt ebrietatis genera, id est, prima uinolentia, secunda rerum obliuio, tertia libido, quarta insania, unde & nomina hæc quatuor Bacchæ acceperunt. Bacchæ dictæ sunt, quasi uino uocantes. Prima Ino, οἶνος gręcè, Latinè uinū dicimus. Secunda Autonoë. quasi ἄυτονον, id est, se ipsam non cognoscens. Tertia Semele quasi μάλυον, quod nos latinè corpus solutum dicimus. Vnde & ipsa genuisse Liberum patrem dicitur, id est, de libidine

dine nata ebrietas. Quarta Agaue, quæ ideò inſaniæ comparatur, quod caput filij uiolenter abſcidit. Liber uerò pater dictus eſt, quia uini paſsio liberas mentes faciat. Indos uerò uiciſſe, quod hæc gẽs ualde ſit uino dedita, duobus ſcilicet modis, ſiue quia feruor ſolis eos faciat potare, ſiue quia ibi ſit Seraptenum uinum uel Meroitanum: Cuius uini tãta uirtus eſt, quod uix quilibet ebrioſus ſextariũ toto menſe bibat, unde & Lucanus ait: Indomitum Meroë cogens ſpumare Falernũ. Aqua enim omnino domari non poteſt. Maroni etiã Dionyſius nutriendus datur, quaſi Meroni. Mero enim omnis nutritur uinolentia, hic etiam tigribus dicitur ſedere, quod omnis uinolentia, ueritati ſemper inſiſtat. Siue etiã quia uino efferatæ mentes mulceantur, unde & Liæus dicitur quaſi lenitatem præſtans. Iuuenis uerò gingitur Dionyſius, quia nunquam ebrietas matura eſt. Ideò etiam nudus, quia omnis ebrioſus interuertendo nudus remaneat, aut mentis ſuæ ſecreta ebrioſus nudet.

Fabula de Cygno & Læda.

QVamuis in omnib. libidinis amor turpior sit, nunquam tamen deterior erit, quàm cum se honorato miscuerit. Libido enim honestatis nouerca, dũ quid expediat nescit, semper est maiestati contraria. Qualis enim diuinitas eius, qui sit, quod esse uelit, ne quidem quod fuerat esse, conuersus in Cygnum cum Læda concubuit, quæ peperit ouum, unde nati sunt tres. Castor, Pollux & Helene. Sed hæc fabula mystici saporem cerebri concipit. Iupiter enim in modum potentiæ ponitur, Læda uerò dicta est, quasi λοιδὴ quod Latinè aut iniuriam aut conuitium dicimus, ergo omnis potentia iniuriæ mixta speciem suæ generositatis mutat. Ideò in Cygnum conuersus dicitur, quod ferunt physiologi quã maximè Melistus Euboicus, quod omnium physiologorum sententias disputauit, huius generis auem cõuitijs ita esse plenam, ut ipsa aue clamãte reliquæ aues taceant, quæ presto fuerint. Vnde & olor dictus est, quasi ab oligoria tractũ, quod nos Latinè iniuriam dicimus, ergo

go quotienſcunque nobilitas in iniuriam uergit, conuirijs miſceatur neceſſe eſt. Sed quid ex hac re concipitur uideamus. Nihilominus ouum, quia ſicut in ouo omnis ſordities, quæ purgari poteſt in ignem continetur intrinſecus. Ita etiam in effectu iniuriæ omnis eſt immunditia. Sed ex hoc ouo generantur tres. Caſtor, Pollux, & Helene. Nihilominus ſeminarium ſcandali & diſcordiæ, ſicut antea diximus, & geminum luctum cõcuſsit adultera mundo. Caſtorem uerò & Pollucem, quaſi in modum perditionis ponunt, unde & in mari caſtorum ſigna dixerunt, quæ periculum creant. Nã ob hãc rem etiam ambos alternatim reſurgere, atq; occidere dicũt ꝙ ſuperbia nonnunquã uiuat nonnunquam occidat, unde & grçcè ὑπερηφανία ſuperbia dicitur. Sed ὑπερηφανία propriè ſuperaparitio dicitur, quia in iſtis duobus ſignis quæ corũ uocabulo fratrum nuncupauere, unus ſuperappareat, alter uergat, ſicut Lucifer & Antifer. Nã græcè Pollux ἀπὸ τοῦ ἀπολλεῖν, id eſt, à perdẽdo, & Caſtor quaſi κάκον ὕστερον, id eſt,

malum extremum.

Fabula Ixionis.

QVi plus quęrit quã liceat esse, minus erit quàm est, Ixion igitur cõiugium Iunonis affectans, illa nubē ornauit in speciē suam, cum qua Ixion coiens centauros genuit. Sicut nihil latina gratiosius ueritate, ita nihil Græca falsitate ornatius. Deniq; Ixionem dici uolucre quasi axionem, ἀξιότης enim Græcè dignitas dicitur. Dea uerò regnorum luno est, ut pridem diximus, ergo dignitas regnum affectans nubem meretur, id est, similitudinem regni. Regnum enim illud est, quod perenniter duraturũ est. At uerò cui tēporis fugtiua uis inuidet, pinnatisq; celerrima raptibus momentaneæ felicitatis figuras potius quàm ueritatem ostendens, uētositatem inanem speciem præsumit. Deniq; Beatinius augur dicere solitus erat diuersarum urbiũ honores, somnialiter peragi urbicatio mimologo, & quamuis utraq; nihil agere dixerit, tamen hoc Romæ præstare uisus est, quod ex parte quidem ueros honores sed risorios, sed citius fugitiuos.

Credo enim quod de Theophili philosophi sententia legeret dicentis μιμοσοβιος, id est, mimus uita. Nunc ergo fabulam repetamus. Dromocrides in Theogonia scripsit Ixionem in Græcia primũ regni gloriam affectasse, qui centum equites primus omnium acquisiuit, unde & Centauri dicti sunt, quasi centum armati. Deniq; Centhippi dici debuere, ex quo etiam equis mixti pinguntur, Sed ideo centum armati, qui quidem Ixion paruo tempore celebre regnũ adeptus, dehinc regno expulsus est, unde & eum ad rotam damnatum dicunt, quod omnis rotæ uertigo, quæ superiora habet, modo deijciat. Ergo ostendere hic uoluerũt, quod omnes, qui per arma atq; uiolentiam regnum affectant, subito erectiones, subito elisiones sustineant, sicut rota quę stabile non habet aliquando cacumen.

Tantali Fabula,

TAntalum dicunt in lacum inferni depositum, cui fallax aqua gulosis labia titillamentis attingit, poma quoq; fugitiuus cinerescẽtia tactibus desuper

taci

facietenùs apparent pendula. Ergo hic locuples uisus & pauper effectus, ita se illi unda fallax præbet ut sitiat, ita se poma ingerunt ut e uriat. Hanc fabulam Petronius breuiter exponit dicens.

Nec bibit inter aquas, nec poma natantia carpit.
Tantalus infelix, quem sua uota premunt.
Diuitis hæc magni facies erit, omnia late
Qui tenet, & sicco concoquit ore famem.

Fabula Proserpinæ & Endymionis.

LVnam ideò ipsam uoluerũt etiam apud inferos Proserpinam, seu quod nocte luceat, seu quod humilior currat & terris præsit, illo uidelicet pacto, quod detrimenta eius & augmenta, non solum terra, sed & lapides, uel cerebra animantium & quod magis incredibile sit etiam lætamina sentiant, quæ in Lunæ crementis eiecta uermiculos parturiunt, ortis ipsam etiam Dianã me moribus uolunt simili modo, quod arborum & fruticum succo augmenta inculcet. Deniq; crementis lunæ abscisa ligna

gna furfuraceis tinearum terebraminib. fistulescunt. Nemoribusq́ adesse dicitur, quia omnis uenatio plus nocte pascatur, dieq́ dormiat. Endymionem uero pastorem amasse dicitur duplo scilicet modo, seu quod primus hominum Endymion cursum Lunæ inuenerit: Vnde & triginta annis dormisse dicitur, qui nihil aliud in uita sua nisi huic repertioni studuit, sicut Mnaseas in primo libro de Europa scribens tradidit, siue pastorem Endymionā amasse fertur, quia nocturni roris humor, quem apporia syderum atque ipsius Lunæ animātis herbarum succis insudant, pastoralibus prosit successibus.

BEATI

BEATI FVLGENTII Episcopi Carthaginensis Mythologiarum ad Catum Presbyterum Carthaginensem, Liber Tertius.

INscientiæ formidolosa suspectio semper excusandi quærit suffragia. Quo quicquid ignorantia incursio, quid ignorantia incursionũ mater peccauerit, id ueniæ absoluat petitio, quæ culpas uestire consueuit. Sed quia nunquam de se male existimat sermo, qui ad amantem iudicem mittitur, idcirco meæ simplicitatis negocium tuo domine purissimo quidẽ cõmisi iudicio, fretus quia quicquid absurde digestum est, ut non inuidus detrahis, sed ut doctissimus corrigis.

Fabula Bellerophontis.

PRœtus rex uxorem habet Antiam nomine, quæ amauit Bellerophontem, cui dum ob stupri causam mandasset, ille noluit, quem marito criminata est. Ille eum ad Chymeram interficiendam

dam misit prosocerum suum. Quam Bellerophōs equo pegaso residens interfecit, qui de Gorgonis sanguine natus fuerat. Bellerophonta posuerunt quasi βουληφοροντα quod nos latinè sapientię consiliatorem dicimus, Homerus ait in B. Iliados: οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα, id est, nec decet tota nocte dormire consiliatorem uirum. Nam & Menander similiter in disexapoto comœdia ita ait: βουληφόρε ὑμῶν ἐξ μοῦ προύλαβες ὁράσιν, id est, consiliarie nostram de mea præoccupasti uisionem. Nam ut hoc certum sit, Homerus in fabulam eiusdem Bellerophontis ita ait: ποιθ' ἀγαθὰ φρονέοντα δαΐφρονα βελλεροφόντην, id est, bona cogitantum sapientissimum consilium spernit, libidinem, id est, Antium. Antio enim Græcè contrariũ dicitur, sicut Antichristum dicimus, quasi ἀντίον τοῦ χριστοῦ, id est, contrarius Christo. Vide itaque cuius uxor Antia dicatur nihilominus Præti. Prætos Pamphila lingua sordibus dicitur, sicut Hesiodus in Buccolico ludicro scribit dicens, id est, sordidus uuarum bene rore, & cuius uxor est libido nisi sordidi?

didi? At uerò Bellerophon, id est, bona
consultatio, qualem equum sedet nisi pe
gasum, quasi pegascon, id est, fontem æ
ternum. Sapientia enim bonæ consulta-
tionis æternus fons est. Ideò pennatus,
quia uniuersam mundi naturam celeri-
cogitationum theoria collustrat. Ideò &
Musarũ fontẽ ungula sua rupisse dicitur.
Sapientia enim dat Musis fontẽ. Ob hãc
rem etiam sanguine gorgonio nascitur
Gorgõ enim pro terrore ponitur. Ideò &
Mineruæ pectore fixa est, sicut Home-
rus in tertio decimo ait: πρόσθε λέων ὄπισ-
θε δὲ δράκων μέση δὲ χίμαιρα Ergo hic du-
plex assertio est. Aut enim terrore finito
sapiẽtia nascitur, sicut de sanguine, id est,
de morte Gorgonis Pegasus, quia stulti
tia semper est timida, aut initium sapien
tiæ timor est, quia & magistri timore sa-
pientia crescit, & dum quis famam timu
erit sapiens erit, unde & Chymerã occi-
dit. Chymera enim quasi κυμέρωτος, id
est, fluctuatio amoris. Ideò etiam triceps
Chymera pingit, quia amoris tres modi
sunt, hoc est, incipere, perficere & finire.
Dum enim amor nouiter uenit, ut leo fe
ra.

raliter inuadit, unde & Epicarmus comicus ait, δομάστης ἔρως λεοντας δ᾽ ἵνα μεθάλετος, id est, domitor cupido læontea uirtute præsumptior Nam & Virgilius in Georgicis tetigit dicens Catulorum oblita leæna sæuior errauit campis. At uero capra quę in medio pingitur, perfectio libidinis est, illa causa uidelicet, quod huius generis animal sit in libidinem ualde procliuum. Vnde Virgilius in Buccolicis ait: Hœdiq; petulci. Ideo & Satyri cum caprinis cornibus depinguntur, quia nunquam nouere saturari libidine. At uerò quod dicitur postremum draco illa ratione ponitur, quia post perfectionem, uulnus det pœnitentiæ, uenenumque peccati. Erit enim hic ordo dicendi, quod primus sit in amore inchoare. Secundum perficere Tertium uerò pœnitere de perfecto uulnere.

Fabula Perdicis.

SEmper delicata cōsuetudo laborioso fert p̄iudicium operi, & mollit̄ educatu, dū q̊d non optat euenerit, pœnitentiā creat Melius est em̄ laborare partili-

tiliter, securius edoceri quàm ex necessi tate ueniẽte repentaliter perterreri. Per dicem ferunt uenatorem esse, qui quidẽ matris amore correptus, dum utrinque & immodestia libido ferueret, & uere cundia noui facinoris reluctaretur, con sumptus atq; ad extremam labem dedu ctus esse dicitur. Primus etiã serram in uenit, sicut Virgilius ait: Nam primi cu neis scindebant fissile lignum. Sed ut Fe nestella, Martialis, ait uel scribit, hic pri mum uenator fuit, cui cum fermè cædis cruenta uastatio, & solitudinem uaga bunda errãdo cursilitas displiceret, plus quàm etiam uidens Conthyroletas su os, id est, Acteonem, Adonin, Hippoli tum, miserandæ necis functos interitu, artis pristinę affectui mittens repudium agriculturam est affectatus, ob quã rem matrem quasi terram omnium genetri cem amasse dicitur. Quo labore cõsum ptus etiam ad maciẽ peruenisse dicitur, quia cunctis uenatoribus de pristinæ ar tis opprobrio detrahebat, serram quasi maliloquium fertur reperisse. Matrẽ eti am Polycarpem, quod nos latinè multi fru-

fructam dicimus, id est, terram.

Fabula Actæonis.

CVriositas semper periculorum germana, detrimenta suis amatoribus nouit parturire quàm gaudia. Actæon denique uenator Dianam lauantem uidisse dicitur, qui in ceruum conuersus à canibus suis non agnitus eorum morsibus deuoratus est. Anasimenes, qui de picturis antiquis disseruit in libro secũdo, ait uenationem Actęonẽ dilexisse, qui cum ad maturam peruenisset ætatem desideratis uenationum periculis, id est, quasi nudam artis suæ rationem uidens timidus factus est. Vnde & cor cerui habere dicitur, unde & Homerus ait, οἰνοβαρὴς κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων κραδίην δ᾽ ἐλάφοιο, id est, ebriose oculos canis habẽs & cor cerui. Sed dum periculũ uenandi fugeret, affectum tamen canum non dimisit, quos inaniter pascendo penè omnem substantiam perdidit, ob hãc rem à canibus suis deuoratus dicitur esse.

Fabula Hero & Leandri.

AMor cum periculo sæpe concordat, & dum ad illud solum natat

quod diligit, nunquam uidet, quod ex- pedit, ἔρως enim græcè amor dicitur. Le- andron uerò dici uoluerunt quasi λυσὶν ἀνδρῶν, id est, uirorum solutio. Solutio enim uiri amorem parturit. Sed natat no- cte, id est, obscuro tempore tentat pericu- la. Hero quoque in amoris similitudine fingitur lucernam ferre, & quid aliud a- mor nisi flammam fert, & desideranti pe- riculosam uiam ostendit. Cito tamen ex- tinguitur, quia iuuenilis amor non diu perdurat. Deniq; nudus natat, illa uideli- cet causa, quod suos affectatores amor & nudare nouerit, & periculis, sicut in mari iactare. Nam extincta lucerna utri- usq; mors est procurata maritima, hoc in euidēti significans, quod in utroq; sexu uapore ætatis extincto libido commori- tur. In mari uerò mortui feruntur, uelut in humore frigidæ senectutis. Omnis e- nim coloratæ iuuentutis igniculus tepi- dæ ueternositatis algescit in senio.

Fabula Berecynthiæ & Attis.

DEcepta Græcia credulitate dæmo- num potius quàm deorum, nun- quam deterius suis dijs reponeret, quàm ut

ut eorum matrem ueternosam anū non
solum puerilem amatu, quantum etiam
fingerent Zelotypam. Tantum enim ze
li succensa anus inuidiosa flagrauit, quæ
nec suis utilitatibus furiosa pepercit, &
unde fructū sperabat libidinis, illud ue-
terana succinderet meretrix. Et quamuis
apud muliebres animos libido obtineat
regnum, tamē etiam inuicta libidine ze-
lus obtinet dominatum. Berecynthia e-
nim mater deorum Attin puerum for-
mosissimum amasse dicitur, quem zelo
succensa castrando seminaculum fecit.
Quid ergo sibi in his Græcia sentire uo-
luerit, edicamus. Berecynthiam dici uo-
luere quasi mortuam dominā. Ideò ma-
trem deorum, quod Deos nūcupari per
superbiam uoluere. Ideò eos in Olym-
po habitantes quasi excelsos & super-
bos. Ideò & dæmonas nuncupant se-
cundum Homerum, qui dicit, μετὰ δαί-
μονας ἄλλους, id est, cum Deos alios, δῆ-
μος enim Græcè populus dicitur, is dici-
tur unus, & quia populos subdere cupi-
ebant, & soli super populos esse. dæmo-
nes dicti sunt, ideò & apud Romanos

 indi-

indigetes. Ergo Berecynthiam montib' præesse dixerũt bernicinthos. Cynthos enim attica lingua flos nuncupatur, unde & Iacinthus dicitur quasi ἰακινθος, q̊d nos latinè solus flos dicimus, quasi omnibus perfectior. Nam & Epicarmus ita ait: πανκαρπιος στέφανος καὶ περὶ ἀκτῶν πρόβαλεν χρύσαλος, id est, florigera corona, at que è littoribus procedit Chrysalus. Itaque florem quãuis quilibet amet tamen abscindit, ut Berecynthia in Attin fecit. Attis enim græcè flos dicitur, ut Sosides Atticus in libro Theologumenõ quem appellauit scribit, matrem Deûm in mo dum potentiæ uoluit poni, unde Cybe le dicitur, quasi Cedos balcon, id est, glo riæ firmitas, unde & Homerus ait, quod est, cui Iupiter gloriam donauerat, ergò ideò turrida pingitur, quod omnis potẽtiæ elatio sit in capite. Ideò Leonum cur rui presidens, quia omnis potẽtia, regno ornata sit. Sceptrum etiam fert, quòd om nis potẽtia uicina regno sit, ob hãc rem etiam mater Deûm dicta est, illud nihil ominus ostendere uolẽtes quod siue indigetes, siue dij, siue dæmones apud an-

ti-

tiquos à diuitijs dicti sunt. Ergo potentia diuitum mater est unde & Homerus Agamemnonem considerans ait: ἀτρείδη τέοδλε ἄυτε ὠιτεμφεαε ἠδλε χα τίεδς. Nec non, etiam Euripides consimilans Tantalũ Ioui in tragædia Electrę ait: q̃d est Beatus ille, nec inuideo fortunas eius, Iouis æqualis, ut dicitur Tantalus, ergo potentiæ gloria semper & amore torretur, & liuore torquetur, citoq́ abscindit quod diligit, dum tamen amputet illud, quod odit. Deniq́ omnis nunc usq́ potentia nescit circa suos diuturnum seruare affectũ, & quod amauerit cito aut zelando amputat, aut fastidiẽdo horrescit, & Attin dici uoluerunt quasi, ἔθος: ἔθος enim gręcè cõsuetudo dicitur, ergo quãtuscunq́ amor sit, potentibus stabilis esse non nouit.

Fabula Psyches & Cupidinis.

APuleius in libris Metamorphoseon hanc fabulam planißimè designauit, dicens, esse in quadam ciuitate regem & reginam habere tres filias, duas natu maiores esse temperata specie, iuniorem non tam magnificæ esse figuræ

qui crederetur Venus esse terrestris. Deniq; duabus maioribus, quæ erant temperata specie, connubia uenere, illam uerò ueluti deam non quisquam amare ausus, quam uenerari pronus, atq; hostijs sibimet deprecari. Cõtaminata ergo honoris maiestate. Venus succensa inuidia Cupidinem petit, ut in contumacem formam seueriter uindicaret. Ille ad matris ultionem aduentus, uisam puellam adamauit, pœna enim in affectu cõuersa est, ut magnificus iaculator ipse se suo telo percussit. Itaq; Apollinis denuntiatione iubetur puella in montis cacumine sola dimitti uelut feralibus deducta exequijs pennato serpenti sponso destinari, perfecto nanq; choragio, puella p montis decliuia Zephyri flantis leni uectura delapsa, in quandam domum auream rapitur, quæ pretiosa sine pretio, sola consideratione laude difficiente poterat existimari Ibiq; uocibus tantũmodo seruientibus ignota, atq; mansionario utebatur coniugio. Nocte enim aduenięs maritus Veneris prælijs obscurè peractis, ut inuise uespertinus aduenerat, ita cre-
pusculo

pusculo incognitus etiã discedebat. Habuit ergo uocale seruitium, uẽtosum dominũ nocturnum cõmentũ, ignotũ coniugium. Sed ad huius mortem defiẽdam sorores adueniunt, montisq; conscenso cacumine germanum lugubri uoce flagitabant uocabulum, & quamuis illi cõtaret aspectus, tamen consanguineę charitatis inuincibilis ardor maritale obumbrauit imperium. Zephyri ergo flagrantis auræ anhelãte uectura ad semet sorores perducit affectus, carũq; uenenosis consilijs de mariti forma quærenda consentiẽs, curiositatẽ suę salutis nouercã arripuit, & facillimã credulitatẽ, quæ semper deceptionum mater est, postposito cautelæ suffragio, arripuit. Denique credens sororibus se marito serpẽti coniunctam, uelut bestiã interfectura nouaculam sub puluinari abscondit, lucernamque modio contegit: Cumq; altum soporem maritus extenderet, illa ferro armata lucernaq; modio custodita eruta. Cupidine cognito dum immodesto amoris torretur affectu olei scintillantis

despùtamento maritum succendit, fugi ensq; Cupido multa super curiositate puellæ increpitans domo extorrem ac profugam dereliquit. Tandē multis iactata uenereis persecutionib. postea loue petente in coniugio Cupidinem accepit. Poteram quidē totius fabulæ ordinē hoc libello percurrere, qualiter & ad infernū descenderit, & Stygijs aquis undam delibauerit, & Solis armēta uellere spoliauerit, & seminum germina cō fusa discreuerit, & de Proserpinę pulchritudine particulam moritura præsumpserit. Sed quia hæc Saturantius & Apuleius pene duorum continentia librorum tantam falsitatum congeriem enarrauerit, & Aristophanes Athenæus in libris, qui Dysérestia nuncupantur, hanc fabulam enormi uerborū cricuitu discere cupientibus prodit, ob hanc rem superuacuum duximus ab alijs digesta nostris inserere libris, ne nostra opera aut proprijs exularemus officijs, aut alienis addiceremur negocijs. Sed dum is qui fabulam leget, in nostra hæc transeat, sciturus quid sibi illorū falsitas sentire uo-
lue-

luerit. Ciuitatem posuerunt quasi in modum mūdi, in qua regem & reginam uelut deam & materiam posuerūt, quibus tres addunt, carmē ultro metantē, quam libertatem arbitrij dicimus, & animam, ψυχὴ enim Græce anima dicitur, quam ideò iuniorē uoluerūt, quod corpori iam facto postea inditam esse dicebant. Hāc igitur ideò pulchriorem quod & à libertate superior, & à carne nobilior. Huic inuidet Venus quasi libido, ad quā perdendam cupidinem mittit. Sed quia cupiditas est boni & mali, cupiditas animā diligit & ei uelut in coniunctionem miscetur, quam persuadet ne suā faciem uideat, id est, cupiditatis delectamenta discat: unde & Adā quamuis uideat, nudū se non uidet, donec de concupiscētiæ arbore comedat. Néue suis sororib. id est, carni & libertati de suæ formæ curiositate perdiscenda consentiat. Sed illorū cōpulsamento percita, lucernā de suo modio eiecit, id est, desiderij flāmam in pectore abscōsam depalat, uisā taliter dulcē amat ac diligit quā ideò lucernę ebullitione dicitur incendisse, quia omnis cu

piditas quantum diligitur tantum arde ſcit, & peccatricem ſuæ carni confingit maculam, ergo quaſi cupiditate nudata ex potenti fortuna eruitur & periculis iactatur & regia domo expellitur. Sed nos quia lõgum eſt (ut dixi) omnia perſequi tenorem delemus ſentiẽdi. Si quis uerò, in Apuleio ipſam fabulã legerit, noſtra expoſitionis materia, quæ non diximus, ipſe reliqua cognoſcat.

Fabula Pelei & Thetidis.

THetidem dici uoluerunt aquam. Iupiter quaſi Deus coniungit Peleo. πηλὸς enim græcè lutum dicitur, ergo terram cum aqua commixtam uolunt homines genuiſſe, unde & Iouem cũ Thetide uoluiſſe concumbere dicunt, & prohibitum eſſe, ne maiorẽ ſe genuiſſet, qui eum de regno expelleret. Ignis enim, id eſt, Iupiter ſi cum aqua coëat, aquæ uirtute extinguitur, ergo in coniunctione aquæ terræ, id eſt, Thetidis, & Pelei diſcordia ſola nõ petitur, illa uidelicet cauſa, ut concordia utrorumque elementorum homo gignatur. Nam & incompetentia illa indicat, quod Peleus ut terra,

id est, caro, Thetis ut aqua, id est, humor. Iupiter, qui utraque gignit ut ignis, id est, anima, ergo in conceptione hominis & elementorum iugalitates tres, ut suprà diximus, uitæ certantur. Nam & discordia malum aureum iecisse dicitur, id est, cupiditatem, illa uidelicet causa quòd in malo aureo est quod uideas, nõ est quod comedas. Sicut cupiditas nouit habere, non nouit frui. Omnes enim Deos Iupiter ad nuptias dicitur conuocasse, illa de causa, quòd putarẽt Ethnici singulas partes in homine Deos singulos obtinere, ut Iouem caput, Mineruam oculos, Iunonem brachia pectus Neptunum, cinctum Martẽ, renes & inguina Venerem, pedes Mercurium: sicut Democrites in Physiologumenon scripsit, unde & Homerus ait. ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραυνῷ ἄρεϊ δὲ ζώνην στέρνον δὲ ποσειδάωνι, id est, caput & oculos similes fulmine Ioui delectanti, Marti cingulum, & pectus Neptuno. Nam & Tiberianus in Prometheo ait: Deos singula sua homini tribuisse. Denique natum Achillem uelut hominem perfectum, mater

48 · 2

in aquas intingit stygias, id est durũ contra omnes labores munit, solũ ei talũ nõ tetigit, nihilominus illud physicũ significare uolẽtes, quod uenæ in talo sunt ad renũ, femorum atq; uiriliũ rationem pertineant, unde aliquæ uenæ usq; ad pollicem tendunt, quod tractantes & physici & mulieres ad obtinẽdos partus & ischiacos eodem phlebotomant loco, & emplastro mentaticũ quem Stisidem Affricanus in Astrosophistes uocauit pollici, & talo imponendũ præcepit. Nã & Or-
48.3 pheus illum esse principalẽ libidinis indicat locũ. Nam deniq; in entherocælicis & ijsdem locis cauteria ponẽda præcipiunt. Ergo monstrat q; humana uirtus quamuis ad omnia munita, tamen libidinis ictibus subiacet patula, unde ad Licomedis regiã datur ut nutrirẽ, quasi ad luxuriæ regnum. Lycomeden enim grece quasi γλυκομήδεν, id est, dulce nihilum. Omnis enim libido & dulcis & nihil est, deniq; & amore Polyxene perijt & pro libidine per Talum occiditur. Polyxene enim grecè multorum peregrina dicit, seu quod amor peregrinari faciat men-

mētes ab ingenio suo, seu qđ apud multos libido ut peregrinabunda uagetur.

Fabula Myrrhæ & Adonis.

Myrrha patrē suum amasse dicitur, cum quo ebriato concubuit, cūq; eam pater utero plenā rescisset, cognito crimine, euaginato eam persequi cœpit gladio. Illa in arborem myrrhā cōuersa est, quam arborem pater gladio percutiens, Adon exinde natus est: quid uerò sibi hęc fabula sentiat, edicamus. Myrrha genus est arboris, de qua succus ipse exudat. Hæc patrem amasse dicitur. Istæ enim arbores in India sunt, quæ Solis caloribus cremantur, & quia patrem omniū rerum Solem esse dicebant, cuius opitulatu cuncta germinum adolescit natiuitas, ideò & patrem amasse dicitū, quæ dū grandioris fuerit roboris Solis ardorib. crepans rhagades efficit, per quas succū desudat, qui Myrrha dicitur, & redolentibus lachrimosa guttulis fletus suaues scissuris hiantibus iaculatur, unde Adonem genuisse fertur, Adon græce suauitas dicitur, & quia hæc species odore suauis est Adonem dicitur genuisse. Ideò

autem Venerem amasse dicunt, quod genus pigmenti sit ualde feruidum: unde Petronius Arbiter ad libidinis concitamētum myrrhinum se poculum bibisse refert. Nam & Surrius Comœdiarum scriptor introducit Glycerium meretricem dicentem, Myrrhinum mihi adfers, quo uirilibus armis occursem fortiuscula.

Fabula Apollinis & Marsiæ

MInerua tibias ex osse inuenit, de quibus cum in conuiuio deorum cecinisset, cumq́ eius tumentes buccas dij omnes irrisissent illa ad Tritonū paludem pergens, in aqua faciem suam speculatur, dum turpia adiudicasset buccarum inflamina, tibias eiecit quibus Marsya repertis doctior factus prouocauit Appollinem cōcertaturum de cantibus, sibiq́ Mydam regem iudicem deligunt, quem Appollo cum non recte iudicasset asininis auribus deprauauit. Ille criminis sui notam tonsori tantum ostendit, præcipiens ei ut si crimen eius celaret, eum participem regni efficere. Ille secretum domini sui in terram fodit, & in defosso

fosso terræ duxit & operuit. In eodem loco calamus natus est, unde sibi pastor tibiam faciens, quæ cum percutiebatur dicebat: Myda rex aures asinales habet, nihil minus quàm quod ex terra conceperat, unde & Petronius Arbiter,

Sic commissa ferens auidus rescrare minister
Fodit humum, regisq; latentes prodidit aures.
Concepit nam terra sonum, calamiq; loquentes
Inuenere Mydam qualem conceperat index

Nunc ergo huius mysticæ fabulæ interius cerebrum inquiramus. A musicis hæc reperta facula, ut Orpheus in Theogonia scribit. Musici enim duos artis suę posuerunt ordines, Tertium uerò quasi ex necessitate adijcientes, ut Hermes Trimegistus ait, ἀηδῶν, ψαλλομενῶν, ἀυλομενῶν, hoc est aut cantantium, cytharizantium, aut tibicinantium. Prima est ergo uiua uox, quę sibi in omnibus musicis necessitatibus celerrima subuenit, potest etiam limmata subrigere, & paralelos concordare, & distonias mollire & pthongos iuuare & ornare chromata. Sequitur secũda cythara quamuis enim de his rebus desexaphesis dicũt, sicus Marian-

riandes ſcribit, multa de his faciat, tami
aliqua non implet, quę uiua uox poteſt.
Limmata enim facta nõ erigit, quiliſma
ta in ſe cathenata non implet. At uerò ti
bias artis muſicæ partem extremã pote
rit adimplere. Cythara enim Symphoni
arum gradus habet quinq;, ſecundũ q̊d
Pythagoras ait dum numerorũ rhythmi
cos modulos ad Symphoniarũ adduxiſ
ſet concordiã. Prima eñ Symphonia eſt
diapaſon, q̊d eſt in Arithmeticis dipla
ſion, q nos in latinis unũ ad ſecundum
dicimus. Secunda Symphonia diapẽte,
quod eſt in Arithmeticis hemiolius, q̊d
nos in latinis duo ad tertium nuncupa
mus. Tertia Symphonia diateſſeron, q̊d
eſt in Arithmeticis epitritos, id eſt, terti
us ad quartum. Quarta Symphonia di
citur tonus, qui apud Arithmeticos E
pogdous uocatur, apud nos quintũ ad
quartum, & quoniam ultra Arithmeti
cus ordo progreditur, non patitur pro
pter nouenarium limitẽ, quia dicimus al
terius ordinis primus gradus eſt. Conti
git ergo ut habeat quintã Symphoniam
quę armonia nuncupatur, id eſt, octo ad
no-

nouem, nullam em̃ ultra numerũ cõiun ctionem inuenies. Habet igitur musica partes septẽ, id est, genera, diastemata, systemata, pthongos, tonos, metabolas & melũpeas, unde & Virgilius in sexto ait: Nec nõ Threitius lõga cũ ueste sacerdos Obliquit numeris septem discrimina uocũ. In Arithmeticis em̃ plenitudo formulæ est, ut est in geometricis tõus. Vox uerò habet gradus Symphoniarũ in numeris, quantũ natura dotauerit ipsam uocẽ ut habeat arsis, & ut thesis quas nos latinè elatiões & deiectiões dicimus. Tibia uerò uix unã & dimidiã pficit Symphoniã, una em̃ Symphõia quinq; Symphonias habet, ergo post artẽ musicã Minerua reperit tibias, quas omnis doctus in musicis sonet, has ꝓpter sonorũ despuit paupertatẽ. Inflatas uerò buccas ideo risisse dicunt, ꝙ tibia uẽtosè in musicis sonet, & idiomatũ ꝓprietate amissa, sibilet potius rẽ quàm enũtiet. Ideò illã iniuste sufflãtẽ omnis quicũq; est doctior ridet, unde eas & Minerua, id est sapientia exprobãs ꝓijcit, quas Marsya assumit. Marsya em̃ grecè quasi moros, id est, stultus,

ſolus q̃ in arte muſica tibiā ꝓponere uoluit cythare, unde & cū porcina pingitur cauda. Sed his duob. certātib. Myda rex reſidet. Myda em̄ grçcè quaſi μηδὲν εἰδὼν dicitᷣ, ꝙ nos latinè nihil ſciens dicimus, ideò etiā aſininis aurib. dicitur, quia omnis diſcernēdi ignarus nihil differt ab aſino, ob hāc rē & ſeruū eius auriculas referunt ꝓdidiſſe. Ingeniū em̄ noſtrum ſeruū habere dem⁹ ad omnia q̄ uolumus obſequentē & noſtra ſecreta celātē. Qđ autē per cannā ꝑdidit, ꝑ fiſtulā gutturis loquēdo ſignificat, ꝗ uerò paſtor audit, paſtores ſunt illi, q aliena ſulcādo ſubtilius paſcunt.

Fabula Orphei.

ORpheus Eurydicē Nymphā amauit, quā ſono cytharæ mulcens uxorē duxit. Hanc Ariſtæus paſtor dum amans ſequitur, illa fugiens in ſerpētem incidit & mortua eſt. Poſtquā maritus ad inferos deſcēdit & legē accepit, ne eam conuerſus aſpiceret. Quā cōuerſus aſpiciens iterum ꝑdidit. Hæc igitur Fabula artis eſt muſicæ deſignatio. Orpheus dicitur ὡρεοφωνὴ, id eſt, optima uox. Eurydice uerò profunda dijudicatio. In omnib. igi-

igitur artib. sunt primę artes, sunt secūdę ut in pueriilib. literis prima abecedaria, secūda nota. In grāmaticis, prima lectio, secūda articulatio In Rhetoricis prima rhetorica, secūda dialectica. In geometricis, prima geometria, secūda arithmetica. In Astrologis, prima mathesis, secunda Astronomia. In Medicinis, prima gnostice, secūda uerò mātice. In aruspicinis prima aruspicina, secunda paralysis. In musicis, prima musica, secunda apotelesmate, de quibus omnib. breuiter rationē perstringā necesse est. Aliud est enī apud grāmaticos aliena cognoscere, aliud est sua efficere. Apud rhetores uerò aliud ꝓfuso & libero cursu effrenata loquacitas, aliud cōstricta uirtutis indagādę curiosa nexilitas. Apud Astrologos aliud est astrorū ac syderū cursus effectusq́ cognoscere, aliud significata traducere. In medicinis aliud est morborū agnoscere meritū, aliud infirmitatis uenientē cōcursum mederi. In geometricis aliud formulas lineasq́ue depingere, aliud numeros formulis coaptare. In aruspicinis aliud est fibrarū particula, cūq́ inspectio aliud secūdum

 batti-

battiadẽ euentuũ immutatio. In musicis aliud uerò est harmonia pthõgorũ, systematũ, & diastematũ, aliud effectus tonorum, uirtusq; uerborũ. Vocis ergo pulchritudo interna artis secreta uirtutẽ etiã mysticã uerborũ attingit. Sed hęc quantum ab optimis amatur sicut ab Aristæo Tantũ ἄρισον enim grecè optimũ dicitur. ipsa ars coniunctionẽ hominũ uitat, quę quidem serpentis ictu moritur, quasi astutiæ interceptu secretis uelut inferis transmigratur. Sed post hanc artem exquirendam, atque eleuandam uox canora descẽdit, & quę apotelesmatica, phantastica, omnia præbet, & modulis tãtum in secreto latitantibus, uoluptatum reddit effectus, dicere enim possumus q̃d Dorius tonus, ut coiens Phrygins torrens Saturno feras mulcens si Ioui aues oblectet. At uerò si rei expositio quæritur, cur hoc uestigandæ rationis caput immoritur. Ideo Ergo & ne eam respiciat prohibetur, & dum uidet amittit. Nam perfectissimus Pythagoras dum modulos numeris coaptaret, symphoniarumq; ponderat terminis Arithmeticis per

per melos & rhytmos, & modulos sequeretur, effectus uerò rationem reddere non potuit.

Fabula Phinei.

PHineus enim in modũ auaritiæ ponitur & à fœnerãdo Phineus dictus est. Ideò cæcus quod omnis auaritia cæca sit, quæ sua non uidet, ideò ei Harpyæ cibos arripiunt. At uerò quod eius prandia stercoribus fœdãt, ostendit fœnerantium uitam rapinę ingluuiem esse sordidam, sed has à conspectu eius Zetes & Calais fugant, quia rapina ei aliquid de suo comesse nõ permittit, Gręcè enim ζητῶν καλὸν inquirẽs bonum dicitur. Ideò uolatici, quia omnis inquisitio boni nũquam terrẽis rebus miscetur. Ideò Aquilonis uenti filij, quia bona inquisitio spiritalis est, non carnalis, ergo uenienti bonitate omnis rapina fugatur.

Fabula Alphei & Arethusæ.

ALpheus fluuius Arethusam nymphama mauit, quã cum sequeretur in fontem conuersa est, Ille in medijs undis ambulãs non immixtus, in sinum eius immergitur. Vnde & apud inferos

obliuionẽ animarũ trahere dicitur ἀλή-
θεια φῶς, id eſt, ueritatis lux. Arethuſa ue-
rò quaſi ἀρέτισα, id eſt, nobilitas æquita-
tis. Ergo quid amare poterat ueritas, niſi
æquitatem? quid lux, niſi nobilitatẽ? &
ideò in mari ambulãs nec miſcetur, quia
lucidi ueritas omni malorum falſitudi-
ne morũ circumdata, pollui aliqua com-
mixtione non nouit. Sed tamen in ſinu
æquiſsimæ poteſtatis omnis lux uerita-
tis dilabitur. Nam & deſcendens in infer-
num, id eſt, ſecreta conſcientiæ ueri-
tatis lux malarum rerum ſemper
in obliuionem im-
portat.

FINIS.

BASILEAE EX OFFICINA
Henricpetrina Menſe Martio An-
no M. D. LXVI.

ad usum pateraviera
Clericorum Regularium
minorum
cccb

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm